

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra archeologie

**Mladohradištní hrobový inventář a stratigrafie
pohřebiště Nesvětice, k. ú. Libkovice u Mostu**

Diplomová práce

Autor: Bc. Jan Podhorský

Studijní program: N7109 Archeologie

Studijní obor: 7105T001 Archeologie

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Drnovský, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Petr Čech, Mgr. Michal Soukup

Hradec Králové, 2019

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Zadání diplomové práce

Autor: Jan Podhorský

Studium: F15NP0009

Studijní program: N7109 Archeologie

Studijní obor: Archeologie

Název diplomové práce: **Mladohradištní hrobový inventář a stratigrafie pohřebiště Nesvětice, k.ú. Libkovice u Mostu.**

Název diplomové práce AJ: Grave goods from 10th - 13th century and stratigraphy of burial ground at Nesvětice, cadastral area of Libkovice (Most district).

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce bude sestavení katalogu hrobového inventáře z hrobů v doposud archeologicky prozkoumaných částech nesvětické nekropole z let 1984-88, 2013-15. Zvláštní zřetel bude brán na zjištění prostorových vztahů hrobů s výbavou s předpokládanou sakrální stavbou. Ověřovány budou chronologické výpovědní možnosti hrobového inventáře. Jelikož jeho dominantní složku tvoří tzv. esovité záušnice, bude o nich pojednáno v kontextu širšího středoevropského prostoru.

Beranová, M. Lutovský, M. 2009: Slované v Čechách. Archeologie 6.-12. století. Praha. Bubeník, J. 1988: Slovanské osídlení středního Poohří. Praha. Eisner, J. 1955: Počátky českého šperku, Památky archeologické 46, 215-226. Hanuliak, M. 1997: Možnosti a problémy výskumu šperkov z 10.-13. storočia, Archaeologia historica 22, 275-286. Krumphanzlová, Z. 1966: Der Ritus der slawischen Skelettfriedhöfe der mittleren und jüngeren Burgwallzeit in Böhmen, Památky archeologické 57, 277-327. Krumphanzlová, Z. 1974: Chronologie pohřebního inventáře vesnických hřbitovů 9. 11. věku v Čechách, Památky archeologické 65, 34-110. Radoměský, P. 1960: Stříbrný poklad z 12. století z Prahy Štěpánské ulice. Numismatický sborník 6, 61-87. Štefan, I. 2010: Příspěvek k chronologii a výpovědním možnostem esovitých záušnic. In: J. Klápště, J. Sláma (eds.): Studia Mediaevalia Pragensia 9, 171-205. Turek, R. 1948: České hradištní nálezy datované mincemi, Slavia Antiqua I, 485-535.

Garantující pracoviště: Katedra archeologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Drnovský, Ph.D.

Oponent: Mgr. Petr Hejhal, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 24.11.2014

Děkuji především Mgr. Michalu Soukupovi a Mgr. Petru Čechovi nejen za cenné rady ale také za umožnění věnovat se tomuto tématu. Díky patří též PhDr. Kateřině Tomkové a Mgr. Martinu Čechurovi za věcné připomínky. Za vstřícnost a pochopení děkuji Katce a Petrovi Čechákovým. V neposlední řadě děkuji také Mgr. Pavlu Drnovskému, Ph.D.

Anotace

Předložená práce představuje pohřebiště v Nesvěticích (k. ú. Libkovice u Mostu) v kontextu soudobých nálezů hrobů a pohřebišť v severozápadních Čechách. To umožnilo následně rozvinout úvahy o vzniku pohřebiště a sledování analogií mezi nálezy z lokalit v nejbližším okolí. Nesvětická nekropole počtem prozkoumaných hrobů nabízí dostatečně reprezentativní materiál k řešení mnoha dílčích otázek. Obsah této práce se pokouší přinést odpovědi na otázky ve vztahu ke stratigrafii pohřebiště s ohledem na chronologicky citlivé nálezy, jakými jsou zejména esovité záušnice a mince. Takto jsou řešeny jak jednotlivé hroby, tak celá dosud prozkoumaná část pohřebiště. K tomuto účelu bylo nutné provést nejprve v prostředí GIS digitalizaci pohřebiště na základě nálezů učiněných mezi roky 1970–2017. To umožnilo také statisticky analyzovat základní aspekty pohřebního ritu v období mladší a pozdní době hradištní a počátku vrcholného středověku.

Klíčová slova: mladší doba hradištní; vrcholný středověk; pohřebiště; severozápadní Čechy; Nesvěstice; stratigrafie; chronologie; esovitá záušnice

Annotation

The following thesis introduces medieval cemetery in Nesvětice (cadastral area of Libkovice u Mostu) in context of contemporary graves and burial sites in the area of northwest Bohemia. Hence, it allowed develop thoughts about origin of the cemetery and study of the analogies from the sites in the vicinity. The cemetery in Nesvětice with a number of excavated graves offers sufficiently representative material to solve many sub questions. The content of this thesis attempts to bring answers to the questions related to the stratigraphy of the cemetery with regard to chronologically sensitive findings, such as, in particular, temple rings and coins. In this way, both, individual graves and the whole of the excavated part of the cemetery, are solved. To this end, it was necessary to first digitize the necropolis in the GIS based on findings made between 1970–2017. This also enabled to analyze the basic aspects of the burial rite in the late Hillfort Period and the beginning of the High Middle Ages.

Keywords: late Hillfort Period; High Middle Ages; cemetery; northwest Bohemia; Nesvětice; stratigraphy; chronology; S-shaped temple ring

Seznam použitých zkratek

ArÚ – Archeologický Ústav

AV ČR – Akademie věd České republiky

č. – číslo

č. j. – číslo jednací

čp. – číslo popisné

kap. – kapitola

k. ú. – katastrální území

ppč. – pozemková parcela číslo

ÚAPP – Ústav archeologické památkové péče

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíle práce a metodika	2
2.1	Výchozí stav pramenné základny	4
2.1.1	Postdepoziční procesy	4
2.2	Využití geografických informačních systémů (GIS) při digitalizaci lokality.....	11
2.2.1	Sběr dat.....	11
2.2.1.1	Geodetická data	11
2.2.1.2	Fotografická data.....	11
2.2.1.3	Kresebná dokumentace.....	13
2.2.2	Průběh zpracování	13
3	Současný stav poznání pohřebišť mladší a pozdní doby hradištní.....	15
4	Pohřební aktivity v severozápadních Čechách v mladší a pozdní době hradištní...	17
4.1	Okres Chomutov.....	21
4.2	Okres Litoměřice	24
4.3	Okres Louny.....	52
4.4	Okres Most	66
4.5	Okres Teplice	73
4.6	Okres Ústí nad Labem	82
4.7	Srovnatelná pohřebiště ve vymezeném území	85
5	Nesvětica	87
5.1	Přírodní podmínky.....	87
5.2	Popis pohřebiště.....	87
5.3	Výpověď písemných pramenů.....	96
5.4	Historie výzkumu lokality	100
5.4.1	Archeologická činnost do roku 1984	100
5.4.1.1	1968–1971.....	100
5.4.1.2	1982–1983.....	101
5.4.2	Výzkum z let 1984–1988.....	101
5.4.2.1	Metodika výzkumu	101
5.4.2.2	Výsledky výzkumu z let 1984–1988.....	104
5.4.3	Výzkum v současné době (2011–dodnes)	107
5.4.3.1	Metodika výzkumu	108
5.4.3.2	Výsledky výzkumu z let 2013–2017	109
5.5	Popis hrobů	115
5.5.1	Orientace hrobů.....	115

5.5.2	Podoba a úprava hrobových jam	118
5.5.2.1	Kamenné úpravy hrobových jam.....	118
5.5.2.1.1	Náhrobníky	120
5.5.2.2	Dřevěné úpravy hrobových jam	122
5.5.3	Poloha rukou.....	128
5.5.4	Hrobové výbavy	133
5.5.4.1	Záušnice	134
5.5.4.1.1	Materiál, technologie a povrchová úprava	135
5.5.4.1.2	Rozměry záušnic.....	138
5.5.4.1.3	Velikost a počet záušnic ve vztahu ke stáří jedinců	143
5.5.4.2	Mince	145
5.5.5	Stratigrafie a chronologie	147
5.6	Rekonstrukce podoby pohřebiště	179
6	Závěr	182
7	Seznam zdrojů	186
7.1	Literatura.....	186
7.2	Internetové zdroje.....	190
7.3	Prameny	191
8	Seznam grafů, obrázků a tabulek v textu	194
8.1	Seznam grafů.....	194
8.2	Seznam obrázků	194
8.3	Seznam tabulek	195
9	Přílohy	
9.1	Katalog hrobových výbav	
9.2	Přehled hrobů s hrobovými výbavami	

1 Úvod

V červnu roku 2013, na konci 1. ročníku bakalářského studia archeologie, jsem začal přemýšlet, jak smysluplně vyplnit volný čas během následujících letních měsíců. Shodou okolností jsem v té době na univerzitní nástěnce narazil na zajímavou nabídku brigády při archeologickém výzkumu zaniklé středověké vsi Nesvětice nedaleko Mostu v severozápadních Čechách. A jelikož mi severní Čechy byly vždy blízké, rozhodl jsem se přihlásit na srpnový turnus první sezóny. Ač se později ukázalo, že místo výzkumu zaniklé středověké vsi se provádí výzkum raně středověkého pohřebiště, nebylo to pro mne zklamáním ale právě naopak. Tato skutečnost zároveň sehrála důležitou roli v mém dalším směřování, jak je ostatně dobře patrné z témat mých závěrečných prací. Tehdy, před těmi pěti lety, to bylo zároveň mé první setkání s terénní archeologií, a už po prvních vyčerpávajících dnech jsem doufal, že nebude ani posledním a na lokalitu se v budoucnu vrátím. Roky plynuly a mně se dařilo trávit zde každá další léta a sledovat při tom postupující výzkum, odkrývající desítky a stovky hrobů lidí, kteří zde ve stínu Krušných hor před tisíci lety žili a zemřeli, aby nám tak mohli sdělit poslední svědectví svých zapomenutých životů, na jehož převyprávění se rád podílím. Můj zájem o tuto lokalitu umocnil ale také celkový současný ráz krajiny, bohatost a velikost zkoumaného pohřebiště a především lidé, se kterými jsem se zde měl možnost setkat. Vedle brigádníků, mezi něž se mohu počítat a mezi kterými jsem získal několik dobrých přátel, mě významně ovlivnili vedoucí výzkumu, jmenovitě Michal Soukup a Petr Čech, kteří svým vyprávěním o minulosti tohoto kraje a svými postřehy při výzkumu ve mně vyvolali zájem o oblast, kterou jsem do té doby považoval za nezajímavou šedivou a veskrze zdevastovanou měsíční krajinu. Nemohu opomenout ani přítomnost terénního technika Jaroslava Hladíka, který svými organizačními schopnostmi, pohotovostí a univerzálností budil všeobecný obdiv. Všechny tyto aspekty dohromady utvářely atmosféru, do níž jsem se s každou další sezónou rád vracel. Až uplynulo pět let, kterými byla vymezena jedna etapa trvání výzkumu a která zároveň časově vymezují rozsah mé práce. Nutno však podotknout, že se text, který zde předkládám, nevěnuje komplexnímu zpracování uplynulých pěti sezón ale pouze vybranému konkrétnímu problému, kterým je posouzení stratigrafických vztahů na pohřebišti ve světle hrobových výbav.

2 Cíle práce a metodika

Hlavním cílem předložené práce je základní vyhodnocení stratigrafie mladohradištního pohřebiště na lokalitě Nesvětice. resp. doposud zkoumané části pohřebiště (a to do roku 2017 včetně). Pro účely diplomové práce jsem si stanovil následující pracovní postup:

1. shromáždit, uspořádat a analyzovat terénní dokumentaci výzkumu z let 1984–1988
2. shromáždit, uspořádat a analyzovat terénní dokumentaci výzkumu z let 2013–2017
3. shromáždit a představit dostupné historické údaje vázící se k lokalitě
4. v prostředí GIS sestavit celkový plán ploch zkoumaných mezi lety 1984–2017
 - a) sjednotit formát dat
 - b) využít fotografickou, popř. kresebnou dokumentaci spolu s geodetickým zaměřením zkoumaných situací
 - c) stanovit relativní chronologii hrobů na základě zjištěné stratigrafie
5. zpracovat nálezy esovitých záušnic z hlediska typologie a chronologie v kontextu raně středověkých Čech
 - a) propojit a ověřit relativní chronologii hrobů s chronologicky citlivými artefakty – zejména esovitými záušnicemi
6. vyhodnotit a graficky znázornit zjištěné skutečnosti

K bodům 1 a 2:

Navzdory faktu, že obě výzkumné etapy poskytují obdobné spektrum vstupních dat, musí být vzhledem k níže uvedeným postdepozičním procesům – sesuvům terénu (podrobně v kap. 2.1.1) zpracovány odděleně. Zároveň je ale žádoucí, aby byl učiněn pokus o rekonstrukci původní podoby části pohřebiště nejhůře postižené postdepozičními procesy. Zdá se totiž, že utržená část terénu není nijak výrazně deformována v ploše díky čemuž tvar, rozměry a rozestupy mezi jednotlivými hroby zůstaly zachovány, výrazné změny zaznamenáváme pouze ve výškopisu. Dále je nutné se vypořádat s chybějícími daty: pro výzkumnou etapu z let 1984–1988 jsou dostupná geodetická data pouze k r. 1984, na jejich základě je tedy nutné prostorově vymezit také zbylé sezóny z této etapy. Celkem 6 hrobů, z let 1984, 1986 a 1988 je evidováno bez

fotografické i polohopisné informace, a jejich umístění v prostoru zkoumaných sond je podloženo pouze schématickým plánkem a v případě dvou hrobů z r. 1988 je jejich umístění čistě hypotetické, jelikož je jim věnována pouze stručná zmínka v deníku hrobů. Při výzkumné etapě v letech 2013–2017 bylo v r. 2013 chybně zaměřeno 8 hrobů, v r. 2014 bylo nepřesně zaměřeno 38 hrobů (max. odchylka 0,5 m), k r. 2015 chybí fotografie jednoho hrobu (zaměřen a zaznamenán v terénním deníku), dále v r. 2016 bylo chybně zaměřeno 40 hrobů a 1 hrob postrádá fotografickou dokumentaci (všechny jsou uvedeny v terénním deníku). Pro sezónu za rok 2017 chybí kvůli poruše přístrojů veškerá geodetická data (avšak lze je částečně rekonstruovat – resp. pouze souřadnice X a Y), postiženo je tím celkem 153 hrobů, a zároveň ke dvěma hrobům z této sezóny chybí fotografická dokumentace (kromě těchto dvou jsou zbylé hroby vyfotografovány a všechny jsou uvedené v terénním deníku). Zpětně na počátku sezóny v r. 2018 byly doměřeny poslední fáze sektorů zkoumaných v r. 2017. Pro některá závažnější zjištění uvedená v této práci tak jsou využity informace, založené na výsledcích výzkumné sezóny za rok 2018, ačkoli tato sezóna již do zpracování této diplomové práce není zahrnuta.

K bodu 3:

Výsledná kapitola bude mít pouze kompilační charakter, protože toto není primárním cílem práce. S ohledem na vytyčení historického rámce je ale nezbytná.

K bodu 5:

Konzervace nálezů zpočátku postupovala pomaleji, než byl původní předpoklad, do konce ledna 2019 byla konzervována přibližně polovina předmětů zahrnutých do této práce. Počátkem února mi byl, za laskavého svolení p. ředitele Oblastního muzea a galerie v Mostě Mgr. Michala Soukupa, umožněn přístup do konzervátorské dílny, kde jsem se mohl lépe seznámit s nálezy z Nesvetic a vytvořit k nim základní dokumentaci. Zásluhou konzervátorů Lucie Markové a Vasilu Geševa byla v průběhu února celá zbývající část nálezů zbavena nečistot a konzervována. Všem výše uvedeným tímto srdečně děkuji za jejich pomoc. Vzhledem k množství zpracovávaných nálezů a hrobů a s tím spojených obtížích, které se v průběhu práce objevily, a zároveň omezeným časovým možností, jsem se rozhodl omezit původně zamýšlený rozsah geografického rámce této práce a k poskytnutí základního přehledu odkázat na kompilační práce jiných autorů, tak aby mohly být naplněny základní vytyčené cíle.

Obr. 1: Konzervátorka Oblastního muzea a galerie v Mostě Lucie Marková při ošetřování nálezů z Nesvětic (foto autor)

2.1 Výchozí stav pramenné základny

Současný výzkum dělí od počátku vzniku lokality, jež je předmětem této práce, celé jedno milénium. Již relativně krátce po svém vzniku zde však docházelo ke ztrátě informací v důsledku částečné i úplné likvidace starších situací. K tomu ve větším měřítku docházelo až do doby, než přestalo pohřebiště plnit svou funkci a znovu pak až v nedávné době. K úplnému zamezení informačních ztrát však nikdy nedošlo a pokračují i nadále. V následujících odstavcích se na základě zjištěných skutečností snažím nastínit vývoj a charakter těchto ztrát s ohledem na jednotlivé časové úseky.

2.1.1 Postdepoziční procesy

A. Postdepoziční procesy v průběhu existence pohřebiště

K těmto procesům lze řadit také postdepoziční procesy, které se na pohřebišti udály patrně nedlouho po jeho částečném opuštění, kdy pohřebiště již nebylo využíváno v plném rozsahu. Okrajové části pohřebiště tedy už nebyly využívány k dalšímu pohřbívání, přičemž existující hroby zde postupně přestávaly být na povrchu patrné. Výmluvným dokladem dlouhodobějšího využívání plochy pohřebiště jsou rozlámané kusy náhrobníků, které byly patrně přeneseny ze starších hrobů a nově použity v základu kostela (Obr. 2). Nápadné jsou především fragmenty pískovcových náhrobníků, které nesou stopy opracování. Naproti tomu náhrobníky ze znělce tyto stopy postrádají, avšak některé z nich zřejmě také neunikly rozbití a opětovnému využití ke stavebním účelům, čemuž nasvědčují různě velké znělčové kameny nalezené

v základovém zdivu kostela. Také u druhé stavby (obj. 6) zasahující do areálu pohřebiště lze předpokládat obdobnou praxi, zde však doposud nebyl uskutečněn revizní výzkum, který by tento předpoklad potvrdil či vyvrátil.¹

Obr. 2: Větší kusy rozlámaných náhrobníků druhotně použitých v základech kostela (foto P. Čech)

B. Postdepoziční procesy v průběhu novověku

V období mezi utichnutím písemných zpráv o Nesvěticích a počátkem archeologického zájmu o lokalitu se v prostoru někdejší vsi rozkládaly pole a louky či pastviny. Zároveň lze předpokládat, že se ves (pohřebiště nevyjímaje) po relativně krátkou dobu od svého zániku stala snadno dostupným zdrojem stavebního materiálu pro obyvatele okolních vsí a usedlostí. Nejvyšší intenzitu měly v tomto dlouhém období postdepoziční procesy vyvolané obděláváním půdy, kdy zejména náhrobníky a další větší kameny překážely v orbě a docházelo k jejich odsouvání k okrajům pole, kde v určitých koncentracích byly zachyceny již před započátkem výzkumu V. Brycha. Orbou však byly evidentně dlouhodobě narušovány i hroby samotné, zvláště ty mělce uložené (Obr. 3).²

¹ Při výzkumu v letech 1984–88 V. Brych nerozlišoval druhy hornin použitých v základovém zdivu zjištěných objektů, určité vodítko v tomto ohledu nabízí pouze dobová fotografická dokumentace.

² Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 679/70, 871/71 a 889/71.

Obr. 3: Orbou porušený hrob na okraji pohřebiště (foto P. Čech)

V tomto časovém úseku došlo zřejmě také důsledkem dlouhodobého působení erozních činitelů k poškození mnoha hrobů v severní části pohřebiště zkoumaných v letech 2013 a 2014. Skelety i hrobové jámy zahloubené v jílovém podloží byly v těchto případech výrazně deformované a pokroucené. Z kostí pohřbených jedinců byly lépe zachované často pouze dlouhé kosti a lebky, i ty ale byly mnohonásobně rozlámané. Drobnější kosti trupu a končetin byly buď rozdrcené, nebo zcela strávené. Dále při severozápadním okraji pohřebiště byl částečně zachycen průběh zaniklé úvozové cesty, která porušovala dva hroby (č. 59/13 a 60/13). V prvním případě se jednalo pouze o zbytek dolní končetiny v hrobu, který byl tedy cestou zničen takřka celý. Naproti tomu v případě hrobu č. 60/13 jde o výmluvný doklad dlouhodobého využívání této úvozové cesty, jelikož celá horní polovina hrobu zasahovala do průběhu cesty. Ta byla jednak posunuta ve směru klesání, a především zatlačena koly povozů tak, že se nacházela přibližně o 30 cm níže než spodní polovina hrobu, jež do cesty nezasahovala.

C. Postdepoziční procesy při výzkumu V. Brycha v 80. letech 20. století

Při výzkumu Vladimíra Brycha v polovině 80. let 20. století docházelo ke změnám na pohřebišti zejména v souvislosti s exkavací hrobů pod náhrobními kameny a odkrýváním a postupným vybíráním základového zdiva obou tehdy objevených staveb. Část náhrobníků ze zkoumaných hrobů pak byla odvezena z lokality a zbylé kusy tam byly ponechány. Co se týče odkryvu staveb, lépe

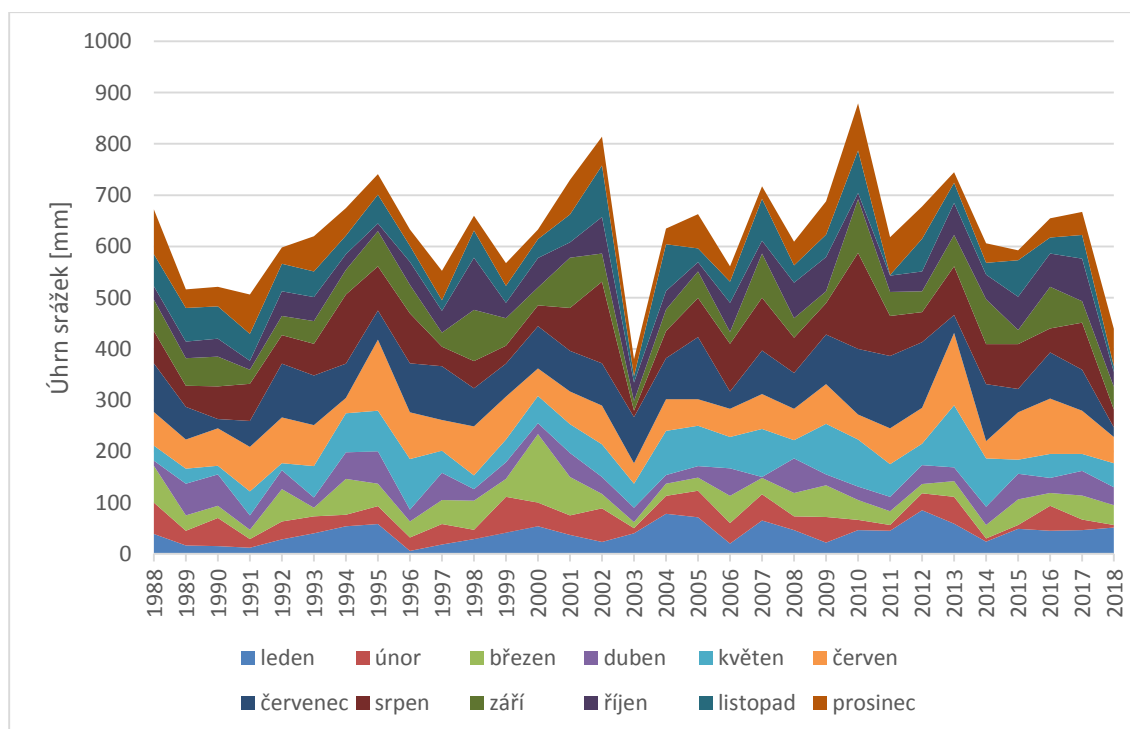
je popsán a na fotografiích zachycen stav obj. 7 – kostela. Zde byla evidentně po odkrytí celého půdorysu odebrána kamenná příčka mezi lodí a presbytářem až na úroveň základového žlabu. Stejně tak byla odebrána část zdiva v severní podélné zdi lodi v místě protnutí se „severním řezem“ a obdobně také na protější straně v jižní podélné zdi. V západní příčné zdi lodi bylo v místě protnutí se „západním řezem“ vybráno zřejmě pouze rozvalené zdivo na úroveň výplně základového žlabu. Kamenná destrukce rozvaleného zdiva byla částečně rozebrána také v místě severovýchodního nároží presbytáře. V případě obj. 6 je situace nejasná. Obvod stavby vymezený kamennou destrukcí rozvaleného zdiva byl odkryt takřka v úplnosti v západní a východní části, v menší míře v části severní, kde lze ale průběh zdiva na základě odkrytých částí dobře předpokládat. Naproti tomu zdivo v jižní části bylo odkryto zřejmě jen v místě obou přiléhajících nároží. Ve vnitřním prostoru pak došlo na několika místech k odkryvu kamenných destrukcí, které by mohly být zbytky vnitřních příček, případně nelze vyloučit, že se jedná o fragmenty jiné stavby. Výzkum plochy v letech 1984–1988 ve formě různě velkých a různě orientovaných sond zanechal v současné souvisle odkryté ploše jasné stopy v podobě specificky zbarvené výplně s příměsí drnu, volných kostí a tehdejšího odpadu. Patrné jsou také neprozkoumané části skeletů, za hranicí tehdy zkoumaných sond (Obr. 4).

Obr. 4: Výplň sondy z roku 1986 (vlevo) u severovýchodního nároží presbytáře kostela s přiléhající částí pohřebiště zkoumané v roce 2014 (foto P. Čech)

D. Postdepoziční procesy po roce 1988

Ještě před ukončením výzkumné sezóny za rok 1988 začala na jižním okraji zkoumané plochy vznikat rozsáhlá deponie ornice ze skrývek v předpolí uhelného velkolomu. Tato až několik metrů mocná vrstva deponie ornice byla posléze navržena nejen na zkoumanou plochu pohřebiště ale také na přilehlé okraje terasy. Tímto krokem byla na jedné straně lokalita ochráněna před orbou, na straně druhé byl jednou z příčin pozdějších terénních sesuvů. Vedle toho zde zapůsobily také další faktory. Jedním z nich byla hlubinná těžba v podloží lokality (v hloubce cca 200 m) na přelomu 80. a 90. let 20. století. Důl Kohinoor II tu postupně ve dvou lávkách těžil uhelnou sloj. Po skončení těžby došlo k plošnému propadu terénu o cca 6–7 metrů. Tím se zároveň mírně navýšila svažitost terénu. Následně došlo po jílovém podloží k horizontálnímu posunu terénu asi o 10 metrů severovýchodním směrem. Celá tato sesunutá část pohřebiště o ploše přibližně 830 m² tak převrstvila hroby nacházející se níže po svahu v tomto směru. Na tuto událost mělo vliv zřejmě také náhlé střídání období sucha s obdobím bohatým na srážky. Výrazný výkyv je zaznamenán v letech 2002 a 2003 (Graf 1), v této době patrně již však byla zasažená část pohřebiště sesuta.

Graf 1: Vývoj srážkového úhrnu v období od r. 1988 do r. 2018 v Ústeckém kraji (data ČHMÚ)

Jak je vidět z porovnání leteckých snímků pořízených v těchto letech (Obr. 6), nalézají se v místě deponované ornice výrazný terénní zlom. Na snímku z května roku

2001 je v tomto místě dobře patrný světlý pás o délce přibližně 50 metrů a šířce asi 8 metrů. Jedná se zřejmě o trhlinu, na které se dosud nevytvořil výraznější vegetační pokryv, a která tak vznikla nepříliš dlouho před pořízením snímku. Na mladších snímcích (po roce 2005) žádný výrazný zlom již pozorovat nelze, z čehož vyplývá, že se jednalo o poměrně rychlou událost, jejíž stopy byly na povrchu přirozenou erozí a snad také s přispěním zemědělské techniky rychle zahlazeny. Roku 2014 bylo v souvislosti s postupem výzkumu započato odvážení deponie ornice za využití těžké mechanizace, které pokračuje do současné doby a následně v roce 2016 byl vybudován žlab k zadržování dešťové vody. Nelze ani opomenout skutečnost, že uplynulé roky patřily obecně spíše k těm s průměrným až podprůměrným srážkovým úhrnem.³ Všechny tyto faktory nepochybně přispěly ke zpomalení pozorovaných sesuvů v ploše pohřebiště, ke kterým nicméně přesto stále dochází, byť v omezené míře.

Obr. 5: Hrob poškozený v oblasti dolních končetin terénní prasklinou (foto P. Čech)

³ V porovnání s dlouhodobým srážkovým normálem, který pro ústecký kraj dle dat ČHMÚ činí 636 mm srážek za rok (platí pro normál z let 1981–2010; dlouhodobý srážkový normál z let 1961–1990 je 612 mm za rok).

Obr. 6: Srovnání leteckých snímků pořízených mezi lety 2001 a 2016 zachycující terénní změny v místě pohřebiště a v jeho bezprostředním okolí (mapový podklad ČUZK a Mapy.cz)

2.2 Využití geografických informačních systémů (GIS) při digitalizaci lokality

2.2.1 Sběr dat

Sběr dat byl prováděn v obou etapách výzkumu obdobným způsobem, shromažďována byla data geodetická, fotografická a kresebná. Rozdíl však panoval v metodice jejich sběru ale také technických možnostech, z čehož plyne jednak výrazný nepoměr v množství dat v rámci jednotlivých kategorií, jednak problém, či spíše problémy s jejich následným zpracováním, což je podrobněji popsáno níže.

2.2.1.1 Geodetická data

K tomu, aby mohl být archeologicky zkoumaný terén systematicky zaměřován, byla vytyčena pravidelná čtvercová síť. V jejím rámci byl postupně snižovaný terén zaměřován, standardně čtyřmi body na jeden čtverec. V případě potřeby se počet zaměřovaných bodů upravil tak, aby vždy byla zachycená různá niveleta terénu a zkoumaných situací. Hroby byly zaměřovány standardně třemi až šesti body tak, aby výsledkem byla nepravidelná síť trojúhelníků, zaměřena pak byla případně také hrobová jáma či další zjištěné výraznější úpravy hrobu. K měření byla využívána zpravidla totální stanice, s výjimkou krátkého období během sezóny v roce 2016, kdy kvůli poruše musel být namísto totální stanice využit GNSS přijímač. Data získaná z těchto přístrojů byla v textovém formátu v S-JTSK souřadnicích, bylo tedy nutné je pro další zpracování převést do tabulkového procesoru, kde byly souřadnice především upraveny pro použití v S-JTSK East-North. Pro starší etapu výzkumu z roku 1984 (z následujících sezón souřadnice nejsou) bylo nutné nejprve koordináty bodů přepsat ze zápisníku, následně identifikovat jednotlivé body z fotografií a promítnout je do snímků z pozdějších sezón tak, aby bylo možné s určitou mírou přesnosti provést také jejich georeferenci, jinými slovy vsazení snímků ve skutečné velikosti na konkrétní místo v prostoru.

2.2.1.2 Fotografická data

Fotografování probíhalo standardně tak, aby každá situace a každý hrob byl patrný nejméně na jednom snímku. Vždy však musely být na snímcích jasně viditelné barevně odlišené body označující místo geodeticky zaměřeného bodu – tzv. vlíčovací body. Nejdůležitější byly pro následnou georeferenci snímky vytvořené metodou kolmého snímkování. K tomu byla v průběhu současné etapy výzkumu využita cca 2 m dlouhá

teleskopická tyč, na kterou byl fotoaparát připevněn. Tímto způsobem byly pomocí dálkového ovládání fotografovány jednotlivé hroby a všechny úrovně postupně snižovaného terénu v rámci vytyčených čtverců. Vedle kolmých snímků byly podle potřeby fotografovány šikmé snímky z různých směrů, případně detaily nálezů apod. Snímky následně bylo nutné roztřídit a přiřadit k jednotlivým čtvercům a hrobům.

Fotografování kolmých snímků, které v průběhu starší etapy výzkumu v letech 1984–88 zajišťoval J. Březák, neprobíhalo soustavně ale vždy pouze několikrát během celé sezóny. Fotografie byly pořizovány z vysokého stativu, na němž byl uprostřed zavěšen fotoaparát (Obr. 7). Tímto způsobem byla na snímku zachycena vždy poměrně velká část zkoumaného terénu.

Obr. 7: Průběh fotografické dokumentace pro potřeby fotogrammetrie v roce 1988 (foto V. Brych)

U kolmých snímků z výzkumu V. Brycha bylo nejprve nutné určit především to, z jakého místa pocházejí. Jelikož se však popis dochoval jen ke snímkům z roku 1984, musela být zbylá fotodokumentace prostorově identifikována pouze na základě společných přesahů zachycených na jednotlivých kolmých snímcích, případně s využitím dalších spíše žánrových fotografií a znalostí. Tímto způsobem se podařilo ze složených snímků vytvořit celkovou podobu prozkoumané situace. Tím, že byly jednotlivé fotogramy navzájem na okrajích napojeny, došlo k nevyhnutelné, byť poměrně mírné, deformaci výsledného obrazu, což je dáno optickými vlastnostmi fotoaparátu.

2.2.1.3 Kresebná dokumentace

Na rozdíl od předchozích dvou typů shromažďovaných dat, je kresebná dokumentace nejvíce negativně ovlivněna už od svého počátku. V případě starší etapy výzkumu byla kresebná dokumentace prováděna jen sporadicky (viz kap. 5.4.2.1). Množství zakreslených situací navíc není dokončeno a většina z nich postrádá jakýkoliv popis či orientační bod, což je činí nepoužitelnými. Naopak v kontextu popsaného způsobu dokumentace jsou velmi přínosné schématické plánky se zakreslenou polohou všech hrobů z roku 1984, bohužel pro další sezóny již nebyl tento způsob dokumentace vytvářen, což přineslo komplikace zejména při vyhodnocení sezóny 1988.

V případě současné etapy výzkumu se z klasické kresebné dokumentace z časových nároků ustoupilo úplně. Namísto ní je však veden velice podrobný deník, do něhož jsou zakreslovány všechny zkoumané fáze čtverců spolu se všemi hroby a dalšími zjištěnými situacemi a nálezy. Kresby jsou navíc bohatě doplněny o popisky. Tyto deníky, vytvořené stejnou metodikou pro každou sezónu, umožnily eliminovat takřka všechny chyby vzniklé v průběhu geodetického zaměřování či fotografování a zároveň dobře rekonstruovat průběh výzkumu.

2.2.2 Průběh zpracování

K vytvoření kompletního digitálního plánu zpracovávaného pohřebiště byl využit software QGIS (Quantum GIS) ve verzích 2.18 až 3.6. Některé dílčí kroky pak byly vytvořeny v prostředí ArcGIS verze 10.2 a 10.5. Volbu GIS řešení považují při digitálním zpracování archeologických situací za nejvhodnější (v porovnání se sice používaným ale spíše technicky (AutoCAD) či výtvarně (CorelDRAW) orientovaným software), jelikož ve své podstatě umožňují jak grafické, tak databázové uchování

informací a jejich prezentaci. Dalším přínosem je bezesporu možnost využití mnoha nástrojů sloužících k úpravě zpracovávaných dat a tvorbě prostorových analýz.

Mým hlavním cílem bylo vytvořit prostorovou evidenci všech hrobů zkoumaných v letech 1984, 1986–1988 a 2013–2017. Prvním krokem tedy bylo nahrání již upravených geodeticky zaměřených bodů z jednotlivých sezón do prostředí QGIS. Tyto body pak posloužily ke georeferenci jednotlivých snímků. Jakmile byl snímek georeferencován, byla situace na něm zachycená překreslena pomocí vestavěných editačních funkcí. Kromě hrobů byly zakreslovány také součásti úprav hrobových jam, zde zejména ve formě jednotlivých kamenů nebo náhrobních desek. Vzhledem k množství zpracovávaných hrobů (883) a zároveň omezeným časovým možnostem, byly zpočátku překresleny pouze obrysy skeletů pohřbených jedinců. Až později jsem u vybraných jedinců vytvořil také detailní kresbu jejich skeletů, která je podstatně časově náročnější (jednoduchý obrys hrobu dospělého jedince čítá přibližně 100 uzlů, kdežto detailní kresba skeletu dospělého jedince přibližně 13 000 uzlů). Vektorizovány byly také všechny objekty zachycené v ploše pohřebiště, zejména pak obj. 6 a obj. 7 (kostel).

Hroby, případně další situace, ke kterým geodeticky zaměřené body chyběly nebo nemohly být z důvodu své nepřesnosti využity, byly digitalizovány podle fotografií následujícím způsobem. Nejprve bylo nutné opět převést snímek do skutečného měřítka, to bylo provedeno buď s pomocí výtyčky zachycené na snímku, nebo s využitím jiných snímků, které totéž místo, třebaže jen částečně, zachytily také a následným nalezením vhodných referenčních bodů na obou snímcích (např. v podobě kamenů). Posléze byly snímky tímto způsobem sesazovány k sobě, čímž se podařilo doplnit i místa, která zaměřena nebyla. K přesné identifikaci místa výrazně pomohly také informace obsažené v terénních denících.

Pro další zpracování jsem spolu s vytvářením jednotlivých prvků (hrobů, kamenů, náhrobníků, objektů) k nim do atributových tabulek doplňoval databázové informace, zejména číselná označení a příslušnou sezónu. Logicky nejobsáhlejší atributová tabulka je vedena u hrobů, kde vedle jejich čísel a sezón evidují antropologické informace, údaje o doprovodných předmětech, stratigrafickou následnost, případně orientaci dle azimutu a nedílnou součástí je též poznámkový aparát.

3 Současný stav poznání pohřebišť mladší a pozdní doby hradištní

V uplynulých několika letech bylo publikováno hned několik pohřebišť či jednotlivých hrobů z Čech i Moravy. Z chronologického hlediska jsem se zaměřil především na pohřebiště s těžištěm pohřbívání v 11. a 12. století. Část zde uvedených lokalit má svůj počátek datovaný však již do konce 9. století či případně počátku 10. století. Jedná se zejména o lokality zkoumané již před mnoha lety, ale k jejich souhrnné publikaci a sjednocení výsledků došlo až v nedávné době. To se týká například výzkumu pohřebiště v Praze na Loretánském náměstí (*Boháčová – Blažková 2011a; 2011b*), pohřebiště u kostela Panny Marie a na II. nádvoří Pražského hradu (*Frolík 2013; 2015a; 2017a; Frolík et al. 2016*), pohřebiště na Levém Hradci (*Tomková 2012*), pohřebiště v Lumbeho zahradě (*Frolík – Smetánka 2014*), pohřebiště na slavníkovské Libici nad Cidlinou (*Košťová 2014*) či pohřebiště v Praze-Lahovicích (*Krumphanzlová et al. 2013*). Naproti tomu výzkumem v relativně nedávné době (2005–2009) byla zkoumána dvě soudobá pohřebiště v Klecanech (Klecany I a II) z konce střední a počátku mladší doby hradištní (*Profantová et al. 2010; 2015*). Uvedené publikace nejenže shrnují dosavadní výsledky z uskutečněných archeologických výzkumů, ale díky množství zdokumentovaných hrobů poskytují také bohaté katalogy nálezů, které umožňují typologické a chronologické srovnání s nálezy z dalších soudobých českých lokalit. Dále z lokalit s menším počtem odrytých hrobů lze jmenovat např. Mělník-Rousovice (*Tomková – Košta 2015*), Praha-Střešovice (*Frolíková-Kaliszová 2014*), Závist (*Motyková – Lutovský 2010*), Zbuzany (*Stolz – Stolzová – Lutovský 2012*), Zechovice (*Ptáček – Průchová 2017*) či Bezděkov (*Kašpárek – Zavoral – Cebová 2014*). Mezi nově zjištěnými a zároveň publikovanými pohřebišti, která tak doplňují mozaiku pohřebišť z mladší doby hradištní, lze z českých pohřebišť jmenovat pohřebiště v Mlékojedech (*Derner 2012*), ve Zdechovicích u Pardubic (*Horník et al. 2018*), v Přezleticích (*Čuláková 2016*), na Královéhradecku pohřebiště u Plačic a Stěžer (*Hejhal 2016*) a také ve Hvozdnici (*Bláha – Horník 2017*), dále pohřebiště na břehu Nechranické přehrady (*Derner – Sušická 2016*) případně také pohřebiště kolem zaniklého kostela na hradišti Na Jánů v Netolicích (*Beneš et al. 2010; 2012*). K rozšíření poznatků o mlado- až pozdněhradištní fázi pohřebiště kolem kostela sv. Václava v Žabonosech přispěl článek shrnující výsledky zatím posledního výzkumu z let 2009–2010 (*Hendrychová – Frolík 2016*). Z moravských lokalit lze uvést pohřebiště u Břeclavi (*Dresler 2013*), pohřebiště v Dětkovicích – Za zahradama

(*Jungerová et al. 2016*) a pohřebiště na lokalitě Diváky-Padělky (*Unger 2012*). Poprvé na území českého Slezska bylo prozkoumáno (v letech 2011 a 2016) mladohradištní pohřebiště na lokalitě Holasovice (*Hlas – Marešová 2017*).

V nedávné době vzniklo taktéž několik soupisů pohřebišť, které sledovaly výskyt mladohradištních, případně obecně raně středověkých pohřebišť na vymezeném území. Pro jižní Čechy vypracovala soupis mladohradištních pohřebišť Michaela Bešťáková, v němž informuje o 36 lokalitách, z toho 19 s jistotou mladohradištního stáří (*Bešťáková 2014*). V Plzeňském kraji raně středověká řadová pohřebiště sledovala Zdeňka Schejbalová (Vařeková), které se podařilo shromáždit 41 lokalit a poloh s pohřebišti a dalších 23 lokalit s ojedinělými nálezy (*Schejbalová 2011*). Pro území Moravy nelze opominout práci Michala Živného, jejíž součástí je bohatý soupis obsahující 360 lokalit doplněných o stručný popis, dataci a příslušnou literaturu (*Živný 2005*).

Pro posouzení chronologie jednotlivých součástí hrobových výbav mladohradištního období je, byť starší ale stále platná, práce *Zdeňky Krumphanzlové* z roku 1974. Rozsáhlou studii k esovitým záušnicím vypracoval *Petr Dresler* (2002), v níž popisuje široké spektrum aspektů a problémů s nimi spojených. Nověji se však uplatňuje chronologie a typologické členění jednotlivých předmětů hrobových výbav, které vytvořila ve své práci z roku 2005 *Kateřina Tomková* (2005). Chronologii esovitých záušnic se na základě jejich společného výskytu s mincemi později věnoval také *Ivo Štefan* (2010). Přítomnost esovitých záušnic na Moravě sledoval *Zdeněk Měřínský* (2013, s další literaturou). Jmenovat lze též práci Šimona Ungermana, v níž na příkladu čtyř vybraných moravských lokalit (Dolní Věstonice-Na pískách, Brno-Ivanovice, Holubice VI a Prušánky 2) sleduje počátek přidávání esovitých záušnic, jakožto šperku typického pro mladší dobu hradištní, do hrobů. Zároveň tak přináší nový pohled na přechod mezi střední (povelkomoravskou) a mladší dobou hradištní (*Ungerman 2010*).

Dějiny bádání v kontextu střední Evropy zpracoval v uplynulých letech již zmíněný *Petr Dresler* (2002, *zde také další lit.*). Oblasti jihovýchodního Německa se později podrobněji věnovala *Zdeňka Schejbalová* (2013, *s další lit.*).

4 Pohřební aktivity v severozápadních Čechách v mladší a pozdní době hradištní

K zasazení nesvětického pohřebiště do kontextu severozápadních Čech byl využit obsáhlý soupis lokalit s nálezy z raného a počátku vrcholného středověku, který jako přílohu ke své diplomové práci vytvořil *Miroslav Kraus (2017)*. Pro potřeby této práce byly z katalogu vybrány pouze lokality s nálezy datovanými do období mladší doby hradištní (RS4) až pozdní doby hradištní (RSVS) ohraničené lety 950–1250 (srov. *Měřínský 2009*, 33) a počátku vrcholného středověku.⁴ Nutno dodat, že řada uvedených pohřebišť byla užívána dlouhodobě a jejich počátek lze hledat již ve střední době hradištní (RS3). Vedle zúžení chronologického rámce původního katalogu doznal změn také rámec geografický, byť jen nepatrných. Do zpracování bylo zahrnuto území šesti bývalých okresů, vypuštěny byly pouze určité přesahy nad rámec těchto okresů. Zpracovány byly okresy Ústí nad Labem, Teplice, Most, Chomutov, Louny a Litoměřice čítající dohromady celkem 916 katastrálních území (Obr. 8). Údaje k vytvoření katalogu byly M. Krausem získány především ze dvou archeologických databází, které jsou v současnosti na našem území využívány. Hlavním zdrojem byla Archeologická databáze Čech aktualizovaná k roku 2013, kterou spravuje Archeologický ústav Akademie věd ČR. V menší míře byl využit Státní archeologický seznam ČR spravovaný Národním památkovým ústavem. K doplnění a upřesnění získaných dat byl využita příslušná literatura a také fond digitálního archivu Archeologického ústavu Akademie věd ČR (*Kraus 2017*, 67–69). V této práci jsem údaje z uvedeného katalogu nejprve převzal v původní podobě bez dalších úprav (Obr. 9). Znázornění nálezů sídelního a obranného charakteru, je zde pouze pro doplnění a ucelení představy o námi známé struktuře osídlení v předmětném období, nosnými prvky této kapitoly zůstávají hroby a pohřebiště. Lokalizace nálezů majících znaky pohřebních aktivit byly v rámci současných katastrálních území vyčleněny v celkovém počtu 168 záznamů. Nicméně soupis lokalit uvedený dále v této kapitole je výsledkem mé revize, při níž jsem do dalšího zpracování zahrnul některé další lokality a jiné případně odebral či doplnil. Odebrání se týkalo lokalit, kde byly registrovány nálezy, u nichž nebylo jasné, zda skutečně pochází z daného území (typicky staré školní sbírky apod.). Naopak zahrnutí se týkalo zpravidla nálezů datovaných pouze obecně do hradištního období, i přesto, že jejich součástí byly

⁴ Toto chronologické členění uplatňuji i v ostatních částech předložené práce.

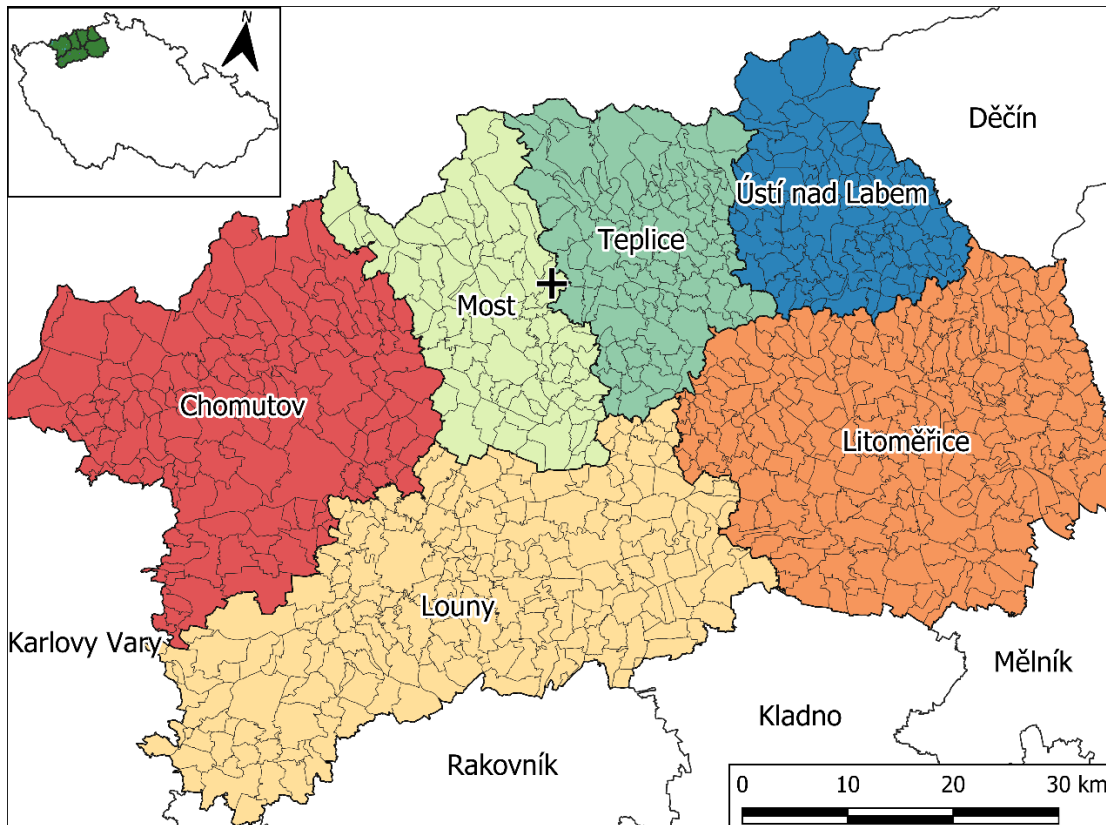
předměty (zejména záušnice o průměru větším než 15 mm), se kterými se setkáváme výhradně na pohřebištích mladší a pozdní doby hradištní. Výsledkem je 132 lokalit (katastrálních území), na nichž bylo registrováno 179 jednotlivých poloh s doklady pohřebních aktivit, které bylo možné datovat do této doby (Obr. 10).

Výsledná hustota pohřebišť zjištěných v předmětných obdobích mladší a pozdní doby hradištní M. Krausem odpovídá zpravidla náhodným nálezům či zjištěním při výzkumu, případně jinak registrovaným akcím. Dobře tak lze mimo jiné sledovat dlouhodobější vývoj pohřbívání v rámci konsolidované farní sítě na konci doby hradištní a počátku vrcholného středověku. Zatímco hroby a pohřebiště z mladší doby hradištní byly na celém sledovaném území vyčleněny v počtu 69 komponent (*Kraus 2017*, 171), z následujícího období pozdně hradištního jich je pouze 34 (*Kraus 2017*, 205). V mladším ze sledovaných období, bychom na sledovaném území předpokládali spíše větší počet pohřebních komponent oproti předchozímu období v důsledku nárůstu populace a z toho plynoucí zvýšenou hustotou osídlení, navíc obojí umocněné úrodnou krajinou s významnými sídelními a obchodními centry.⁵ Ve skutečnosti ale naopak narážíme na nápadný úbytek počtu pohřebišť oproti mladší době hradištní. Vystupuje zde totiž problém spojený s výzkumem kostelních pohřebišť, na kterých se často pohřbívalo až do novověku, ne-li déle. Starší pohřební horizonty tak byly převrstveny a často také značně poničeny mladšími pohřby. Tím nejen, že je limitován potencionální předmět zájmu archeologického výzkumu, ale takový výzkum je, v případě, že je hřbitov stále využíván k pohřbívání, z etických důvodů navíc zcela vyloučen. Archeologické poznání je tak nutně zredukováno pouze na informace, které poskytují prostorově velmi omezené sondy umístěvané často do bezprostřední blízkosti kostelní stavby zpravidla za účelem jejího odvlhčení, které se uplatňuje zejména v posledních dekádách. Tímto způsobem se daří získávat informace o stavebním vývoji kostela, případně o jeho starších předchůdcích. Méně optimistická situace je v případě hledání nejstarších pohřbů, jelikož byla snaha umísťovat hroby co nejbliže kostelu, docházelo spolu s tím právě zde k největší zkáze starších situací. Přestože takové výzkumy poskytují ke studiu poměrně značné množství osteologického materiálu, hroby současné s nejstarší sakrální stavbou jsou zpravidla výrazně v menšině, případně jsou doložené pouze nepřímo, například nálezy někdejších

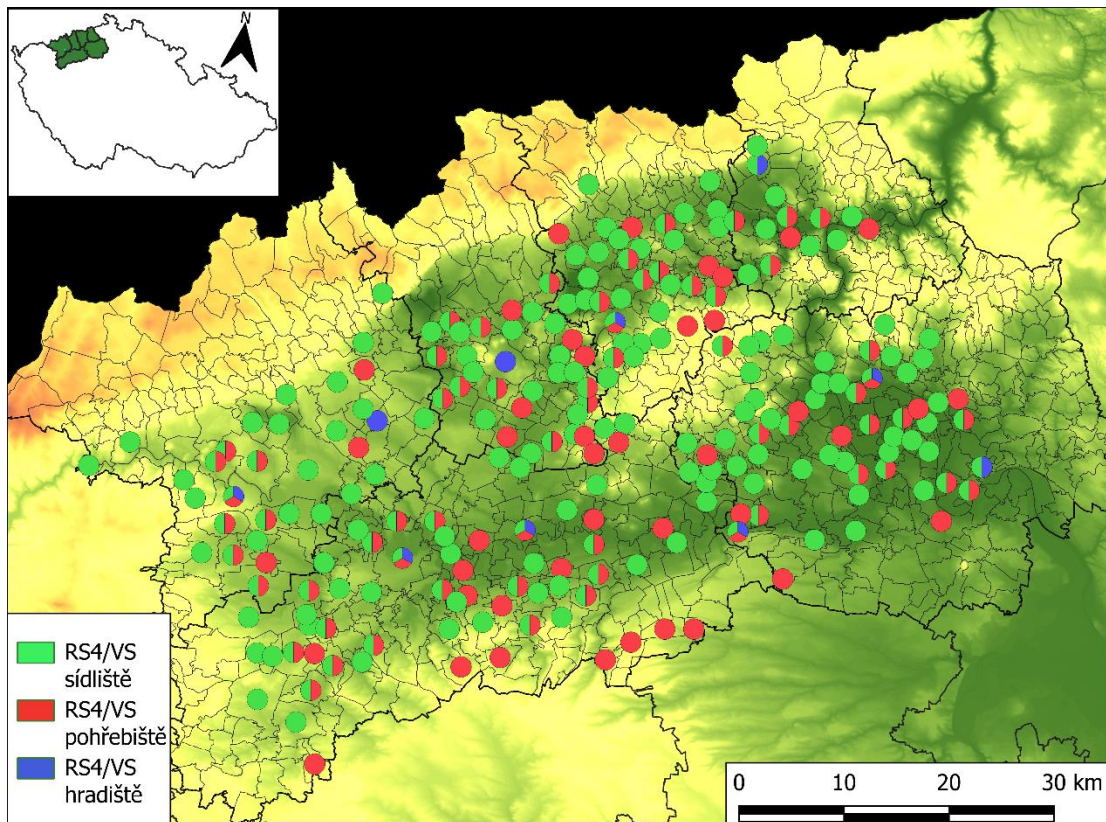
⁵ Jen v období mezi 1. polovinou 11. století a přelomem 12. a 13. století se uvažuje téměř dvojnásobný nárůst počtu obyvatelstva (*Boháč 1987*, 72–78).

hrobových výbav ve hřbitovní vrstvě nebo přítomností složitější úpravy hrobové jámy (srov. *Frolík – Mácalová – Stránská 2016; Hendrychová – Frolík 2016; Frolík 2017*).

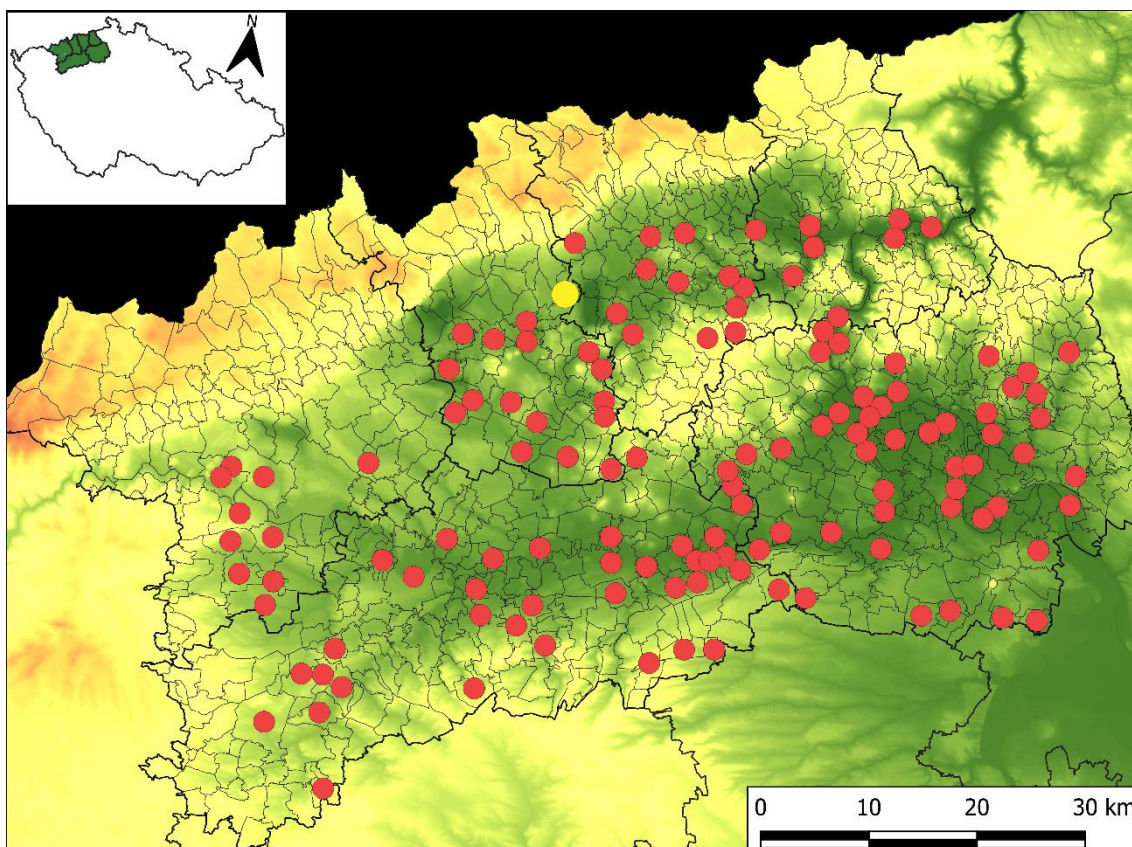
Popisované lokality s nálezy hrobů z mladší a pozdní doby hradištní byly v mnoha případech registrovány při různých příležitostech již v předválečném období. Tomu také odpovídá často torzovitá dokumentace hrobů, z nichž mnohé nálezy odevzdané do muzejních sbírek byly již před více než 50 lety považovány za nezvěstné (srov. *Zápotocký 1965*). Mnohé nejasnosti se s odstupem doby podařilo osvětlit, a to především zásluhou vytrvalé práce *Milana Zápotockého (2018)* při hledání původní dokumentace a revizí starých muzejních sbírek. V této nově vydané práci tak byly již dříve publikované polohy zrevidovány, a především doplněny o nová zjištění. Pouze ojediněle byly do soupisu zahrnuty lokality či polohy, které v době vydání starší práce nebyly známé (Pokratice, Stadice – poloha *b*). V případě hrobových nálezů z Křesína došlo navíc k úpravě jejich chronologického zařazení z původně mladší doby hradištní do střední doby hradištní (srov. zpráva čj. 899/63 a *Zápotocký 2018, 364*). Považuji za vhodné při této příležitosti uvést také další badatele, kteří se tomuto území v poválečném období dlouhodobě věnovali. Obě základní práce *Milana Zápotockého*, v nichž zpracoval nálezy zejména z Litoměřicka, s přesahem na Teplicko, Lounsko, Ústecko a Děčínsko, již byly uvedeny. Lounsku a Chomutovsku s přesahem na Mostecko a Litoměřicko se věnoval *Josef Bubeník (1988)*. Nálezům na Teplicku věnoval pozornost *Zdeněk Váňa (1977)* s přesahem také na Litoměřicko a Ústecko. Konečně středověké Mostecko představil *Jan Klápště (1994)*.

Obr. 8: Území se zpracovávanými okresy (mapový podklad ČUZK)

Obr. 9: Grafické znázornění zastoupení vybraných komponent v rámci jednotlivých katastrálních území (podle M. Kraus 2017; mapový podklad ČUZK)

Obr. 10: Zobrazení zrevidovaných pohřebních komponent podle jednotlivých katastrálních území, poloha Nesvětic znázorněna žlutě (mapový podklad ČUZK)

4.1 Okres Chomutov

1. Bystřice u Kadaně

Mezi lety 1914–1916 byly na poli Z. Körnera, kde se již dříve hlavně v jeho jižní části nalézaly lidské kosti a esovité záušnice, nalezeny 3 kamenné desky. Pole leželo u jižního okraje Bystřic (v současnosti zaniklých), na východní straně Bystřického kopce (dříve Kamenný kopec). Pod první deskou z křemence orientované ve směru V–Z ležely jednotlivé lidské kosti či jejich pozůstatky, části zetlelého dřeva a bronzová esovitá záušnice o průměru 23–26 mm a síle drátu 3 mm. Prostor pod druhou rulovou deskou zřejmě nebyl prozkoumán. Třetí, křemencová, deska s uhlazenými plochami orientovaná v ose V–Z byla nalezena v blízkosti obou předchozích. Pod ní ležely zbytky lidských kostí a dřeva. V kolejkách cesty sousedící s polem se nalézaly další dvě podobné křemencové desky ve vzdálenosti asi

4 metry od sebe, orientované shodně ve směru V–Z, k jejich odkrytí již nedošlo (*Bubeník 1988, 212*).⁶

2. Kadaň

a. Na pravém břehu Bystřického (Prunéřovského) potoka, na svahu „Zadního kopce“ bylo v letech 1914–1916 nalezeno 9 kostrových hrobů s esovitými záušnicemi a mincemi, nálezy v současnosti nezvěstné. Hroby byly bez kamenných i dřevěných úprav (*Bubeník 1988, 219*).

b. E. Černá s T. Velímským roku 1991 při kontrole výkopu plynovodu zjistili narušení několika kostrových hrobů, které vzhledem k absenci doprovodného materiálu nemohli blíže datovat. Dle náleзовé situace však usoudili, že náleží ke starší etapě pohřbívání u kostela, který je písemnými prameny datován k roku 1183. Zde později roku 1994 E. Černá při rekonstrukci kostela registrovala minimálně 90 hrobů z 13.–18. století (*Archiv ADC 2013*).

3. Poláky

Na chmelnici obuvníka K. Schuberta byly roku 1912 nalezeny 2 esovité záušnice, obě byly ze slabě patinovaného bronzu a zřejmě navzájem propojené. Průměry záušnic byly 62 a 30 mm o síle drátu 3 a 2 mm.⁷ Jedna ze záušnic měla esovité kličky na obou koncích. Podle zprávy E. Hegera byly nalezené hroby kryty kamennými deskami (*Archiv ADC 2013; Bubeník 1988, 215*).⁸

4. Račetice

Na poli 500 m Z od Račetic, J od silnice Račetice – Vilémov (nedaleko ZSV Topolanský Dvůr) zjištěno roku 1984 Z. Smržem 5 kostrových hrobů. V dlani pravé ruky jedince z hrobu č. 1 byl nalezen stříbrný denár. Malá stříbrem plátovaná esovitá záušnice byla nalezena v hrobě č. 3. Zbylé hroby byly silně poškozené až zničené, případně zasahovaly pod haldu hlíny. Ve dvou hrobech byly zjištěny také stopy dřevěných úprav (*Archiv ADC 2013*).⁹

⁶ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1197/69.

⁷ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5744/73.

⁸ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1197/69.

⁹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2398/84.

5. Rokle

Roku 1972 byla D. Kouteckým a J. Bubeníkem mimo jiné prozkoumána lidská kostra spolu s nálezy mladohradištní keramiky ve východní strmé stěně vnitřního hradiště (*Archiv ADC* 2013).

6. Tušimice

Při stavbě elektrárny Tušimice I prozkoumali E. Neustupný a A. Beneš v letech 1960–1961 8 kostrových hrobů vybavených esovitými záušnicemi, keramickými zlomky a železnými předměty (*Archiv ADC* 2013; *Bubeník 1988*, 225).

7. Veliká Ves

Mezi farou a kostelem bylo při stavbě silnice k zámku nalezeno 140 bronzových esovitých záušnic. Podle původního Tobischova inventáře pochází z pohřebiště. V současnosti jsou nálezy neznámé (*Archiv ADC* 2013; *Bubeník 1988*, 230)

8. Vilémov u Kadaně

Roku 1983 severně od hospodářských budov podél severní strany silnice Vilémov–Račetice zjistila E. Černá vedle hradištní keramiky lidské kosti v sekundární poloze pocházející z rozrušeného hrobu, na který upozornil J. Oktábec (*Černá 1985*, 196–197).¹⁰

9. Vinaře u Kadaně

V poloze V Zahradách (dříve Leiten) byly dle informace E. Hegera z roku 1911 nalezeny kostrové hroby, ze kterých pocházely nálezy 3 záušnic a železného kování vědérka. Nálezy neznámé kromě jedné bronzové esovité záušnice o průměru 26 mm a síle drátu 3 mm (*Archiv ADC* 2013; *Bubeník 1988*, 231).¹¹

10. Všehrdy

V místě západní jámy Heroldovy cihelny (zřejmě ppč. 39 a 40) bylo roku 1929 nalezeno 11 kostrových hrobů. Dle dochované dokumentace lze uvést následující popis jednotlivých hrobů s výbavou:

¹⁰ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1440/83.

¹¹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 6588/50.

Tab. 1: Všehrady (okr. Chomutov), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
1	na zádech	Z–V	nádoba; perla ze zeleného skla (dle vyobrazení spíše přeslen)	hrob částečně porušen
4	na zádech	V–Z	pevně spojené železné zlomky (nůž nebo hrot kopí?)	
5	skrčená poloha na levém boku	Z–V	několik keramických zlomků	
7	na zádech	Z–V	2 stříbrné hrozníčkovité náušnice; soudkovitá jantarová perla; modrá kotoučovitá perla	
8	na zádech	Z–V	nádoba	
10	na zádech	Z–V	1 stříbrná esovitá záušnice o průměru přibližně 23 mm, dva střepy z nádoby	
11	na zádech	Z–V	nádoba; železné zlomky, patrně z nože	

Z některého z uvedených hrobů pocházely též nálezy skořápek slepičího vajíčka a pazourkového křesadla. Podle původní první zprávy M. Schröttera mohou pocházet z hrobu č. 4 spolu se zlomky železa (*Archiv ADC 2013; Bubeník 1988, 231–232*).

4.2 Okres Litoměřice

1. Bechlín

Roku 1915 bylo při stavbě silnice mezi Bechlínem a Krabčicemi nalezeno 26 kostrových hrobů. U některých hrobů byly zjištěny stopy dřeva po rakvích a v úpravě hrobových jam jednotlivé kameny. Orientace hrobů byla hlavou k Z. Pohřby tří jedinců byly ve skrčené poloze. Žádné hrobové vybavy se zjistit nepodařilo, pouze nepřímým dokladem mohou být zeleně zbarvené skráně dvou lebek (*Zápotocký 1965, 314; týž 2018, 342, 344*).

2. Bohušovice nad Ohří

Na severním okraji obce, východně od silnice do Terezína (dnes zřejmě poloha mezi ulicemi Masarykova a Nová), byly roku 1973 při kopání základů pro dům č. 5 nalezeny zbytky 6 kostrových hrobů bez milodarů, pouze na jedné lebce byly zjištěny stopy měděnky (*Zápotocký 1975, 195*). Později roku 1984 bylo při stavbě školky v Nové ulici ve výkopu pro inženýrské sítě zjištěno 6 kostrových hrobů orientovaných v ose Z–V (hlavou k Z). Hroby byly špatně zachovalé a bez nálezů.

Prozkoumán byl pouze jeden hrob (č. 3) přikrytý dřevěnou deskou. Ten byl navíc údajně druhotně otevřen a zemřelému byla oddělena hlava a poškozen hrudník v oblasti srdce. Dále hrob č. 4 byl dělníky rozkopán, ti u nohou pohřbeného jedince našli zřejmě mladohradištní hrneček (*Archiv ADC 2013; Zápotocký 2018*, 348).¹²

3. Brozany nad Ohří

Karel Josef Biener z Bienenberka ve své zprávě z roku 1780 popisuje nález zřejmě části řadového kostrového pohřebiště v poloze „*Na kopanínách*“. U ramen každého jedince údajně stála bezuchá nádoba (*Zápotocký 1965*, 318).

4. Břehoryje

V letech 1893 a 1894 bylo při zakládání chmelnice jihozápadně od obce při rozcestí polních cest do Jištěrp a Libínek odkryto celkem 40 kostrových hrobů, zřejmě šlo o část původně většího řadového pohřebiště. Pohřbení jedinci leželi na zádech s rukama podél těla. Orientace hrobů byla převážně v ose Z–V, pouze menší část hrobů (asi 5 nebo 6) měla opačnou orientaci V–Z. Z úprav hrobových jam bylo zjištěno časté použití plochého kamene za hlavou (údajně tak byly vybaveny všechny hroby), stopy dřev však pozorovány nebyly. Hrobové vybavy měly tvořit zlomky stříbrného prstenu, nádoba a dohromady 13 záušnic, z toho jedna záušnice s oběma konci zakončenými esovitou kličkou (tzv. český typ) z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,5 mm a průměru 31 × 27 mm, čtyři esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 1,5–4 mm a průměru 14–16,5 × 12–16,5 mm, a pět esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1,9–2,9 mm a průměru 13–18,5 × 12–15,5 mm. Ke zbývajícím třem záušnicím se žádný bližší popis nevztahuje (*Zápotocký 1965*, 318, 320). Další dvě esovité záušnice a skleněný korálek z této lokality byly zjištěny dodatečně (*Zápotocký 2018*, 350).

5. Bříza

Roku 1912 byla v lomu na východním konci obce odkryta část původně většího kostrového pohřebiště, čítající přibližně 20 hrobů uspořádaných do tří řad. Orientace hrobů byla Z–V. Z úprav hrobových jam jsou známé nálezy dvou kamenných náhrobníků s vyobrazením křížů. Hrobové vybavy z prozkoumaných hrobů byl evidován jeden bronzový otevřený páskový prsten, jeden tyčinkový

¹² Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 981/88.

prsten s přeloženými konci, železné součásti vědra, denár Vratislava II. a 15 bronzových záušnic, z nichž některé byly plátované stříbrem, a dvě záušnice nesly dokonce stopy zlacení. Jedna ze záušnic měla esovité zakončení na obou koncích (tzv. český typ). Průměry nalezených záušnic byly v rozpětí 12–22,5 mm (*Zápotocký 1965*, 320; *Sláma 1977*, 25–27; *Zápotocký 2018*, 352).

6. Budyně nad Ohří

a. Na pozemku ležícím naproti hřbitovu s kostelem P. Marie Sněžné byl učiněn nález několika kostrových hrobů. Z hrobových výbav pocházelo celkem 17 záušnic. S odstupem několika desítek let jich ve sbírkách muzeí evidoval M. Zápotocký již jen 5, z toho tři esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,5–4 mm a průměru 23–23,5 × 19–22 mm, a dvě esovité záušnice z bronzového drátu o síle 3,2 a 4 mm a průměru 61,5 × 55 a 67 × 65 mm (*Zápotocký 1965*, 320; *týž 2018*, 352).

b. Přibližně 1700 metrů VSV směrem od centra města se leží návrší Bruska, kde bylo roku 1937 odkryto celkem 18 kostrových hrobů orientovaných ve směru Z–V. Úprava hrobových jam sestávala z kamenných desek, jimiž měly být hroby vyloženy, v některých hrobech byly zjištěny též stopy dřeva. Hrobové výbavy tvořilo 25 záušnic a 3 železné svorky, ty však spíše souvisely s dřevěnou úpravou hrobu. Zřejmě zde došlo, jak se domníval M. Zápotocký, ještě k dalším nálezům hrobů. Evidoval v muzeu totiž z této polohy celkem 36 záušnic, z toho 26 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1,7–4 mm a průměru 13,5–22,5 × 11,5–20,5 mm, šest esovitých záušnic z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,3–4,4 mm a průměru 19,5–21 × 17–19 mm, tři esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 3,2–4 mm a průměru 14,6–19,5 × 13,5–16,5 mm, a jedna esovitá záušnice z bronzového drátu se zbytky pozlacení o síle 2,4 mm a průměru 15 mm. Dále se v souboru nacházely 3 bronzové prsteny, z toho jeden otevřený prsten s perličkovými vývalky na vnější straně o průměru 15,5 × 15 mm, a dva otevřené prsteny z tenkého drátu o průměru 23 mm (*Zápotocký 1965*, 322). Zřejmě z této polohy pochází také další dvě esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2,5 a 3 mm a průměru 18 a 17 mm uvedené původně pod lokalitou Písty (*Zápotocký 1965*, 370).

7. Čakovice u Radouň

Na poli p. Lahnerta byl roku 1901 odkryt kostrový hrob vybavený bronzovou záušnicí.¹³ K této poloze je uveden popis ke dvěma esovitým záušnicím z bronzového drátu o síle 2,5 a 3 mm a průměru 38 × 36 a 25 mm (*Zápotocký 1965*, 322; *týž 2018*, 354).

8. Černouček

Na poli p. Novotného byly zachyceny řady kostrových hrobů obložené čedičovými deskami. Hrobové vybavy registrovány nebyly (*Šulc 1884*, 428; *Zápotocký 1965*, 324; *týž 2018*, 354).

9. Drahobuz

Při západním okraji obce bylo roku 1906 nalezeno asi 20 hrobů vybavených záušnicemi a nádobami. U lebek pak údajně byly kamenné desky. Není jisté, zda tyto nálezy souvisí kostrovými hroby bez milodarů, které někde v těchto místech byly registrovány již dříve (*Zápotocký 1965*, 324–325; *týž 2018*, 357).

10. Dubany

Roku 1914 byly v bývalé cihelně F. Holého na jižním svahu vrchu Rohatce odkryty dva kostrové hroby. Pohřbení jedinci orientovaní v ose Z–V leželi v hloubce asi 2 metry, překrytí a obložení opukovými deskami, zjištěny byly též stopy dřeva. V jednom z hrobů byla nalezena záušnice o síle drátu 2 mm a průměru 19 × 16 mm, v druhém hrobě byl nalezen železný nůž. K dalším nálezům nejméně pěti hrobů v těchto místech došlo roku 1931 (*Zápotocký 1965*, 325; *týž 2018*, 357).¹⁴

11. Encovany

a. Roku 1967 byl na poli cca 400 m JJV od středu obce proveden řez, kterým byl porušen kostrový hrob. Zachováno zůstalo pouze JZ nároží. Orientace hrobu byla v ose Z–V, v úpravě hrobové jámy byly registrovány menší opukové desky a zbytky ztrouchnivělého dřeva (*Archiv ADC 2013*; *Zápotocký 2018*, 357).

¹³ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 840/90.

¹⁴ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 228/46.

b. Mezi silnicí do Polep a údolím zaniklého potoka byl učiněn náhodný nález kostrového hrobu (*Archiv ADC 2013; Státní archeologický seznam*).

12. Horní Beřkovice

a. Roku 1928 bylo při stavbě rodinných domů nalezeno 5 kostrových hrobů se šesti jedinci. Z hrobových výbav se podařilo zachytit nízkou nádobu se značkou na dně, dvojitý bílý skleněný korálek a esovitou záušnici (*Zápotocký 1965, 325; Zápotocký 2018, 357*).

b. Nedaleko nádraží byl odkryt dvojhrob („*ženy s dítětem*“), z jehož výbavy pocházela stříbrná esovitá záušnice o průměru 12 × 10 mm a síle drátu 3,5 mm a perla z achátu (*Sláma 1977, 41; Zápotocký 2018, 357*).

13. Hostěnice u Brozan

V místě zvaném Ostrov u sv. Klimenta, kde stávala osada s kostelem (ZSV Mury), byl údajně roku 1932 učiněn nález několika kostrových hrobů, bez bližších údajů. Hrobové výbavy tvořily nádoby, zlomek denáru knížete Bedřicha (1179–1181), železný tesák, fragmenty železných nožů, dvě železné a jedna bronzová přezka a dvě esovité záušnice o síle drátu 1,8 a 1,9 mm a průměru 26 × 25 a 47 × 42 mm (*Zápotocký 1965, 326; Státní archeologický seznam*).

14. Hrobce

V poloze „*Nad studánkou*“ byly odkryty dva kostrové hroby orientované k východu. Výbavu jednoho hrobu tvořila „*nádoba s vlnitým ornamentem*“ (*Zápotocký 1965, 326; týž 2018, 358*).

15. Chotiněves

V cihelně V. Ungermanna byly kostrové hroby nalézány již od roku 1860, zřejmě se zde však hradištní hroby vyskytovaly spolu s pravěkými (snad únětickými) hroby. Z let 1868, 1894, 1930 a 1932 jsou zřejmě z hrobů z této cihelny známy jednotlivé nálezy, z nichž bližší popis je uveden k následujícím předmětům: zlomky železného kování vědra (o průměru obručí asi 16 cm), masivní stříbrný páskový uzavřený prsten o průměru 16 mm, 6 nádob (dvě hrncovité zdobené vlnovkou, a tři lahvovité zdobené hřebenovými vpichy) a 12 záušnic, z toho dvě esovité záušnice

z bronzového drátu o síle 1,9 a 2 mm a průměru 18 × 16 a 15 × 14 mm, čtyři esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4–4,2 mm a průměru 20–28 × 19,5–25 mm, jedna esovitá záušnice se široce roztepanou kličkou ze stříbrného drátu o síle 3,8 mm a průměru 16 mm, dále pět nezvěstných esovitých záušnic, z nichž jedna byla z bronzového drátu a čtyři malého rozměru (*Zápotocký 1965*, 326, 328). Ještě roku 1992 zde byl ve východní hraně cihelny zachycen porušený kostrový hrob, orientovaný v ose JZ–SV. Jedinec byl v natažené poloze na zádech, úpravu hrobové jámy tvořilo kamenné obložení z opukových a břidlicových desek. Hrob byl vybaven vědrem, z něhož se zachovalo železné kování (*Zápotocký 2018*, 359).

16. Ječovice

Při budování základů nového kostela sv. Barbory a v jeho okolí při terénních úpravách bylo již před rokem 1800 zničeno zřejmě velké množství kostrových hrobů s četnými nálezy esovitých záušnic z bronzů, ale i postříbřené a pozlacené (?). Hroby, které ležely těsně vedle sebe, byly orientovány povětšinou ve směru Z–V (hlavou k západu). Častá byla též úprava hrobové jámy kameny, zřejmě vč. náhrobníků a dřevem (*Zápotocký 1965*, 328; *týž 2018*, 359).

17. Keblice

Roku 1996 bylo v poloze „U zaniklého lomu“ odkryto 5 hrobů bez milodarů. Zjištěny byly pouze stopy rakví a kamenného obložení. Pohřbení jedinci byli v natažené poloze, v ose V–Z (*Archiv ADČ 2013*; *Zápotocký 2018*, 360).¹⁵

18. Kyškovice

Na zahradě u domu čp. 16 byly roku 2007 při rekonstrukci opěrné zidky zachyceny relikty dvou mladohradištních hrobů, které náležejí zřejmě k pohřebišti částečně prokopenému již v letech 1976, 1956 a také dříve kolem roku 1900 při stavbě silnice do Roudnice (*Archiv ADČ 2013*). Tehdy zde bylo odkryto asi 15 hrobů se zbytky rakví. V jednom z odkrytých hrobů byly nalezeny 3 esovité záušnice (*Zápotocký 1965*, 330). Později, roku 1956 byl uskutečněn průzkum dvou dalších hrobů, přičemž první z hrobů byl již zcela zničen, z druhého hrobu se podařilo zachytit pouze východní část hrobové jámy. Dochovaná část hrobové jámy byla vyložena pěti většími opukovými kameny. Pohřbený jedinec ležel natažený na zádech s nohama na východ (*Archiv ADČ*

¹⁵ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 600/98.

2013).¹⁶ Následně roku 1967 byl výkopem pro obecní vodovod porušen kostrový hrob, u něhož byl v levé dlani nalezen železný nůž s řapem.¹⁷ Jedinec byl orientovaný ve směru SSZ–JJV, v poloze na zádech s rukama podél těla (*Zápotocký 2018*, 364).

19. Levousy

Na zahradě domu čp. 38 byl roku 1980 ve stěnách jímky septiku zjištěn mladohradištní kostrový hrob, který byl však zničen před příchodem archeologa. Z výbavy hrobu byla předána pouze nádoba se čtyřmi reparačními otvory a značkou na dvě ve tvaru maltézského kříže (*Smrž 1984*, 62).

20. Liběšice u Litoměřic

Roku 1987 byly v prostoru mechanizačního střediska JZD odkryty dva kostrové hroby orientované hlavou k západu. Přestože tyto hroby byly bez výbavy umožňující jejich přesnější dataci, lze se domnívat, že byly součástí většího pohřebiště narušovaného již v dřívější době, a z něhož údajně pocházely nálezy záušnic (malého až středního průměru) a snad také železného nože.¹⁸

21. Libochovany

Na východním okraji obce byl roku 1892 nalezen kostrový hrob vybavený sedmi esovitými záušnicemi. Pohřbená byla údajně dívka ve věku 10–11 let. Následně v letech 1901–1903 zde bylo odkryto dalších 5 hrobů orientovaných ve směru Z–V. Ve dvou hrobech bylo v úpravě hrobové jámy využito kamene. Z hrobových výbav dvou hrobů pochází nálezy nádob, v prvním případě nádoba zdobená pásem rýh, v druhém případě horizontálními žlábkami a šikmým přesekáváním na výduti. Zbylé hroby byly bez nálezů. Z blíže neručené polohy pochází též nález bronzové (?) záušnice (průměr 15–23 mm) ve tvaru otevřeného oválu, jejíž jeden konec je kuličkovitě ukončen a druhý je rozeklaný do dvou kotvovitých háčků, dále rámeček spony a náramek (?) oválného tvaru o průměru 64 × 59 mm (*Zápotocký 1965*, 332; *týž 2018*, 296–297).

¹⁶ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1463/57.

¹⁷ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5496/72.

¹⁸ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 577/90.

22. Libotenice

Na severním okraji obce, před hřbitovem nalevo od silnice do Nučnic, byly počátkem 20. století zachyceny kostrové hroby se záušnicemi, z nichž byly blíže popsány dva kusy. Jednalo se o esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 18×15 a 18×14 mm. V roce 1902 zde za neznámých okolností byly získány tři nádoby, jedna zdobená vlnicí a značkou ve tvaru kříže, druhá byla nezdobená, a podoba třetí není známa. Zároveň se v tomtéž roce podařilo při stavbě domu odkrýt dva kostrové hroby orientované shodně ve směru Z–V. V prvním hrobě byl údajně pohřben muž vybavený železnou sekerou. V druhém hrobě, obloženém velkým množstvím kamenů, byl jedinec vybavený esovitou záušnicí. V blízkosti tohoto hrobu byla nalezena nádoba lahvovitého tvaru zdobená vlnovkou. Ve sbírce místní školy se z tohoto pohřebiště mj. nacházely 3 záušnice, které byly původně v počtu sedmi kusů nalezeny v jednom hrobě. Z těchto tří esovitých záušnic byly dvě ze stříbrného drátu o síle 1,5 a 1,3 mm a průměru 12×10 a $12,5 \times 11$ mm, třetí pak s odlomenou esovitou kličkou z bronzového drátu o síle 1,2 mm a průměru 13×11 mm. Později v letech 1955 a 1963 bylo ze školních sbírek získáno 6 nádob, které pocházely patrně také ze zničených hrobů na tomto pohřebišti (*Zápotocký 1965, 334; týž 2018, 367*).

23. Litochovice nad Labem

Roku 1924 byla z kostrového hrobu získána nádoba lahvovitého tvaru zdobená řadami hřebenových otisků a vlnicí. Později, roku 1929, bylo u domu čp. 9 nalezeno nejméně 6 kostrových hrobů. Výbavu hrobu č. 3 tvořila nádoba zdobená šestinásobnou rytou šroubovicí a vlnovkou, „*mladá žena*“ z hrobu č. 4 byla vybavena bronzovým prstenem, bronzovou esovitou záušnicí a třemi skleněnými perličkami. Téhož roku bylo při úpravách pozemku čp. 11 zničeno několik dalších hrobů vybavených nádobami. Ke zničení dalších šesti hrobů došlo i následně v roce 1930 (*Zápotocký 1965, 335; týž 2018, 298*).

24. Litoměřice

a. V souvislosti s hloubením výkopů pro inženýrské sítě na Mírovém náměstí se roku 2003 východně od morového sloupu podařilo zachytit 16 kostrových hrobů orientovaných v ose Z–V. Pohřbení jedinci leželi v natažené poloze, v jednom případě

byla hrobová jáma obložena kameny (skřínka), ve dvou případech byly pod zemřelými zbytky dřeva. Skladba doprovodných nálezů byla poměrně chudá, pouze chronologicky málo citlivé předměty (mj. železné nůžky, ocílka a hřeb, bronzový nýtek, kostěné šídlo, zvířecí kosti a skořápky vajec). Datace prozkoumaných hrobů byla učiněna na základě starších nálezů, kdy zde již koncem 19. století byly nalezeny kosti a tři lebky, z nichž jedna byla korozí mědi zbarvena do zelena, což bylo dáváno do souvislosti s přítomností záušnice (*Archiv ADC 2013; Zápotocký 1965, 338; týž 2018, 325*). Dále na západní straně náměstí u domu č. 20/42 byly roku 1909 odkryty 3 kostrové hroby, při kterých bylo nalezeno množství střepů s vlnovkou (*Zápotocký 1965, 336*). Následně roku 1913 byl u domu č. 21/43 učiněn nález dalších 24 hrobů, bližší popis se vztahuje pouze k hrobům č. 11–24. Pohřbení jedinci leželi na zádech ve směru Z–V. Z úprav hrobových jam byly zaznamenány silnější zbytky dřeva pod zemřelými, zatímco kamenné obložení pozorováno nebylo. Z hrobových výbav pocházelo celkem 6 záušnic (s průměry od 25 do 47 mm, sílou drátu od 1,5 do 4,2 mm) a kroužek z tmavošedého skla o průměru 16 mm, příslušnost nálezů k jednotlivým hrobům není zcela známá (*Zápotocký 1965, 336*). K tomuto pohřebišti zřejmě náleží též objevy hrobů v sousední Michalské ulici. Hrob nalezený v ústí ulice do JZ rohu Mírového náměstí obsahoval bronzovou esovitou záušnici o síle drátu 3 mm a průměru 54 × 56 mm. Později roku 1953 byl v těchto místech odkryt další hrob, střepy, které při něm byly nalezeny, se však ztratily. Dále při severní straně Michalské ulice bylo objeveno několik kostrových hrobů, s jedinci uloženými na zádech. V hrobech nebyly zjištěny žádné nálezy, pouze čelist v hrobě č. 2 měla zelené zbarvení (*Zápotocký 1965, 337–388*). Znovu zde (u domu č. 19/41) došlo k objevu dalších 14 hrobů roku 1981, z nichž kosti s nálezy prvních tří byly částečně vyzvednuty dělníky. Orientace hrobů byla zpravidla ve směru Z–V, pouze v jednom případě byla opačná a v dalším údajně S–J. Poloha jedinců byla standardně na zádech v natažené poloze s rukama podél těla. Výjimku představuje hrob č. 4, kdy měl jedinec pravou ruku v pánvi, levou podél těla a hroby č. 7 a 8, kdy byly ruce sepnuté na hrudi (č. 7) a levá ruka zkřížená na hrudi, zatímco pravá byla položena v pase (č. 8). Zvláštností byl pohřeb ve skrčené poloze na levém boku jedince v hrobě č. 13. V úpravě hrobových jam bylo zjištěno použití dřeva u několika hrobů. Jednotlivé kameny v obvodu několika hrobových jam byly zjištěny také. Hrobová výbava byla zjištěna pouze v hrobu č. 13, tvořil ji pár esovitých

záušnic ze stříbrného drátu o síle 2–2,3 a 1,5 mm a průměru 14 × 11 a 12 × 11 mm (*Zápotocký 2018*, 321).¹⁹ Při výkopech roku 2001 u domu č. 6/38 byly odkryty pozůstatky dalších 8 kostrových hrobů, které byly do mladší doby hradištní datovány na základě keramických nálezů z hrobových zásypů (*Zápotocký 2018*, 314).

b. Roku 1919 bylo při pokládání kanalizace kolem farního kostela Všech svatých na Kostelním náměstí porušeno množství kostrových hrobů. Mezi jižní stranou kostela a sochou P. Marie byl zachycen také jeden hrob, hlubší než ostatní, vybaven masivní záušnicí, jež se ale nedochovala (*Zápotocký 1965*, 263, 338).

c. Z Habelových cihelen na západním okraji města pocházel nález asi 30 nádob učiněný roku 1885, později zde byly zjištěny lidské kosti se střepy zdobenými vlnovkou. K porušení celé řady kostrových hrobů došlo roku 1901, při této příležitosti byl jeden z hrobů blíže prozkoumán J. Kernem, z jehož zjištění vyplývá, že se pohřbený jedinec nalézal pod závalem kamenných desek, v poloze na zádech. Hrobová výbava nalezena nebyla. Až roku 1905 byl odkryt hrob, vybavený nádobou zdobenou horizontálními žlábkami. Bez udání bližších okolností z této polohy pochází nález dvou železných ostruh, jedna s dlouhým šroubovitým bodcem, druhá s jehlancovitým bodcem (*Zápotocký 1965*, 343; *týž 2018*, 331).

d. Na návrší severně od starého města zvaném Dominikánský pahorek, byl roku 1905 při stavbě školy nalezen kostrový hrob vybaven bronzovou esovitou záušnicí o síle drátu 1 mm a průměrem 13 mm. Následně roku 1906 byl v Rooseveltově ulici učiněn nález kostrového hrobu vybavený „slovanskou záušnicí“ (*Zápotocký 1965*, 346). Také na Dominikánském náměstí byly v minulosti odkryty kostrové hroby s četnými nálezy „malých kroužků“ u lebek – zřejmě esovitých záušnic (*Zápotocký 1965*, 262).

e. Na předměstí Dubina, přibližně v blízkosti kaple sv. Jana Nepomuckého byl při rozšiřování starého nádraží nalezen kostrový hrob s nádobou u nohou (*Zápotocký 1965*, 260, 338–339).

f. U bývalého hotelu Červený jelen v Dlouhé ulici bylo roku 1904 odkryto několik kostrových hrobů. Údajně byl u jedné z koster nalezen „zlatě lesklý kroužek“ (*Zápotocký 1965*, 338).

¹⁹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4145/83.

g. Roku 1925 se na dvoře městského pivovaru se při hloubení rezervoáru podařilo nalézt dva kostrové hroby a dvě celé hradištní nádoby a množství stejně starých střepeň. Uvedené nádoby zřejmě nepocházely z vykopaných hrobů (*Zápotocký 1965*, 338).

h. Na jižním konci Akciové cihelny byly nalézány kostrové hroby vybavené nádobami. Nelze vyloučit, že tyto hroby souvisí s pohřebištem v blízké Lopatově cihelně (*Zápotocký 1965*, 260, 343).

ch. Kdesi v blízkosti Lopatovy cihelny (při Kamýcké ulici na severozápadním okraji města) měly být při kladení vodovodního potrubí roku 1911 nalezeny početné hroby, z hrobových výbav byly dvě bronzové esovité záušnice (síla drátu 3 mm, průměr 25 × 21 mm) získány do sbírky H. Ankerta (*Zápotocký 1965*, 344).

i. V poloze Božka, dříve též známé jako „Šance“ či „Staré šance“, byly roku 1892 při zakládání vinice a rozvážení šancí odkrývány kostrové hroby. Z hrobových výbav se do sbírky H. Ankerta dostalo 7 nádob (z nich později identifikoval M. Zápotocký pouze 3), 3 jantarové perly a 8 záušnic (nezvěstné). Ze sbírky J. Kerna z této polohy pocházely další 2 esovité záušnice (ze stříbrného drátu o síle 2,4 mm a průměru 14 × 12 mm) a 1 lahovitá nádobka se slabě rozevřeným hrdlem zdobená čtyřmi řádky svislých hustě kladených obloučkovitých kolků (*Zápotocký 1965*, 348). Dále při stavbě kasáren pěšího pluku v roce 1887 a také při dalších stavebních pracích byly v těchto místech nalézány hradištní hroby, z jejichž výbav pocházelo 9 nádob zdobených vlnovkou a 2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 3,5 mm a průměru 13 mm (*Zápotocký 1965*, 346). Nálezy kostrových hrobů, s častou dřevěnou úpravou, jsou známé také z prostoru bývalé Gaubeho cihelny zbudované mezi lety 1820–1826. Z jejich výbav pocházely nádoby, mince (údajně ražba Vladislava II.), ale také železný meč, sekera, ocílka a ozdoby bez bližšího popisu (*Zápotocký 1965*, 346–350).

j. Z okolí katedrály sv. Štěpána na Dómském pahorku byly zřejmě z porušených hrobů získány tři bronzové záušnice většího průměru. Další 5 záušnic měl z tohoto místa ve své sbírce H. Ankert, z toho čtyři esovité záušnice z bronzového drátu o síle 1,8–2 mm a průměru 20–23 × 17–22 mm, a jednu esovitou záušnici s odlomenou kličkou z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,5 mm a průměru 24 × 21,5 mm (*Zápotocký 1965*, 336). Z protější strany Dómského vrchu jsou známé dva

kostrové hroby, orientované v ose Z–V, které zde byly odkryty při budování hospice a domova seniorů mezi lety 1999–2003 a 2007. Hrobovou výbavu tvořila nádoba z jednoho hrobu, ve druhém pak byla nalezena železná šipka se zlomkem nádoby (Zápotocký 2018, 310).

k. V místě Jezuitské ulice, kde do roku 1732 stál kostel P. Marie, který je doložený k roku 1257 bylo též pohřebiště. Roku 1957 zde byl při hloubení základů porušen kostrový hrob obložený několika kameny. Pohřbený jedinec ležel na zádech, soudě dle menšího a drobnějšího skeletu bylo usuzováno, že jde o ženu. Výbavu hrobu tvořila drobná záušnice ze stříbrného drátu o síle 1,5 mm a průměru 14 × 11 mm, segmentovaný dvoudílný korálek z modrého skla a hranolovitý korál se zkosenými rohy z červenožlutého jantaru. V zásypu hrobu se nalézaly střepy ze střední a mladší doby hradištní a z nadložních vrstev střepy pozdně hradištní a vrcholně středověké (Zápotocký 1965, 338; týž 2018, 328).

l. Roku 1903 a také v několika následujících letech bylo v poloze Voldána odkryto přibližně 30 hrobů. Bližší informace se však vztahují převážně pouze k hrobům č. 1, 10–20 a 25–29, které jsou zaznamenané na plánu F. Mittelbacha. Všechny hroby byly orientované ve směru Z–V, s mírnými odchylkami. Z úprav hrobové jámy lze uvést několik zaznamenaných případů. Hroby č. 12 a 29 byly lemovány po obvodu kamennými deskami, v hrobě č. 1 byl jakýsi kamenný zával, v hrobě č. 14 byly kamenné desky pouze za hlavou a za nohama, a v hrobě č. 19 byla lebka jedince překryta kamenem. Zbytky dřevěných prken byly registrovány v hrobech č. 13, 14, 16, 17, 18 a 21. Hrobové výbavy jsou popsány v následující tabulce.

Tab. 2: Litoměřice, poloha Voldána, popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
1		Z–V	z kamenného závalu byla vyzvednuta nádobka	
2–11		Z–V	v jednom z hrobů byl zřejmě nalezen gombík	
12	na zádech	Z–V	železné ostruhy; nůž; přezka; nádoba	„kostra vysokého silného muže“
14	na zádech, s dlaněmi v klíně	JZ–SV	2 železné nože; šídlo; pazourkový úštěp; 2 nádoby	
15, 16	na zádech	Z–V	ve starším hrobě (č. 15) nádobka; bez uvedení polohy nález nevýrazných zlomků železného předmětu, bronzový provrtaný předmět; na	dvojhrob

			lebce mladšího hrobu (č. 16) znatelné zelené stopy – záušnice nezjištěny	
17		Z–V	2 záušnice; hrubý, hranatý provrtaný závěsek z červenohnědého jantaru; malá nádobka	„kostra dítěte“
18		Z–V	u nohou zpozorována jamka snad dokládající přítomnost nádoby, která byla vyjmuta při stavbě zdi	„kostra silného muže“ u nohou porušena zdi
22			údajně ostruha; přeslen; část skleněného prstenu	
29	na zádech	Z–V	1 esovitá záušnice malých rozměrů; mísa	„kostra staré ženy“
30			miskovitá nádobka	Prokopán r. 1906

Další předměty získané z této polohy nelze určit, zda pochází z hrobů či z prokopaných sídlištních situací (*Zápotocký 1965*, 339–342).

m. První dokumentované nálezy hrobů byly v litoměřické Plešivecké ulici uskutečněny již mezi lety 1932–1933, kdy zde bylo při stavbě nových domů odkryto nejméně 20 hrobů. Z vykopaných blíže nepopsaných hrobů se snad pouze část nálezů dostala do litoměřického muzea. Z hrobových výbav bylo v litoměřickém muzeu později identifikováno 49 esovitých záušnic. Z toho 35 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1,5–3,9 mm a průměru 16–47 × 14–42 mm, 10 esovitých záušnic z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,2–4 mm a průměru 19–31 × 17–29 mm, 3 esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 2,4–3 mm a průměru 17–26,5 × 14–25 mm a 1 záušnice (či spíše náušnice) oválného tvaru o průměru 28 × 15 mm z plochého bronzového drátu s jedním koncem rozeklaným ve dva zpětné háčky a druhým členěným třemi drobnými vývalky. Dále byly získány dva denáry ražené knížetem Vratislavem II. (1061–1085) a drobné části blíže neurčitých bronzových předmětů. K objevu dalších dvou hrobů vybavených železnými noži zde došlo v roce 1938 (*Zápotocký 1965*, 344–345). Následně roku 1979 se uskutečnil průzkum části pohřebiště porušeného výkopem pro vodovodní řád. Průzkumem se podařilo zachytit 18 hrobů s 26 jedinci, z nichž 11 bylo vybaveno doprovodným předmětem či předměty, jejichž popis uvádím níže v tabulce. Úprava hrobové jámy byla zjištěna u sedmi jedinců, z toho v pěti případech byla v podobě kamenného obložení a ve dvou zbylých případech bylo zjištěno kamenné obložení a zároveň

překrytí mrtvého dřevěnou deskou. Pohřebiště bylo na základě nálezů zařazeno do 10. až 12. století (*Gabriel 1988, 75–92*).

Tab. 3: Litoměřice, Plešivecká ulice, popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
2/D	na zádech, s levou rukou v klíně a pravou pod pánví	SZ–JV	železný nůž; keramická nádoba	muž
2			6 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1,8–1,9 mm a průměru 16,2–17,3 mm	záušnice nebylo možné přiřadit ke konkrétnímu jedinci
4/A	neurčitelná		1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 1,9 mm a průměru 14,1 mm	žena
4/B	neurčitelná		železný nůž	dítě
8/C	na zádech, s pravou rukou v klíně a levou podél těla	ZSZ–VJV	denár Bořivoje II. (1100–1107, 1109–1110) (upravený jako přívěsek)	žena
9	na zádech s rukama podél těla	ZSZ–VJV	denár Břetislava II. (1092–1100)	žena
11	na zádech, s rukama podél těla	SZ–JV	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 3,85 mm a průměru 23,8 mm	žena
13	na zádech, s rukama podél těla	SZ–JV	2 esovité záušnice z toho jedna z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,8 mm a průměru 28,2 mm a jedna s oboustranným esem (tzv. český typ) z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,9 mm a průměru 29,3 mm; denár Břetislava II. (1092–1100)	žena
14	na zádech, s levou rukou pod pánví a pravou v klíně	ZSZ–VJV	1 esovitá záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,5 mm a průměru 29,1 mm	žena
15	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	1 esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 1,1 mm a průměru 10,7 mm	dítě
17	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ–VJV	10 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1,5–2,1 mm a průměru 16,3–21 mm	dítě
18	na zádech, s rukama podél těla	SZ–JV	16 esovitých záušnic z toho 14 z bronzového drátu o síle 1,65–1,9 mm a průměru 12,2–14,5 mm, jedna záušnice s rozšířeným esem z bronzového drátu o síle 2,2 mm a průměru 13,4 mm, dvě záušnice ze stříbrného drátu o síle 1,45–	žena

			1,5 mm a průměru 10–10,8 mm, a jedna záušnice z blíže neurčeného drátu o síle 1,9 mm a průměru 14,5 mm; prsten	
--	--	--	--	--

n. V Kozinově ulici ve vilové čtvrti pod Mostnou horou byl při stavbě vily a kat. č. 2527/6 nalezen zřejmě kostrový hrob vybavený záušnicemi. Z původně uvedené trojice záušnic, byly popsány dvě, z toho jedna esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 15 mm, a jedna esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 1,5 mm a průměru 14 × 13 mm (*Zápotocký 1965*, 345).

25. Lounky

Nález kostrových hrobů byl učiněn na poli p. Mlynáře. Z hrobových výbav byly bývalému roudnickému muzeu věnovány dvě esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 33 × 29 a 31 × 29 mm. Zřejmě také z téhož místa pocházel nález dvou železných seker, které p. Mlynář muzeu věnoval roku 1904 (*Zápotocký 1965*, 350; *týž 2018*, 368).

26. Lovosice

a. V blízkosti kostela sv. Václava byl při kladení potrubí učiněn nález kostrových hrobů překrytých, či snad také obložených či překrytých, velkými kamennými deskami. Jeden hrob byl vybaven třemi záušnicemi velkého průměru, zlomek jedné z nich byl z bronzového drátu o síle 1,5 mm a dochovaného průměru 38 mm (*Zápotocký 1965*, 350).

b. Při stavbě školy byl porušen neznámý počet kostrových hrobů. Z hrobových výbav získal H. Maděra do své sbírky hrncovitou nádobu zdobenou širokými horizontálními žlábkami a 5 záušnic, z toho čtyři esovité záušnice z bronzového drátu o síle 1,8–2,5 mm a průměru 15–20 × 14–19 mm, a jednu záušnici s odlomenou esovitou kličkou z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 13 × 11 mm. Také z pole v blízkosti školy pochází nález 2 záušnic, z nichž byla jedna esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 2,8 mm a průměru 25 × 23 mm a jedna esovitá záušnice se široce roztepanou kličkou z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 25 × 21 mm (*Zápotocký 1965*, 352).

c. V letech 1890 a 1892 bylo na poli vedle plynárny na jižním okraji města prozkoumáno 20 hrobů orientovaných ve směru Z–V (jeden hrob SZ–JV) a seskupených asi do tří poměrně pravidelných řad. V úpravě hrobových jam byl zjištěn kámen i dřevo (*Zápotocký 1965, 352*). Popis hrobů s hrobovými výbavami je uveden v následující tabulce.

Tab. 4: Lovosice (okr. Litoměřice), popis hrobů (poloha c)

Hrob č.	Orientace	Výbava	Poznámka
1	Z–V	záušnice (?)	levá strana lebky nesla zelené zbarvení – předmět nezjištěn
2	Z–V	železný nůž	„chlapec ve věku asi 15 let“
3	Z–V	3 esovité záušnice, z toho dvě ze stříbrného drátu o síle 3 mm a průměru 20 × 19 mm, a jedna z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3 mm a průměru 20 × 20 mm	„dívka ve věku asi 15 let“; při záušnicích zjištěny též zbytky pásků, na nichž byly připevněny
11	Z–V	3 záušnice, z toho dvě esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 18,5 × 17 a 14 × 15 mm, a jedna záušnice s přeloženými jednoduchými konci z bronzového drátu o síle 2,5 mm a průměru 19 × 18 mm	
15	Z–V	hrncovitá nádoba zdobená hřebenovými vlnovkami a pásy	
16	Z–V	1 esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 3,5 mm a průměru 19 × 18,5 mm	
17	SZ–JV	2 stříbrné náušnice se třemi bubínky zdobené filigránem	

d. V Reiserově cihelně byly roku 1932 učiněny nálezy zřejmě dalších čtyř kostrových hrobů. Hrobové výbavy tvořily nádoby zdobené vlnovkami a hřebenovými pásy, 25 skleněných korálků a esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 1 mm a průměru 15 × 13 mm (*Zápotocký 1965, 354; týž 2018, 371*).

e. Také ze Schwarzenberské cihelny jsou známé nálezy tří kostrových hrobů učiněné v roce 1938. Výbavu v případě hrobu č. 2 tvořily 3 esovité záušnice, z toho dvě ze stříbrného drátu o síle 2,8 a 2,4 mm a průměru 13,5 × 12 a 16,5 × 15 mm, a jedna z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 20 mm. Hrob č. 3 byl vybaven lahvovitou nádobou zdobenou šikmými otisky hřebene (*Zápotocký 1965, 354*). Vedle těchto hrobů, zde bylo zřejmě odkryto množství dalších přibližně 30, či až 50 hrobů uspořádaných do čtyř řad. Poloha jedinců byla na zádech ve směru Z–V.

V úpravách hrobových jam bylo zaznamenáno užití dřeva i kamene. Hrobové vybavy tvořily esovité záušnice, nádoby, železný nůž a kování vědra (*Zápotocký 2018*, 371–372).

27. Lukavec u Lovosic

a. Roku 1932 bylo při stavbě domků na ppč. 199/2 a 198 odkryto asi 20 kostrových hrobů s nádobami a železným nožem.²⁰ Také naproti, na ppč. 200/3, u křižovatky, kde stál kříž, bylo nalezeno dalších asi 10 kostrových hrobů bez hrobových výbav (*Zápotocký 2018*, 374).²¹

b. Zřejmě mezi lety 1910 a 1913 byly v blíže neurčené poloze, kde docházelo k nálezům již před rokem 1894, nalezeny dva hroby, přičemž z jednoho pocházel nález 2 záušnic, z toho jedna z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 19 × 17 mm, a jedna z bronzového drátu o síle 1,8 mm a průměru 18 × 17 mm. Druhý hrob byl vybaven malou záušnicí, která se ztratila (*Zápotocký 1965*, 354–355). Zřejmě odtud pocházely též nálezy nádob a kování vědra (*Zápotocký 2018*, 374).

28. Lukohořany

Při stavbě silnice do Třebívlic byla nalezena esovitá záušnice (snad původně z hrobu) z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,5 mm a průměru 26 mm (*Zápotocký 1965*, 356).

29. Mlékojedy u Litoměřic

a. Mezi lety 1911–1914 bylo na poli kat. č. 74 prozkoumáno pohřebiště se 75 hroby na poli jihovýchodně od obce, založené patrně na křižovatce dvou cest. Rozmístění hrobů bylo nepravidelné, řadové uspořádání spíše pouze v náznamech. Plocha prozkoumaného pohřebiště byla vymezena úzkým pásem s rozměry přibližně 60 × 25–30 m. Orientace hrobů byla ve většině v ose JZ–SV (69 hrobů), zbylá, podstatně menší část hrobů ležela ve směru Z–V (5 hrobů). Úprava hrobových jam s využitím dřeva anebo kamene byla častá, zaznamenána celkem u 56 hrobů. Hrobové vybavy ve vztahu k jednotlivým hrobům jsou podrobněji uvedeny v tabulce níže.

²⁰ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 432/32.

²¹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 510/32 a 564/32.

Tab. 5: Mlékojedy (okr. Litoměřice), popis hrobů (poloha a)

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
8		JZ–SV	2 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného (?) drátu o síle 3 mm a průměru 17 × 14 mm	
12	na zádech, s levou rukou podél těla a pravou dlaní v klíně		7 bronzových esovitých záušnic o síle drátu v rozmezí 1,3–3 mm a průměru 9–10 × 13,5–17 mm; oválný korálek ze světlemodrého skla; dva páskové prsteny s přeloženými konci	„kostra mladé ženy“
13	na zádech	JZ–SV	3 esovité záušnice, z toho jedna ze stříbrného drátu o síle 2 mm a průměru 15 × 12 mm, a dvě z bronzového drátu o síle 1,5 mm a průměru 12,5 × 12 mm; 2 páskové prsteny, z toho jeden stříbrný a druhý bronzový	„kostra ženy (?)“
14	na zádech	JZ–SV	1 esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 1,6 mm a průměru 12 mm, železný nožík s trnem	„kostra ženy (?)“
15	na zádech	JZ–SV	2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 12–13 × 10–12 mm	
29	na zádech	JZ–SV	6 esovitých záušnic, z toho jedna z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,5 mm a průměru 25 × 24 mm, a pět z bronzového drátu o síle 1,6 – 2,5 mm a průměru 16–21 × 15–19 mm	„kostra ženy“
32	na zádech, s rukama podél těla	Z–V/V–Z	železný nůž s trnem; miniaturní železná sekerka; železné destičkovité ostruhy	„kostra mladšího muže“
38		JZ–SV	6 esovitých záušnic ze stříbrného drátu o síle 4–4,3 mm a průměru 16–17 × 15,5–16,5	„kostra dospělé osoby silných kostí“
39		JZ–SV	drobný zlomek železného předmětu	„pohřeb mladistvé osoby slabých kostí“
41		JZ–SV	bronzový prsten s volně přeloženými konci	„kostra ženy (?)“
42			železný hřeb se zbytky dřeva	„dětský hrob“
44		JZ–SV	11 koráleků	„kostra dítěte“
48		JZ–SV	2 esovité záušnice, z toho jedna ze stříbrného drátu o síle 2,2 mm a průměru 18 × 17 mm a druhá z bronzového drátu o síle 2 mm (ve zlomcích)	„pohřeb dívky“
49		JZ–SV	1 esovitá stříbrem plátovaná záušnice z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 15 × 15 mm	
54		JZ–SV	4 esovité záušnice, z toho jedna	

			z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 2 mm a průměru 18 × 16 mm a tři z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 17–18 × 14,5–16 mm	
56		JZ–SV	10 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1,8 mm a průměru 16–17 × 14–15 mm	„kostra mladistvé osoby“
60		JZ–SV	1 esovitá stříbrem plátovaná z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 18 × 15 mm	„kostra dospělé osoby“
66		Z–V	náhrdelník složený z pěti jantarových korálek ve tvaru kvádrů se zkosenými rohy, jednoho jantarového korálku ve tvaru plochého kvádríku se zaoblenou horní i spodní hranou, jednoho svisle žebrovaného korálku z modrého skla, dvou stříbřitých skleněných korálek, jednoho zploštělého korálku z modrého skla a válečkovité perličky ze zelenavého skla	„kostra ženy“
69	ruce podél těla	JZ–SV	železný nůž; kování vědérka	„kostra muže“
71		Z–V	4 skleněné korálky se stříbřitým povlakem	„kostra ženy“

Vedle hrobů bylo v ploše pohřebiště zjištěno 7 zpravidla nehlubokých jam. Všechny byly bez nálezů, pouze v jedné byl nalezen hradištní střepek a pod ním silná vrstva drobných ostrohranných pískovcových odštěpků, vzniklá snad při úpravě pískovcových desek pro jejich použití v úpravách některých hrobových jam (Zápotocký 1965, 356–370).

b. Výzkumem, vyvolaným stavbou silničního přivaděče, se roku 2007 podařilo v poloze Nad hřbitovem prozkoumat 52 hrobů s celkem 50 pohřby, datovanými od přelomu 9. a 10. století do poloviny 11. století. Uspořádání hrobů je řadové, v úpravách hrobových jam byla u 39 hrobů zjištěna úprava kamenná, dřevěná pak v případě 18 až 19 hrobů. Všechny hroby byly orientovány shodně ve směru JZ–SV (Derner 2012, 21–22, 36, 62–64, 68–72, 189–191). Následující tabulka s výčtem hrobů s nálezy byla vytvořena na základě dat z katalogu a tabulkových příloh v práci Kryštofa Derner (2012, 109–140, 180–184).

Tab. 6: Mlékojedy (okr. Litoměřice), popis hrobů (poloha b)

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
1/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	železný nůž v 10 fragmentech	dospělý (25–35 let)
6/07	natažená, s rukama	JZ–SV	3 bronzové esovité záušnice o síle drátu 1,5–2,4 mm; zlomek bronzového	dítě (6–10 let)

	podél těla		kruhového šperku o síle drátu 2 mm a dochovaného průměru 15,6 mm; bronzový tyčinkový prsten s přeloženými konci o průměru 19 mm	
7A/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	bronzový páskový korálek	dítě (1–2 roky)
10C/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	6 esovitých záušnic, z toho dvě z bronzového drátu (jedna ztracena) o síle 2,3 mm a průměru 18,2 × 15,3 mm, a čtyři z mosazného drátu o síle 3,2–3,5 mm a průměru 15,6–19,2 × 14,5–15,5 mm; skořápka vejce	dítě (12–13 let)
13/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	2 esovité stříbrem plátované záušnice ze slitiny mědi o síle drátu 3–3,5 mm a průměru 15,5–16 × 12,8–14,3 mm; bronzový tyčinkový prsten ve 2 fragmentech o průměru 20 mm	žena (20–30 let)
15B/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	2 esovité záušnice, z toho jedna z mosazného drátu o síle 3,4 mm a průměru 16,7 × 14,5 mm, a jedna z pozlaceného bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 16,2 × 14,4 mm	dítě (7–11 let)
16B/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	3 železné svorky se zbytky dřeva	žena (více než 45–55 let)
17/07	natažená, s pravou rukou podél těla, levá chybí	JZ–SV	drobný bronzový předmět (zřejmě záušnice)	dítě (5–9 let)
19/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	2 stříbrem plátované esovité záušnice ze slitiny mědi o síle drátu 4 mm a průměru 16,3–16,5 × 14,6–16 mm; stříbrný páskový prsten s přeloženými konci o průměru 21 × 19 mm	dospělý, spíše žena (18–22 let)
23/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	2 bronzové korálky, stříbrem plátována esovitá záušnice s drátem ze slitiny mědi o síle 4 mm a průměru 17,4 × 17,7 mm; 5 fragmentů bronzové tyčinky	žena (24–35 let)
26/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	2 železné hroty šipky, z toho jedna s tulejkou a jedna s trnem; železný nůž; keramická láhev zabrušanského typu	muž (30–50 let)
27/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	železný nůž	muž (30–50 let)
30/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	5 železných svorek se zbytky dřeva; zlomek bronzového tyčkového náramku (patrně ze zásypu)	žena (24–35 let)
31/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	6 železných svorek se zbytky dřeva	žena (30–50 let)
32/07	natažená, s rukama	JZ–SV	stříbrem plátovaná esovitá záušnice ze slitiny mědi o síle drátu 3,7 mm a	dospělý (40–50 let)

	podél těla		průměru 20,5 × 18 mm	
33/07	Natažená, s levou rukou podél těla, pravou v klíně	JZ–SV	železný nůž	muž (30–50 let)
38A/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	železný hráněný hřeb	dítě (1–2 roky)
38C/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	železný nůž v 5 fragmentech	Muž (více než 45–55 let)
40/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	3 esovité záušnice, z toho dvě stříbrem plátované ze slitiny mědi o síle drátu 2,4 a 2,8 mm a průměru 13,7–16,7 × 10–12 mm, a jedna z mosazného drátu o síle 2,2 mm a průměru 14,8 × 12,3 mm	žena (30–40 let)
41/07	natažená, s pravou rukou podél těla	JZ–SV	5 esovitých záušnic, z toho jedna z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 14 mm, a čtyři z mosazného drátu o síle 2–3 mm a průměru 14–18 × 12–14 mm; 2 skleněné válcovité korálky, z toho jeden z modrého skla a jeden ze zelenomodrého skla; stříbrná perla v 8 fragmentech	dítě (12–16 let)
43/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	keramický bezuchý hrnec, 77 drobných skleněných oblých korálků ze zelenomodrého skla	dítě (7–11 let)
44/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	2 esovité záušnice, z toho jedna ze stříbrného drátu o síle 1,5 mm a průměru 13,5–10 mm, a jedna nekompletní ze stříbrného drátu o síle 1,3 mm a dochovaném průměru 11 mm	dospělý, spíše žena (40–60 let)
47/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	1 stříbrná esovitá záušnice o síle drátu 2,5 mm a průměru 13,5 mm	žena (30–35 let)
48A/07	skrčená na pravém boku	JZ–SV	železný hrot se zbytky dřeva; železný jazýček; železná tyčinka; fragment drobného železného předmětu	muž (30–50 let)
48B/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	1 stříbrná náušnice s očkem o síle drátu 1,3 mm a průměru 12,3 × 14 (?) mm, nekompletní stříbrná náušnice či záušnice neurčitelného typu o síle drátu 1,5 mm a průměru 12,2 mm; keramický bezuchý hrnec	žena (30–40 let)
49/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	2 stříbrné esovité záušnice, z toho jedna o síle drátu 1,5 mm a neurčitelného průměru, jedna o síle drátu 1,7 mm a průměru 13,5 × 10,7 mm; 2 fragmenty železných předmětů (hřeb (?) a záponka (?))	dítě (6,5–12,5 let)
50/07	natažená, s rukama	JZ–SV	4 esovité záušnice, z toho dvě stříbrem plátované ze slitiny mědi o síle drátu 3 –	dítě (12–16 let)

	podél těla		3,2 mm a průměru 19–19,3 × 16–17,6 mm, jedna z mosazného drátu o síle 3 mm a průměru 14 mm, a jedna ze stříbrného drátu o síle 2 mm a průměru 14,6 × 13 mm; bronzový tyčinkový prsten o průměru 19 mm	
54/07	natažená, s rukama v klíně	JZ–SV	2 esovité záušnice z mosazného drátu o síle 4–4,7 mm a průměru 13,5–14 × 10,7–13,4 mm; bronzový tyčinkový prsten o průměru 28 × 16 mm	dospělý, spíše žena (30–40 let)
59/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	1 stříbrná oboustranná hrozníčkovitá náušnice; 16 skleněných korálek, z toho 11 jednodílných segmentovaných z čirého skla (na povrchu žlutě zbarvené), a 5 drobných cylindrických z modrozeleného skla; nekompletní železný nůž; železný hřeb	žena (18–24 let)
60/07	natažená, s rukama podél těla	JZ–SV	bezuchý keramický hrnec; zlomky skořápky vejce	dítě (2–3 roky)

30. Počaply u Terezína

Roku 1964 při budování závlah podél polní cesty do Travčic asi 200 m jižně od obce a 45 m jihozápadně od kříže na rozcestí byly v sesunutém profilu nalezeny dva porušené hroby ležící několik metrů od sebe. Orientace hrobů byla v ose Z–V. Z úprav hrobových jam byly zjištěny zbytky dřeva pod kostrami. U lebky jednoho z jedinců byly nalezeny 3 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 4 mm a průměru 21–23 × 21–22 mm (*Zápotocký 1965, 371–372*).

31. Podsedice

Roku 1965 byl při stavbě garáží a sociálního zařízení u silnice z Lovosic do Loun odkryt kostrový hrob. Pohřbený jedinec byl uložen v natažené poloze na zádech, orientován hlavou k ZSZ. Hrobovou úpravu představovalo kamenné obložení dochované na jižní straně hrobové jámy. Hrob byl bez výbavy (*Zápotocký 2018, 379*).

32. Pokratice

Při stavbě supermarketu v roce 1999 byl proveden plošný záchranný archeologický výzkum, při němž se podařilo prozkoumat také 7 kostrových hrobů z mladší či pozdní doby hradištní. Orientace hrobů byla ve směru Z–V. Z úprav hrobových jam byly ve dvou případech zjištěny zbytky dřev, a v jednom případě náznak

obložení hrobové jámy kameny. Pohřbení jedinci leželi v natažené poloze na zádech. Hrobové výbavy zachyceny nebyly, nalezena byla pouze železná kování (snad z rakví) a hřeby (*Archiv ADC 2013; Zápotocký 2018, 333*).

33. Polepy

V bývalé pískovně JZD v severovýchodní části obce bylo při těžbě písku odkryto přibližně 40 kostrových hrobů, v jejichž úpravách bylo využito dřeva i kamene. Roku 1953 byla p. Vránou předána do litoměřického muzea nádoba zdobená vlnovkou z kostrového hrobu. Následně roku 1955 zde byl proveden výzkum formou plošného odkryvu, při kterém byl odkryt další kostrový hrob z doby hradištní vybavený esovitými záušnicemi z bronzového drátu o síle 2,2 a 2,5 mm a průměru 14 × 12 a 14 × 11 mm (*Zápotocký 1975, 225; Archiv ADC 2013*). Další nejméně čtyři kostrové hroby s kamenným obložením zde byly zničeny také v roce 1956 (*Zápotocký 1965, 372*). Patrně také z tohoto pohřebiště (bývalá Linayova pískovna) pochází starší nález kostrových hrobů, z nichž byly do muzea předány železné hřebíky, 2 bronzové plíšky a části lidských skeletů.²²

34. Prackovice nad Labem

V roce 1909 bylo při stavbě domu čp. 107 porušeno šest hrobů v místě, kde bylo již dříve zničeno několik hrobů (asi 10 jedinců). Orientace hrobů byla v ose Z–V. Hroby č. 1 a 5 měly kamenné obložení hrobové jámy, dřevo bylo zachyceno pouze mezi jedinci z dvojhrobu č. 3 a 4. Hrobové výbavy tvořila nádoba s horizontálními rýhami a větvičkovitým motivem v hrobě (č. 1) staršího jedince („muže“), a 4 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného (či stříbrného) drátu o síle 3 mm a průměru 15–17 × 14,3–15,5 mm v hrobě (č. 4) dítěte (*Zápotocký 1965, 374*). Další tři hroby byly zničeny při stavbě domu čp. 173/174 roku 1974. Pohřbení jedinci leželi v poloze na zádech, hlavou k V. Hrobové výbavy zjištěny nebyly (*Zápotocký 2018, 299*).²³

35. Prosmyky

a. Na poli při západním okraji vsi bylo v letech 1901 a 1902 prozkoumáno 6 kostrových hrobů, z nichž 3 až 4 pocházely ze střední či mladší doby hradištní. Úprava hrobové jámy, v podobě dvou kamenů položených u nohou, byla zaznamenána

²² Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2277/48.

²³ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 6158/74.

pouze v případě hrobu č. 1 (III), a v hrobě č. 3 (V) byly nalezeny zbytky dřeva (Zápotocký 1965, 374; týž 2018, 382).

Tab. 7: Prosmyky (okr. Litoměřice), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
1 (III)	natažená	Z–V	železná sekera s týlem oboustranně jazykovitě vytaženým; železný nůž; ocílka; 4 pazourkové úštěpy	„muž 40–50 let“
2 (IV)	natažená	Z–V	železná sekera se čtverhranným týlem a trojúhelníkovitým ostřím; železný nůž; pazourkové jádro a úštěp; bronzová závlačka	„kostra muže“
3 (V)	natažená	Z–V	bez nálezů – pouze zelená skvrna na pravé straně horní čelisti (záušnice?)	
4 (VI)			železný nůž; ocílka	„kostra staršího muže“

b. Roku 1921 byl bez bližších údajů nalezen kostrový hrob vybavený nádobou a záušnicemi (nezvěstné). Zároveň zde byly rozrušovány údajně také další kostrové hroby s nádobami. Jedna z nádob odevzdaných do litoměřického muzea byla zdobena vlnovkou uprostřed horizontálních pásů (Zápotocký 1965, 376).

36. Radovesice u Libochovic

V kamenolomu p. Venclíčka byly nalezeny 4 kostrové hroby, orientované ve směru Z–V. Hrobové výbavy byly zjištěny v prvním a čtvrtém hrobu, v prvním případě se jednalo o nádobu, ve druhém o blíže neurčené zrezivělé železo a malý korálek modrozelené barvy (Zápotocký 1965, 376). Nelze vyloučit, že z těchto míst pochází také další nález kostrového hrobu v poloze „U strže“. Hrob orientovaný ve směru Z–V byl vybavený hrnkem s uchem (Zápotocký 2018, 382).

37. Soběnice

V letech 1893–1894 bylo na poli ppč. 868/2, 873 asi 200 m jižně od vsi při zakládání chmelnice odkryto nejprve 7 kostrových hrobů. Hrobové výbavy tvořila „šavle“, hrcovitá nádoba, a korálek z namodralého skla se třemi bílými nitěmi (Zápotocký 1965, 378). Následně byl v letech 1905–1906 odkryt další kostrový hrob orientovaný ve směru Z–V, obložený kamenem u nohou jedince. Výbavu tvořilo bronzové plechové kování. Další hroby v těchto místech byly odkrývány také v letech 1922 a 1926–1927 (Zápotocký 2018, 387).

38. Solany

U barokní kapličky na východním okraji obce byla roku 1977 odkryta část mladohradištního pohřebiště. Prozkoumáno bylo 20 hrobů ve 3–4 řadách orientovaných přibližně v ose S–J, jednotlivé hroby byly tedy v obvyklé orientaci ve směru Z–V v poloze na zádech. V úpravě hrobových jam byly zjištěné kamenné obložení, v některých hrobech též zbytky dřeva. Hrobové vybavy se podařilo nalézt pouze ve dvou případech. V hrobě č. 5 nádoba a v hrobě č. 8 malé esovité záušnice (*Bubeník 1981*, 134).

39. Straškov

Kolem roku 1910 bylo při stavbě domů u božích muk zachyceno asi 50 kostrových hrobů. Mrtví byli údajně uloženi v dřevěných rakvích a orientováni většinou hlavou k západu, někteří však měli orientaci i opačnou. Pod lebkou každé kostry byl údajně plochý opukový kámen. Vybavu hrobů tvořila nádoba a záušnice, z toho čtyři esovité záušnice z bronzového drátu o síle 1,2–2 mm a průměru 15–16 × 14 mm, a dvě esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 29 × 26 a 28 × 26 mm. Snad také z tohoto pohřebiště pocházely hrobové nálezy, které bez bližších údajů získalo Národní muzeum, mezi kterými bylo 10 esovitých záušnic, z toho 4 z bronzového drátu o síle 1–2,5 mm a průměru 12–19 × 11–18 mm, a 6 ze stříbrného drátu (vč. tři se široce roztepanou esovitou kličkou) o síle 1,5–2,4 mm a průměru 12,5–15 × 9–12,5 mm, dvě nádoby (lahvovitá nádoba zdobená kombinací vlnovek a horizontálními pásy rýh, a hrncovitá nádoba zdobená úzkými žlábkami na výduti), a dva náhrdelníky, tvořené 11 a 14 korály z jantaru a skla (*Zápotocký 1965*, 378–380; *týž 2018*, 387).

40. Sulejovice

Řadové pohřebiště, jehož část byla prozkoumána roku 1957, se rozkládalo v prostoru okolo kotelny v areálu bývalého závodu Fruta (později Labena a. s.) na východním okraji obce. Celkem bylo registrováno 49 hrobů s 52 (53?) pohřby. Orientace všech hrobů byla v ose Z–V, zpravidla s malou odchylkou k jihozápadu. Dřevěné úpravy hrobové jámy v podobě zbytků dochovaných dřev byly sledovány u 12 hrobů. Úprava hrobové jámy kameny byla častá, z celkových 49 hrobů bylo kamenem či kameny vybaveno celých 33 hrobů. Na základě nálezů byla zkoumaná

část pohřebiště datována na konec 11. století. Popis hrobů s výbavami, v tabulce níže, vychází z popisu nálezové situace podle *M. Buchvaldka (1999, 81–115)*.

Tab. 8: Sulejovice (okr. Litoměřice), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Výbava	Poznámka
4	na zádech, s pravou rukou podél těla	1 esovitá záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4,8 mm a průměru 22 × 21 mm	dospívající (juvenis–adultus), mírně porušen
5	na zádech, s rukama podél těla	skořápky vajíčka	dítě (asi 2 roky)
9		skořápky vajíčka	dítě (infans II), porušen
18	na zádech, s levou rukou mírně v klíně a pravou podél těla	4 esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 4,1 mm a průměru 16–18 × 16–18 mm	nedospělý (juvenis), mírně porušen
20	na zádech, s levou rukou mírně v klíně a pravou podél těla	skořápky vajíčka	nedospělý (15–16 let)
24	na zádech, s levou rukou podél těla	4 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 19 mm; denár Vratislava II. (1061–1092), zřejmě ražba z konce (?) 80. let 11. st.	dítě (infans II), částečně porušen
27	na zádech, s rukama podél těla (oba)	2 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4,5 mm a průměru 23–24 × 24,5–25 mm	žena (senilis) a dítě (infans II) – dvojhrob?
34	na zádech, s rukama podél těla	6 esovitých záušnic, z toho pět z bronzového drátu o síle 2–4 mm a průměru 17–22 × 14–20,5 mm a jedna ze stříbrného drátu o síle 4 mm a průměru 17 × 14 mm	nedospělý (12–14 let)
37	na zádech, s rukama mírně v klíně	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 15 × 12 mm; skořápky vajíčka	nedospělý (asi 16 let)
38	na zádech, s pravou rukou podél těla a levou mírně v klíně	skořápky vajíčka	nedospělý (18–20 let), částečně porušen
39	na zádech, s rukama podél těla	železný skobovitý předmět	muž (30–35 let)
41	na zádech, s levou rukou podél těla a pravou mírně v klíně	2 esovité záušnice z olověného drátu o síle 4 mm a průměru 25–36 × 29 mm	žena (asi 30 let), porušen
42	na zádech, rukama podél	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 2,5 mm a průměru 16,5 × 13 mm	dítě (asi 4 roky)

	těla		
44		skořápky vajíčka	dítě (asi 2 roky), částečně porušen
49	na zádech, s rukama podél těla	1 esovitá záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4,5 mm a průměru 21 × 22 mm	žena (25–30 let), částečně porušen
50	na zádech, s rukama podél těla	2 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 18– 20 × 18–19,5 mm	žena (25–30 let)
53		železný nůž se zbytky dřevěné pochvy	žena (adultus), značně porušen

Z blíže neurčené polohy byla do litoměřického muzea roku 1933 darována esovitá záušnice z bronzového drátu o průměru 23 mm (*Zápotocký 1965*, 380).

41. Svařenice

a. V letech 1866 a 1867 byly při stavbě silnice nalezeny kostrové hroby vybavené nádobami. Tři nádoby se posléze dostaly do sbírek teplického muzea, z toho hrncovitá nádoba zdobená vlnovkou mezi hřebenovými pásy, široká hrncovitá nádoba zdobená střídavě vlnovkami a horizontálními rýhami, a široká soudkovitá nádoba zdobená šroubovitě obtočenými rýhami (*Zápotocký 1965*, 380).

b. Západně od obce byly těžbou písku někdy ve 20. letech 20. století porušovány kostrové hroby, v nichž byly nalezeny hradištní střepy a 4 esovité záušnice. Z tohoto místa zřejmě pochází též hrncovitá nádoba zdobená rytou šroubovicí nalezená roku 1929 (*Zápotocký 1965*, 380).

42. Štětí

Na jižním okraji města bylo při stavbě domů roku 1957 prozkoumáno 5 kostrových hrobů. Orientace hrobových jam byla v ose SSZ–JJV, z jejich úpravy bylo registrováno ve třech případech použití kamene a v jednom použití dřeva. Výbavy byly zjištěny u hrobů č. 2 a 3, v prvním případě bylo pod lebkou nalezeno 8 esovitých záušnic ze silnějšího bronzového, stříbrem plátovaného drátu o průměru 25–28 mm, ve druhém bylo u lebky 6 esovitých záušnic z tenkého drátu o průměru 12–18 mm (*Zápotocký 1965*, 380).

43. Travčice

Přibližně 700 m severozápadně od kraje obce, v prostoru křižovatky silnice Terezín–Nuničky s odbočkou do Travčic, byl roku 1964 zničen kostrový hrob. Z hrobu orientovaného ve směru JJZ–SSV byly sebrány kosti a zlomek neurčitého železného kování s otiskem dřeva na jedné straně. Registrován byl také zbytek kamenného obložení v jihozápadním nároží hrobové jámy, hrob byl původně obložen zřejmě po celém obvodu či alespoň jeho větší část. Datování hrobu bylo kladeno do pozdní doby hradištní (*Zápotocký 1965, 381*).

44. Třebenice

Hroby se záušnicemi byly nalezeny u kostela a před školou (Paříkovo nám.) již někdy před rokem 1905. Do třebenické sbírky se z území města dostalo 13 záušnic, z toho 12 z prostoru náměstí, 1 z polohy „farní pole“, nebylo ale možné určit, o který konkrétní kus se jednalo. Popis záušnic je následující: 1 bronzová záušnice s jedním koncem rozeklaným ve dva zpětné háčky a druhým zakončeným kuličkou o průměru 24 × 15 mm, 1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 1,8 mm a průměru 16,5 × 13 mm, 1 esovitá záušnice z pozlaceného bronzového drátu o síle 2,8 mm a průměru 17,5 × 15 mm, 3 esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 4 mm a průměru 26–28 × 23–26 mm, 1 esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 3,3 mm a průměru 30 × 28 mm, 1 esovitá záušnice (původně se dvěma esíčky – tzv. český typ) ze stříbrem plátovaného bronzového drátu o síle 4 mm a průměru 37 × 35 mm, 2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2,5 mm a 3,5 mm a průměru 44 × 41 mm a 55 × 52 mm (*Zápotocký 1965, 381*).

45. Úštěk

Na náměstí, západně od kostela sv. Petra a Pavla, bylo odkryto několik kostrových hrobů. Z výbav pocházely esovité záušnice, z toho čtyři z bronzového drátu o síle 2,1–2,6 mm a průměru 40–44 × 38–42 mm (*Zápotocký 1965, 381*).

46. Vědomice

Mezi Vědomicemi a Zavadilkou bylo při rozšiřování zavlažovacího kanálu zachyceno 7 kostrových hrobů. Orientace hrobů byla ve směru Z–V, v úpravě

hrobových jam byl použit kámen i dřevo. Jedinec v hrobě č. 6 byl vybaven 6 esovitými záušnicemi o průměru 16–20 mm (*Zápotocký 1965*, 381).

47. Žalhostice

Na východním okraji obce bylo při úpravách terénu porušeno několik kostrových hrobů. Prozkoumány byly J. Kernem 4 hroby, jedinec z hrobu č. 1 byl vybaven dvěma esovitými záušnicemi z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,4 a průměru 17 mm. V hrobě č. 2, orientovaném v ose Z–V, zachytil zbytky dřeva a jednu esovitou záušnici z bronzového drátu o síle 2,8 mm a průměru as 17 × 10 mm. Zbývající dva hroby byly silně poškozené. Později, roku 1935, byly v blízkosti zachyceny další dva hroby, tentokrát vybavené nádobami. Jednalo se o hrncovitou nádobu zdobenou šikmými hřebenovými vpichy lemované horizontálními žlábkami a láhev zdobenou horizontálními a šikmými rýhami (*Zápotocký 1965*, 384–385).

48. Židovice nad Labem

Z neznámé polohy, zřejmě z hrobů, pochází nálezy tři esovitých záušnic z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,8 mm a průměru 22–28 × 21–24 mm, a hrncovité nádoby zdobená širokými mělkými žlábkami a vlnkami (*Zápotocký 1965*, 385).

4.3 Okres Louny

1. Bílenec

Při stavbě domu (čp. 37) bylo narušeno kostrové pohřebiště, které začínalo u zmíněného domu a pokračovalo dále na východ. Nálezy byly zjištěny taktéž na sousední Prellerově chmelnici a přilehlém dvoře Wenzela Kochlöffela. Z výbav hrobů pocházelo původně 20 „kroužků“, na nichž byly zachovány vlasy, a jeden z kroužků byl ohnutý. V chomutovském muzeu se měly nacházet tři esovité záušnice z této polohy, zjištěny byly pouze dvě bronzové esovité záušnice s odlomenou kličkou o síle drátu 3,2–3,4 mm a průměru 24–28 mm (*Bubeník 1988*, 210).

2. Blšany

Severně od obce, u kaple sv. Václava (pozůstatek kostela stejného zasvěcení strženého r. 1791) stojící u křižovatky silnic Letov–Liběšovice a Blšany–Pšov, byly již

na konci 19. století registrovány nálezy z rozrušovaného pohřebiště z mladší až pozdní doby hradištní. Roku 1888 zde byla nalezena zprohýbaná esovitá záušnice, patrně o síle drátu 3 mm a (zdeformovaného) průměru 50 mm. Ze sbírky F. Steinera mělo z této polohy pocházet množství kroužků a záušnic, z toho blíže popsána byla pouze jedna slabě deformovaná esovitá záušnice o síle drátu 3 mm a průměru 54 mm nalezená údajně v kostrovém hrobu. Dále 11 záušnic a 1 prsten byl darován vídeňskému muzeu, z toho 1 záušnice s oběma konci esovitě zakončenými z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o průměru 62 mm, 5 bronzových esovitých záušnic s průměrem 33–69 mm, 2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 5 mm a průměru 30 mm, 3 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu bez uvedených rozměrů a bronzový prsten o průměru 21 mm. Roku 1963 východně od kaple F. Šíma našel rozrušený kostrový hrob, z jehož okolí získal 5 hradištních střepů a protáhlou kostěnou destičku s otvory. Z dalších zde nalezených předmětů uložených na různých místech lze uvést nález 2 železných nožů a 1 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 21 mm (*Bubeník 1988, 211*).

3. Cítoliby

a. Na Brindlerovo poli směrem k Brlohu byl roku 1881 nalezen kostrový hrob s kamenným obložením vybaven bronzovým kroužkem a záušnicí (*Bubeník 1988, 212*).

b. Roku 1902 bylo na pozemcích u cihelny západně od vsi odkryto 6 hrobů. Zachyceny v nich byly kamenné a dřevěné úpravy hrobových jam. Na jednom z větších kamenů v hrobě 6 (f) byl vyobrazen geometrický obrazec. Orientace hrobů byla v ose Z–V. Hrobové výbavy jsou popsány ve vztahu k jednotlivým hrobům v následující tabulce.

Tab. 9: Cítoliby (okr. Louny), popis hrobů

Hrob č.	Výbava	Poznámka
1 (a)	8 záušnic	„lebka úplně rozdrčena“
2 (b)	8 záušnic, z toho dvě bronzové, jedna stříbrná	
4 (d)	železný nůž	„kostra hochy“
5 (e)	1 esovitá záušnice; kroužek bez esovitého zakončení	„kostra statné silné ženy“
6 (f)	pískovcový kámen (50 × 30 cm) s geometrickým obrazem v podobě trojúhelníků spojených vrcholy	„velmi silná, statná kostra muže“

Z vyzvednutých hrobových výbav mělo být v lounském muzeu uloženo 6 záušnic, železný nůž s řapem, rostlinná vlákna a část zlatého plechu s rytým trojúhelníkovým

dekorem. Z toho byla J. Bubeníkem však zjištěna pouze jedna esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 18 mm. Dále na základě popisu a vyobrazení H. Ritterové uvedl, že dalších 9 esovitých záušnic bylo z bronzového drátu o síle 2–3 mm a průměru 14–19 mm (*Bubeník 1988*, 212).

4. Černčice u Loun

Z kostrového hrobu bez bližších údajů pocházel údajně nález čtyř olivovitých perel ze zelenavého skla. Dále z území obce bez uvedení nálezových okolností pochází nález 3 záušnic, z toho dvě esovité záušnice z bronzového drátu o síle 1,6 mm a průměru 17 × 14 mm, a jedna esovitá záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4,2 mm a průměru 22 × 21 mm (*Zápotocký 1965*, 322).

5. Černochoch

Na poli p. Hanzla bylo nalezeno několik řadově uspořádaných kostrových hrobů vybavených esovitými záušnicemi. Dále z jednoho kostrového hrobu (avšak není jisté, zda přísluší také k tomuto pohřebišti) pochází nález dvou esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 11 mm (*Zápotocký 1965*, 324).

6. Dobroměřice

V minulosti narušované rozsáhlejší pohřebišť bylo zkoumané v roce 1931, kdy bylo odkryto 15 hrobů (zdokumentováno 14), které jsou blíže popsány níže. Z dříve rozrušených hrobů byly získány dvě nádoby a zlomky železného nože, tři esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 14–22 mm, plochá, hrubě otesaná opuková deska s vyrytým křížem na obou stranách. Další předměty pocházející původně zřejmě z tohoto pohřebiště (zejména záušnice a náhrdelník z modrých skleněných perel) se dostaly do školní sbírky v Lenešicích, případně si je ponechal majitel pozemku a F. Kučera, který určoval pohlaví koster. Prvních 6 hrobů tvořilo řadu v ose S–J, zbylé hroby tvořily řady dvě ve shodné orientaci. V úpravách hrobových jam byl zjištěn kámen – v 5 hrobech, i dřevo – v 8 hrobech (*Bubeník 1988*, 213–214).

Tab. 10: Dobroměřice (okr. Louny), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
5 (V)	na zádech	JVV–SZZ	nádoba, (další nádoba v zásypu)	dítě
6 (VI)	na zádech	SZ–JV	vědro se železným okutím; železný nůž; zlomky železného tyčinkovitého předmětu	

7 (Ia)	na zádech	Z–V	12 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1,5 – 2 mm a průměru 11–13 mm; bronzová kaptorga; 2 dvojkónické sedmiboké jantarové korále	dítě
8 (IIa)	na zádech	Z–V	9 (?) esovitých záušnic z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 19–24 mm	dítě
15 (VIIIa)			2 esovité záušnice, z toho jedna z bronzového drátu o síle 1,9 mm a průměru 22 × 17 mm a jedna ze stříbrného či stříbrem plátovaného bronzového drátu o síle 1,8 mm a průměru 13 mm	hrob nepopsán, nenakreslen

7. Dubčany u Liběšic

Západně od Dubčan, v poloze „Dubčanská mohyla“, byly nejprve roku 1935 odkryty dva kostrové hroby. Následně v roce 1941 došlo k průzkumu dalších čtyř hrobů. S těmito hroby zřejmě souvisí část pohřebiště, kde byl výkopy zničen větší počet hrobů již roku 1931. Popis nálezové situace je v tomto případě znám pouze ke dvěma hrobům celkem se třemi jedinci. U tří hrobů byla shledána úprava hrobové jámy v podobě kamenného obložení, zbytky dřeva byly nalezeny v případě čtyř hrobů (Bubeník 1988, 215).

Tab. 11: Dubčany u Liběšic (okr. Louny), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava
2 (1935)			dvojkónická mísovitá nádoba zdobená pásem hřebenových vpichů na plasticky zdůrazněném lomu
3 (1941)			malá šedá nádoba
5 (1941)		Z–V	amorfní železný předmět
1 (1931)	na zádech		mísovitá nádoba zdobená pod výdutí hlubokými vodorovnými žlábkami
2 (1931)			na prsou jedince kostřička malého dítěte vybavena prstenem o průměru 20 mm

8. Hříškov

V lomu na východním okraji obce bylo v letech 1909 a 1910 při těžbě zničeno 16 kostrových hrobů. Z hrobových výbav byly registrovány nálezy esovitých záušnic, které si mezi sebou rozdělili místní obyvatelé. Záchrannými výkopy V. Landy byly následně odkryty další 3 hroby. Do sbírek Národního muzea bylo získáno 9 esovitých záušnic, z toho sedm z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 18–22 mm, jedna z bronzového drátu o síle 1,5 mm a průměru 17–18 mm, a jedna

splétaná ze dvou bronzových (či stříbrných?) drátů s jedním koncem zakončeným v ouško a druhým ponechaným volně o průměru 21 mm (*Sláma 1977*, 44).

9. Hřivice

Roku 1897 bylo při stavbě silnice do Lipna nalezeno 11 kostrových hrobů orientovaných v ose Z–V s celkem 14 jedinci. Ti leželi v poloze na zádech s hlavami obloženými kameny. Hrobové výbavy tvořily 3 bronzové esovité záušnice (z nich jedna o síle drátu 4 mm a průměru 11 mm) a železné obruče a rukojeť vědra. S touto lokalitou je snad možné též spojit nálezy dvou nádob (obě mísovitého tvaru, jedna zdobená vlnovkami a druhá vrypy na podhrdlí) a železného nože. K dalším nálezům hrobů zřejmě v pokračování tohoto pohřebiště došlo v letech 1901 a 1910, kdy zde byly opět v hrobech registrovány bronzové esovité záušnice, železná rukojeť vědra a vedle toho též bronzový kroužek a snad také nádoba lahvovitého tvaru zdobená vlnovkou (*Bubeník 1988*, 216).

10. Jablonec u Libčevsi

V letech 1928 a 1930 byly při cestě z Kozel do Libčevsi odkryty dva kostrové hroby překryté křemencovými deskami, další kameny byly též po obvodu hrobových jam a nad dolními končetinami. Oba jedinci byli uloženi v natažené poloze na zádech, rozdíl byl pouze v orientaci, zatímco první z hrobů byl orientován hlavou k JV, druhý pak hlavou k V. Hrobové výbavy tvořily v obou případech nádoby, v prvním hrobě hluboká mísa zdobená vlnovkami na podhrdlí, v druhém nádoba s horizontálními rýhami na podhrdlí (*Bubeník 1988*, 219).²⁴

11. Kystra

Roku 1958 byly na ostrožně nad Ohří nalezeny střepy hradištní keramiky datované přibližně do 11. století a kosti z porušených hrobů. K porušování této lokality docházelo také již v minulosti.²⁵ Výzkumem v roce 1993 provedeným Okresním muzeem v Lounech a Regionálním muzeem v Teplicích se podařilo prozkoumat část kostrového pohřebiště s hroby ve dvou, třech až čtyřech horizontech. Odkryté hroby byly bez milodarů, pouze z druhotné polohy pocházel nález esovité záušnice většího

²⁴ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5614/51, 2602/53 a 2603/53.

²⁵ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1897/58 a 1486/73.

průměru.²⁶ Dále zde za neznámých okolností byla nalezena nádoba s vlnovkou a záušnice (*Zápotocký 1965, 330*).

12. Letov

Roku 1914 byly při stavbě silnice jižně od obce²⁷ nalezeny kostrové hroby. Z hrobových výbav jsou popsány dvě esovité záušnice, z toho jedna ze stříbrného drátu o síle 3 mm a průměru 18 mm, a jedna ze stříbrného či bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3 mm a průměru 19 mm (*Bubeník 1988, 221*).

13. Libočany

Nálezy hrobů byly zřejmě učiněny koncem 20. a ve 30. letech 20. století v písčově u Libočan. Údajně zde bylo odkryto 6 hrobů v řadě se 6 stříbrnými záušnicemi, zřejmě menších rozměrů. Bez bližších údajů pochází z území obce též nález dvou lahovitých nádob zdobené vlnovkou (*Bubeník 1988, 222*).

14. Lipenec

Roku 1908 byly při stavbě silnice porušeny kostrové hroby, zřejmě součást většího pohřebiště. Z výbav je popsáno 8 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 2–3 mm a průměru 17–26 mm. Není jisté, zda s těmito nálezy nesouvisí dalších 8 esovitých záušnic (7 z bronzu a 1 ze stříbra) o síle drátu 1–4 mm a průměru 15–20 mm uložené ve sbírkách muzea v Českých Budějovicích (*Bubeník 1988, 222*).

15. Lipno

Při stavbě silnice z Hřivic do Lipna v letech 1897 a 1899 byly odkryty kostrové hroby. Z výbav pocházely nálezy dvou bronzových záušnic, tří bronzových kroužků a rukojeť vědra. Další nálezy pocházející zřejmě také z tohoto pohřebiště byly uloženy ve vídeňském muzeu. Jednalo se o dvě bronzové esovité záušnice o průměru 20 a 39 mm, jednu stříbrnou esovitou záušnici o průměru 15 mm, deset kroužků o průměru 25–30 mm, jeden otevřený stříbrný kroužek, forma k odlévání jehlic a zdobený obtáčený hrnek (*Bubeník 1988, 222*).

²⁶ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 621/94.

²⁷ Zřejmě v okolí bodu -809706.548; -1018217.693.

16. Lišany u Žatce

V letech 1982–1983 bylo východně od obce plošným odkryvem zjištěno pohřebiště z mladší doby hradištní s kostrovými hroby a kamennou úpravou hrobových jam. Jeden z hrobů byl překryt velkým plochým kamenem (*Archiv ADČ 2013*).²⁸

17. Louny

Roku 1943 byly v domě poblíž kostela sv. Mikuláše zjištěny nálezy kostí z konce doby hradištní a počátku vrcholného středověku (*Archiv ADČ 2013*).

18. Nečemice

Západně od obce bylo zřejmě roku 1906 nalezeno 14 kostrových hrobů obložených kameny. Z hrobových výbav byla získána stříbrná esovitá záušnice o síle drátu 3 mm a průměru 28 mm (*Bubeník 1988, 223*).

19. Očihov

U kostela sv. Václava byly nalezeny kostrové hroby, z nichž pocházely nálezy esovitých záušnice (jedna o průměru 20 mm) a jantarové perly (*Bubeník 1988, 223*).²⁹

20. Panenský Týnec

a. V areálu bývalého konventu klarisek bylo ve 30. letech 20. století nalezeno několik kostrových hrobů. Z jednoho hrobu pochází nález esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2,2 mm a průměru 56 × 59 mm. Další esovité záušnice, které získal z těchto míst za neznámých okolností do své sbírky J. Červencl, jsou nezvěstné (*Sláma 1977, 87–88*).

b. Ve vzdálenosti asi 1200 metrů jihovýchodně od obce byly při silnici Louny – Slaný nedaleko kostela sv. Blažeje na počátku 20. století registrovány hroby, z nichž se do sbírky lounského muzea dostaly 4 esovité záušnice, z toho tři z bronzového drátu o síle 1,8–4 mm a průměru 12–20 mm, a jedna z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4,5 mm a průměru 23 mm. Znovu zde bylo při rozšiřování silnice odkryto 11 hrobů v roce 1938. Nalezené hroby měly údajně obvyklou polohu

²⁸ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2400/94.

²⁹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5290/46.

(orientace hlavou k západu) a hrobové výbavy tvořily esovité záušnice. Podrobnější informace o záušnicích nejsou známy, jelikož je rozebrali dělníci (*Sláma 1977*, 87–88).

21. Pátek u Loun

Na panském poli nedaleko železniční tratě byl odkryt hrob „děvčete“ s 12 korálky na hrdle a 5 esovitými záušnicemi z bronzového drátu o síle 3–5 mm a průměru 16–21 mm u jednoho spánku. Z dalších poničených hrobů pocházely nálezy 4 esovitých záušnic z bronzového a stříbrného drátu o síle 2–4 mm a průměru 14 mm (*Zápotocký 1965*, 370).

22. Počedělice

Zřejmě z mladší doby hradištní pochází nález kostrového hrobu učiněný roku 1975 v pískovně severně od obce. Hrob orientovaný v ose Z–V byl bez výbavy, pohřbený jedinec byl uložen v natažené poloze na zádech. V těchto místech jsou registrovány také starší nálezy kostrových hrobů s keramikou z mladší doby hradištní (*Štauberová 1978*, 64).

23. Podbořany

U kostela sv. Petra a Pavla byl odkryt hrob, z něhož pocházel nález esovité záušnice s odlomenými kličkami (?) o síle drátu 1,6 mm a průměru 19 mm. Vyrobená byla ze železa (?) potaženého bronzem (*Bubeník 1988*, 224).

24. Postoloprty

Roku 1890 byla v jižní části hradiště Drahůš odkryta část, zřejmě již dříve porušeného pohřebiště. Hroby, orientované většinou v ose Z–V, byly v některých případech obloženy kameny a kusy strusky, případně přikryty kamennými deskami. Z hrobových výbav jsou známé nálezy bronzového páskového prstenu se zúženými konci o průměru 20 mm a 7 esovitých záušnic, z toho dvě z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 56 mm a pět vzájemně propojených záušnic o síle drátu 2 mm a průměru 24–32 mm. Dále by z tohoto pohřebiště mohly pocházet nálezy několika nádob bez bližších údajů (*Bubeník 1988*, 224).

25. Pšov u Podbořan

Východně od Pšova³⁰ byly na konci 19. a počátku 20. století porušovány kostrové hroby vybavené esovitými záušnicemi, železným nožem a keramickými nádobami. V chomutovském muzeu byly z tohoto pohřebiště identifikovány 4 esovité záušnice, z toho tři z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3–4 mm a průměru 13–34 mm a jedna z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 27 mm. Další bronzová, stříbrem plátovaná záušnice o síle drátu 4 mm a průměru 18 mm pochází bez bližších údajů z území obce (*Bubeník 1988, 225*).

26. Radonice nad Ohří

Nad břehem Ohře byly odkryty kostrové hroby, z nichž v jednom byl nalezen denár Vladislava II. Nálezy řadových hrobů jsou uváděny též u silnice ke Slavětínu. Není však jasné, zda se jedná o jedno pohřebiště. Z dalších nálezů bez bližších údajů jsou vedle keramických nádob uváděny bronzové esovité záušnice (*Zápotocký 1965, 376*).

27. Slavětín nad Ohří

Bez bližších údajů z kostrových hrobů na území obce pochází nálezy 3 korálků, z toho jeden válečkovitý ze světlemodrého skla se dvěma řadami bradavek po obvodu, jeden krychlovitý se zkosenými rohy z modrého skla a jeden zlomek korálu z modrého skla a dále 2 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 2 a 3 mm a průměru 18 mm. Další 2 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,5–4 mm a průměru 20 × 20 a 19 × 16 mm z Herbersteinské sbírky pochází původně zřejmě také z hrobů (*Zápotocký 1965, 378*).

28. Staňkovice u Žatce

Nad zámečkem byl roku 1938 učiněn nález kostrového hrobu orientovaného v ose S–J. Výbavu tvořila esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 3 mm a průměru 17 mm (*Bubeník 1988, 229*).

³⁰ Přibližně v okolí bodu -807960.792; -1014824.967.

29. Stekník

V jižní části obce bylo při stavbě kravína zničeno asi 11 kostrových hrobů únětické kultury a z mladší doby hradištní. Následně bylo roku 1959 odkryto dalších 5 hrobů. Orientace pohřbů byla v ose Z–V, mrtví leželi v poloze na zádech s rukama podél těla. V úpravě hrobových jam bylo pozorováno využití kamene. Jediným nálezem byla druhotně deformovaná esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru cca 26 mm, která ležela zřejmě v druhotné poloze, u nohou jedince z hrobu č. 1 (*Bubeník 1988, 229*).

30. Stradonice u Pátku

Z území obce bez bližších údajů pochází nálezy kostrových hrobů s esovitými záušnicemi (*Zápotocký 1965, 378*).

31. Úherce u Panenského Týnce

Východně od obce byly u hřbitova po obou stranách silnice ke Kokovicím nalezeny kostrové hroby. Již roku 1893 zde pracovníci z Národního muzea, muzea ve Slaném a muzea v Lounech při záchranném výzkumu údajně odkryli více než desítku hrobů (někdy uváděno též 60 hrobů). Hroby ležely těsně u sebe a tvořily řady ve směru S–J. Ve většině hrobů byly pozorovány zbytky dřeva a v některých případech bylo zaznamenáno také kamenné obložení. Výbavy hrobů tvořily především nálezy esovitých záušnic různých tvarů a velikostí, dále prsteny, náhrdelníky, nože, mince, nádoby a někdy také zvířecí kosti a skořápky vajíčka. Pouze malá část nálezů se však dostala do muzejních sbírek, většina byla zničena a rozebrána soukromými sběrateli. Přesto však byl lounského muzea získán inventář jednoho z hrobů, který se skládal z nádoby, stříbrného denáru a dvou stříbrných esovitých záušnic. Dále zde z tohoto pohřebiště byly uloženy dvě nádoby a 8 esovitých záušnic, z toho šest z bronzového drátu o síle 2–4 mm a průměru 16–19 mm. V Národním muzeu byl uložen obsah tří hrobů a další nálezy bez příslušnosti ke konkrétním hrobovým celkům včetně 17 esovitých záušnic, z toho 15 z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3–4,5 mm a průměru 21–24 mm, a 2 ze stříbrného drátu o síle 3 mm a průměru 21 × 20 a 23 × 20 mm (*Sláma 1977, 167–168*).

Tab. 12: Úherce u Panenského Týnce (okr. Louny), popis hrobových výbav

Hrob č.	Výbava
I	4 esovité záušnice; prsten spletený ze tří tenkých bronzových drátků o průměru 21 × 22 mm
A	otevřený bronzový páskový prsten o průměru 20 mm; stříbrný denár Vratislava II.
VIII	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 13 mm; náhrdelník z 31 skleněných korálek (1 kulatý korálek z bílého skla, 1 dvojkónický korálek ze zeleného skla, 1 plochý nepravidelný korálek z bílého skla a 28 válcovitých nepravidelných korálek z bílého skla

Později další tři hroby prozkoumal V. Kučera. Z jeho zjištění vyplývá, že hroby byly orientované v ose S–J, v úpravě hrobových jam registroval využití kamenného obložení a zbytky dřeva. Z hrobových výbav nenalezl žádné předměty.³¹

32. Veltěže

Bez bližších okolností byly východně od obce údajně nalezeny bronzové záušnice a další předměty. V nejisté souvislosti s těmito nálezy byly pod chlívem p. Nymse odkryty kostrové hroby se záušnicemi (*Zápotocký 1965, 381*).

33. Vojnice u Koštic

Severně od obce, na jižním svahu vrchu Stráň, byly zřejmě někdy po první světové válce odkryty tři kostrové hroby (*Zápotocký 1965, 382*).

Tab. 13: Vojnice u Koštic (okr. Louny), popis hrobových výbav

Hrob č.	Výbava
1	2 esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 3,5 a 2,5 mm a průměru 18,5 × 15 a 19 × 13 mm; stříbrný páskový prsten se zaoblenými, krátce přeloženými konci o průměru 19 × 17,5 mm; stříbrný (?) řetízek ze 22 článků
2	3 esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 2–2,5 mm a průměru 13–15 × 11–15 mm; stříbrný páskový prsten se zaoblenými, krátce přeloženými konci o průměru 21 × 19 mm; bronzový páskový prsten o průměru 17 mm (dochována polovina); 3 korále, z toho dva kvádrovitě se zkosenými rohy z karneolu a achátu (?) a jeden s fasetovanými stěnami z achátu (?)
3	2 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 25 × 20 a 21 × 18 mm

34. Volenice u Počedělic

Západně od obce, mezi cestami do Třtěna a Orasic, bylo odkryto nejméně 11 kostrových hrobů. V úpravách hrobových jam bylo zaznamenáno kamenné obložení a zbytky dřeva. Bližší popis pěti hrobů je uveden v následující tabulce.

³¹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 570/39.

Tab. 14: Volenice u Počedčlic (okr. Louny), popis hrobů

Hrob č.	Orientace	Výbava	Poznámka
2	Z–V	1 esovitá záušnice z tenkého bronzového drátu; železný nůž	kostra dítěte
3	Z–V	1 záušnice z tenkého stříbrného drátu	„kostra děvčete ve věku asi 10 let“
4	S–J	„slovanská nádoba s ohrnutým okrajem a girlandovitým ornamentem“; železný nůž	„kostra muže ve věku asi 50 let“
5		„hrnek velký s ohrnutým okrajem, podle krčku paralelní kruhy neuměle tvořené“	trojhrob – kostry 2 dětí a „mladé ženy ve věku asi 17–18 let“

Další nálezy z této polohy bez bližších údajů tvoří (některé mohou pocházet z výše popsanych hrobů): 3 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2–3,5 mm a průměru 19–28 mm, zlomek esovité záušnice z bronzového drátu spirálovitě ovinutého zlatým drátkem, zlomky železného nože, železný nůž s trnem, 3 jantarové korále ve tvaru dvojkónického komolého šesti až devítistranného jehlance (Zápotocký 1965, 384).

35. Vroutek

Roku 1973 provedl A. Hejna záchranný výzkum uvnitř i vně kostela sv. Jakuba. Východně od apsidy odkryl kostrový hrob vybavený esovitou záušnicí (Hejna 1975, 181; Bubeník 1988, 231).

36. Žatec

a. Při stavbě domu čp. 1972 v Čelakovského ulici roku 1934 došlo k porušení několika hrobů, přičemž ve dvou byly nalezeny esovité záušnice, z toho 5 záušnic u lebky ženy ve věku 30–40 let, a 3 záušnice o průměru asi 30 mm u lebky muže ve věku 40–50 let (Marešová 2006, 31). Dalších 8 esovitých záušnic (z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 30–40 mm) nebylo možné přiřadit ke konkrétním hrobům. Nález dalších 5 kostrových hrobů se šesti až sedmi pohřby datovaných do období mladší a pozdní doby hradištní byl učiněn ve vzdálenosti přibližně 30 metrů v roce 1968. Zřejmě porušený hrob s přemístěnými kostmi zde byl zachycen roku 2000 (Bubeník 1988, 234, 237; Archiv ADCČ 2013).

b. Z vyhozené hlíny v těsném sousedství kostelíka sv. Václava v severovýchodní části města bylo získáno 5 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru

16–17 mm, a jeden korál soudkovitého tvaru z bělavé skelné hmoty (*Bubeník 1988, 237, 239*).

c. Roku 1935 byl na zahradě domu čp. 1421 v ulici Jana Herbena prozkoumán kostrový hrob orientovaný ve směru S–J. Jedinec byl uložen v poloze na zádech, nad kostrou zjištěny stopy dřeva. Výbavu tvořily dvě esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2–3 mm a průměru 27 a 28 mm (*Bubeník 1988, 236*).

d. V letech 1993, 1995 a 2006 se ve Dvořákově ulici uskutečnily záchranné výzkumy, při nichž bylo odkryto celkem 86 hrobů orientovaných převážně v ose Z–V. V úpravách hrobových jam bylo v šesti případech zaznamenáno použití dřeva a v 18 případech použití kamene (od jednotlivých kamenů po kamenný zával). Toto pohřebiště se zřejmě původně rozkládalo kolem zaniklého kostela sv. Víta, jehož pozůstatky se výzkumem zřejmě podařilo zachytit (*Marethová 2006, 14–30*). V následující tabulce je uveden popis hrobů s výbavami z let 1993 a 1995.

Tab. 15: Žatec – Dvořáková ul. (okr. Louny), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
03/01	obě ruce podél těla	ZJZ–VSV	7 bronzových esovitých záušnic o průměru 23–27 mm	dítě
03/04	levá ruka podél těla, pravá nedochována	Z–V	železné kování	dospělý jedinec
A/03/01		Z–V	2 bronzové esovité záušnice o průměru 60 a 61 mm – odlévané zdobené vývalky	dítě

e. Při rekonstrukci plynovodu a následně plochy Chelčického náměstí v letech 1992 a 1997–1998 bylo zachyceno celkem 271 hrobů, původní počet byl však jistě vyšší, značná část pohřebiště byla totiž zničena četnými recentními zásahy. Přesto se odhadovalo, že bylo prozkoumáno přibližně 90 % celkové plochy pohřebiště. V úpravě hrobových jam bylo opět shledáno použití dřeva i kamene, zbytky dřeva se podařilo nalézt v 41 hrobech, a kameny v různé formě obložení či překrytí v 85 hrobech (*Marethová 2006, 20–37*). Hrobová výbava byla zjištěna v 26 případech, které jsou podrobněji popsány v následující tabulce.

Tab. 16: Žatec – Chelčického ul. (okr Louny), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
03/07B	pravá ruka v klíně, levá nedochována	SZ–JV	denár Vratislava II. (1061–1086)	muž (starší 50 let)
04/10	obě ruce podél těla	SZ–JV	denár Vladislava I. (1109–1118)	žena (starší 40 let)
05/04		SZ–JV	2 esovité záušnice o průměru 25 mm (jedna z bronzového, postříbřeného drátu a jedna z bronzového drátu)	dítě (5,5–6 let)
07/07	obě ruce podél těla	SZ–JV	bronzový prsten s kamínkem	dítě (okolo 5 let)
08/03	obě ruce podél těla	SZ–JV	brakteát Václava I. (1230–1253)	muž (20– 29 let)
08/11	obě ruce podél těla	SZ–JV	2 bronzové prsteny s kamínky	dítě
08/15	obě ruce podél těla	SZ–JV	2 bronzové, postříbřené esovité záušnice o průměru 28 mm, přeslen	dítě (6,5 roku)
08/19		SZ–JV	1 mosazná esovitá záušnice o průměru 15 mm	dítě (okolo 3 let)
09/06		SZ–JV	2 bronzové esovité záušnice o průměru 59 a 61 mm	dítě (okolo 6 let)
09/09	pravá ruka podél těla, levá ruka v klíně	ZSZ–VJV	denár Vratislava II. (1061–1086)	muž (20– 29 let)
09/15A	pravá ruka podél těla, levá ruka v klíně	SZ–JV	bronzový páskový prsten	neurčený jedinec (30–39 let)
10/03	obě ruce podél těla	Z–V	denár Svatopluka (1107–1109)	žena (starší 30 let)
10/10	pravá ruka v klíně, levá podél těla	Z–V	denár Vladislava II.? (1158–1174)	muž (20– 29 let)
10/12	obě ruce podél těla	Z–V	denár Soběslava I. (1125–1140)	spíše žena (starší 50 let)
10/16	obě ruce podél těla	Z–V	denár Spytihněva II. (1055–1061)	muž (starší 50 let)
15/06		ZSZ–VJV	1 bronzová esovitá záušnice o průměru 26 mm	dítě (okolo 2 let)
16/10		SZ–JV	2 esovité záušnice o průměru 13 a 15 mm, z toho jedna stříbrná a jedna měděná	dítě (okolo 6,5 roku)
18/10	obě ruce podél těla	SZ–JV	1 bronzová esovitá záušnice o průměru 31 mm	spíše muž (20–29 let)
18/11		SZ–JV	železné předměty	dospělý jedinec
20/01	obě ruce podél těla	SZ–JV	skleněný prsten	dítě (1,5–2 roky)
21/11	obě ruce podél těla	SZ–JV	bronzový torčovaný prsten	dítě (14 let)
22/07	obě ruce podél těla	SZ–JV	8 bronzových esovitých záušnic o průměru 27–30 mm	dítě (5,5–6 let)
27/05	pravá ruka podél těla, levá ruka v klíně	SZ–JV	8 bronzových esovitých záušnic o průměru 30–36 mm	dítě

17/92			5 bronzových esovitých záušnic o průměru 20 mm	
18/92			4 bronzové esovité záušnice o průměru 20 mm	
27/92			5 bronzových esovitých záušnic o průměru 13–15 mm	

f. Roku 1930 byl na čp. 6620/1 v poloze Bílý vrch odkryt kostrový pohřeb orientovaný v ose Z–V. Pohřbený jedinec byl údajně muž ve věku kolem 30 let, uložený v poloze na zádech. V úpravě hrobové jámy byly registrovány stopy dřeva. Hrobovou výbavu tvořilo 5 esovitých záušnic z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3 mm a průměru 14–15 mm (*Bubeník 1988, 235*).

g. Na vrcholu Prašivého kopce, byly při zakládání pískovny porušeny kostrové hroby. Z výbav dvou hrobů pochází nález dvou dvojkónických nádob zdobených na podhrdlí jednoduchou vlnovkou. V hrobech byly nalezeny údajně také bronzové esovité záušnice střední velikosti (*Bubeník 1988, 239*).

4.4 Okres Most

1. Bečov u Mostu

Roku 1906 byl na pozemku p. Seemanna u silnice do Kamenné Vody při stavbě silnice porušen kostrový hrob, z něhož byla získána bronzová esovitá záušnice o průměru 22–40 mm (*Bubeník 1988, 210*).

2. Bylany u Mostu

Severně od zlikvidované obce Vršany bylo při skrývce v předpolí hnědouhelného dolu v letech 1988–1989 prozkoumáno 84 hrobů z mladší doby hradištní. Část hrobů byla porušena komunikací a v některých hrobech bylo pohřbeno více jedinců, přesný počet jedinců tedy nebylo možné určit. Výbavy hrobů tvořily záušnice, mince, prsteny, skleněné předměty, kamenné korálky, železné nože, přezky, křesací náčiní, kování věder a skořápky vajec. Velmi dobře bylo zachováno dřevo, ať ve formě úprav hrobových jam, či jako součást hrobového inventáře v případě vědra a rukojeti nože (*Archiv ADC 2013*). Bližší popis jednotlivých hrobů a hrobových výbav není znám.

3. Dobřičice u Skršína

Při stavbě vodovodu v roce 1975 jihovýchodně od obce byly ve výkopu zjištěny pozůstatky dvou hrobů se třemi pohřbenými jedinci. Hrob č. 1 byl takřka celý zničen výkopem, zachovala se pouze část trupu, přesto však bylo možné určit, že byl hrob orientován v ose JJZ–SSV. Hrob byl bez nálezů. Z hrobu č. 2 se dochovaly kosti nohou, pánve, páteře a levé části trupu, z čehož bylo možné určit, že jedinec ležel na zádech v orientaci JZ–SV. Úprava hrobové jámy seskládala z kamenného obložení a pozůstatků dřevěného prkna. V severovýchodním rohu hrobové jámy ležely vyskládané kosti dalšího jedince, mezi nimiž byly nalezeny též zbytky dřeva a zlomky železného předmětu, snad nože. Později zde byl nalezen další hrob vybaven esovitou záušnicí.³²

4. Holešice

Jižně od bývalé obce byl roku 1988 proveden plošný odkryv, při kterém se podařilo zdokumentovat 28 až 29 hrobů z raného středověku. V úpravách hrobových jam bylo zjištěno úplné i částečné obložení kameny, a stopy dřeva. Pohřbení jedinci byli uloženi v natažené poloze na zádech většinou zhruba ve směru Z–V (hlavou k západu), a v několika případech také V–Z. Popis záušnic je ve zprávě k výzkumu pouze stručný, bez vyobrazení či popisu rozměrů.³³

Tab. 17: Holešice (okr. Most), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
3/88		Z–V	4+4 záušnice	hrob obsahoval pozůstatky 4 jedinců, nalezené záušnice byly přiřazeny ke dvěma z nich (č. 1 a 4)
5/88	na zádech, s levou rukou podél těla	V–Z	2 záušnice; jantarový a skleněný korálek	
7/88	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	2 záušnice	
9/88		Z–V	1 záušnice	
10/88		V–Z	3 záušnice	v jedné hrobové jámě pohřby dvou jedinců, mladší z nich byl vybaven 3 záušnicemi
11/88			zlomky obruče z věderka; železný	

³² Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2473/91.

³³ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 344/93.

			zlomek zřejmě nože	
12/88	na zádech	Z–V	4 záušnice	
14/88	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	železný zlomek	
15/88	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	8 záušnic; jantarový korálek	
16/88		Z–V	6 záušnic	
17/88	na zádech, s levou rukou podél těla a pravou mírně v klíně	V–Z	5 záušnic	
18/88	na zádech, s rukama podél (?) těla	Z–V	1 záušnice	
21/88	na zádech	Z–V	3 záušnice; nádoba	
23/88	na zádech	Z–V	2 záušnice; nádoba	
24/88		Z–V	3 záušnice	

5. Komořany u Mostu

Z prostoru bývalé Kaadenovy pískovny byla získána mladohradištní nádoba, snad původně pocházející z hrobu (*Váňa 1977, 422; Archiv ADC 2013*).

6. Kopisty

Z území obce pochází nález kostrového hrobu, z něhož byl získán mladohradištní střep nádoby (*Váňa 1977, 422*). Existenci pohřebiště z mladší doby hradištní v okolí kostela by mohly nasvědčovat také nálezy náhrobníků, které byly registrovány v druhotné poloze pod oltární menzou (*Klápště 1994, 59–60*).

7. Liběšice u Želenic

Roku 1934 byly východně od cesty k Želenickému vrchu nalezeny tři v řadě vedle sebe ležící kostrové hroby. Hrob 1 obsahoval dětský pohřeb vybavený dřevěným vědrem s železným kováním. V hrobě 2 byl uložen dospělý jedinec mužského (?) pohlaví. Z výbavy pochází stříbrný denár Bořivoje II. (1100–1120) a dále u nohou ležela nádoba zdobená vlnicemi, ta byla navíc z vrchu zakryta těžkými kameny. Hrob 3 s dětským pohřbem byl vybaven malou kovovou rolničkou.³⁴ Následně byl roku

³⁴ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5068/57.

1935 na parcele č. 228 odkryt další kostrový hrob vybavený denárem ražby Vratislava II. nebo Václava II. (*Váňa 1977*, 422).

8. Libkovice u Mostu

Popis pohřebiště v poloze Nesvětice z mladší až pozdní doby hradištní a počátku vrcholného středověku z tohoto katastrálního území je součástí předložené práce, viz kapitola 5.

9. Lužice u Mostu

Roku 1964 byl při stavbě oplocení kolem kravína odkryt kostrový hrob s kosterními pozůstatky celkem tří jedinců (malé dítě, starší dítě ve věku 6–8 let a dospělý jedinec zřejmě ženského pohlaví ve věku 30–40 let). Vlivem mělkého uložení hrobu byla jeho východní část patrně již dříve zničena orbou. Dochovaná západní část hrobové jámy byla zřejmě celá obložená smrkovým dřevem. Poloha pohřbených jedinců zaznamenána nebyla, ze dvou zjištěných lebek ležela jedna severněji a druhá jižněji. Severně uložená lebka nesla též stopy měděnky, zřejmě tedy k této lebce náleží soubor 9 esovitých záušnic získaných z hrobu dříve. Záušnice byly ze středně silného bronzového drátu o průměru 15–20 mm.³⁵

10. Malé Březno

V prostoru pískovny jižně od jádra obce, byly již v letech 1906–1911, (1913?) odkryty hroby s nádobami a ve dvou případech překrytými plochými neopracovanými kameny (*Bubeník 1988*, 223).³⁶ K dalšímu narušení pohřebiště došlo roku 1984, kdy při bagrování náhradního koryta potoku Srpina bylo silně poškozeno nejméně 7 hrobů.³⁷ Záchranná akce pokračovala na jaře roku 1985, kdy bylo v západním profilu koryta potoka registrováno 16 hrobových jam, zatímco ve východním profilu pouze jedna. Zachovalost skeletů byla různá, jejich vyzvednutí bylo možné z 11 hrobů (*Klápště 1987*, 118).³⁸ K rozšíření zkoumané plochy došlo roku 1986, kdy se zřejmě podařilo zachytit západní okraj pohřebiště. Registrováno bylo 8 hrobových jam seskupených v pravidelné řadě v ose S–J.³⁹ Roku 1987 bylo prozkoumáno dalších 5 hrobů,

³⁵ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 187/65 a 7888/65.

³⁶ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5390/73.

³⁷ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1014/84.

³⁸ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1503/85.

³⁹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2698/86.

umístěných ve volné řadě mezi již dříve zkoumanými hroby (*Klápště 1989*, 110–111).⁴⁰ Konečný počet prozkoumaných hrobů od r. 1985 byl po zpracování rozšířen na výsledných 37. Poměrně častá byla úprava hrobové jámy dřevem anebo kamenem. V případě 13 hrobů byl v úpravě využit kámen či kameny, stopy dřeva byly registrovány u 11 hrobů, z toho jen ve třech případech byla užitá kombinace obojího. (*Klápště 1994*, 65–67). Bližší popis jednotlivých hrobů je uveden v následující tabulce:

Tab. 18: Malé Březno (okr. Most), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
6a	ruce podél těla	Z–V	10 esovitých záušnic, z toho devět z bronzového drátu o síle 1–2 mm a průměru 19–22 × 12–19 mm, jedna ze stříbrného drátu o síle 1,5 mm a průměru 21 × 17 mm; 3 korálky (jeden trojboký skleněný, a dva kvádrkové); bronzový prsten s přehnutými konci o průměru 14 mm; skořápky vajíčka	dítě (4 roky)
14		Z–V	7 esovitých záušnic, z toho šest z bronzového drátu o síle 1,5–2,5 mm a průměru 15–20 × 15–18 mm, jedna ze stříbrného drátu o síle 3 mm a průměru 21 × 18 mm; 3 fluoritové perly; 1 korálek z modravého skla; bronzový prsten s rozevřenými konci o průměru 22 mm; 2 skleněné prsteny, z toho jeden ze zelenavého skla a průměru 21 mm; 25 drobných korálků ze zelenavého skla; 3 skleněné válcovité korálky	dítě (4 roky)
22		Z–V (?)	4 záušnice z bronzového drátu o síle 1,5 mm a průměru cca 15 × 15 mm; denár Oldřicha (1012–1033); zlomek další mince; 4 korálky, z toho jeden z modravého skla a tři ze zelenavého skla	nedospělý
27	ruce podél těla	Z–V	3 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 1,2–3 mm a průměru 12–19 × 14–18 mm; bronzový páskový prsten o průměru 17 mm	dítě (9 let)
28		Z–V	2 záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 18,5–20 × 19,5–21 mm	neurčitelný
30a	pravá ruka podél těla, levý loket mírně vybočen	Z–V	denár Svyatopluka II. (1055–1061)	nedospělý (16–18 let)
30b	ruce podél těla	Z–V	1 záušnice ze stříbrného drátu o síle 2 mm a průměru 15 × 15 mm	žena (40–50 let), uložena pod 30a

⁴⁰ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2628/87.

31		Z–V	4 esovité záušnice, z toho dvě ze stříbrného drátu o síle 2,5–2,8 mm a průměru 14–15 × 12–14 mm, a dvě ze stříbrného (?) drátu o síle 1,5–3 mm a průměru 15–19 × 14–15 mm	žena (kolem 20 let)
37			1 esovitá záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 33 × 27 mm	bez příslušnosti k jedinci, pouze místo nálezu

11. Most

Mezi nálezy z prostoru dolu Jan byla též bronzová esovitá záušnice o průměru 23 mm. Dále z blíže neurčené polohy pochází nález kostrového hrobu se dvěma stříbrnými esovitými záušnicemi o průměru 24 mm (*Váňa 1977, 423*).

12. Odolice

V blízkosti obce byl roku 1893 odkryt hrob s 5 velkými esovitými záušnicemi bez dalších údajů (*Váňa 1977, 423; Bubeník 1988, 223*). J. Böhm tyto záušnice ve své zprávě připodobňoval velikostí k náramkům.⁴¹ Odkryv dalších 7 hrobů byl uskutečněn roku 1991 při výkopu pro potrubí v severním sousedství bývalé železniční zastávky Odolice. Zkoumané hroby byly orientovány v ose Z–V, všechny byly bez nálezů. Rámcová datace do 12., eventuálně do počátku 13. století byla provedena pouze na základě projevu pohřebního ritu.⁴² Taková datace by však byla též v souladu se zjištěními z roku 1893, není však jisté, zda se jedná o tutéž polohu.

13. Polerady

Roku 1892 bylo mosteckému muzeu věnováno 5 stříbrných esovitých záušnic (*Váňa 1977, 424*), které údajně pocházely z mohyl. Mezi blíže popsány nálezy jsou uvedeny 4 esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 2,5 mm a průměru 11 mm, jedna esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 3,5 mm a průměru 20 mm a jeden otevřený stříbrný prsten plankonvexního průřezu o průměru 21 mm (*Bubeník 1988, 224*).

⁴¹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 869/46.

⁴² Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4570/91.

14. Souš

V poloze Wolkenbruch byly údajně odkryty kostrové hroby, z nichž pocházel nález 2 esovitých záušnic (*Štorch 1917*, 4; *Váňa 1977*, 424).

15. Velebudice

Roku 1925 byl na území obce učiněn ojedinělý nález kostrového hrobu bez milodarů se střepey z mladší doby hradištní v zásypu hrobové jámy. Datace samotného hrobu však není spolehlivě určena (*Váňa 1977*, 425; *Klápště 1994*, 83).

16. Želenice u Mostu

K nálezu kostrového hrobu došlo roku 1961 při provádění výkopu u silnice mezi Želenicemi a Braňanami. Přesnější poloha hrobu je vztažena pouze k nedalekému bíle natřenému křížku, který zde ale v současnosti již nestojí. V minulosti stál kříž (snad tento?) u křižovatky, kde se k uvedené silnici napojovala silnice vedoucí k Českým Zlatníkům ve vzdálenosti přibližně 1070 metrů vzdušnou čarou severozápadně od kostela sv. Václava v Želenicích. Z hrobu se podařilo zdokumentovat již jen pravou polovinu skeletu a hrobové jámy. Juvenilní jedinec (ve věku okolo 16 let) spíše mužského pohlaví byl uložen na zádech v natažené poloze hlavou k východu s pravou rukou v lokti mírně ohnutou a dlaní uloženou v klíně. Vně pravého chodidla ležela menší hrncovitá nádoba s odlomeným hrdlem zdobená třemi vodorovnými žlábkami datovaná do mladší doby hradištní. Dále byl pod kamenem za lebku jedince nalezen zlomek bronzového drátku. Z hrobu pochází též nález železného nože a železné přezky, které již dříve odevzdal nálezce. Hrobová jáma byla po obvodu dochované části obložena kameny (*Koutecký 1964*, 754–757; *Váňa 1977*, 426).⁴³ Nálezy kostrových hrobů překrytých znělcovými deskami byly na území obce (pole p. Richtera) registrovány již v 80. letech 19. století, vzhledem však k absenci jakéhokoliv dalšího popisu nálezové situace, nelze říci, zda pochází také z hradištního období.⁴⁴

17. Židovice u Bečova

Přibližně ve vzdálenosti 300 metrů SSV od bývalého jádra obce bylo v roce 1981 prozkoumáno 10 kostrových hrobů. Zachycen byl tehdy zřejmě již pouze zbytek

⁴³ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4291/61 a 7271/63.

⁴⁴ Zpráva v archivu ArÚ, čj. 2259/50.

pohřebiště. V úpravě hrobových jam zjištěny kameny a dřevo. Bližší popis jednotlivých hrobů s výbavami je uveden níže.⁴⁵

Tab. 19: Židovice u Bečova (okr. Most), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
3	ruce podél těla	Z–V	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 1,2 mm a průměru 16 × 14 mm (v zásypu hrobu)	žena
4	ruce podél těla	Z–V	nádoba u nohou zdobená na podhrdlí pěti až sedminásobnou šroubovicovou rýhou	dospělý
6	ruce podél těla	Z–V	2 esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 2 mm a průměru 15 × 12 mm; bronzový páskový prsten s rozevřenými konci o průměru 19–20 mm	žena (40–50 let)
8		Z–V	železný zlomek, zřejmě ze srpu	dítě

4.5 Okres Teplice

1. Bílina

a. Roku 1960 byl při stavebních úpravách Břežánecké ulice (dříve Leninova třída) odkryt kostrový hrob vybavený keramickou nádobou. Nález je bez bližších okolností. Vyzvednutou nádobu zařadil Jiří Sláma do 2. poloviny 10. století.⁴⁶

b. První dva hroby v areálu bílinského hradiště odkryl již Gustav Laube v roce 1921. Systematický výzkum pohřebiště uskutečnil až v letech 1962–1964 a 1966 Zdeněk Váňa. Sondami se podařilo odkrýt přibližně čtvrtinu rozlohy pohřebiště a zároveň tak vymezit kompletní rozsah plochy pohřebiště, předpokládaná církevní stavba však nalezena nebyla. Z celkového počtu 192 prozkoumaných hrobů zde uvádím bližší popis pouze k hrobům s výbavami, jak je ve své práci popisuje Z. Váňa (1976). V úpravě hrobových jam byly poměrně často využívány jednotlivé kameny, doložené jsou však také náhrobníky, méně časté pak byly nálezy zbytků dřev.

Tab. 20: Bílina, Hradiště (okr. Teplice), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
9/62	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ–VJV	železný nůž (?)	muž (50–60 let)
22/63	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ–VJV	2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 30 a 33 mm	spíše muž (40–50 let)

⁴⁵ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4466/91.

⁴⁶ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2718/60.

25/63	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ-VJV	2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 1 mm a průměru 22 × 17 a 21 × 18 mm	dítě (8–9 let)
44/63	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ-VJV	otevřený bronzový páskový prsten zdobený dvěma řadami rytých půlobloučků	žena (50–60 let)
53/63	na zádech, s rukama podél těla	SZ-JV	6 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1–2,5 mm a průměru 25–31 × 24–28 mm	nedospělý (13–15 let)
55/63	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ-VJV	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 23 × 23 mm	žena (30–40 let)
59/63	na zádech	ZSZ-VJV	železná ostruha; zlomek železného kování (zřejmě druhotný původ)	žena (20 let)
68/63	na zádech, s pravou rukou v klíně	ZSZ-VJV	2 esovité záušnice, z toho jedna z bronzového drátu o síle 1,5 mm a průměru 38 × 40 mm, a jedna záušnice o síle drátu 3 mm a průměru 33 × 30 mm	dítě (12–13 let)
69/63	na zádech	ZSZ-VJV	2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 1 a 2 mm průměru 18 × 18 mm (v zásypu hrobu)	jedinec (15–16 let)
16/64	na zádech, s rukama podél těla	SZ-JV	1 bronzová esovitá záušnice s ulomenou klíčkou	žena (20 let)
25/64	na zádech, s rukama podél těla	SZ-JV	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 24 mm	žena
30/64	na zádech, s rukama podél těla	SZ-JV	5 esovitých záušnic z bronzového drátu o síle 1–2 mm a průměru 25–45 × 25–41 mm	dítě (5–6 let)
34/64	na zádech	SZ-JV	zlomek železného předmětu	žena (20–30 let)
35/64	na zádech	SZ-JV	železný nůž	dítě (0–6 let)
11/66	na zádech, s rukama podél těla	Z-V	2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 35 a 33 mm	dítě (5 let)
32/66		Z-V	2 slabě pozlacené esovité záušnice z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 32 a 31 mm	žena (50–60 let)
34/66		Z-V	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 24 mm	dítě (11–12 let)
37/66	na zádech, s rukama podél těla	Z-V	plochý železný háček ze spínadla (?) o délce 42 mm a síle 3 mm	muž
39/66	na zádech, s rukama podél těla	Z-V	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 33 mm	dítě (7–8 let)
53/66	na zádech, s pravou rukou podél těla a levou rukou v klíně	Z-V	železný nůž	žena (30–40 let)

c. Na východní straně Chlumu byly v prostoru Titzlerovy cihelny roku 1942 prozkoumány dva kostrové hroby. Úpravu hrobových jam tvořily větší kameny, hroby byly bez nálezů a kosterní pozůstatky byly v obou případech špatně zachovalé, přesto je Gustav Laube zařadil, patrně také s přihlédnutím k nálezům keramiky ze střední a mladší doby hradištní učiněné okolí, do 11. století.⁴⁷ Dále v poloze Za chlumm byl roku 1968 proveden záchranný výzkum, při kterém se podařila prozkoumat část řadového pohřebiště se 13 kostrovými hroby. V úpravě hrobových jam bylo velmi často zaznamenáno použití kamene ve formě obložení, celkem v deseti až jedenácti případech, naproti tomu pouze u dvou hrobů byla sledována přítomnost dřeva. Také toto pohřebiště bylo na základě nálezů datováno do 11. století, respektive od přelomu 10. a 11. století do 2. třetiny 11. století.⁴⁸

Tab. 21: Bílina, Za chlumm (okr. Teplice), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
2	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ–VJV	2 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,8 mm a průměru 22,9 × 20,3 a 22,3 × 20,8 mm	
7	na zádech, s rukama podél těla (?)	J–S	1 esovitá záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 3,9 mm a průměru 17,3 × 17 mm; v bezprostřední blízkosti hrobu dále nalezeny 3 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 1,5–1,9 mm a průměru 15–17,5 × 14–17 mm a 1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 3,5 mm a průměru 16,2 × 18 mm	hrob značně porušen buldozerem
11	na zádech, s rukama podél těla	SZ–JV	1 esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 3,5 mm a průměru 19,3 × 15,2 mm	

d. Mezi roky 2011 a 2012 byla odkryta část etážového pohřebiště u kostela sv. Petra a Pavla v trase tepelného napáječe. Z vyzvednutých 350 jedinců byly pouze dva hroby vybaveny esovitými záušnicemi. Zkoumaná část pohřebiště je datována od 12. (11.?) až do 18. století (Čech – Soukup 2012, 38–39).

e. Ve dvorním traktu domu čp. 92 na Mírovém náměstí byla roku 1988 zjištěna část narušeného pohřebiště z 11. až 1. poloviny 13. století, zřejmě souvisejícího s blízkým kostelem sv. Petra a Pavla. Při výzkumu se podařilo zachytit 19 hrobů, jejich orientace, projevy pohřebního ritu a způsob označení (náhrobními

⁴⁷ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5274/51.

⁴⁸ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1229/76.

kameny). Jeden z hrobů byl vybaven souborem 8 bronzových záušnic o průměru 20 mm. Dalších 13 hrobů v navazující části pohřebiště bylo odkryto roku 1990 v sousedním dvorním traktu domu čp. 93 (*Budinský 2012*, 51–56; *Archiv ADC 2013*).⁴⁹

2. Břežánky

Roku 1900 byl v Břežánkách údajně učiněn nález slovanských kostrových hrobů,⁵⁰ vedle toho byl v poloze Pahorek (Hügel) proveden v letech 1900 a 1904 výzkum, kterým bylo zachyceno několik sídlištních situací, ze kterých pocházely též tři esovité záušnice (*Váňa 1977*, 420).⁵¹ Není však jisté, zda spolu uvedené nálezy souvisí.

3. Černčice u Žalan

Přibližně 300 m jihojihozápadně od obce (cca 440 m vzdušnou čarou od kaple Navštívení Panny Marie)⁵², u křižovatky silnice do Milešova s lesní cestou, byly roku 1923 nalezeny kostrové hroby. Pohřbení jedinci byli uloženi v natažené poloze, orientovaní v ose V–Z s kameny pod lebkami. V jednom z hrobů bylo u lebky nalezeno 13 záušnic. Z toho bílinskému muzeu předáno jen 8 kusů, z nichž 7 esovitých záušnic mělo sílu drátu cca 1,5 mm a průměr 12–18 × 13–17 mm a jedna o síle drátu 1,5 mm a průměru 26 mm. Dále byly nalezeny ještě 2 záušnice plátované stříbrem a bronzové prsteny (*Zápotocký 1965*, 322; *Váňa 1977*, 420).⁵³

4. Hudcov

Roku 1931 bylo v bývalém kamenolomu M. Endische prozkoumáno 7 kostrových hrobů s celkem 10 jedinci z mladší doby hradištní. Odkryté hroby ležely v jedné řadě v ose S–J, přičemž mezi jednotlivými hroby byly přibližně metrové rozestupy. Z úprav hrobových jam bylo ve dvou případech zaznamenáno kamenné obložení (hroby 4 a 6). V blízkosti hrobu č. 6 navíc ležely tři větší kameny, jejichž původ, soudě dle druhu horniny, nebyl místní. Dělníci z kamenolomu tehdy vypověděli, že již v 80. letech 19. století zde bylo nalezeno zhruba 20 hrobů doprovázené nálezy

⁴⁹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 3932/90.

⁵⁰ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 7049/52.

⁵¹ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5245/52.

⁵² Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4104/46.

⁵³ Tatáž poloha je v Archeologické databázi Čech evidována dvakrát, jednou chybně pod k. ú. Milešov, a jednou již správně pod k. ú. Černčice u Žalan, přičemž ze starší literatury a ze zpráv z archivu ArÚ v Praze je zřejmé, že jde o jednu lokalitu.

bronzových esovitých záušnic (*Zápotocký 1978, 262, 264*).⁵⁴ Prozkoumané hroby tedy představují pouze malou část většího pohřebiště, jehož byly součástí, a které již v minulosti padlo za oběť těžbě kamene.

Tab. 22: Hudcov (okr. Teplice), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
1–3	natažená, s rukama podél těla	Z–V	6 esovitých záušnic (dvě v každém z hrobů), z toho 4 z bronzového drátu o průměru 22–22,5 × 19,5–20, a 2 s esovitým zakončením na obou koncích (český typ) z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o průměru 25 a 30 mm (tyto navzájem propojené)	tyto hroby byly dobýváním kamene z velké části zničeny
5 (b)	natažená (?)	Z–V	2 korále z modrého skla, z toho jeden kulatého tvaru o průměru 9 mm, a jeden ve tvaru hranolu se zkosenými rohy o průměru 7 mm	prostřední jedinec – „dítě“
6 (a)	natažená (?)	JZ–SV	2 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 0,75 a 1 mm a průměru 18,5 × 16 a 17 × 16 mm	svrchní jedinec – „dítě“
6 (b)	natažená, s rukama podél těla	Z–V	1 esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 1 mm a průměru 18 × 15 mm; skořápky vajíčka	spodní „dospělý jedinec“

5. Kostomlaty pod Milešovkou

Kostrové hroby byly zachyceny na katastrálním území obce při silnici do Milešova. Výbavy hrobů tvořily bronzové esovité záušnice, z nichž jedna byla plátovaná stříbrem (*Váňa 1977, 422*).⁵⁵

6. Křemýž

a. Při hloubení výkopů pro plynovod bylo roku 1995 u kostela sv. Petra a Pavla zachyceno 9 kostrových hrobů (6 dospělých a 3 nedospělí jedinci) orientovaných v ose V–Z. Z hrobových výbav byly nalezeny záušnice (*Archiv ADČ 2013*).

b. Bez bližších údajů byl v obci odkryt hradištní hrob (snad byl součástí většího pohřebiště?). Z nálezů pocházela jedna esovitá záušnice z bronzového drátu datovaná do mladší či pozdní doby hradištní a hrnec s dvojkónickým tělem a rýhováním nad výdutí ze střední nebo mladší doby hradištní (*Zápotocký 1978, 264*).

⁵⁴ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2910/31.

⁵⁵ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 3931/46.

7. Osek u Duchcova

Ve vzdálenosti asi 500 m jižně od hradiště byly nalezeny drobné stříbrem plátované esovité záušnice a záušnice s dvojitou kličkou datované přibližně do 2. poloviny 10. století (*Váňa 1977*, 399–400, 424).

8. Rtyně nad Bílinou

Roku 1928 byl v kamenolomu „Paradiesberg“ odkryt kostrový hrob a část hrnce s nízce římsovým okrajem a úzkým pásem husté šroubovice. Krátce poté byl nedaleko nalezen další hrob vybavený „stříbrnou náušnicí“ a nádobou. Zřejmě se jednalo o mísovitý hrnc s nízce římsovým okrajem a náznakem ryté šroubovice na podhrdlí a 1 až 2 drobnými rytými vlnovkami pod výdutí datovaný do mladší doby hradištní (*Zápotocký 1978*, 266).

9. Teplice

a. Roku 1936 byly v Lázeňské ulici ve vzdálenosti asi 20 m od Pravířidla výkopem pro kanalizaci porušeny tři kostrové hroby, u nichž byly nalezeny střepy údajně z 10.–11. století (*Zápotocký 1978*, 268).

b. Z prostoru plynárny v Pražské ulici pochází bez bližších údajů (snad původně z hrobů?) nálezy 2 záušnic, z toho jedna esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 1,5 mm a průměru 17 × 16 mm, a druhá záušnice s jedním koncem hrotitým, druhým rovným, z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 18 × 17 mm (*Zápotocký 1978*, 268).

c. Roku 1892 byly v Knížecí cihelně na JJV okraji města dvě nádoby spolu s lidskými kostmi, které zřejmě pocházely z porušených hrobů. Jednalo se o hrnc s nízkým římsovým okrajem, oble dvojkónickou výdutí a řádkem nepravidelných kolků, a mísu se slabě zesíleným, šikmo seříznutým okrajem, lomenou výdutí a řádkem svislých kolků mezi žlábkovitými rýhami. Obě nádoby byly zařazeny do mladší doby hradištní (*Zápotocký 1978*, 268).

d. V Güntherově cihelně, ležící kdesi východně od železniční stanice Teplice-Lesní brána, byly učiněny nálezy střepů slovanských nádob a bronzových esovitých záušnic pocházející snad původně z hrobů (*Zápotocký 1978*, 268).

10. Velvěty

V pískovnách Krafta a Paula byly v letech 1894, 1900 a 1901 odkryty kostrové hroby pocházející ze zřejmě rozsáhlejšího pohřebiště. Z doprovodných předmětů jsou uváděny nálezy nádob, železné ocílky, nože, kroužku, kamenného brousku a pazourku ale také jedné esovité záušnice s odlomenou kličkou. S tímto pohřebišťem mohou souviset také nálezy z blíže nelokalizované pískovny mezi Velvěty a Sezemicemi, kde byly odkryty další 4 hroby. Pouze však v hrobech č. 3 a 4 byly nalezeny po dvou esovitých záušnicích z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4–5 mm a průměru 28–30 × 30–31 mm (*Zápotocký 1978*, 280, 282).

11. Zabrušany

a. Pod svahem zabrušanského hradiště byl roku 1937 odkryt kostrový hrob s nádobou ze střední až mladší doby hradištní (*Váňa 1977*, 426; *Tomková – Hlava – Soukup 2013*, 199).

b. V letech 1908 a 1911 byly učiněny nálezy kostrových hrobů v areálu bývalého Dolu Herrmann. Z jejich výbav pocházely 4 stříbrné esovité záušnice (*Váňa 1977*, 426). Odtud také pochází nález jedné až dvou zlatých pletených esovitých záušnic českého typu o maximálním průměru 40–40,5 mm, který byl učiněn roku 1905 (*Tomková – Hlava – Soukup 2013*, 185–205).

c. Z rozrušených kostrových hrobů v povrchovém dolu pochází nálezy bronzových esovitých záušnic (*Budinský 2014*, 229).

d. V místě bývalé Wiedermannovy zahrady byly v letech 1890 a 1907 odkryty dva kostrové hroby vybavené nádobami ze střední až mladší doby hradištní a v jednom případě též železným kroužkem (*Váňa 1977*, 426; *Budinský 2014*, 230).

e. Dále z blíže neurčených míst z území obce pochází další hrobové nálezy ze střední, mladší a pozdní doby hradištní (*Váňa 1977*, 426).

12. Žalany

Na západním okraji obce bylo v roce 1937 odkryto 83 kostrových hrobů, které náležely nepochybně většímu pohřebišti porušovanému již v minulosti. Před započítáním výzkumu bylo několik hrobů prokopáno bez příslušné dokumentace. Výbavu hrobů

tvořilo mj. 18 esovitých záušnic, z nichž 6 bylo ze stříbrného drátu o průměru 14–15 mm, 6 z bronzového, stříbrem plátovaného drátu menšího průměru a 6 z bronzového drátu o průměru do 20 mm. Vedle toho byly získány 4 jantarové perly, 3 hliněné korálky, 1 bronzový prsten s přesahujícími konci a dvě nádoby. Další hroby již byly odkryty a prozkoumány v průběhu archeologického výzkumu. Z nich zde uvádím stručně jen hroby s výbavou.

Tab. 23: Žalany (okr. Teplice), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
2	na zádech, s rukama podél těla	SSZ–JJV	železný nůž	„kostra mladé ženy“
5		Z–V	korálek z modrého skla kyjovitého tvaru a příčným oblým kanálkem	dítě
6	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ–VJV	1 esovitá záušnice ze silného stříbrného drátu o průměru 19 × 18 mm; nádoba zdobená na podhrdlí pásem hustých horizontálních rýh	„kostra mladé dívky“ – dítě (8–10 let)
7			zlomek železného předmětu – nůž (?)	„pohřeb novorozeněte“
9	na zádech	Z–V (žena). V–Z (muž)	železné kování vědra	dvojhrob („mladá žena“ a „mladší muž“)
13	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	8–9 esovitých záušnic, z toho pět z tenkého bronzového drátu o průměru 17–21 × 14–17 mm, dvě ze silného bronzového, stříbrem plátovaného drátu o průměru 16 × 14 a 20 × 15 mm, a jedna ze stříbrného drátu o průměru 16 × 13 mm; 11 skleněných korálků	„mladá dívka“, dále u nohou cca půlroční nemluvně
14	na zádech, s rukama podél těla	ZSZ–VJV	„náušnice“	hrob dítěte vybrán před započítím výzkumu
18	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	6 skleněných korálků; skořápka vajíčka; dvojkónická nádoba zdobená pásem hlubokých širokých rýh	„starší žena“
22		ZJZ–VSV	zlomek železného předmětu	dítě staré 3–6 měsíců
23	na zádech, s pravou dlaní na rameni a levou v klíně	SZ–JV	2 dvojkónické nádoby zdobené pásy rýh	„starší žena“
26	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	2 esovité záušnice z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o průměru 21 × 19 a 19 × 18 mm	„starší žena“
27	na zádech,	SZ–JV	5 esovitých záušnic ze silného	„žena ve

	s rukama podél těla		bronzového, stříbrem plátovaného drátu o průměru 17–23 × 15–21 mm; prsten z bronzové tyčinky čočkovitého průřezu s přesahujícími konci o průměru 21 × 19 mm	<i>středním věku</i>
28	na zádech, s rukama podél těla	SZ–JV	1 záušnice z tenkého stříbrného drátu o průměru 14 × 10 mm; železný nůž; nádoba zdobená dvěma pásy husté vlnice	<i>„mladší žena“</i>
33	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	4 esovité záušnice, z toho dvě z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o průměru 28 × 25 a 27 × 25 mm, jedna z bronzového, stříbrem plátovaného drátu s esovitou klíčkou na obou koncích (český typ) o průměru 28 × 27 mm, a jedna ze stříbrného drátu o průměru 26 × 24 mm; stříbrný denár Vratislava II. (1161–1192)	<i>„urostlý“</i> , blíže neurčený jedinec
37	na zádech, s rukama podél těla	SZ–JV	6 esovitých záušnic z bronzového drátu o průměru 17–21 × 17–21 mm	dítě (8–10 let)
41	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	skořápky ze dvou vajíček	spodní <i>„starší“</i> jedinec (žena?), vrchní <i>„mladší“</i> jedinec
45	I. na zádech, s rukama podél těla	I. Z–V	I. stříbrný denár Spytihněva II. (1055–1061); železné kování vědra; železný nůž II. bez nálezů III. 2 bronzové záušnice, z toho jedna s esovitou klíčkou o průměru 15 × 13 mm, a jedna ve zlomku s odlomenou esovitou klíčkou o dochovaném průměru 13 × 11 mm	3 pohřby (I., II., III.): I. <i>„muž ve středním věku“</i> II. neurčen III. <i>„muž?“</i>
48			miskovitá nádoba zdobená řadou vodorovných hlubokých rýh	dítě
50	na zádech, s rukama podél těla	V–Z	železný nůž	<i>„muž středního věku“</i> – muž (maturus)
53		Z–V	2 záušnice s odlomenou esovitou klíčkou, z toho jedna z poměrně silného bronzového drátu o průměru 15 × 13 mm, a jedna z tenkého bronzového drátu o průměru 11 × 11 mm	<i>„urostlý jedinec, zřejmě žena ve středních letech“</i>
59	I. na zádech, s rukama podél těla	Z–V	I. bez nálezů II. nádoba zdobená pásem hlubokých a šikmých zářezů	2 pohřby (I., II.) I. <i>„starší muž“</i> II. <i>„mladší jedinec“</i>
62	na zádech, s levou rukou podél těla, pravá ruka	Z–V	miniaturní nádoba zdobená vodorovnými rýhami mezi tenkými prstenci; přeslen; 3 korálky, z toho jeden jantarový dvojkónického těla zbroušeného do mnohoúhelníku, jeden	<i>„mladé děvče“</i>

	amputována již za života (?)		prstencovitého těla z modrého skla, a jeden oválného těla z temně modrého skla	
63	na zádech, s rukama podél těla	JZ–SV	nádoba zdobená několika širokými horizontálními brázdami	muž (adultus)
64		Z–V	korálek soudkovitého tvaru z hnědé skelné hmoty a stopami modré barvy na obou základnách	dítě
65	na zádech, s rukama podél těla		železné kování vědra; železný nůž	„urostlý muž“
66	na zádech		1 záušnice s odlomenou esovitou kličkou ze stříbrného drátu o průměru 14 × 11 mm; nádoba zdobená pásem vodorovných rýh	„urostlá starší žena“
67	na zádech, s rukama podél těla	Z–V	stříbrný denár Vratislava II. (1061–1085)	dítě
71		J–S	skořápky vajíčka	novorozeně
72	na zádech	Z–V	železný nůž	

V úpravách hrobových jam byl velmi často použit kámen, a to i ve způsobu složitějších konstrukcí – skříněk, zejména v případě pohřbů dětí. Stopy dřev se až na jednu výjimku (hrob 51) zachytit nepodařilo. Snad jen v několika nepřímých dokladech, kdy bylo dřevo zachyceno v otisku koroze, či ve formě tmavé uhlíkaté vrstvy, lze spatřovat jeho častější využití (Svoboda 1963, 266–305). K doplnění některých informací týkajících se antropologického posouzení jedinců byl využit posudek H. Hanákové (1963, 308).

4.6 Okres Ústí nad Labem

1. Církvice

V zahradách sousedících s kostelem Nanebevzetí P. Marie bylo roku 1901 (a v dalších letech?) nalezeno 19 či 23 kostrových hrobů, z nichž však pouze část byla hradištního stáří. Jeden z hradištních hrobů vybavený stříbrem plátovanou záušnicí, byl orientován v ose Z–V. Pohřbený jedinec ležel v natažené poloze s rukama podél těla. V úpravě hrobových jam bylo zaznamenáno užití dřeva i kamene, zřejmě formou překrytí hrobu kamennými deskami. Z hrobových výbav pocházely nálezy 10 esovitých záušnic, z toho 8 převážně z bronzového drátu o síle 1–2,5 mm a průměru 20–40 × 17–36 mm, jedna s jedním koncem rozšířeným a opatřeným otvorem o síle drátu 2 mm a průměru 55 × 52 mm, a jedna ze stříbrem plátovaného drátu o průměru 10 mm

(Zápotocký 1965, 322; týž 2018, 294). Dále bylo v hrobech nalezeno několik bronzových knoflíků, bronzová jehlice s knoflíkovitou hlavicí, tři železné nože, dva hroty šípů, hrot kopí, zlomek srpů (?), jehlice ve tvaru hřebu, obdélníková přezka, svorka z plochého drátu, čtyři hřeby a přeslen (Zápotocký 2018, 294).

2. Neštědice

Roku 1912 bylo na poli F. Wolfa západně od železniční stanice odkryto celkem 8 kostrových hrobů, z nichž 7 tvořilo souvislou řadu. Všechny pohřby byly zřejmě orientovány hlavou k V a uloženy v natažené poloze na zádech s rukama podél těla. U hrobu č. 1 a č. 7 bylo zaznamenáno kamenné obložení, přičemž hrob č. 7 měl navíc také kryt z kamenných desek. Tyto dva hroby byly zároveň jako jediné vybaveny nádobou, v případě hrobu č. 1 hrnkem zdobeným nepravidelnými rýhami a vlnovkou, hrob č. 7 pak mísovitou nádobou s řádkem šikmých dvoj- až třízubých širokých kolků. V ostatních hrobech žádné další hrobové vybavy zjištěny nebyly (Zápotocký 1977, 534).⁵⁶

3. Neštěmice

Ve východní části někdejšího ostrova „Böden“ mezi Neštěmicemi a Svádovem bylo roku 1899 odkryto 22 kostrových hrobů. Pohřbení jedinci byli uloženi v natažené poloze na zádech s rukama podél těla ve směru JV–SZ. Úpravu hrobových jam tvořily údajně vždy jednotlivé kameny za hlavou a u nohou, a dva kameny po obou stranách. Hrobové vybavy tvořily zbytky železné dýky, pazourkové nástroje (křesadla?), a také 5 záušnic, z nichž jedna byla z bronzového, stříbrem plátovaného drátu, dvě ze stříbrného drátu a jedna esovitá záušnice z bronzového drátu o síle 2 mm a průměru 40 × 36 mm (Zápotocký 1977, 534).

4. Předlice

V Bermeiserově cihelně byl roku 1912 odkryt kostrový hrob orientovaný ve směru SSV–JJZ. V hrobě byla údajně pohřbena žena vybavená soudkovitým hrncem zdobený vlnovkami a soudkovitý korál ze šedobílého skla s červeně malovaným dekorem (Zápotocký 1978, 280).

⁵⁶ Lokalita uváděna též pod k. ú. Povrly (srov. Váňa 1977, 424), nálezy hrobů však byly zřejmě učiněny na k. ú. Neštědic.

5. Roudníky

Vedle hřbitova v severní části obce byly zjištěny kostrové hroby s nálezy bronzových esovitých záušnic (*Zápotocký 1978, 266*).

6. Stadice

a. Na poli JJZ od obce, asi 165 m V od Přemyslova pomníku, byly roku 1965 zjištěny dva rozrušené kostrové hroby. Z hrobových výbav pocházel nález železného kování vědra a nůž (*Zápotocký 1978, 266*).

b. V letech 1987–1988 se při stavbě silnici u křižovatky silnic Stadice–Řehlovice a Hliňany–Habrovany podařilo prozkoumat 15 kostrových hrobů z řadového pohřebiště. Orientace hrobů byla převážně ve směru Z–V. Pohřbení jedinci byli uloženi v natažené poloze v mělkých hrobových jamách, v některých případech obloženými kameny. Bližší popis hrobů s výbavami je uveden v následující tabulce (*Zápotocký 2018, 288–291*).

Tab. 24: Stadice (okr. Ústí nad Labem), popis hrobů

Hrob č.	Poloha	Orientace	Výbava	Poznámka
1	natažená, s rukama podél těla	Z–V	železný nůž	poškozen skrývkou
3	natažená, s rukama podél těla	Z–V	železný nůž; železná ocílka	
12	natažená, s rukama podél těla	Z–V	1 bronzová esovitá záušnice, ze stříbrem plátovaného drátu o průměru 19 × 17,5 mm	dospělý jedinec
13	natažená, s levou rukou podél těla a pravou v klíně	Z–V	2 esovité záušnice ze stříbrného drátu o síle 3,7 a 3,8 mm a průměru 19 × 19 mm	dospělý jedinec
14	natažená, s rukama v klíně (?)	JZ–SV	1 esovitá záušnice ze stříbrného drátu o síle 3,7 mm a průměru 20,2 × 19,5 mm; stříbrný denár Vratislava II. z doby knížecí vlády	dospělý jedinec
15		JZ–SV	zlomky železných obručí vědra	skelet dospělého jedince porušený v oblasti lebky a končetin

7. Svádov

Za hřbitovem v západní části obce bylo roku 1932 prozkoumáno 9 kostrových hrobů orientovaných zřejmě v ose Z–V. V hrobech č. 7 a 9 byly nalezeny dohromady 3 esovité záušnice z bronzového drátu o síle 2,2–3 a průměru 61–64 × 62–66 mm (*Zápotocký 1977, 536*).

8. Trmice

Bez bližších údajů byly na „pohřebišti u Trmic“ nalezené 4 esovité záušnice, z toho tři z bronzového drátu s jedním koncem zakončeným otvorem o síle 3 mm a průměru 56–58 × 53–56 mm, a jedna z bronzového drátu o průměru 49 × 39 mm (*Zápotocký 1978, 280*).

4.7 Srovnatelná pohřebiště ve vymezeném území

Z uvedených lokalit je zřejmé, že k nejrozsáhlejším zaznamenaným nálezům hrobů z mladší doby hradištní docházelo již na konci 19. a na počátku 20. století. Úroveň dokumentace je tak zpravidla poplatná své době, přesto i v tomto období byla některá pohřebiště dokumentována natolik kvalitně (např. Mlékojedy – poloha *a*, Všehrdy, Dobroměřice, Hudcov, Žalany) že lze tehdejší poznatky využít v současnosti při srovnání s nově prozkoumanými pohřebišti. Pohřebišť, která poskytla nejvíce a zároveň kvalitně popsanych hrobů s hrobovými výbavami, není na sledovaném území mnoho. Počtu alespoň 10 hrobů s doprovodnými nálezy dosahuje pouze 9 zkoumaných poloh (Litoměřice – Voldána (11), Litoměřice – Plešivecká ul. (12), Holešice (15), Sulejovice (17), Bílina – Hradiště (20), Mlékojedy – pol. *a* (20), Žatec – Chelčického nám. (26), Žalany (29), Mlékojedy – pol. *b* (30), z toho 7 je zpracováno kvalitněji (Bílina – Hradiště, Litoměřice – Plešivecká ul., Mlékojedy – pol. *a*, Mlékojedy – pol. *b*, Sulejovice, Žatec – Chelčického nám., Žalany). K tomuto celku je možné nyní přičíst též pohřebiště v Nesveticích u Libkovic na Mostecku, kde v současnosti evidují 121 hrobů s výbavami. K tomuto jsou chronologicky, resp. charakterem hrobových výbav, nejbliže pohřebiště v Žatci na Chelčického nám. (okr. Louny), na hradišti v Bílině (okr. Teplice) a také v Sulejovicích (okr. Litoměřice). Společným rysem je především absence keramického inventáře ale také přímé analogie mezi kovovými předměty (např. prsten z hrobu č. 745/17 a totožný typ z hrobu č. 08/11

na Chelčického náměstí)⁵⁷. Není bez zajímavosti, že s výjimkou pohřebiště v Sulejovicích, se na těchto pohřebištích setkáváme také se specifickou úpravou hrobové jámy v podobě kamenných náhrobníků.

⁵⁷ Marešová 2006, 33 a fotografie č. 08/11L v příloze.

5 Nesvětice

5.1 Přírodní podmínky

Pohřebiště se rozkládá na rozhraní terasy a svahu orientovaném severozápadním směrem k ramenům Radčického a Lomského potoka a dále k masivu Krušných hor. Tato oblast je součástí mostecké pánve. Její kvartérní podloží tvoří většinou monotónní jíly miocenních libkovických vrstev a miocenní písčito-jílovité usazeniny holešických vrstev. Na něj nasedají geologicky mladší (mindel nebo günz–mindel) až 5 m mocné pokryvy silně hlinitých štěrkopísků. Ty vykazují poměrně značnou pórovitost umožňující vsak a akumulaci vody, což v kombinaci se zcela nepropustným jílovým podložím tvoří zajímavý zdroj podpovrchové vody (*Mach 2012*). Nutno dodat, že terciární fonolity a křemičité pískovce (jemnozrnné i hrubozrnné) zjištěné na lokalitě ve formě menších zlomků a úlomků ale i podstatně rozměrnějších bloků, z nichž některé nesly stopy opracování, pochází z přirozeně obnažených výchozů. Fonolity s největší pravděpodobností pochází z Červeného vrchu vzdáleného cca 4 km jihovýchodním směrem od lokality, na jehož úpatí byly v roce 2014 při terénním průzkumu takové výchozy patrné. V případě obou druhů pískovců je nejpravděpodobnějším zdrojovým místem oblast Salesiovy výšiny u Oseka vzdálené přibližně 6 km SSZ směrem od lokality Nesvětice (*Radoň 2013*).

5.2 Popis pohřebiště

Nesvětická nekropole má prozatím známou rozlohu cca 2100 m² (70 × 30 m), je však zřejmé, že do budoucna naroste. Pohřební ritus plně odpovídá zvyklostem známým pro období mladší a pozdní doby hradištní. Hroby jsou orientovány v ose Z–V, přičemž jsou seskupeny do řad orientovaných S–J směrem. V rámci těchto řad pozorujeme vršení jednotlivých etází pohřbívání. Koncentrace hrobů zde postupně dosáhla takové úrovně, že docházelo k poměrně častým porušením starších hrobů mladšími. Tomu napomáhaly i mírné odchylky v orientaci hrobů případně celých hrobových řad. Jedinci zde pohřbení byli uloženi na zádech s rukama zpravidla podél těla či mírně zasahujícími do oblasti pánve. Z hrobových výbav jsou běžnými nálezy osobní šperky. Keramické nádoby zachyceny nebyly.

Hrobové jámy byly zpravidla prosté jakýchkoliv úprav, nebyly doloženy žádné dřevěné konstrukce. Lze pouze předpokládat poměrně běžné využívání rakve, případně jiné dřevěné schrány k uložení nebožtíka. Vzhledem k nevhodným terénním

podmínkám (kyselé a nepříliš vlhké prostředí podporující urychlený rozklad) je ale složitá otázka jejich kvantifikace v rámci celého pohřebiště. V tomto ohledu nám může napovědět specifická poloha kostí dokládající přítomnost primárního dutého prostoru. Výrazným znakem je nepřirozená poloha lebky a od ní oddělená spodní čelist. S tím souvisí také odlišná poloha prvního krčního obratle (atlas) vůči poloze ostatních krčních obratlů. Dohromady tyto znaky ukazují na existenci primárního dutého prostoru v oblasti kolem hlavy. V oblasti pánve jej dokládají do stran (laterálně) sklopené pánevní kosti. V případě, že jsou pánevní kosti s femury stále propojené kloubními spoji, dochází navíc k natočení femurů vnitřní stranou vzhůru. S tím je spojen ještě také sesun čéšek na vnější stranu femurů.⁵⁸ V úzké rakvi však ke sklopení pánevních kostí dojít nemusí, naproti tomu ale dochází k vertikálnímu natočení klíčních kostí (Černý 1995, 301–313; souhrnně též Prokeš 2007, 18–20). Odhlédneme-li od komplikací způsobených zejména postdepozicními procesy v posledních dvou dekádách, můžeme zvažovat i některé další způsoby identifikace úprav hrobových jam. Například při dostatečně pečlivém začišťování hrobů si lze povšimnout rozdílů v barvě výplně, ty mohou být navíc podpořené nálezy menších kamenů na dně hrobové jámy, které zajišťovaly stabilitu rakve. Taková situace byla zjištěna v případě hrobů únětické kultury na nedaleké lokalitě Konobřže (Čech – Černý 1996, 35–59). Příznivější situace je v případě úprav tvořených kameny. Zjištěny byly jednotlivé kameny umístěné za hlavou či u nohou jedince, v několika případech lze hovořit i o souvislém kamenném obložení těla uvnitř hrobové jámy. Samostatné kameny byly zjištěny také v různé poloze po obvodu nebo přímo v úrovních nad skelety pohřbených jedinců. Jejich příslušnost k daným jedincům je ale diskutabilní vzhledem k opakovanému využívání hrobových jam a častému porušování starších hrobů. Velmi výrazné a na této lokalitě v mimořádném počtu jsou kamenné náhrobníky, které na povrchu překrývaly v úplnosti či alespoň z většiny plochu hrobové jámy. U hrobů, které postrádají takto výrazné prostorové vymezení, lze v souladu s obecným názorem uvažovat o jednodušším nadzemním vymezení hrobů například prostým rovem nebo ve formě jednodušší dřevěné úpravy, které nebylo možné výzkumem zachytit.

⁵⁸ Při pevném ovázání dolních končetin nemuselo vůbec k sesunu čéšek dojít, jak bylo zjištěno v případě několika hrobů, kde měl pohřbený jedinec dolní končetiny těsně u sebe, a zároveň byla v hrobě jednoznačně doložena přítomnost dřeva.

K roku 2018 (včetně) je evidováno celkem 999 hrobů⁵⁹, z toho hodnocených je však v této práci jen 879 (revidovaný počet hrobů k roku 2017), přičemž dosud nezkoumaná část pohřebiště se rozkládá na ploše o velikosti cca 900–1000 m². Do této plochy jsou začleněny také sondy V. Brycha z let 1984–88, které je nutné vzhledem k neúplnosti a k určitým nejasnostem v dokumentaci podrobit reviznímu výzkumu. Podle mého osobního odhadu, který je v souladu s názorem vedoucího výzkumu, bylo na celém pohřebišti pohřbeno okolo dvou tisíc jedinců. Bohužel není možné sečíst počet jedinců, jejichž ostatky byly zaznamenány již jen ve formě volně ložených kostí v ploše pohřebiště či jako součást hrobového zásypu chronologicky mladších hrobů. Jisté upřesnění umožňuje pouze kvantifikace lebek, které byly nalezeny v sekundární poloze – zde platí, že 1 lebka = jedinec. Dosud tímto způsobem bylo evidováno 329 lebek (294 k roku 2017), avšak pouze z let 2013–2018. Při výzkumu mezi roky 1984 a 1988 samostatné lebky evidovány nebyly. Nálezy samostatných lebek tak v porovnání s celkovým počtem hrobů tvoří přibližně 25–30 %. Přičteme-li počet samostatných lebek k počtu hrobů prozkoumaných v uvedených letech, vychází hustota pohřbívání v již prozkoumané části pohřebiště přibližně na 1 jedinec/1 m². Nutno dodat, že tuto hodnotu lze považovat za maximální, jelikož v řadě prozkoumaných hrobů se lebka nedochovala, a proto je nutné předpokládat, že část z nalezených samostatných lebek může patřit těmto jedincům. Minimální hustota je přibližně 3 jedinci/5 m². Ta byla získána rozdílem samostatných lebek a jedinců bez lebek, ke kterému byl následně přičtený počet jedinců s lebkami. Pro zjednodušené posouzení zachovalosti jednotlivých skeletů jsem vytvořil tři kategorie, kategorie A zahrnuje jedince s kompletním, či téměř kompletním skeletem, kde chybí pouze drobné kůstky, zpravidla rukou či nohou, které snáze podléhají dekompozici. Kategorie B představuje mírně rozrušené jedince, u nichž chybí zpravidla pouze menší část skeletu, ale přesto u nich lze stanovit přibližný původní rozsah hrobové jámy. V kategorii C jsou zahrnuty pouze skelety silně rozrušené, u kterých zpravidla není možné vymezit původní rozsah hrobové jámy ani polohu pohřbeného jedince. Kompletní zpracování osteologického materiálu antropologickými metodami dosud vzhledem k obsáhlosti tohoto souboru nebylo vytvořeno. Nicméně s využitím již vypracovaných dílčích posudků antropologů⁶⁰ a na základě vlastního pozorování, které se opíralo

⁵⁹ Nicméně toto číslo není vzhledem k chybám v evidenci hrobů konečné (Tab. 26 a Tab. 27).

⁶⁰ Milan Stloukal, sd.: Antropologický posudek o kostrách z Nesvetic; Petra Stránská, 2014–2016: Antropologický posudek č. 1157.

především o posouzení míry srůstu epifýz dlouhých kostí a celkové robustnosti skeletu, je nyní možné uvést alespoň přibližné vyhodnocení základní demografické skladby pohřbené populace.⁶¹ Antropologickými metodami bylo vyhodnoceno 154 jedinců, z toho 40 dětí (26 %), 71 mužů, či pravděpodobně mužů (46 %), a 43 žen, či pravděpodobně žen (28 %). Pokud hodnocený soubor dále rozšíříme o hroby z kategorie zachovalosti A a B na celkový počet 609 jedinců, zjistíme, že pravděpodobně nedospělých jedinců bylo 112 (18 %) a dospělých 497 jedinců (82 %). Zahrnutím zbylé kategorie C získáme plných 879 hodnotitelných jedinců, z tohoto počtu celkem 17 % jedinců zřejmě nedosáhlo dospělosti, oproti zbylým 83 % jedincům, u nichž lze dosažení dospělosti předpokládat. Tato zjištění v zásadě korespondují s pozorováním podílu dospělých a nedospělých jedinců na jiných středověkých pohřebištích, kde se počet nedospělých jedinců pohybuje obvykle kolem 20 % (*Frolík 2015b*, 169).

Důvody pro existenci takto rozsáhlého pohřebiště mohou být různé, ale archeologickými či historickými metodami nejsou zachytitelné. Nicméně na základě archeologických dokladů v přílehlé oblasti Bílinska a Duchcovska, kam tato nekropole spadá, se zdá, že se zde rozkládalo centrální pohřebiště, kam své zemřelé pohřbívali obyvatelé ze širšího okolí (srov. *Podhorský 2015*, 78–100). Za předpokladu, že populace o 100 jedincích pohřbívala své mrtvé čtyřikrát do roka (*Frolík – Musil 2016*, 256), při průměrné délce dožití 26–28 let (*Nechvátal 1999*, 145), a při trvání pohřebiště přibližně po dobu 200–250 let, s ohledem na celkový počet hrobů, který můžeme odhadnout přibližně na 2000–2500 (vč. hrobů zničených mladšími zásahy), zde pohřbívala komunita o velikosti přibližně 200 osob. V takovém případě je možné na tomto území předpokládat i poměrně vysokou hustotu obyvatelstva, snad okolo 15 obyv./1 km² (srov. *Boháč 1987*, 78; *Nechvátal 1999*, 144), což by znamenalo, že zde pohřbívali lidé přibližně z okruhu 15 km. Na tyto výsledky je nutné se dívat jen jako na jeden z mnoha možných scénářů vzhledem k tomu, že neznáme skutečnou podobu sídelní struktury této oblasti v mladší a pozdní době hradištní. Pro vysvětlení okolností vzniku pohřebiště bude přesto nutné v budoucnu vypracovat sídelně historickou analýzu širšího Bílinska.

Podle charakteru nálezů pohřebiště vzniklo v průběhu 11. století. Intenzivní pohřbívání přetrvávalo ještě v průběhu 12. století a snad i v počátcích 13. století.

⁶¹Vyhodnocení zahrnuje pouze jedince s postkranialním skeletem. Samostatně vyzvednuté lebky bude možné vyhodnotit až po jejich antropologickém zpracování.

Postupně vznikla v nedalekém okolí další kostelní pohřebiště (Mariánské Radčice, Libkovice, Jenišův Újezd) s farními kostely doloženými nejpozději v polovině 14. století. „Centrální“ pohřebiště v Nesveticích tím pozbylo svou roli a napříště sloužilo výhradně obyvatelům Nesvetic. Hroby 14. a 15. století (pokud budou s jistotou doloženy) tedy v rámci pohřebiště mohou představovat jen marginální segment. Problematický je vztah ke vsi Nesvětic, jež je poprvé historickými prameny zmíněna k roku 1238 v souvislosti s osobou Ludvíka z Nesvetic. Poté je již jako farní ves uváděna v průběhu 14. století až do století 15., kdy snad někdy v jeho první třetině za husitských válek (dle tradičního výkladu – srov. *Brych 1989*, 314; *Sedláček 1998*, 643) zaniká. Prozatímní nálezy z pohřebiště neposkytují přesvědčivé doklady o kontinuálním pohřbívání až do této doby. Je však otázkou nakolik jsme takové hroby vůbec schopni rozlišit po vymizení esovitých záušnic z hrobových výbav. Určitým pojítkem by mohly být kamenné základy nejméně dvou shodně orientovaných staveb (obj. 6 a 7) odkryté Vladimírem Brychem při výzkumu v letech 1984–88. V případě obj. 7 jde o pravoúhlý půdorys skládající se ze dvou částí – lodi a sakristie kostela (dle interpretace V. Brycha).⁶² Naproti tomu půdorys obj. 6 se tak jednoznačně nejeví, popis V. Brycha je velmi stručný. Pouze se dozvídáme, že jde o pravoúhlou stavbu s náznakem vnitřního členění. Jelikož tento objekt nebyl publikačně zpracován (*Brych 1989*), bylo nutné využít originální fotografickou dokumentaci z výzkumu. Po bližším zpracování snímků, se ovšem dle mého názoru nedá jednoznačně vyloučit ani možnost vícefázového vývoje stavby případně superpozice se stavbou, která časově předchází obj. 6 a která byla svými rozměry zřejmě menší než tento objekt. Více světla do otázky původu a účelu obou staveb může přinést pouze budoucí revizní výzkum. K oběma objektům lze uvést to, že k jejich vybudování byl do štěrkopískové vrstvy vyhlouben základový žlab, do něhož byl vyskládán základ z nasucho kladených kamenů. Z kamenů byly do základů využity zejména křemence a dále také rozlámané žnělce, spolu s nimi byly v případě obj. 7 registrovány různě velké fragmenty opracovaných pískovcových náhrobních desek, patrně původně pocházející z náhrobních kamenů. V interiéru obj. 7 byly roku 1988 odkryty 3 hroby⁶³ a 1 částečně zasahující pod kamenný základ. Další 3 až 4 hroby byly

⁶² Částečně revizně zkoumán v roce 2014 P. Čechem a M. Soukupem. Nově zjištěno, že půdorys kostela přesunut vlivem postdepozičních procesů o cca 10 metrů SV směrem od původního místa zachyceného v letech 1984–1988.

⁶³ Další, 4. hrob, byl uvnitř interiéru odkryt při revizním výzkumu v roce 2018. Zdá se, že tyto hroby byly součástí jedné řady, časově předcházející (?) výstavbě kostela (obj. 7).

zahloubeny pod kamenný základ a prozkoumány v roce 2014. Dále zde byly zachyceny dvě kúlové jamky. První byla dokumentována roku 1987 na řezu procházejícím napříč západní stranou presbytáře. V tomto, či až v následujícím roce, byla druhá kúlová jamka zjištěna v jihozápadním nároží lodě kostela (obj. 7), kde k ní ze severu přiléhal výstupek kamenného základu vybíhající směrem do interiéru. Šířka kúlové jamky byla přibližně 20 cm, hloubka 15 cm. Další zajímavé zjištění ve vztahu k obj. 7 přinesl revizní výzkum v roce 2018, kdy přibližně ve středu kratší západní zdi, byl při začišťování kamenného základu při jeho vnější straně odkryt plochý pískovcový kámen s vyrytým hracím plánem pro hru „mlýn“ (srov. Čechura 2006, 22). S touto hrací deskou snad také souvisí na kolmo postavený kamenný žernov odkrytý ve stejné úrovni a přibližně o 20–30 cm předsunut před zdivo základu. Při porovnání s fotografickou dokumentací tohoto místa z let 1987–1988, lze usuzovat, že oba uvedené kameny byly původně překryty plochým kamenem trojúhelníkového tvaru.

Dokud nebude zcela dokončen revizní výzkum obou objektů (obj. 6 a 7), nelze vyjádřit konečné stanovisko k jejich chronologickému zařazení. Na základě dosud známých faktů, lze v tomto ohledu nastínit alespoň předběžné závěry:

Kostel (obj. 7) byl vystavěn na zčásti (?) volném prostranství, kdy základovým žlabem bylo zřejmě porušeno hned několik hrobů, především na východní a severní straně. Situace na východní straně, kde bylo zjištěno poměrně intenzivní pohřbívání, je negativně ovlivněna stavem dokumentace z let 1986 a 1987 a z toho důvodu je nutné k ní přistupovat s určitou opatrností. Současným výzkumem však byl zachycen jeden pohřeb (H162/14), kdy na kosterní pozůstatky jedince v anatomické poloze přímo nasedaly kameny z výplně základového žlabu. Několik dalších hrobů bylo odkryto též přímo v interiéru lodi kostela, a to pouze v západní části. Tyto hroby jsou navíc zřejmě součástí řady hrobů, jejíž pokračování lze pozorovat vně kostelní stavby. Ve východní části lodi a ve vnitřním prostoru presbytáře naopak žádné hroby zachyceny nebyly. Stavbou kostela tak mohla být zachována část do té doby předkostelního pohřebiště, které by v takovém případě bylo charakterizováno spíše volnějším řadami hrobů, v jejichž rámci přesto docházelo k superpozicím, jak dokládá pohřeb dvou jedinců (H91/88 a H115/88) do společné hrobové jámy v interiéru kostela. Nelze vyloučit, že zde původní hustota hrobů byla ve skutečnosti vyšší, jelikož mělké hroby mohly být stavbou zcela zničeny. Chronologické opory se nám zde vzhledem k naprosté absenci hrobových výbav nedostává žádné. O něco jasnější je situace na opačném konci kostela,

v prostoru za presbytářem. Zde bylo odkryto množství hrobů dokládající poměrně intenzivní pohřbívání. Pouze jeden z odkrytých hrobů byl vybaven trojicí záušnic velkého průměru, jež lze řadit k nejmladším typům tohoto šperku. Tento hrob byl však porušen jiným, a nepředstavuje tak závěrečný horizont pohřbívání. Původní dokumentace nedovoluje stanovit, zda byl některý z hrobů prozkoumaných v okolí presbytáře přímo porušen základovým žlabem či zda byl pouze překryt rozvaleným zdivem. To je případ zřejmě pouze hrobu H85/86, kde lebka s rameny byla překrytá (rozvalenými?) kameny z výplně základového žlabu. Ani výsledky současného výzkumu nenasvědčují tomu, že by stavbou presbytáře byly porušeny či zničeny nějaké hroby. Lze se proto domnívat, že se zde skutečně před založením kostela rozkládalo volné prostranství a pohřby sem byly umístovány již ke stojící stavbě. Za tohoto předpokladu bychom zde měli stojící kostel, nepřímě doložený nejpozději přibližně na přelomu 12. a 13. století či v prvních dekádách 13. století. Tomu, že byl kostel založen v ploše využívaného pohřebiště, nasvědčují také rozlámané náhrobníky použité druhotně v jeho zdivu. S využitím rekonstruované podoby pohřebiště mohou být určitým chronologickým vodítkem hroby datované denárem Přemysla Otakara II. a brakteátem (či brakteáty) ražené snad Přemyslem Otakarem I. nebo Václavem I., které se koncentrují výhradně v prostoru východně od presbytáře ve vzdálenosti nepřekračující 6 metrů. Zatímco oba hroby s brakteáty byly porušeny nebo převrstveny mladšími pohřby, hrob s denárem byl stratigraficky nejmladší. Nutno dodat, že se v blízkosti nalézal též neporušený hrob vybavený třemi denáry Vratislava II., s ohledem na výrazný prázdný prostor okolo tohoto hrobu, lze v tomto případě uvažovat i o využití náhrobníku, který prostor chránil a který se však nedochoval nebo byl přemístěn. Zajímavý je v tomto kontextu nález druhého denáru Přemysla Otakara II. v druhotné poloze ve stejném čtverci jako hrob s brakteátem. Pokud byl tento denár původně součástí hrobové výbavy, mohl by dokládat, že výše uvedený hrob s tímto denárem nepředstavuje poslední horizont pohřbů (Obr. 25). Zda měl kostel ještě nějakého (menšího) předchůdce, například lehčí dřevěné konstrukce (srov. *Svoboda 1963*, 296–303), se prokázat nepodařilo. Výzkumem v letech 1987 a 1988 se podařilo zachytit dvě kúlové jámy, ovšem pokus o jejich interpretaci učiněn nebyl. První byla v jihozápadním nároží lodi kostela, druhou se podařilo zachytit před dělicí příčkou v interiéru presbytáře, přibližně v úrovni její horní čtvrtiny.

Objekt 6 lze z hlediska stratigrafie a chronologie popsat pouze na základě fotografií a stručných zmínek v terénní dokumentaci z let 1984–1988. Zdá se, že objekt byl z většiny vybudován v ploše pohřebiště. Vyšší intenzitu pohřbívání bylo možné sledovat v západní části, kde byl výzkum proveden důsledněji. Vzhledem k torzovitě dokumentaci nelze říci, zda se s podobnou intenzitou pohřbívalo též ve východní části obj. 6. Je však zřejmé, že kosterní pozůstatky různého stupně zachovalosti byly nalézány jak v jeho interiéru, tak v nejbližším okolí. Z toho pouze tři z odkrytých hrobů (H18/84, H19/84 a H116/88) byly vybaveny záušnicemi středních a větších průměrů, které je možné zařadit přibližně do 12. století. Oba hroby s většími průměry záušnic byly navíc zřejmě stratigraficky nejmladší. Takové zjištění neodporuje úvaze, že objekt 6 představuje poměrně velkoryse založenou stavbu, která vznikla současně nebo krátce po založení kostela v místě již nevyužívaného pohřebiště, jako sídlo místního velmože. V tomto případě by s přihlédnutím ke složitosti vnitřního členění bylo možné hypoteticky uvažovat o starším, jednodušším (?) předchůdci. Zde ale již skutečně narážíme na limity stavu poznání, které se snad budoucím výzkumem podaří překonat.

Pozornost se upírala též k zaniklé vsi Nesvětice, jejíž přesná poloha se navzdory několika pokusům v podobě zjišťovacích sond položených východně od pohřebiště nedařilo v uplynulých letech s jistotou lokalizovat. Určité vodítka nabízely výsledky povrchových sběrů, kterými byly zjištěny větší koncentrace vrcholně středověkých střepů ve východním a jižním sousedství zkoumané plochy (*Klápště 1994*, 132–133). V této souvislosti je ale nutné upozornit na skutečnost, že největší koncentrace střepů s ostrými lomy byly nalezeny v trase výkopu dálkového vodovodu zbudovaného během okupace Čech nacisty ve 40. letech 20. století, který je ještě dobře patrný na leteckých snímcích z r. 1953 (Obr. 11).

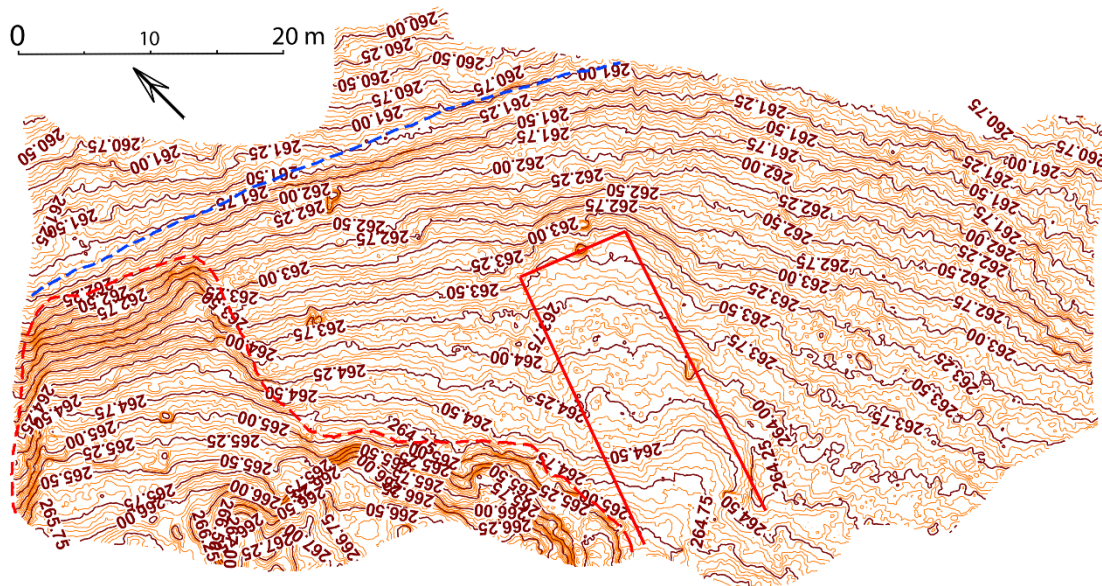

Obr. 11: Letecký snímek z roku 1953 s vyznačenou polohou pohřebiště. Porostové příznaky jasně odhalují průběh dálkového vodovodu – světlý diagonální pruh ve spodní polovině snímku (mapový podklad ČUZK)

Později, při uvážení dosud patrných terénních reliktnů, se zdálo, že se venkovské sídliště rozpínalo podél bezejmenného a v současnosti již zaniklého pravobřežního přítoku Radčického potoka.⁶⁴ Podél svahu se navíc nacházejí v pravidelných odstupech drobné „plošiny“, které byly s určitou pravděpodobností považovány za substrukce domů (Obr. 12). Oprávněnost takové domněnky by však bylo nutné podpořit či vyvrátit archeologickým průzkumem. S ohledem na rychlost postupu těžby v lomu Bílina se však nedaří získat čas na takový průzkum. Skutečný zlom nastal až počátkem zimy roku 2018, kdy byly při terénních úpravách souvisejících s rozšiřováním skrývkového řezu lomu Bílina, zjištěny destrukce zahloubených suterénů, komor a sklepů několika nadzemních staveb ve vzdálenosti přibližně 250 metrů jihovýchodně od zkoumaného pohřebiště. Kamenné základy domů se zřejmě do značné míry nedochovaly, což

⁶⁴ Nastíněný předpoklad vychází z terénního pozorování P. Čecha.

pravděpodobně souvisí s intenzivní zemědělskou činností, během níž byly rozorány.⁶⁵ Další zjištění přinese až archeologický výzkum, který započne na jaře roku 2019.

Obr. 12: Detailní vrstevnicový plán. Červenou přerušovanou čarou je vyznačena plocha pohřebiště, červenou nepřerušovanou čarou pak „plošina“, která by mohla být substrucí domu (vrstevnicový podklad G4D s.r.o.)

Nesvětická nekropole doposud vydala početný soubor artefaktů z barevných kovů, z nichž nejvíce zastoupeny jsou esovité záušnice, dále prsteny a v menší míře pak přezky a další méně obvyklé předměty včetně nálezu několika mincí (denáry a brakteáty). Z dalších materiálů lze jmenovat železnou přezku, nože a hrot kopí, skleněné a karneolové korálky. K ojedinělým nálezům patří kostěný kroužek, prubiřský kámen, skleněný prsten nebo čelenka tvořená drobnými bronzovými plíšky. V této práci je největší důraz kladen na vyhodnocení esovitých záušnic, jež zároveň poskytují největší variabilitu z hlediska technologického a typologického provedení, a u nichž lze sledovat různé vlastnosti ve vztahu k pohřbenému jedinci. Vedle standardně uváděných rozměrů, případně materiálu je zaznamenána také složitost, síla, povrchová úprava drátu a způsob jeho zakončení.

5.3 Výpověď písemných pramenů

Písemné prameny nás informují o lokalitě jen z pohledu vrcholně středověké vsi (viz Tab. 25), k raně středověkému pohřebišti v nich nenacházíme oporu žádnou. Jen

⁶⁵ Za sdělení děkuji P. Čechovi.

nepřímo z nich lze odtušit přítomnost vrcholně středověkého pohřebiště, jež se nepochybně rozkládalo kolem kostela doloženého prvně v registrech papežských desátků od poloviny 14. století. Za předpokladu, že zde stál kostel již před polovinou 13. století, na což by s určitou mírou obezřetnosti mohla odkazovat přítomnost predikátu za jménem prvního lokálního písemně doloženého velmože a s tím související existenci jeho sídla v podobě dvora či dvorce. Mohla být současným výzkumem zachycena právě tato starší stavba kostela s pohřby datovanými nejdéle do posledních desetiletí 13. století. Hypoteticky mohlo někdy během 1. poloviny 14. století dojít k opuštění stávající plochy pohřebiště a vybudování nového kostela zasvěceného sv. Kateřině (?)⁶⁶ na jiném místě, snad blíže vsi. K opuštění stávajícího pohřebiště mohlo dojít z prostého důvodu, a to z nedostatku prostoru pro nové pohřby. Nicméně k tomu by napověděly až archeologickými metodami získané informace o konkrétním místě a podobě vrcholně středověkého kostela s přílehlým pohřebištěm. Podrobněji o vrcholně středověkém vývoji lokality pojednávám ve své bakalářské práci (*Podhorský 2015*, 101–103) a z toho důvodu nepovažuji za přínosné ho na tomto místě znovu uvádět. Další přínosné informace k majetkovému vývoji Nesvetic mohou být obsaženy také v dosud nezpracovaných pozemkových knihách (*Gerichtsbücher*) osekého kláštera (cca od poloviny 16. století) uložených ve Státním Oblastním archivu v Litoměřicích (fond Cisterciáci Osek).

Nutno dodat, že přibližná poloha Nesvetic je zachycena ještě v polovině 19. století v mapách stabilního katastru (císařský otisk i indikační skici), byť ve zkomoleném tvaru „*Myßplitz*“ (Obr. 13). Zde je také nedaleko od v současnosti zkoumané plochy vyobrazen dřevěný kříž; kdy byl vztyčen a za jakým účelem není jasné, jelikož je však vyobrazený již na mapách prvního vojenského mapování, nebyl vztyčen později než v polovině 18. století. Nápadné je zejména jeho umístění při jižním okraji pohřebiště. Zřejmý není ani zánik kříže, a zda, případně jak byl upravován. V tomto ohledu by další informace mohl obsahovat seznam soch a křížů farního obvodu Mariánských Radčic z let 1848–1942, nebo také pamětní kniha Libkovic z let 1838–1919 v obou případech uložené ve Státním okresním archivu v Mostě (*Tylová 2017*, 11). Snad právě s umístěním tohoto kříže souvisí nález části zděného soklu vyhozeného na okraj pole. Ten zde byl registrován již počátkem nové etapy výzkumu

⁶⁶ O zasvěcení právě sv. Kateřině hovoří pouze zpráva V. V. Tomka (1873, 967).

v roce 2013, nelze ovšem vyloučit, že o něm nehovoří již zpráva J. Bubeníka z roku 1970.⁶⁷

Obr. 13: Poloha pohřebiště (A) a jádro zaniklé vsi Nesvětice (B) na otisku stabilního katastru (mapový podklad ČUZK)

Závěrem lze pro zajímavost zmínit pověst vydávanou počátkem 20. století, v níž mimo jiné je (snad právě tento) kříž dáván do přímé souvislosti se zaniklými Nesvěticemi („*Nespeditz*“). Uvádí doslova, že v místě, kterému se v současnosti říká „*Nisplitz*“, tu pod velkým křížem leží celá vesnice s kostelem („...*ein grosses Kreuz...unter ihm ein ganzes Kirchdorf begraben.*“). Z věže nespvětického kostela se posléze měl dostat zvon do kostela v Mariánských Radčicích. V současné době se ve

⁶⁷ Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 679/70.

věži radčického kostela nachází dva zvony. Menší zvon se signaturou Gabriela Hillgera a latinským dvouřádkovým nápisem pod čepcem s datací k roku 1651, pod nápisem je navíc plastický ozdobný pás, dále tři linky na věnci a zesílený lem. Větší zvon je starší, doplněn jednořádkovým nápisem v gotickém písmu pod čepcem a dále krátkým nápisem či zkratkou v horní polovině těla zvonu. Za současného stavu byl nápis pod nánosy usazenin obtížně čitelný, bylo by tedy vhodné ho v budoucnu očistit a provést patřičnou dokumentaci až tehdy.⁶⁸ Vedle toho pověst zmiňuje, že se do Nesvetic konala kdysi po dlouhou dobu procesí z Libkovic jako připomínka libkovických obětí moru, kteří byli v Nesveticích pohřbeni („*Lange Zeit ging ehedem auch an Bittagen eine Prozession nach dem Nisplitz. Bedeutungsvoll scheint auch der Umstand zu sein, daß zur Zeit einer Pest Leichen von Liqwitz hier auf dem Nisplitz bestattet wurden.*“), což mohlo přispět k udržení významu a názvu tohoto místa v paměti místních obyvatel (reprint Schütz 1982) až do jejich odsunu po roce 1945.

Tab. 25: Přehled písemných zpráv

1238–1241	RBM II., 1218–1219, č. 2786; CDB III-1, č. 181 na s. 227	<i>Ludwic filius Ludwici de Nesuetich</i> je uveden spolu s dalšími sedmi světskými svědky v závěti královského číšníka Zbraslava (<i>Klápště 2005</i> , 84).
1341	RBM IV, 1341, č. 883 na s. 351	Nesvětice (<i>Nespeticz</i>) jsou uvedeny v konfirmační listině majetku oseckého kláštera.
1352–1405	Registra decimarum papalium, s. 78	V těchto letech farnost v Nesveticích (<i>Neswyeticz</i> , <i>Nezuyeticz</i>) odváděla pravidelné papežské desátky ve výši 6 grošů ⁶⁹ , což představuje jednu z nejnižších částek v rámci celého archidiakonátu – šlo tedy o malou farnost s malým počtem farníků.
1357	LC I/1, 53	Jmenován kněz Mikuláš do farního kostela v Nesveticích (<i>Nespaticz</i>). Faráře jmenoval patron kostela, kterým byl osecký opat Frenclin. Z toho nepřímo vyplývá, že vlastníkem vsi byl osecký klášter.
1363	LC I/2, 23	Jmenování faráře k farnímu kostelu v Jenišově Újezdě – vykonavatelem je farář z Nesvetic (<i>Nyespieticz</i>).
1370	LC II, 30-31	Odchod faráře Jana z Nesvetic (<i>Nespeticz</i>) a na jeho místo do Nesvetic (<i>Nesbeticz</i>) přichází farář Jindřich. Podací právo vykonává opat z oseckého kláštera.
1395	LC V, 227	Jmenování faráře k farnímu kostelu v Mariánských Radčicích – vykonavatelem je farář z Nesvetic (<i>Nispoticz</i>)

⁶⁸ Za laskavé umožnění přístupu do věže kostela v Mariánských Radčicích děkuji R.D. Michaelu-Philippu Irmerovi.

⁶⁹ S výjimkou roku 1399, kdy byl odvod ve dvojnásobné výši, což ale platí pro většinu farností v archidiakonátu.

1400	Kochmann ed, 1941	Dyttrich z Nesvetic (<i>Nispeticz</i>) přenechává své majetky v Nesveticích Martinu písaři z Duchcova.
1406	Emler J. ed, 1881, 173–174	Nesveticice (<i>Neswieticz</i>) jsou uvedeny v soupisu far pro odvody za dýmné v urbáři břevnovského kláštera.
1409	LEr VIII, 75	Osecký opat zakládá v Nesveticích (<i>Nesvieticz</i>) nový rybník nebo rybníček (<i>Profous 1951, 214</i>).
1412	August Müller, QUBT, č. 177, s. 92	V listu k obdarování teplického kláštera je zmíněna Markéta, řečená Nesveticická.
1416	LC VII, 212	Do farního kostela v Nesveticích (<i>Neswieticz</i>) je jmenován farář Petr.
1483	Hütter, T. 1891, 157	Nesveticice (<i>Neswětitz / Nisplitz?</i>) uvedeny v soupisu obcí podřízených bílinskému archidiakonátu.
1576	DZ 62, S 1	Nesveticice (<i>Nyispeticz</i>) jsou uvedeny jako někdejší majetek oseckého kláštera (<i>Profous 1951, 214</i>). Důsledkem bylo připojení nesveticického k. ú. k libkovickému k. ú.

5.4 Historie výzkumu lokality

Dějinám bádání o této lokalitě jsem se již věnoval ve své bakalářské práci (*Podhorský 2015*), z toho důvodu zde nepokládám za přínosné je znovu rozebírat. Uvedena jsou zde proto zejména zjištění nová (v souvislosti s postupem výzkumu) a zjištění týkající se minulých výzkumných sezón, která mi dříve nebyla známá či jsou nezbytná k základnímu uvedení do problematiky. Důraz kladu zejména na přesná vyhodnocení hrobů a hrobových výbav.

5.4.1 Archeologická činnost do roku 1984

5.4.1.1 1968–1971

Na základě výsledků povrchových sběrů a terénních pozorování uskutečněných koncem 60. let byl následně roku 1970 amatérskými pracovníky ČSSA p. Pávkem a p. Sobotou prozkoumán orbou narušený hrob překrytý náhrobníkem z pískovce s rozměry 178 × 73 × 15 cm. Pohřeb byl uložen v hrobové jámě s rozměry 220 × 130 cm v hloubce 130 cm od povrchu terénu v ose Z-V. Kostra dospělého jedince ležela v natažené poloze na zádech s pravou rukou podél těla a s levou mírně zasahující pod pánev. Hrob byl bez výbavy, pouze z něj byla vyjmuta lebka bez spodní čelisti. Geodeticky zaměřeny byly dva body vymezující východní a západní okraj hrobové jámy (Obr. 15).⁷⁰ Ze zpráv není patrné, jak bylo naloženo s odvaleným náhrobníkem, zda jím byl onen hrob znovu překryt či zda byl ponechán v druhotné poloze. Současný výzkum do tohoto místa zatím

⁷⁰ Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 679/70, 701/70 a 5704/70.

nepostoupil, a tak nelze nyní říci, zda byl onen náhrobník přesunut nebo ponechán přibližně na původním místě. Nicméně na základě druhu horniny a rozměrů by se tento náhrobník mohl shodovat s náhrobníkem (č. 11/14) odkrytým severně od kostela, na rozhraní čtverců 05-21 a 05-22. Zatím však není zřejmé, zda se tento nacházel v primární poloze či nikoliv.

Později roku 1971 v těchto místech provedl Josef Bubeník povrchové sběry a také zaměření dalšího (?) vyoraného náhrobníku, který byl nalezen přibližně 5,5 metru severně od hrobu prozkoumaného v roce 1970 (Obr. 15).⁷¹

5.4.1.2 1982–1983

V těchto letech byly na lokalitě provedeny systematické povrchové sběry v celkové ploše 170 × 60 m rozdělené na čtverce o straně 10 m (*Černá – Klápště – Velímský 1985*, 87; *Klápště 1994*, 133).

5.4.2 Výzkum z let 1984–1988

Archeologický výzkum provedl Vladimír Brych z Národního muzea v Praze. Výzkumná sezóna za rok 1984 trvala bez mála 5 měsíců (květen–září). Výzkum v následujících sezónách v letech 1986–1988 trval dohromady téměř 3 měsíce a proběhl vždy v některém z letních měsíců (červenec, srpen).⁷²

5.4.2.1 Metodika výzkumu

Na základě povrchové prospekce provedené v předchozích dvou letech byla plocha výzkumu vymezena v rozsahu tří paralelně vedle sebe umístěných sond orientovaných delší osou ve směru SV–JZ. Z těchto tří dlouhých sond byla v roce 1984 realizována ovšem pouze první označená jako *a/84*, jejíž rozměry činily cca 69 × 3 metry. Skrývka ornice o mocnosti cca 30 cm byla prováděna mechanicky za využití těžké techniky. Následné začišťování situací a preparace hrobů a podezdívek proběhlo manuálně, obdobně tomu bylo také v následujících sezónách.

⁷¹ Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 871/71 a 889/71.

⁷² Nepublikováno – *Brych 1984–1988a* Deník výzkumu.

Mezi lety 1984 a 1986 byla plocha ponechána úprav či ošetření zcela volná. Povětrnostní vlivy i vandalismus⁷³ zcela jistě udělaly své, ačkoli dnes už nejsme schopni přesně odhadnout jejich dopad.

Roku 1986 se práce soustředily zejména na odkrytí zbývající části půdorysu obj. 7 (kostela) – sondy 1-4/86 a hrobů při východní základové zdi obj. 7 – sonda 5/86 o rozměrech 7,5 × 2,5 m.

V roce 1987 práce navázaly, tam kde v předchozím roce skončily. Podařilo se v úplnosti odkrýt podezdívku obj. 7 a zároveň byla částečně rozebrána podezdívka v sondě 5/86, zejména v místě severovýchodního nároží, pod které zasahoval hrob č. 85/86.

Obr. 14: Podoba odkrytého zdiva v místě západního průčelí kostela (obj. 7) v roce 1987 (foto V. Brych)

Cílem poslední sezóny v roce 1988 bylo zachytit hranice pohřebiště směrem na západ (západní řez), sever (severní řez) a východ (sondy e/88 a f/88), nadále se také pokračoval odkryv obj. 6 (sondy b/88, c/88, d/88, g/88 a čtverce JZ, SZ, SV, JV) a hrobů pod náhrobníky (sonda h/88, b/88 a rozšíření sond a/84, 2/86 a čtverce JV). V tomto

⁷³ S vandaly se ostatně výzkum potýkal již v průběhu sezóny 1984, jak dokládají poznámky v deníku hrobů (u hrobů č. 32/84, 33/84 zničena lebka a u hrobu č. 50/84 zničeny prstní články nohou).

roce proběhly také skrývky v podobě dvojice bodových sond (*I/88* a *II/88*) a dvou zjišťovacích rýh (o délkách cca 60 a 120 m) východně od pohřebiště s cílem zachytit předpokládané středověké osídlení.⁷⁴ Od počátku zde byla patrná snaha postupně snižovat rozměry nově zakládaných sond, jež by snížily nároky na čas a počet pracovníků, což se ale setkalo jen s dílčími úspěchy. Zvláště u složitějších stratigrafií (zejm. obj. č. 6) není zcela zřejmý rozsah provedených skrývek a ani to, do jaké míry byly jednotlivé úseky prozkoumány.

Ačkoli bylo při dokumentaci v průběhu všech sezón využíváno mnoha různých prostředků k věrnému zachycení odkrytých situací (slovní popis, kresby a náčrty, fotografie, fotogrammetrie, geodetické zaměření), výsledné zpracování po více než 30 letech je negativně ovlivněno mimo jiné nedostatečně důkladným a poněkud nesystematickým provedením tehdejší dokumentace. V případě hrobů se to týká především nejednotné formy jejich popisu či v některých případech jeho úplná absence. Hrobů dokumentovaných i kresebně byl bohužel jen zlomek z celkového počtu. Zatímco roku 1986 byla kresebně zachycena celá jedna fáze odkryvu sondy 5/86, roku 1984 to bylo jen osm hrobů a během sezóny v roce 1988 pouhé dva. Domnívám se také, že část hrobů nebyla vybrána a zůstala ponechána na lokalitě zřejmě z důvodu nedostatku času, případně z nepřízně počasí nebo kombinace obojího. Jedná se zejména o několik posledních hrobů odkrytých během sezóny 1984. Tato domněnka se opírá o následující skutečnosti. Z korespondence mezi J. Benešem a V. Brychem datované k 17. 9. 1984 vyplývá, že hroby č. 29/84 a 30/84 nebyly dokopány z časových důvodů a hroby č. 31/84, 34/84, 47/84 a 64/84 nebyly vyzvednuty z důvodu přílišného podmáčení terénu po dešti. Zároveň jsou tyto hroby v antropologickém posudku opatřeny poznámkou, že se kostra nedochovala, či v případě hrobu č. 47/84, že kosti nebyly dodány. Dále pak již tyto hroby v dokumentaci nefigurují. Poznámka o nedochování kostí se však vztahuje také k několika dalším hrobům (66–69/84, 75/86, 77/86, 78/86, 81/86, 82/86, 94–97/88). V tomto případě se jednalo zejména o hroby velmi fragmentární či u nich panovala nejistota v tom, zda se skutečně jedná o hrob a v takovém případě byly v deníku hrobů označeny pouze jako možný shluk kostí. Je možné, že právě pod vlivem této skutečnosti bylo upuštěno od vyzvednutí uvedených hrobů. S ohledem na rozsah postdepozičních procesů v letech

⁷⁴ Skrývka obou pruhů provedená P. Medunou se v tomto ohledu minula účinkem, jelikož se nepodařilo žádný z 21 zachycených objektů přiřadit středověkému osídlení. Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most čj. 198803102. Informace o výsledcích obou bodových sond *I/88* a *II/88* naproti tomu chybí úplně.

1988–2012 si zatím nejsem zcela jist, zda některé nedokopané (avšak částečně dokumentované) hroby ze sezón 1984–1988 podaří ztotožnit s těmi, které byly odkryty v letech 2013–2017. Další degradace kvality dokumentace je způsobena již zmíněným časovým rozestupem mezi ukončením a vyhodnocením výzkumu. Tato dlouhotrvající odmlka se projevila zejména ztrátou části fotografické dokumentace a v případě sezón z let 1986–1988 také ztrátou geodetických informací. Výsledný celkový plán byl tudíž sestaven pouze s využitím bodů geodeticky zaměřených v roce 1984 a složených fotogramů z let pozdějších, do nichž byly tyto body graficky zaneseny, což umožnilo jejich následnou georeferenci.

5.4.2.2 Výsledky výzkumu z let 1984–1988

V průběhu roku 1984 bylo zdokumentováno 69 kostrových hrobů (dalších pět částečně dochovaných skeletů dokumentováno nebylo)⁷⁵, 15 náhrobních kamenů (hroby pod nimi z většiny zkoumány až v r. 1988, výjimkou byl hrob č. 29/84 pod náhrobníkem č. 3 odkrytý již v r. 1984) a 9 objektů, z nichž bylo nejvíce pozornosti věnováno dvěma – obj. 6 (stavba pravoúhlého půdorysu s možným náznakem vnitřního členění a přibližnou délkou stran 14,5 × 10 m) a obj. 7 (stavba interpretovaná jako kostel skládající se půdorysně ze dvou částí – lodi a presbytáře o celkové délce asi 13 m, šířka lodi dosahovala zhruba 7,5 m a šířka presbytáře 5,3 m).⁷⁶ Po roční přestávce bylo na výzkum navázáno sezónou 1986, při které bylo evidováno 19 hrobů⁷⁷ (další 1 hrob s částečně dochovaným skeletem dokumentován nebyl)⁷⁸. Vedle toho se práce soustředily také na začišťování interiéru obj. 7. Během krátké sezóny 1987 nebyly odkryty žádné další hroby, pouze byl po rozebrání části podezdívky východního závěru obj. 7 v úplnosti dokumentován hrob 85/86. Dokončeny byly také začišťovací práce na půdorysu obj. 7, přičemž došlo k mírnému rozšíření skryté plochy v severním sousedství obj. 7, čímž byl kompletně odkryt náhrobník č. 10 a částečně odkryt náhrobník č. 11. Za sezónu v roce 1988 se počet hrobů rozrostl o dalších 29 a nově byly

⁷⁵ Tyto hroby jsou zachycené pouze na snímcích, nejsou však uvedeny nikde v dokumentaci. Nelze vyloučit, že došlo k jejich zničení ještě před zdokumentováním (přírodními vlivy, vandaly). Jedná se o trojici vedle sebe ležících částí skeletů v anatomické poloze. Pro zachování přehlednosti jsem jim přidělil čísla hrobů navazující na původní číselnou řadu, a tedy 118/84, 119/84, 120/84, 121/84 a 122/84.

⁷⁶ Nepublikováno – *Brych, V. 1984* kresebná dokumentace; *Brych, V. 1984–1988a* Deník výzkumu. Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 1007/84 a 1110/87.

⁷⁷ Zpráva z archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 1005/86 uvádí celkem pouze 18 hrobů, s největší pravděpodobností zde není započten hrob 85/86, který byl odkryt v sezóně 1986 ale k jeho vybrání došlo až v následujícím roce po rozebrání části podezdívky obj. 7, jež překrývala lebku a ramena jednice.

⁷⁸ Obdobná situace jako v sezóně 1984. V tomto případě se hrob (č. 123/86) nalézal u jihovýchodního nároží presbytáře kostela (obj. 7). Z fotografické dokumentace jsou dobře patrné kosti dolních končetin v anatomické poloze.

vidovány další 4 náhrobníky. Výzkum se vedle průzkumu hrobů pod náhrobníky věnoval odkryvu plochy v prostoru obj. 6, kde byly zjištěny další části podezdívek interpretované jako možné vnitřní členění obj. 6 (Obr. 15).⁷⁹

Obr. 15: Plocha výzkumu v letech 1970 (modře) a 1984–1988 (červeně) se zachycenými objekty č. 6 (vlevo) a č. 7 (vpravo)

Hrobové jámy byly zpravidla obdélného tvaru, ne vždy se je však podařilo rozlišit. Hloubka hrobových jam od povrchu skrytého terénu byla dokumentována v 65 případech a pohybovala se od 30 cm do 97 cm, průměr činil 71 cm. V ostatních situacích nebyla hloubka evidována nebo se odvíjela od úrovně podloží, jehož hloubka nebyla ve vztahu k dotčeným hrobům zaznamenána. Kamenná úprava hrobových jam

⁷⁹ Obj. 6 je v originální dokumentaci zaznamenán jen v rámci velmi schematických náčrtů, neexistuje žádný jeho detailní popis ani celkový plán.

byla registrována v 7 případech. Hroby č. 05/84, 11/84 a 29/84⁸⁰ měly několik kamenů položených za hlavou zemřelého. Byly zde také rozlišeny hroby s kameny podél jedné z delších stran, konkrétně hroby č. 02/84 (u tohoto hrobu se nalézal také jeden kámen v oblasti za hlavou, vzájemná příslušnost je ale nejistá) a 12/84.⁸¹ Kameny rozmístěné po celém obvodu hrobové jámy byly zjištěny pouze u hrobu č. 20/84. Kamenným závalem byl ve své horní polovině překryt hrob č. 40/84. Zbytky dřev jsou na základě kresebné dokumentace doloženy ze dvou hrobů (01/84 a 05/84) a nepřímo snad také prostřednictvím nálezů železných hřebů ze tří dalších hrobů (č. 25/84, 43/84 a 52/84). Nelze ovšem vyloučit přítomnost dřev ani u dalších hrobů, kterým však při dokumentaci nebylo věnováno tolik pozornosti.⁸²

Orientace zemřelých byla v ose Z-V, v tomto směru zde u zkoumaných hrobů nebyly zjištěny žádné výjimky. Těla byla vždy v natažené poloze na zádech, pokud tak mohlo být, vzhledem ke stavu dochování kosterních pozůstatků, konstatováno. Poloha rukou byla zaznamenána u 47 jedinců (z celkového počtu 120). Převládala poloha, kdy obě ruce spočívaly podél těla (28). Poměrně častá byla poloha rukou, kdy jedna z rukou (pravá: 8; levá: 2) ležela podél těla, zatímco druhá byla uložena v klíně. Pouze v jednom případě (hr. č. 48/84) byly obě ruce sepjaté v klíně.⁸³ Ve zbylých případech se dochovala jen jedna z rukou nebo nebylo zcela zřejmé, v jaké se původně nalézala poloze.⁸⁴

Tab. 26: Výčet zkoumaných hrobů v sezónách 1984–1988

Rok výzkumu	Počet hrobů prozkoumaných v úplnosti	Počet hrobů dokončených z předchozí sezóny	Pročet hrobů dosud zcela neprozkoumaných	Počet hrobů evidovaných chybně
1984	56 (?)	0	18 (?)	5
1986	12 (?)	0	8 (?)	1
1987	0	2 (1986)	0	0
1988	29 (?)	0	?	?

⁸⁰ V případě tohoto hrobu nelze než spoléhat na slovní popis situace v originální dokumentaci, není k dispozici fotografie zachycující začištěný hrob po odvalení náhrobníku.

⁸¹ Podle mého názoru nelze u těchto hrobů bezpečně prokázat záměrnou vazbu na míněné kamenné řádky. Kameny po straně hrobu 02/84 jsou v nevelkém ale přesto dobře patrném odstupu od tohoto hrobu, situace v této části sondy navíc nebyla odkryta v úplnosti a proto se (také s ohledem, že se jedná o hranu pohřebiště) domnívám, že zde kameny mohly plnit odlišnou funkci. Hrob č. 12/84 má po své straně sice řadu kamenů, ty ale lemují celý obvod sousedního hrobu, a tudíž zde primárně náleží spíše tomuto hrobu.

⁸² Nepublikováno – *Brych, V. 1984* kresebná dokumentace; *Brych, V. 1984–1988a* Deník výzkumu.

⁸³ V dokumentaci je uveden hr. č. 23/84 s rukama na břicho, z dochovaných fotografií je ale zřejmé, že se z tohoto jedince nedochovala prakticky celá horní polovina těla. Není tak jasné, z čeho autor výzkumu původně vycházel.

⁸⁴ Nepublikováno – *Brych, V. 1984* Kresebná dokumentace; *Brych, V. 1984–1988a* Deník výzkumu.

K nálezům na pohřebišti patří bronzové záušnice, jež byly jako osobní šperk nalezeny výlučně v hrobech dětí či dospívajících. Konkrétně v hrobě č. 01/84 celkem dvě jednoduché záušnice (či spíše náušnice) s průměrem 22 a 23 mm a silou drátu 2 mm, nalezené po obou stranách lebky. Dále hrob č. 18/84 byl vybaven jednou esovitou záušnicí neznámé podoby⁸⁵ a hrob č. 19/84 obsahoval dvě esovité záušnice o průměru 35–40 mm z velmi tenkého drátu, jehož síla byla v rozmezí 1–2 mm. Stejný typ záušnice byl údajně nalezen také v hrobě č. 64/84.⁸⁶ Dva blíže neurčené bronzové šperky se nalézaly v oblasti dlaní jedince z hrobu č. 47/84.⁸⁷ Další nálezy kovových předmětů nepochází z hrobových celků ale z plochy pohřebiště. K těm se řadí dvě poškozené esovité záušnice, dva bronzové kroužky, jeden olověný kroužek a amorfní slitky. Ze zásypu hrobu č. 41/84 pochází fragment železného nože.⁸⁸ Dále z hrobu č. 79/86 pochází tři velké záušnice (jedna celá a dvě ve zlomcích), z nichž dvě byly z krouceného drátu (průměry 83 mm a cca 70 mm) a jedna z drátu hladkého (průměr cca 75 mm).⁸⁹ V roce 1988 byl odkryt pouze jeden hrob se záušnicemi, či spíše domnělý hrob, jelikož se kosti údajně nedochovaly a na přítomnost hrobu ukazovaly právě pouze ony záušnice. Jedná se o tři nepoškozené esovité záušnice, z nichž dvě (průměr 27 a 24 mm) měly být vzájemně provlečené na jedné straně nedochované lebky a jedna (průměr 22 mm) po straně druhé (*Brych 1989, 315*).⁹⁰ Do dnešní doby se dochovaly pouze 4 esovité záušnice a 2 bronzové kroužky (prsteny).

5.4.3 Výzkum v současné době (2011–dodnes)

Plocha zaniklé středověké vsi spolu s přilehlým pohřebištem se znovu stala předmětem zájmu archeologů během let 2011 a 2012 v rámci identifikace archeologických lokalit z raného a vrcholného středověku nacházejících se v širším území současného předpolí dolu Bílina. Projekt financovaný Severočeskými doly, a.s. začal původně jako nedestruktivní průzkum celého předpolí. Od počátku cílil na nalezení a pozdější

⁸⁵ Bližší popis záušnice v dokumentaci chybí.

⁸⁶ Zde je stejným typem zřejmě myšlena jen podobná síla drátu a podobné provedení esovité kličky, jelikož se v souboru nenalezala žádná další záušnice stejného rozměru.

⁸⁷ Z dochované korespondence mezi V. Brychem a J. Benešem ze září r. 1984 je patrné, že oba bronzové předměty byly vyzvednuty a fotografovány, v současnosti nezvěstná dokumentace i předměty.

⁸⁸ Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 1007/84.

⁸⁹ Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 1005/86.

⁹⁰ Nepublikováno – *Brych, V. 1984–1988a* Deník výzkumu. Jelikož mi není známa jakákoliv bližší dokumentace týkající se nálezů těchto tří záušnic, konkrétní kusy s konkrétním průměrem jsem k jednotlivým polohám (na pravé příp. levé straně lebky) přisoudil pouze na základě jejich vyobrazení, respektive seskupení, v publikovaném příspěvku *V. Brycha (1989, 315, obr. 4)*.

prokopání zaniklých středověkých Nesvětic.⁹¹ Zahájení následných záchranných prací bylo naplánováno s časovým předstihem, tak aby se minimalizoval možný výskyt komplikací v souvislosti s postupující skrývkou lomu.⁹² Průzkum realizovali pracovníci ArÚ AV ČR v Praze – Petr Čech, Roman Křivánek a Michal Soukup ve spolupráci se Severočeskými doly (*Čech – Křivánek – Soukup 2014, 29–30*).

5.4.3.1 Metodika výzkumu

S nově započatými výzkumnými sezónami byla stanovena také jednotná metodika. Výjimku může částečně představovat první sezóna v roce 2013, kdy ještě nebyl znám charakter nadložních vrstev či hloubka uložení hrobů. To je například dáno tím, že nebyla známa mocnost a rozsah uložení ornice, která byla na lokalitu navážena již od roku 1988. Velké problémy ovlivňující stav lokality způsobila starší důlní díla a současná nedaleká povrchová těžba, jež svým působením vyvolala řadu lokálních terénních trhlin, depresí a sesuvů, vše v průběhu relativně krátkého časového období⁹³.

Na ploše výzkumu situované severně od ploch zkoumaných v 80. letech byla s ohledem na výsledky geofyzikálního průzkumu vytyčena čtvercová síť, se čtverci o straně 2 m. Tato síť byla v souladu s přibývajícimi sezónami také postupně rozšiřována. Skrývka ornice byla standardně prováděna mechanizovaně v celé aktuálně odkrývané ploše, následné snižování terénu s respektováním čtvercové sítě a zacišťování hrobů proběhlo již manuálně. Jak již bylo uvedeno, výjimkou v tomto postupu byla sezóna 2013, přesněji její první etapa, kdy se plocha skrývala šachovnicovým způsobem pouze manuálně včetně ornice. Dokumentace jednotlivých hrobů a čtverců se skládá z kresebných náčrtů s popisky, fotografické dokumentace a geodeticky zaměřených bodů.

⁹¹ Důvodem proč P. Čech a M. Soukup s podporou vedení ArÚ AV ČR v Praze iniciovali jednání se zástupci Severočeských dolů a.s., byl dlouhodobý nezájem archeologů o lokality na předpolí hnědouhelného lomu Bílina po odchodu T. Velímského a dalších odborníků z bývalé mostecké expozitury AÚ ČSAV v Praze (za informaci děkuji M. Soukupovi). Dosavadní výsledky ukazují, že tato iniciativa přišla doslova „za pět minut dvanáct“, protože velkolom se rozšiřuje v pásmech o šíři 100–180 metrů ročně.

⁹² V minulosti se často užíval výraz „povrchový důl“, což je nepřesné. Ve skutečnosti jde o uhelný lom či tzv. velkolom.

⁹³ Zhruba od počátku 90. let až do současnosti.

5.4.3.2 Výsledky výzkumu z let 2013–2017

Během první sezóny archeologického výzkumu v roce 2013 se podařilo odkrýt severní okraj pohřebiště, kde bylo zachyceno 65 hrobů.⁹⁴ Plocha zkoumaná v r. 2014 navázala na předchozí sezónu odkryvem v jejím východním sousedství, kde se zřejmě podařilo zachytit severovýchodní okraj plochy pohřebiště. Na tomto místě byl vedle hrobů prozkoumán objekt č. 01/14 přibližně oválného půdorysu, který zřejmě porušil přilehlé hroby a je tedy mladší než tato část pohřebiště. V jeho výplni se kromě lidských kostí nalézalo také několik kostí zvířecích. Vedle toho se nově výzkum soustředil také na přesunutou část terénu (její hrana je na plánu znázorněna červenou přerušovanou linií, viz Obr. 16), kde byly odkryty neúplné základy kostela a hroby přiléhající k němu ze severu. Několik dalších hrobů pak bylo objeveno také vně jižní a severní zdi presbytáře. Celkově se počet hrobů za sezónu v roce 2014 rozšířil o dalších 178 hrobů⁹⁵, přičemž byl také dokončen výzkum 4 hrobů z předchozí sezóny. Při odkryvu základového zdiva kostela (zkoumaného již výzkumem V. Brycha v 80. letech 20. st.) bylo zjištěno, že se zdivo spolu s poměrně rozsáhlou přilehlou plochou pohřebiště vlivem sesuvu terénu posunulo SV směrem o cca 10 metrů (*Čech – Soukup 2014*). Během sezóny v roce 2015 byla zkoumána plocha v prostoru jižně od ploch zkoumaných v předchozích dvou letech a zároveň severovýchodně od hrany přesunutého terénu. Nově odkryto a zdokumentováno bylo celkem 151 hrobů⁹⁶, další tři pak byly dokončeny z předešlé sezóny. Výzkumná sezóna 2016 obsáhla plochu východně od kněžiště kostela, kde se podařilo odkrýt dalších 208 hrobů⁹⁷ a dokončit exkavaci dvou hrobů z předchozích sezón. Následující sezónu v roce 2017 se plochou výzkumu plynule navázalo na předchozí rok, došlo tedy k dalšímu rozšíření čtvercové sítě východním směrem. Stejně jako v předchozím roce se i tato sezóna plně orientuje na průzkum té části pohřebiště, která se nachází na sesuvem přesunutém terénu, aby mohlo dojít k jeho odtěžení a průzkumu hrobů pod ním. K celkovému počtu hrobů přibylo 152 nově zdokumentovaných a 12 hrobů z předchozí sezóny, u nichž byl výzkum v tomto roce dokončen.

⁹⁴ Poměrně nízký počet hrobů v této sezóně (v poměru s pozdějšími) je dán tím, že terén byl snižován od povrchu ornice pouze ručně, což značně zpomalilo postup prací. Původní počet 68 hrobů bylo nutné snížit o 3 hroby, které byly určeny mylně (týkalo se to hrobů č. 09/13, 20/13 a 21/13).

⁹⁵ Ve dvou dalších případech byly hroby (č. 69/14 a 236/14) evidovány mylně.

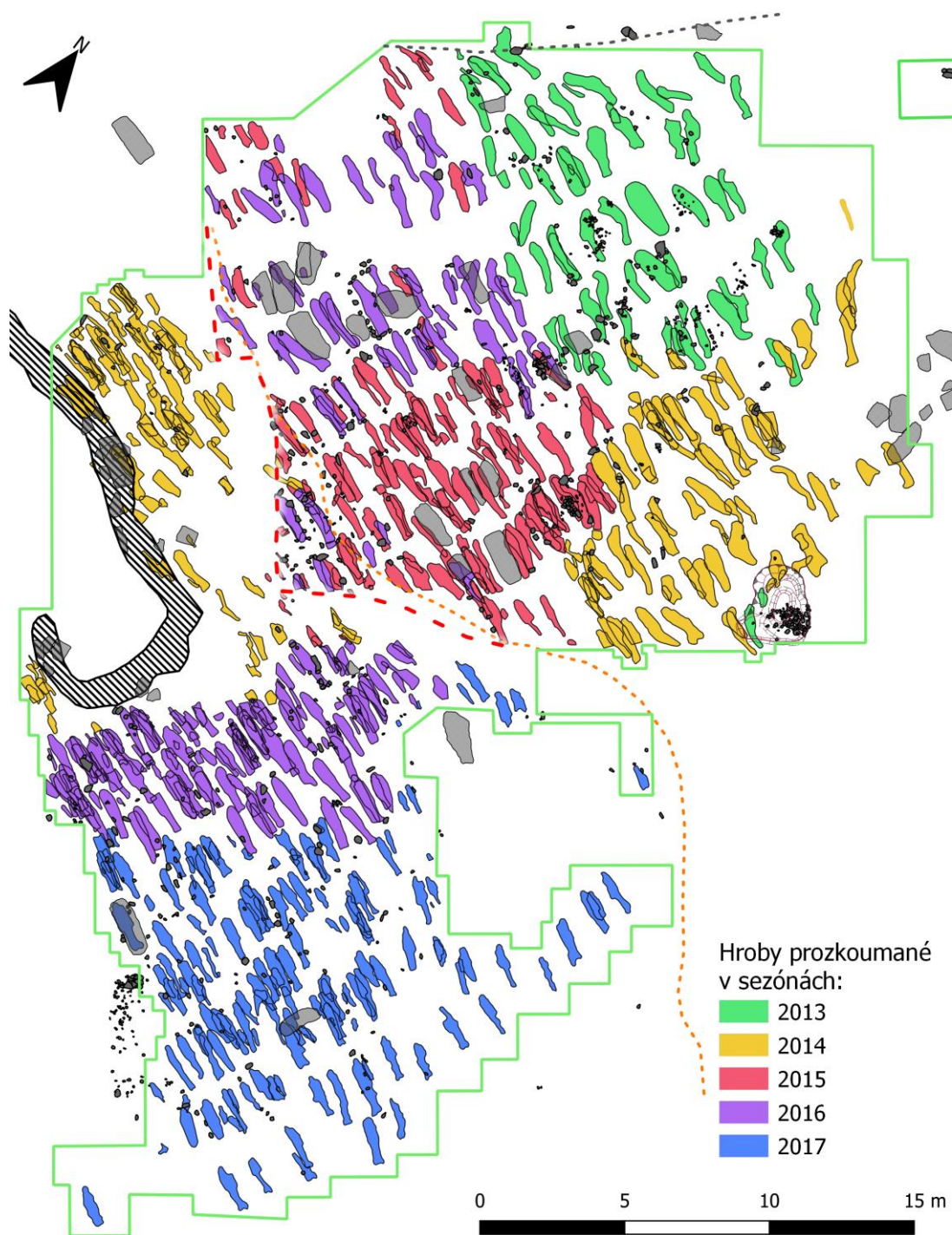
⁹⁶ Také v této sezóně bylo několik hrobů evidováno mylně, konkrétně hroby č. 287/15, 305/15, 311/15, 366/15 a 377/15.

⁹⁷ Zde došlo k opačnému případu, než jak tomu bylo u předešlých sezón. Číslo hrobu nebylo jedinci přidáno, jednalo se patrně o porušený dětský hrob, z něhož se dochovala pouze lebka a dvojice esovitých záušnic (značen jako 00/16).

Tab. 27: Výčet zkoumaných hrobů v sezónách 2013–2017

Rok výzkumu	Počet hrobů prozkoumaných v úplnosti	Počet hrobů dokončených z předchozí sezóny	Počet hrobů dosud zcela neprozkoumaných	Počet hrobů evidovaných chybně
2013	60	0	0	3
2014	174	4 (2013)	7	2
2015	143	3 (2014)	10	5
2016	186	1 (2013), 1 (2015)	11	1
2017	152	12 (2016)	0	0

Při západním okraji zkoumané plochy byla v průběhu let 2013 a 2014 zjištěna úvozová cesta probíhající podél pohřebiště ve směru S–J. Zdá se, že za ní již pohřebiště dále nepokračuje. Jelikož se této úvozové cestě věnoval výzkum z časových důvodů skutečně jen okrajově, nelze ji blíže chronologicky zařadit. Nicméně díky tomu, že byly dva hroby východní hranou cesty porušeny (hroby č. 59/13 a 60/13), lze konstatovat alespoň to, že je mladší než přilehlá část pohřebiště.

Obr. 16: Plocha výzkumu v letech 2013–2017 s odkrytými částmi kostela (vlevo nahoře)

Oproti výzkumným sezónám uskutečněným v letech 1984–1988 nebyly zachyceny odchylky od pohřebního ritu a nynější zjištění v zásadě odpovídají tomu tehdejšímu. S nárůstem celkového počtu hrobů se ovšem logicky projevila vyšší variabilita v užití dřeva a kamene v rámci úprav hrobových jam. Rozdíl lze sledovat také v zachycení hrobových jam, které při výzkumu V. Brycha patrně prakticky nebyly nebo jen velmi zřídka (např. hrob č. 07/84). Naopak velmi dobře byly hrobové jámy

zahloubeny do štěrkopísku zachyceny zejména v letech 2016 a 2017 východně od presbytáře kostela. Dalším zřetelným rozdílem je nově zachycení výrazně většího počtu superpozic a vícenásobných pohřbů. Oba zmíněné rozdíly ale mohou být dány pouze stavem výzkumu, jelikož není zřejmé, zda byly hrobové horizonty v letech 1984–1988 prokopány až na rostlý terén. Obecně lze tedy konstatovat, že jednotlivé hroby jsou i v současné etapě výzkumu orientované v ose Z–V a tvoří řady v ose S–J. Zároveň platí, že drobné odchylky v orientaci hrobů vyústily v mírně odlišnou orientaci celé řady. Takto orientované řady pak byly v souladu s rostoucí intenzitou pohřbívání postupně kladeny na sebe, čímž vzniklo až několik pohřebních horizontů. Vedle toho opakované pohřbívání na stejná místa nebo přímo do starších hrobových jam způsobilo, že kosterní pozůstatky dříve pohřbených jedinců byly vyházeny do zásypů mladších hrobů či do jejich okolí. Někdy byli někteří jedinci těmito volnými kostmi přímo obloženi. V severní části pohřebiště zkoumané v letech 2013 a 2014 byly hrobové jámy zahloubeny do jílového podloží, z toho důvodu došlo zřejmě dlouhodobým střídáním vlhka, sucha a teplot k deformaci hrobových jam i skeletů pohřbených jedinců. Hroby zkoumané v dalších letech byly zahloubeny především ve štěrkopísku, což přispělo k eliminaci horizontálních deformací. Výjimku tvoří hroby zachycené především na hraně sesuvem přesunutého terénu nebo v jeho blízkosti. Na východní straně pohřebiště zkoumané v roce 2017 byli někteří pohřbení jedinci porušeni druhotnými zásahy zejména v oblasti hlavy a trupu (Obr. 17), snad jde o doklad bioturbace (srov. *Novotná 2010*, obr. 51: 2, 51: 4; *Píštěková 2011*, 50, obr. 16, 51, obr. 17; *Mazuch – Hladík – Skopal 2017*, 104–110). Poměrně často byli mrtví ukládáni do rakví nebo byl vnitřní prostor hrobu upraven dřevěnými prvky tak, že byla vytvořena forma dutého prostoru, což mohlo bioturbaci ještě usnadnit (*Novotná 2010*, 46–47). Na přítomnost rakví ukazují jak fragmenty ztrouchnivělých dřev, tak specifická poloha kostí (zejména dolní čelisti, klíční kosti a číšky) svědčící o primárním dutém prostoru. Nelze však zcela vyloučit ani tu možnost, že se jedná o druhotné otevření hrobu člověkem (*Novotná 2007*, 70–71, obr. 23, 24; *Novotná 2010*, 40–45; *tam také další literatura*).

Obr. 17: Jedinec s výrazně rozrušenou horní polovinou trupu (foto P. Čech)

Důvod k takovému jednání mohl být jednak snaha jedince se obohatit o předměty uložené spolu s pohřbem, jednak mohl mít rituální význam. Způsob, jak s jistotou rozlišit rituální znovu otevírání hrobů však neexistuje, a pojí se stejnými obtížemi jako ostatní snahy o vysvětlení původu dislokace kostí a hrobové výbavy pohřbeného jedince. Nicméně právě druhotně přemístěné předměty v hrobě a zároveň jejich neodcizení, či dokonce poškození je častěji vysvětlováno jako doklad rituálního chování. Ke ztrátě, a to jak předmětů z hrobových výbav, tak kostí pohřbeného jedince, v takovém případě dochází, pouze však v omezené míře. To je vysvětlováno snahou vlastnit předmět (relikvii) přímo spojený s pohřbeným jedincem (*van Haperen 2010, 4–17*). V souvislosti s rituálním opakovaným otevíráním hrobů je nutné upozornit též na praktikování proti vampyrických zásahů (souhrnně např. *Krumphanzlová 1961*) doložený i v nedaleké Bílině (*Čech – Soukup 2011, 14*). Na nesvětickém pohřebišti dosud postrádáme přesvědčivé doklady této praxe, kameny v úpravách hrobů byly využívány a nešlo pouze o ojedinělé doklady (podrobněji v kap. 5.5.2.1), postrádáme však další související projevy v poloze skeletů či jednotlivých kostí pohřbených jedinců. Ve vysvětlení původu výše uvedených postdepozičních procesů se tedy osobně přikláním spíše k té variantě, která je vysvětluje jako následek bioturbace, a to především z toho důvodu, že zde k rituálním či ekonomicky motivovaným zásahům neshledávám logické opodstatnění (srov. též *Unger 2012, 239*) ani oporu v dosud prozkoumaných hrobech. Hrobové výbavy byly v tomto období již tak poměrně vzácné, a nebyla shledána ani patrná absence některých kostí (dosud však nebyl vypracován kompletní antropologický posudek, který by mohl v tomto ohledu více napovědět).

V úpravě hrobových jam se dále poměrně běžně vyskytovaly jednotlivé kameny, snad jen s výjimkou sezóny v roce 2013, kdy byly tyto doklady sporé a často nejednoznačné. Kámen či kameny bývaly umístěné v různé poloze vůči tělu pohřbeného jedince, nejčastěji však za hlavou, méně pak za nohama případně po bocích. Neobvyklý byl doklad užití rozbitého mlýnského kamene namísto obyčejného kamene (Čech 2015), jenž byl vsazen mrtvému za hlavu (hrob č. 151/14). V jednom případě bylo dokonce zjištěno souvislé kamenné obložení po obvodu hrobové jámy (hrob č. 561/16). Množství dalších kamenů bylo nalezeno volně na zkoumané ploše nebo v zásypu hrobových jam, kam se dostaly patrně porušením starších hrobů. Výrazným prvkem tohoto pohřebiště je přítomnost velkého množství, často poměrně rozměrných náhrobníků. Již první sezónu v roce 2013 bylo na ploše výzkumu zachyceno 13 náhrobníků či jejich zlomků (Čech – Soukup 2013; Čech – Krivánek – Soukup 2014, 29–31). Jak se však později ukázalo, všechny se zřejmě nacházely v druhotných polohách, čemuž nasvědčovala jejich nestandardní orientace, případně fakt, že pod nimi nebyly zachyceny žádné hroby (Podhorský 2015, 110). Z druhotných poloh pocházely také náhrobní kameny, ať již celé či ve zlomcích, zdokumentované během výzkumné sezóny v roce 2014. S odkrytím části základů stavby kostela se ukázalo, že zlomky některých náhrobníků byly prokazatelně druhotně využity v jeho zdivu. Počet náhrobních kamenů a jejich zlomků, spolu s těmi z předchozí sezóny, vzrostl na 37 kusů (včetně jednoho celého pískovcového náhrobníku zdokumentovaného již výzkumem V. Brycha v 80. letech). První nálezy náhrobních kamenů v primární poloze byly učiněny v roce 2015, zdokumentováno tehdy bylo 10 náhrobníků, z nichž 7 bylo ze znělce a zbylé 3 z pískovce. Posléze se ale ukázalo, že i tyto náhrobníky byly neintencionálně přírodními vlivy a vlastní vahou mírně posunuty po svahu směrem na sever. Následně v roce 2016 nebyl zdokumentován žádný hrob překrytý náhrobníkem. Znovu se jeden hrob překrytý znělcovým náhrobníkem podařilo zachytit až v roce 2017. Na základě geologického posudku byla určena nejpravděpodobnější oblast jejich původu, zatímco tedy náhrobníky ze znělce pocházejí nejspíše z Červeného vrchu, kde nejbližší výchozy jsou známé z Červeného vrchu vzdáleného cca 2,3 km JZ vzdušnou čarou od pohřebiště, tak náhrobníky pískovcové mají svůj původ patrně na Salesiově výšině, která leží cca 5,1 km SV vzdušnou čarou od pohřebiště (Radoň 2013).

Z milodarů či osobní výbavy zesnulých bylo za první sezónu v roce 2013 nalezeno sedm⁹⁸ esovitých záušnic, dva prsteny a soubor osmi skleněných korálků. Výzkumná sezóna 2014 už přinesla 53 bronzových esovitých záušnic (včetně mnoha plátovaných stříbrem), 2 korále z karneolu, 3 bronzové prsteny, 1 kovovou záponu a 1 tzv. prubířský kámen. Následně v roce 2015 byl soubor předmětů z hrobových celků tvořen taktéž dohromady 53 esovitými záušnicemi, 4 bronzovými prsteny, 4 železnými noži a 1 přezkou. Poté v průběhu sezóny 2016 bylo nalezeno v hrobech dohromady dalších 65 esovitých záušnic, 6 prstenů, 2 přezky, 1 železný nůž a nově také 7 mincí (z toho 5 denárů, 2 brakteáty), a 1 bronzová rolnička. Nález brakteátu krále Přemysla Otakara I. (1210–1230) nebo Václava I. (1230–1253) a denáru krále Přemysla Otakara II. (1253–1278) svědčí o trvání pohřebiště ještě v 2. polovině 13. století, prozatím však chybí jednoznačný důkaz, že bylo pohřebiště využíváno i později. Také projev pohřebního ritu v porovnání s hroby ze soudobých kostelních hřbitovů v Žatci a v Bílině nenasmědčuje pokračování pohřbívání po 13. století (Čech 2016). Nicméně chronologické posuzování hrobů pouze na základě projevu pohřebního ritu (zejména sledování polohy horních končetin) s sebou nese značná úskalí, jak je blíže popsáno v kap. 5.5.3. Soubor hrobových přídavek se sezónou 2017 opět rozšířil především o esovité záušnice, které mu v počtu 27 kusů dominovaly, dále bylo nalezeno 7 prstenů a 2 přezky a 2 čelenky. Nález čelenky, tvořený v jednom případě z drobných bronzových plíšků ve tvaru okvětních lístků a železný hrot kopí nalezený u pasu pohřbeného jedince, lze řadit obecně mezi ojedinělé nálezy.

5.5 Popis hrobů

5.5.1 Orientace hrobů

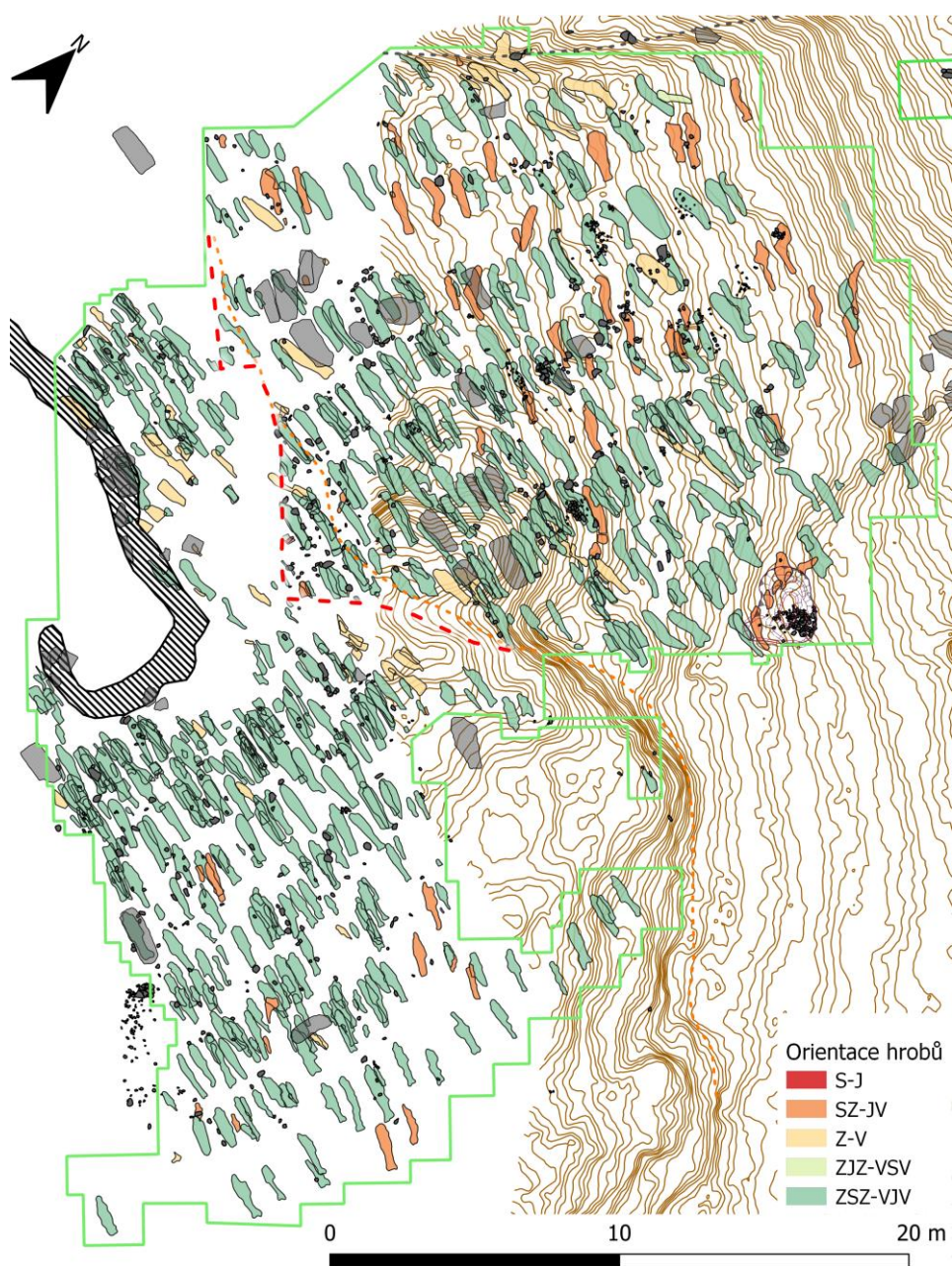
Orientace hrobů byla provedena tak, že byla vytvořena úsečka spojující střed nohou s lebkou, zároveň, pokud to stav dochování kosterního materiálu dovozoval, byla zmíněná úsečka vedena po směru páteře, tak aby se maximálně eliminoval negativní vliv posunu lebky či končetin působením postdepozičních procesů. Z takto vedené úsečky byl posléze odečten azimut, tj. číselná hodnota reprezentující směr dle světových stran (0–359°). Následným připojením azimutových hodnot k hrobům v prostředí QGIS, bylo umožněno grafické znázornění orientace hrobů vůči světovým stranám v libovolně nastavitelné škále. Tímto způsobem od sebe mohly být snadno odlišeny

⁹⁸ Další záušnice byla nalezena až při laboratorním zpracování nálezů. Za tuto informaci děkuji Mgr. M. Soukupovi.

hroby i s minimální odchylkou v orientaci. Je ovšem nutné mít na zřeteli, že se zvyšující se přesností (snižování rozsahu intervalu v jednotlivých třídách) se zároveň úměrně tomu zvyšuje míra negativního vlivu lidské chyby při měření azimutu a postdepozičních procesů. Kupříkladu výrazně prostorově zdeformované hroby zachycené zejména v sezóně 2013 a méně pak v sezóně 2014 umožňují i přes poměrně kompletní zachování skeletu určit azimut pouze odhadem. Mnohem větší pravděpodobnost vzniku chyby v určení orientace je pak nutné přiznat v případech skeletů značně nekompletních, kdy jeho většina zcela chybí.

Vlastní orientace vůči světovým stranám byla sledována u všech zjištěných hrobů, byť u značné části z nich byla, jak již bylo uvedeno, pouze odhadnuta. To se týká přibližně třetiny všech posuzovaných hrobů (280 z 879), u zbylých 599 hrobů lze považovat určení orientace za dostatečně věrohodné a odpovídající skutečnosti v době pohřbu jedince do země. Interval azimutu se u druhé skupiny pohybuje v rozmezí 245–334°. V tomtéž rozmezí se pohybují také hodnoty naměřené u první skupiny s výjimkou jediného hrobu (azimut 5° u hrobu č. 271/15), z něhož se však dochovalo pouze značně fragmentární torzo trupu a horní končetiny, a které se navíc nacházelo v náběžné hraně přesunutě části terénu, a tudíž je tedy nezvyklá orientace nejspíše způsobená sesuvem terénu. Nejvíce hrobů z druhé skupiny – 508, bylo orientováno ve směru ZSZ–VJV, dále pak 47 hrobů v ose Z–V, 44 SZ–JV a 1 ZJZ–VSV. Souhrnně pak v rámci obou skupin byly hroby orientované následně: ZSZ–VJV: 721; Z–V: 93; SZ–JV: 63; ZJZ–VSV: 2; S–J: 1. Orientace hrobů a spolu s tím i celých hrobových řad byla nejpravděpodobněji dána přirozenou konfigurací terénu, kdy vzhledem k orientaci svahu na severovýchod až sever, hroby i za současného stavu poměrně dobře korespondují s průběhem vrstevnic (Obr. 18). V minulosti, kdy nebyl terén natolik deformován postdepozičními procesy, mohla být vazba orientace hrobů na terén ještě výraznější. Vedle nejčastěji zastoupené orientace hrobů ve směru ZSZ–VJV lze u ostatních méně často vyskytujících se orientací pozorovat určité prostorové preference. Hroby orientované hlavou směrem na západ se rozprostírají volně v celé ploše pohřebiště, zdá se však, že se více koncentrují v severozápadní polovině pohřebiště, což opět může souviset s konfigurací svahu, který se dále na západ stáčí více k severu. Další početnější skupinu představují hroby orientované hlavou k severozápadu (305–334°), ty se nacházely především v severní části a v menší míře také ve východní části pohřebiště. V tomto případě může za odlišnou orientací být plasticita jílového podloží,

do něhož byla většina hrobů z této skupiny zahlobena, zvláště s ohledem na to, že rozdíl ve stupních azimutu od většinové orientace ZSZ–VJV je zpravidla pouze několik jednotek stupňů. S rozdílem takřka 30° (azimut 334°) a s menšími stopami postdepozičních deformací se vyznačuje pouze hrob č. 19/13. Hrob obsahoval úplný skelet pravděpodobně muže ve věku 17–19 let, s rukama uloženými podél těla a bez dokladů dřevěných či kamenných úprav hrobové jámy. Tento hrob je zároveň pravděpodobně stratigraficky starší než hrob dítěte č. 02/13, který ležel z části nad ním (azimut 309°) a který obsahoval 8 malých skleněných korálků zelené barvy datovaných do 11. století (Čech – Soukup 2013).

Obr. 18: Orientace hrobů v závislosti na orientaci svahu

5.5.2 Podoba a úprava hrobových jam

Situace v případě podoby hrobových jam zachycených (i nezachycených) se na nesvětickém pohřebišti v zásadě neliší od obdobných zkoumaných kostelních pohřebišť, např. v Oškobrhu (*Hrdlička – Richter 1974*), či v Radomyšli (*Nechvátal 1999*). V ploše pohřebiště okolo kostela je příznačná přítomnost charakteristické hřbitovní vrstvy (srov. *Hrdlička – Richter 1974*, 136; nověji též *Frolík 2017b*, 190–192; *Čechura 2018*, 74–75), jež obsahuje velké množství lidských kostí, a to jak volně roztroušených z porušených starších hrobů, tak kostí v anatomické poloze. V této jednodolité vrstvě zpravidla nelze vymezit ani vysledovat rozsah někdejších hrobových jam. Nicméně tato vrstva v případě Nesvetic nasedá na šterkopískový pokryv, v němž jsou hrobové jámy hlouběji uložených hrobů naopak velmi dobře patrné. To se týká především části pohřebiště odkryté v letech 2016 a 2017 (nově také 2018), kdy například ve čtverci 11-12⁹⁹, jenž byl přibližně 3 m východně od závěru kostela, měla hřbitovní vrstva mocnost přibližně 25 cm a teprve po jejím odebrání (po 10 fázích odkryvu) byly rozeznatelné hrobové jámy. Naproti tomu ve čtverci 11-15, vzdáleném přibližně 8 m východně od závěru kostela, měla hřbitovní vrstva mocnost již pouze cca 10 cm.¹⁰⁰ Je zde tedy sledovatelná tendence, kdy se mocnost hřbitovní vrstvy směrem k okrajům pohřebiště snižuje. V severní části pohřebiště, kde výzkum probíhal v letech 2013–2015, byly hroby v nejnižších úrovních zahloubeny přímo do jílového podloží a hrobové jámy zde nebyly patrné vůbec, případně byly ve stavu nedovolujícím úvahy o původní podobě.

Vrátíme-li se ke konkrétní podobě zachycených hrobových jam, lze tvrdit, že se vždy jedná o jámu obdélného tvaru, s více či méně zaoblenými rohy. Délky hrobových jam jsou různé, v závislosti na délce pohřbeného jedince, jejich šířka je však zpravidla 40–50 cm. Hloubka hrobových jam se taktéž velice různí, od jam takřka nepatrně zahloubených do šterkopískového pokryvu po jámy zahloubené přibližně až 80 cm od povrchu pokryvu (takto hluboká jáma byla prozatím zjištěna jen jednou v průběhu sezóny 2018). Hloubka většiny zachycených jam se však pohybuje pouze okolo 30 cm.

5.5.2.1 Kamenné úpravy hrobových jam

Kamenné úpravy jsou na pohřebišti v Nesveticích zachycené v několika variantách. Nejčastěji bylo využíváno jednotlivých kamenů, u kterých lze jednoznačný záměr jejich

⁹⁹ V tomto čtverci (2 × 2 m) byla zjištěna na poměry pohřebiště velmi vysoká koncentrace hrobů – nalézalo se v něm v úplnosti, či do něj částečně zasahovalo 20 hrobů.

¹⁰⁰ Uvedená mocnost hřbitovní vrstvy je ale bohužel vzhledem ke ztrátě zaměřených dat pouze odhadována, je nicméně evidentní její úbytek s postupně narůstající vzdáleností od kostela.

použití k vymezení hrobové jámy určit v případě, že byly nalezeny v obvyklých pozicích za hlavou či za nohama pohřbených jedinců (Mazuch – Hladík – Skopal 2017, 101–102; Krumphanzlová et al. 2013, 18; Tomková 2005, 173–174), případně tvořili více kamenů souvislé ohraničení. Vedle spíše menších kamenů o váze přibližně do 5 kg byly registrovány nálezy kamenů větších rozměrů, které nevykazovaly známky povrchového opracování o váze až několika desítek kilogramů. Zvláštní kategorií kamenných úprav hrobových jam tvoří nálezy náhrobníků či jejich zlomků, které byly na nesevřickém pohřebišti zachyceny ve výjimečně vysokém počtu v kontextu zkoumaných raně středověkých pohřebišť v Čechách a na Moravě (k problematice náhrobníků souhrnně Podhorský 2015; Podhorský – Drnovský 2017, 373–407). Vlivem intenzivního pohřbívání se řada nalezených kamenů dostala do sekundárních poloh, kdy ale stále zůstávaly v ploše pohřebiště a nebylo možné je při výzkumu přiřadit ke konkrétnímu jedinci. Značné potíže v přiřazení kamenů ke konkrétním hrobovým celkům způsobily postdepoziční procesy, během nichž prokazatelně došlo k přesunům nejen jednotlivých kamenů ale i celých několikasetkilogramových náhrobníků. Týká se to tedy především kamenů původně umístěných tak, aby byly na povrchu patrný čímž viditelně vymezovaly jednotlivé hroby.

Obr. 19: Hrob č. 300/15 s menším kamenem u nohou a pískovcový náhrobník překrývající sousední hrob (foto P. Čech)

Ze zkoumaných nesevřických hrobů byla kamenná úprava rozlišena u 76 hrobů z celkově posuzovaných 879 hrobů. Nejčastěji se

jednalo o jednotlivé kameny umístěné v různé poloze podél hrobové jámy, často však za hlavou nebo za nohama zemřelého. U dalších 17 hrobů lze na základě zjištěných skutečností takovou úpravu předpokládat. V těchto případech byly kameny zjištěny ve vyšších partiích zkoumaného terénu (v rámci hřbitovní vrstvy), kdy je vzhledem k neviditelnosti hrobové jámy nebylo možné přiřadit k jednotlivým hrobům. Mezi složitější kamenné úpravy lze zařadit souvislé kamenné obložení hrobové jámy (hr. č. 20/84, 379/15, 561/16, 704/17), případně kamenný zával (hr. č. 40/84, 363/15). Kombinace obojího byla zachycena v případě hrobu č. 524/16, kdy byla takto upravena spodní polovina hrobu. Druh použité horniny u jednotlivých kamenů se z části shoduje s horninami, z nichž pocházely dosud zjištěné náhrobníky čili ze žnělce a pískovce. Vedle těchto dvou hornin bylo využíváno také křemence, v některých případech výrazné barvy. Například v hrobě č. 326/15 byla lebka pohřbeného jedince rozdracena křemencem jasně oranžové barvy (Obr. 20). V tomto případě je otázkou, zda byla lebka kamenem rozdracena intencionálně či nikoliv, k rozdracení mohlo dojít při dostatečně dlouhém zafixování lebky a kamene ve stabilní poloze přirozeným tlakem zeminy. K dosud ojedinělé úpravě hrobové jámy hrobu č. 151/14 byl namísto uvedených druhů kamenů využit rozbitý pískovcový žernov, kde přibližně jeho polovina byla vsazena za hlavu pohřbeného jedince.

Obr. 20: Jedinec z hrobu č. 326/15 s lebkou rozbitou kamenem (foto P. Čech)

5.5.2.1.1 Náhrobníky

Zvláštní složku kamenných úprav představují kamenné náhrobníky, kterých bylo dosud zachyceno celkem 71, z toho však 39 lze považovat za neporušené, 8 zřejmě neporušených, 21 zachovaných částečně a u 3 kusů se zřejmě jedná o zlomek náhrobníku. Hornina, z níž byly náhrobníky vyhotoveny, byla dvojího druhu, 30 náhrobníků bylo z pískovce a 1 další vyzvednutý již roku 1971 zřejmě také, oproti

tomu 40 náhrobníků bylo ze znělce. Původ obou hornin, jak již bylo uvedeno, byl určen na základě petrografického posudku *Miroslava Radoně (2013)*. V něm uvádí, že znělec pochází z lokality ležící přibližně 4 km JV směrem od Nesvetic, oproti tomu výchozy pískovce leží necelých 6 km SSZ směrem od pohřebiště.

V primární poloze, tedy v jednoznačném vztahu k pohřbenému jedinci, se nalézalo 23 náhrobníků¹⁰¹, dalších 15 náhrobníků se v primární poloze nalézalo zřejmě také.¹⁰² V sekundárních polohách se nalézalo 27 náhrobníků a dalších 6 zřejmě také. Z toho 16 jich bylo zjištěno ve zlomcích druhotně použitých v základech kostela. Náhrobníky v odkrytých částech pohřebiště vytvářejí výraznější koncentrace zejména v části zkoumané v letech 2015 a 2016, která leží severně od kostela (obj. 7), kde bylo odkryto 10 náhrobníků v primární poloze. Další koncentrace byla zjištěna v sondě z roku 1984 v jihozápadní části pohřebiště, kde bylo objeveno 8 náhrobníků, které byly seskupeny do jedné trojice a dvou dvojic, zbylý jeden náhrobník pak ležel mezi dvojicemi. Poslední doposud zachycená koncentrace náhrobníků byla odkryta roku 1988 při severovýchodním nároží obj. 6, kde leželo celkem 5 náhrobníků v jedné dvojici a trojici. K této trojici zřejmě také náleží náhrobník odkrytý roku 2017, byť následkem utržení části plochy pohřebiště posunutý o cca 10 metrů severovýchodně. Zbylé náhrobníky se nalézaly volně v ploše pohřebiště bez zřetelných koncentrací, je však otázkou, do jaké míry je to dáno stavem poznání.

Z celkového počtu 76 náhrobníků byl pouze tedy ve 23 případech prozkoumán také hrob (hroby), který byl náhrobníkem překryt. Do roku 2017 bylo v úplnosti prozkoumáno 25 hrobů pod náhrobníky, z nichž 3 hroby byly vybaveny nějakým doprovodným předmětem poskytujícím tak určitou chronologickou oporu. K dalším 3 hrobům nelze náhrobník (či snad pouze jeho zlomek) spolehlivě přiřadit.

Povrchové úpravy náhrobníků bylo možné sledovat pouze u těch z pískovce, na nichž byly dobře patrné pracovní stopy vzniklé při tvarování náhrobníku do pravidelného obdélného tvaru. Znělcové náhrobníky byly do požadovaného tvaru upravovány zřejmě jen lámáním a z toho důvodu na nich žádné pracovní stopy nenalzáám. Je také pravděpodobné, že byly užívány znělcové bloky ve stavu, v jakém

¹⁰¹ Nutno podotknout, že je v této skupině započtena také desítka náhrobníků odkrytých v severní části pohřebiště, které byly postdepozicičními procesy posunuty vůči skeletu až o cca 30–40 cm. Nicméně i přesto lze určit hroby, které byly těmito náhrobníky překryty.

¹⁰² Jedná se většinou o náhrobníky objevené již v letech 1984 a 1988, kdy k průzkumu hrobů pod nimi již nedošlo.

byly nalezeny v přirozených výchozech. Na žádném z dosud prozkoumaných náhrobníků nebyla zjištěna jakákoliv značka či symbol.

Tab. 28: Náhrobníky v primární poloze

Náhrobník č.	Hornina	Rozměry [cm]	Rok výzkumu	Hrob č.
01	pískovec	178 × 73 × 15	1970	01/70
08	pískovec	154 × 60 × 15	1984, 1988	101/88
09	znělec	167 × 69 × 18	1984, 1988	102/88, 103/88
10	pískovec	191 × 70 × 17	1984, 1988	104/88
11	pískovec	183 × 70 × 17	1984, 1988	99/88
12	pískovec	185 × 79 × 19	1984, 1988	100/88
19	znělec	135 × 95 × ?	1988	106/88
20	znělec	186 × 63 × ?	1988	107/88
21	znělec	160 × 66 × ?	1988	108/88
22	znělec	202 × 70 × ?	1988	110/88
25	znělec	188 × 55 × ?	1988	111/88
26	znělec	135 × ? × ?	1988	109/88
59	znělec	140 × 38 × 18	2015	304/15
60	znělec	123 × 65 × 12	2015	367/15
61	pískovec	93 × 54 × 12	2015	363/15
62	znělec	81 × 64 × 14	2015	330/15, 341/15
63	pískovec	179 × 70 × 15	2015	404/15
64	znělec	176 × 63 × 20	2015	401/15
65	znělec	125 × 43 × 16	2015	331/15
66	pískovec	150 × 51 × 11	2015	531/16
67	znělec	97 × 66 × 15	2015	596/16
68	znělec	185 × 79 × 15	2015	585/16
70	znělec	204 × 72 × ? ¹⁰³	2017	746/17

5.5.2.2 Dřevěné úpravy hrobových jam

Dřevěné součásti hrobových jam byly na pohřebišti v Nesveticích registrovány v poměrně hojném počtu. Nicméně vzhledem k povaze výzkumu, zde nebyl prostor k podrobnějšímu sledování dochovaných stop těchto součástí. Pokud nebyla konkrétní situace nápadně dobře zachovalá, čímž umožnila i v těchto podmínkách poměrně jasnou interpretaci dochovaných dřevěných částí, bylo nutné se spokojit skutečně pouze s registrací menších fragmentů zetlelých dřev po začištění skeletu v hrobové jámě, což následně interpretační možnosti značně omezuje. V interpretaci o možných podobách dřevěných úprav jsou tak využity poznatky z prací badatelů, kteří se touto problematikou v uplynulých letech souhrnně zabývali. Obecně lze na našem území předpokládat běžné užívání dřevěných prvků, ať už rakví či nějaké formy bednění, v celém mladším období doby hradištní. Zároveň byl tento zvyk ve

¹⁰³ Výška náhrobníku č. 70 nebyla změřena z důvodu jeho odcizení, spolu s náhrobníkem č. 59, přímo z plochy výzkumu počátkem roku 2018.

svém projevu poměrně jednotný, a pokud zde byly nějaké jemnější regionální či sociálněekonomické odlišnosti, nejsou zpravidla archeologicky zjistitelné. Příspěvek *Kateřiny Tomkové (2005)* k tomuto tématu tak lze využít k interpretaci v mnohem širším měřítku, bez ohledu na to, že se autorka věnovala zpracování pouze několika pražských lokalit. Pro srovnání situace s vybranými moravskými lokalitami lze uvést zevrubnou monografii *Mariana Mazucha, Marka Hladíka a Rostislava Skopala (2017)* věnovanou dřevěným konstrukcím a úpravám ve vztahu k hrobovým jamám a skeletům pohřbených jedinců.

Obr. 21: Hrob č. 746/17 s dochovanými prvky dřevěné úpravy hrobové jámy (foto P. Čech)

Na pohřebišti v Nesvěticích byly stopy dřeva zachyceny ve 102 hrobech (z celkového počtu 879 posuzovaných hrobů). Vždy se jednalo o dřevo pocházející z rakví nebo z bednění tvořící schránku k uložení a ochraně těla zemřelého. Nebyly registrovány žádné doklady, které by naznačovaly přítomnost nadzemního dřevěného vyznačení hrobu. Přestože byly odebírány z lépe zachovalých částí dřev vzorky na druhovou analýzu, dosud bohužel žádné výsledky nejsou k dispozici.¹⁰⁴ Lze zde ovšem předpokládat běžné využívání převážně snadno štípatelných měkkých dřev jehličnanů, jako je například dřevo jedle, smrku či borovice (srov. *Mazuch – Hladík – Skopal 2017*, 283). Doklady využití dřeva listnatých stromů jsou známy také, byť v menší míře, a to například jak z prostředí vyššího sociálního postavení zemřelých z baziliky sv. Jiří na Pražském hradě (*Tomková 2005*, 170), tak z prostředí venkovského z řadového pohřebiště v Malém Březně (*Klápště 1994*, 66).

¹⁰⁴ Za informaci děkuji P. Čechovi.

Trvanlivost a odolnost jednotlivých dřevin se různí, velmi záleží na konkrétních podmínkách. Obecně lze říci, že jedlové dřevo není příliš trvanlivé a snadněji podléhá zkáze. Smrkové dřevo je v tomto ohledu odolnější, vlivem přítomnosti pryskyřice ve dřevě. Naproti tomu dřevo listnatých stromů, zvláště pak dubové, je známé svou odolností, přesto je však mezi rozlišenými druhy použitých dřev v menšině. K zachování stop po dřevěných konstrukcích paradoxně přispívá také napadení dřeva dřevokaznou houbou (*Serpula lacrymans*), při němž dochází k nestejněměrné přeměně dřeva v trouch, který je archeologicky zaznamenanatelný i v podmínkách jinak nepříznivých pro dochování dřeva (Mazuch – Hladík – Skopal 2017, 282–284; srov. též Prokeš 2007, 9). Vedle jednotlivých fragmentů ztrouchnivělých dřev, z nichž nebylo možné vyčíst víc než to, že byla hrobová jáma pohřbeného jedince upravena nějakou formou dřevěné konstrukce (výdřeva, rakev), bylo dřevo dochované v souvislejší podobě pouze u 15 hrobů (hroby č. 05/84, 108/14, 160/14, 214/14, 316/15, 334/15, 517/16, 586/16, 614/17, 695/17, 702/17, 714/17, 743/17, 745/17 a 746/17). Dochovaná dřeva u těchto hrobů tak dovolila jednak s jistotou spojit konkrétní pohřeb s dřevěnou úpravou a jednak další úvahy o možné původní podobě takové úpravy. K otázce konstrukce dřevěných úprav lze pouze konstatovat, že se jednalo o rakve/obložení bez využití kovových spojovacích prvků, které v úrovni pohřbu nebyly v letech 2013–2017 zjištěny v žádném případě. Oproti tomu jsou v dokumentaci k sezónám 1984–1988 uvedeny ve čtyřech hrobech nálezy hřebů, a to jak ze zasypu, tak z úrovně skeletu. Ty však nutně nemusí souviset s konstrukčním řešením rakví, ale mohou mít spojitost se stavebními aktivitami v této části pohřebiště.

S ohledem na celkový počet zkoumaných hrobů se počet hrobů se stopami dřevěných úprav jeví jako malý. To je dáno především nevhodnými terénními podmínkami ale také postdepozičními procesy, a obecně nižší trvanlivostí a odolností užívaného jedlového dřeva. Vedle toho je nutné určitou část viny přičknout taktéž uplynulým časově vypjatým archeologickým výzkumům. Z posuzovaných hrobů se v níže uvedených 6 případech podařilo rozlišit pouze vrchní víko rakve. Ke každému hrobu uvádím také dochované rozměry dřevěného víka a stručný popis nálezové situace.

Tab. 29: Dřevěné úpravy hrobových jam – hroby s dochovanými víky rakví

Hrob číslo	Rozměr dřevěné části	Popis
160/14	cca 100 × 40 cm	Dřevo víka dochováno pouze do úrovně kolen pohřbeného jedince.
316/15	165 × 40 cm	Víko dochováno takřka v celém rozsahu, jedinec jím byl překrytý celý.
344/15	cca 90 × 20 cm	Dřevo překrývá téměř celý dětský pohřeb, část chybí jen v rohu po pravé straně lebky.
614/17	cca 70 × 20 cm	Velmi špatně dochované dřevo je patrné pouze v oblasti pánve a pravé poloviny trupu jedince.
695/17	170 × 35 (u lebky a chodidel) × 50 cm v bocích	Dřevo překrývá celý pohřeb; zdá se, že u dlaní v bocích bylo víko širší – možná dáno stavem dochování.
702/17	cca 50 × 10 cm	Dřevěná úprava dochována pouze ve formě (jednoho?) prkna, překrývající skelet malého dítěte od kolen, přes střední část trupu a částečně lebku.

U zbývajících částí uvedených hrobů se spolu s víkem rakve podařilo zdokumentovat vždy alespoň jedna ze stran rakve. Zahnut sem byl také hrob č. 05/84, u něhož je i přes sníženou kvalitu dokumentace poměrně dobře patrný úzký pruh dřeva po pravé straně pohřbu, snad právě pozůstatek po bočnici rakve.

Tab. 30: Dřevěné úpravy hrobových jam – hroby s dochovanými většími částmi dřevěných prvků

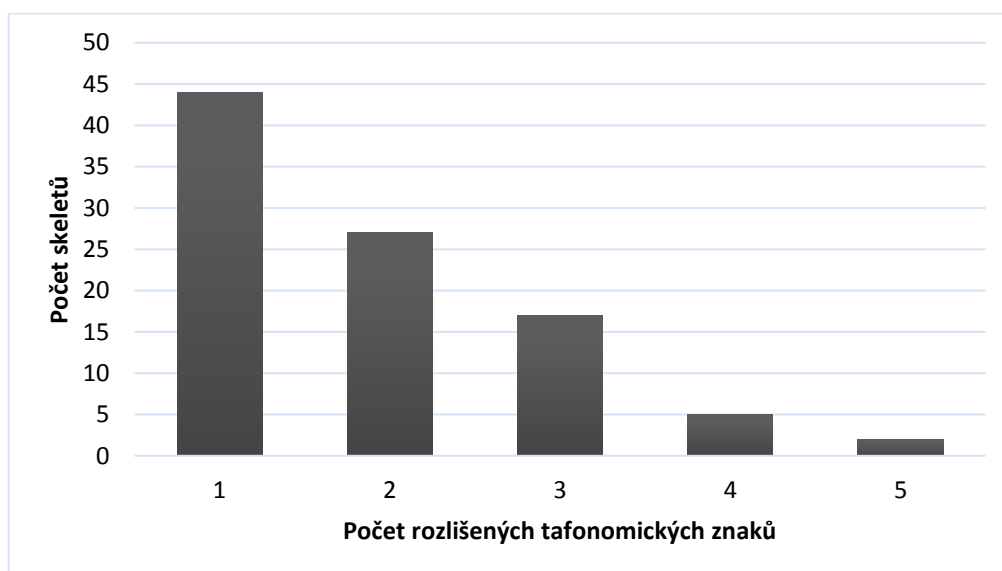
Hrob číslo	Rozměry dřevěných částí	Popis
05/84	cca 40 × 2–3 cm; cca 130 × 15–25 cm (víko)	Bočnice rakve dochována patrně jen podél vnější strany pravého femuru; dochované víko rakve zřejmě překrývalo pravou polovinu skeletu.
108/14	cca 90 × 7,5 cm; cca 18 × 2–5 cm (víko)	Zřejmě část bočnice se dochovala podél levé strany zdeformované hrobové jámy přibližně v polovině své původní délky; víko rakve dochováno jen nepatrně v malé pruhu ztrouchnivělého dřeva v oblasti pravé pánevní kosti.
214/14	cca 40 × 2 cm; cca 170 × 45 cm (víko)	Kratší strana rakve dochována zřejmě v celé délce za hlavou pohřbeného jedince; víko rakve překrývá většinu skeletu, huře zachované je ve spodní polovině pohřbu.
517/16	cca 30 × 1–2 cm; cca 175 × 30 cm (víko)	Kratší strana rakve zachována pouze za hlavou jedince, lze na základě ní určit přibližnou šířku rakve; víko rakve dochováno zejména v horní polovině pohřbu, kde překrývá obě horní končetiny a část trupu; v dolní polovině těla sahá pruh dřeva od pánve k pravému chodidlu; víko rakve se zřejmě zhroutilo až po částečném vyplnění dutého prostoru hrobu sedimentem.

586/16	cca 25 × 3 cm; 165 × 53 cm (víko)	Kratší strana rakve/bednění dochována ve znatelném odstupu od hlavy jedince přibližně v polovině své původní délky; víko rakve/bednění se dochovalo zřejmě v celém svém původním rozsahu – překrývá celý skelet jedince, kromě části levé strany – víko se při zborcení dutého prostoru zřejmě posunulo k pravé straně.
714/17	cca 36 × 3 cm; cca 150 × 35 cm (víko)	Dochované obě kratší strany rakve; víko dobře zachovalé téměř v celém rozsahu (kromě lebky), při zřícení se rozpadlo na tři části – tvořeno ze tří podélných prken? Zachování a rozlišení bočnic je sporné, snad jen částečně u levé horní končetiny.
743/17	cca 60 × 1,5 cm; cca 140 × 27–33 cm (víko)	Bočnice rakve patrná zřejmě pouze v úzkém pruhu dřeva podél pravé pánevní kosti a pravého femuru; víko rakve dochované v celé délce skeletu (ten porušen v oblasti lebky a chodidel), zejména po obou stranách.
745/17	cca 30 × 3 cm; cca 120 × 34 cm (víko)	Část bočnice rakve dochována po pravé straně lebky; víko rakve v délce o lebky ke kolenům pohřbeného jedince, zejména pak po obou stranách a v oblasti pánve a femurů. Lze odhadnout pouze přibližná délka rakve, chodidla jedince se nedochovala.
746/17	cca 18 × 1,7 cm (čelo); cca 32 × 2,4 cm (bočnice); cca 175 × 55 cm (víko)	Kratší strana rakve je zachycena pouze v malém pruhu dřeva za lebkou; části bočnic jsou patrné u levého ramene a spíše v otisku u pravé dolní končetiny; víko rakve dochováno v širokém pásu od levého předloktí k levému chodidlu, částečně u pravé strany lebky a v úzkém pruhu otisku dřeva na trupu pohřbeného jedince.

Jak vyplývá z uvedených tabulek, na rozdíl od bočních či čelních stran a vík se nepodařilo v žádném z uvedených případů doložit jednoznačnou přítomnost dna. To je dáno především obtížným rozlišením dna od vík při standardním způsobu odkryvu v terénu, ale také horšími možnostmi dochování, jelikož je dno na rozdíl od víka v přímém kontaktu s tělem zemřelého v celém průběhu jeho dekompozice (srov. *Prokeš 2007*, 6). Odlišit dna od vík lze přizpůsobením způsobu odkryvu hrobů, a to v ideálním případě realizací příčných řezů, což je ale metoda časově náročnější, a tudíž zřídka kdy využívaná (*Mazuch – Hladík – Skopal 2017*, 58–64).

Vyhodnocení potenciálního využití dřevěných úprav v podobě primárního dutého prostoru bylo s využitím tafonomických znaků možné pouze u hrobů, které nebyly postiženy výraznějšími postdepozicičními procesy a zároveň u nich byla provedena kvalitní dokumentace. Těmito dvěma kritérii tak byly z hodnocení úplně vyřazeny hroby ze sezón 1984–1988 a 2013. Počet hodnotitelných hrobů se dále ještě snížil vlivem nedostatečného dochování skeletu pohřbených jedinců. U každého jedince byla tedy posuzována poloha lebky, klíčních kostí, pánve, stehenních kostí a česek. Zatímco poloha lebky a klíčních kostí byla poměrně dobře patrná i u silněji strávených

skeletů, poloha čěšek případně poloha kostí v oblasti pánve u nich nebyla často čitelná vůbec či jen s obtížemi. Z posuzovaných hrobů se podařilo alespoň jeden znak rozlišit u 95 jedinců (16 ze sezóny 2014, 22 ze sezóny 2015, 34 ze sezóny 2016 a 23 ze sezóny 2017). Nejčastěji, a tedy i nejlépe rozlišitelným znakem, byla zjištěna vertikálně pootočená poloha klíčních kostí, a to u 80 skeletů. Druhým nejpočetnějším znakem byla poloha lebky, která byla často vyvrácená a s nápadně oddělenou spodní čelistí, v počtu 45 zaznamenaných případů. Následovala poloha čěšek (33), kyčelních kloubů (13) a pánevních kostí (8). V dále uvedeném grafu (Graf 2) jsou zobrazené hodnoty reprezentující počty rozlišených tafonomických znaků ve vztahu k počtu skeletů. Z něj je jasně patrné, že nejčastěji byl u jednotlivých skeletů rozlišen pouze jeden znak, zatímco všech pět znaků bylo rozlišeno pouze u dvou skeletů.

Graf 2: Počet zjištěných tafonomických znaků na skelet

Zajímavé je pro srovnání posouzení tafonomických znaků u skeletů, u nichž bylo zároveň dobře dochované dřevo z rakve či jiné dřevěné konstrukce tvořící primární dutý prostor po pohřbení jedince. Například jedinec z hrobu č. 316/15 měl pouze mírně oddělenou spodní čelist od lebky, klíční kosti natočené přibližně v úhlu 45° vůči podélné ose skeletu, pánevní kosti nebyly viditelně sklopené a nedošlo ani k natočení stehenních kostí díky čemuž zůstaly na svém místě také obě čěšky. Hrob č. 517/16 měl lebku natočenou na pravou stranu, klíční kosti svíraly s podélnou osou skeletu úhel přibližně 45–50°, pánevní kosti byly výrazně sklopeny do stran, stehenní kosti zůstaly zřejmě beze změn, čěška setrvala na svém místě pouze u levé dolní končetiny, u pravé se nedochovala. Z lépe dochovaných jedinců vybavených dřevěnou úpravou hrobové

jámy lze uvést ještě hrob č. 746/17, který neměl spodní čelist oddělenou od lebky, poloha klíčních kostí byla takřka vertikální, pánevní kosti měl sklopené, poloha stehenních kostí však nebyla viditelně pozměněná, nicméně obě česky se nalézaly po jejich vnějších stranách.

Uvedené příklady ukazují, že ani dutý dřevěný prostor nemusí nutně zanechat na poloze kostí znatelné změny, zvláště pak pokud byl užit v kombinaci s rubášem, který je možné obecně předpokládat. Možnosti dochování textilií jsou oproti dřevu pochopitelně mnohem menší. Drobné části tkanin, či spíše pouze jednotlivých textilních vláken, byly zjištěny pouze v několika ojedinělých případech, kdy byla vlákna uchována v korozi kovových předmětů. Nicméně nepřimo je možné zabalení těla do rubáše předpokládat u jedinců, jejichž kosti zůstávaly těsně semknuty k sobě. Typicky kosti bérců a chodidel zůstaly těsně u sebe v případě 20 jedinců i přesto, že zbylá část skeletu často vykazovala spíše volnější polohu. Příčinou tomu může být rozdílný postup dekompozice těla jedince, kdy k nejvýraznějším změnám při rozkladu těla dochází logicky v místě trupu, kde je nejvíce tělních tekutin a měkkých tkání.

5.5.3 Poloha rukou

Vedle hrobových výbav bývá pohlíženo na polohu rukou jako na další chronologický ukazatel, který s chudnutím výbav v průběhu středověku, získává na důležitosti. Zatímco takřka po celý raný středověk se setkáváme s jedinci, kteří mají ruce standardně uložené podél těla či položené mírně na pánevních kostech nebo pod nimi. Až přibližně od počátku vrcholného středověku se zvyšuje variabilita způsobů uložení rukou, kdy se postupně poloha dlaní přesouvá od pasu jedince až k jeho hrudi. Jak naznačují dosavadní poznatky o tomto aspektu pohřebního ritu, podléhala poloha rukou určitým trendům, které se v čase nejen měnily, ale také opakovaly. Přesnější datování změn poloh uložení rukou nebožtíků je přinejmenším problematické.

Jak ukázalo zpracování několika pohřebišť v aglomeraci Žatce, kde bylo 8 hrobů z pohřebiště na Chelčického náměstí doprovázeno mincí, hroby pohřbené v období od 2. poloviny 11. století do poloviny 13. století mají obě ruce podél těla, případně jednu v klíně. Hroby, u nichž byly obě ruce položené v klíně, v pase, zkřížené či sepjaté na hrudi postrádaly datovatelný materiál. Tyto však pocházely zpravidla z pohřebiště na náměstí J. Žižky, které bylo k pohřbívání využíváno ještě ve 13. století i ve staletích následujících (Marešová 2006, 36, 41–42). Také na

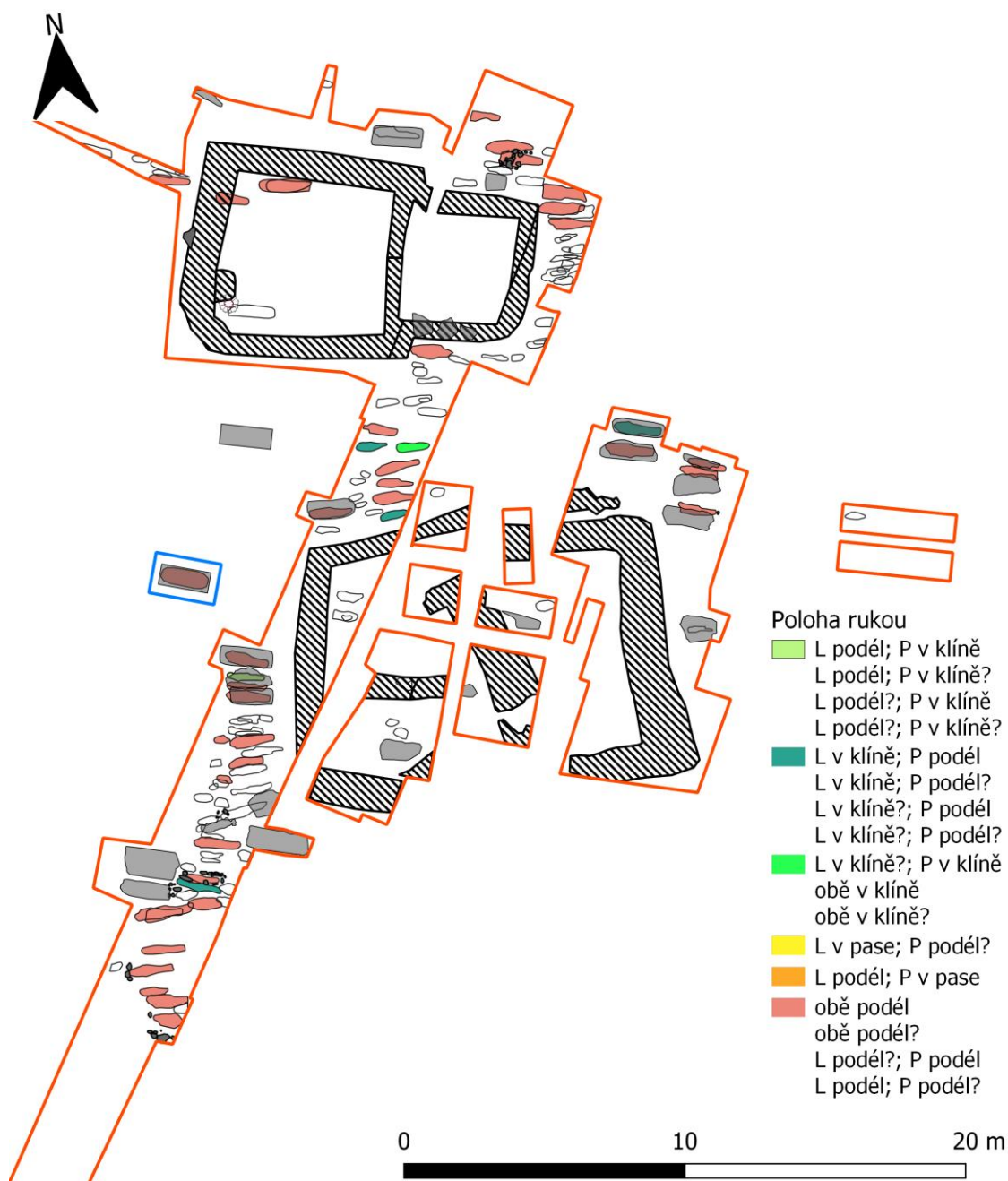
geograficky blízkém pohřebišti na hradišti v Bílině užívaném od poslední třetiny 11. do 12. století měli pohřbení jedinci v naprosté většině ruce položené podél těla, pouze v případě 19 jedinců směřovala jedna z rukou do klína, a jen dva jedinci měli v klíně obě ruce (Váňa 1976, 445). Ani pohřebišť se značným počtem prozkoumaných hrobů v Radomyšli datované do 12. století nepřineslo v tomto ohledu žádné překvapení, z hodnotitelných hrobů měla opět největší zastoupení poloha rukou podél těla, ostatní polohy byly v menšině (Nechvátal 1999, 138–139; Nechvátal – Stránská – Světlík 2012, 499). Obdobná praxe zřejmě trvala po celou mladší dobu hradištní, jak ukazují poznatky ze dvou pohřebišť z kat. území Mlékojed datovaných od přelomu 9. a 10. století do poloviny 11. století (Zápotocký 1965; Derner 2012). Na tento vývoj lze plynule navázat výsledky z kostelního pohřebišť v Oškobrhu, kde bylo odkryto 296 hrobů datovaných přibližně od 2. poloviny 13. století do 17. století. Zde byla nejstarší fáze pohřbívání reprezentována pohřby, které měly ruce povětšinou uložené podél těla. Následovaly pohřby kladené do doby od 14. století a nejdéle do poloviny 15. století, v jejichž rámci bylo možné na základě stratigrafie vyčlenit tři chronologicky následné skupiny. V první, starší skupině, stále ještě převažovala poloha rukou podél těla, ale významněji byly již zastoupené také polohy rukou v pase či v klíně. Pohřby prostřední skupiny již měly většinou ruce položené v pase, v menšině se tak ocitli jedinci s polohou rukou podél těla, následované jedinci se zkříženými rukama na prsou a uloženýma v klíně. Skupina nejmladších pohřbů již měla v naprosté většině horní končetiny složené přes sebe nebo zkřížené na hrudi. Nejmladší fáze pohřbívání vymezená od sklonku 16. století do 17. století znamenala opět návrat k původnímu pohřebnímu ritu, jelikož většina jedinců měla ruce položené podél těla, a menšinově byly zastoupené polohy rukou v pase a v klíně. (Hrdlička – Richter 1974, 131–149). Obdobný vývoj byl vysledován též na dalších lokalitách zkoumaných J. Frolíkem (2017b, 195–196). Tradice v uložení rukou standardně v natažené poloze podél těla tedy zřejmě často přetrvávala po určitý čas ještě ve 14. století, jak naznačují také poznatky ze hřbitova u chrámu Sv. Ducha v Hradci Králové. Zde nastala výrazná změna až v 15. století, kdy byly u hodnoceného vzorku ruce podél těla naopak v menšině, zatímco dominovala poloha rukou zkřížených na břiše (Višková 2011, 94–96). Zajímavým příkladem je hrob z pohřebišť u kostela Panny Marie na Budči, který byl překryt náhrobníkem a zároveň vybaven růžencem. Ruce byly v tomto případě zkřížené na hrudi a patrně právě tím, že byl hrob překryt náhrobníkem, byl datován do 13. století. Vzhledem k tomu, že pohřebišť bylo využíváno ještě v 17. století, nelze zcela vyloučit

ani mladší zařazení tohoto hrobu (*Šolle 1991*, 240, 242–243). Významným dokladem podoby pohřebního ritu na konci 13. století a ve 14. století je pohřebiště v Děčíně na Mariánské louce, které bylo archeologicky prozkoumáno Tomášem Velímským v roce 1985. Toto pohřebiště datované od poslední třetiny 13. století do poslední třetiny 14. století poskytlo soubor 331 hrobů, které v naprosté většině postrádaly jakoukoliv výbavu a ve zbylých několika případech nálezy neposkytovaly bližší chronologickou oporu. Nicméně přesto bylo možné sledovat u stratigraficky starších hrobů polohu rukou podél těla, zatímco poloha s rukama v klíně, v pase nebo zkřížené přes hrud' byla častěji pozorována u hrobů stratigraficky mladších (*Velímský 1991*, 40–42).¹⁰⁵

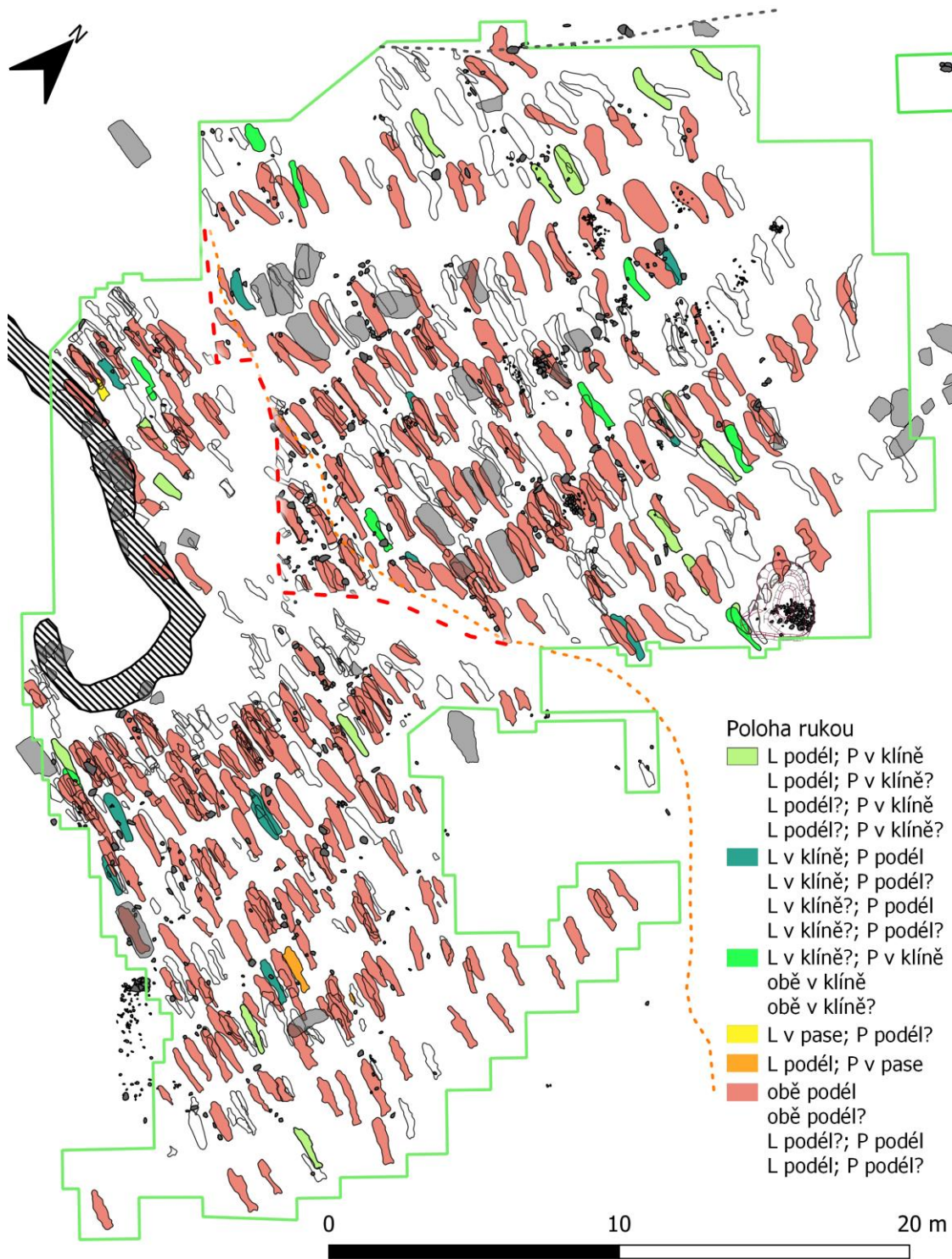
Množství dosud prozkoumaných jedinců z pohřebiště v Nesvěticích poskytuje nezvykle obsáhlý soubor ke studiu také této složky pohřebního ritu. Z hodnotitelných 879 jedinců bylo možné stanovit polohu obou rukou ve 415 případech (Obr. 22 a Obr. 23). Polohu pouze jedné ruky pak bylo možné sledovat u 130 pohřebných jedinců. U zbývajících 334 jedinců stav dochování nedovolil rozlišit polohu ani jedné ruky. V případě dochování obou rukou byly ruce v naprosté většině uloženy podél těla, celkem tomu tak bylo u 308 jedinců (a u dalších 59 pravděpodobně také). Situace, kdy jedna z rukou byla uložena podél těla a druhá ruka zároveň spočívala mírně v klíně, byla pozorována u 17 jedinců (u dalších 18 patrně také). Z toho bylo možné dále rozlišit, že 9 jedinců (a 10 pravděpodobně) mělo levou ruku podél těla a pravou v klíně. Oproti tomu pak 8 jedinců (a 8 pravděpodobně) mělo pravou ruku podél těla a levou v klíně. Situace, kdy měl jedinec obě ruce mírně v klíně, nastala pouze v 5 případech (a dalších 5 zřejmě také). Jedinci, kteří měli jednu ruku položenou v pase a druhou podél těla, byli pouze 3. V jednom případě měl jedinec levou ruku v pase a pravou podél těla, tento jedinec byl však poměrně výrazně poškozen druhotnými zásahy, a nelze tudíž zcela jistě říci, že nalezená situace není jejich výsledkem. Zbylí dva jedinci měli levou ruku podél těla a pravou v pase, z nichž jeden jedinec bylo velmi malé dítě a druhý byl dospělý vybaven hrotem kopí (hrob č. 719/17), které měl dotýčný uložené u pasu a které bylo zároveň překryto pravým předloktím. Pravděpodobně je tedy neobvyklé uložení pravé ruky v pase záměrně způsobeno přítomností ještě méně obvyklého doprovodného předmětu, kterým železný hrot kopí v kontextu venkovského mladohradištního pohřebiště skutečně je. Takové vysvětlení by mohlo být uspokojivé, pokud bychom posuzovali tento hrob bez ohledu na širší souvislosti. Při bližším

¹⁰⁵ Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4351/85.

pohledu na hroby sousedící s hrobem č. 719/17 se ale totiž zdá, že význam specifického uložení ruky mohl být projevem hlubšího rituálního chování (více k tomuto hrobu v kap. 5.5.5).

Obr. 22: Prostorové vyhodnocení polohy rukou v ploše výzkumu z let 1970, 1984–1988

Obr. 23: Prostorové vyhodnocení polohy rukou v ploše výzkumu z let 2013–2017

Případy, kdy bylo možné určit polohu pouze jedné z rukou lze taktéž rozdělit do několika skupin. Nejvíce zastoupenými jsou opět skupiny, kdy dochovaná ruka spočívala podél těla pohřbeného jedince. Nejčastěji se takto dochovala pravá ruka, celkem v 62 případech (a 20 pravděpodobně), zatímco pouze levá ruka v natažené poloze se dochovala jen u 30 jedinců (a patrně také u dalších 11). Početně vyrovnané je

situace, kdy dochovaná ruka spočívala mírně v klíně. Dvakrát byla do klína položena pravá ruka (jednou pravděpodobně) a též dvakrát levá ruka (jednou pravděpodobně). Pouze v jednom případě (hrob č. 322/15) měl pohřbený jedinec levou ruku položenou na prsou, přestože pravá polovina těla byla zničena mladším pohřbem (tento měl patrně obě ruce podél těla), nebyla zřejmě poloha této ruky druhotnými zásahy ovlivněna.

Z uvedených skutečností vyplývá, že míra variability v poloze jednotlivých rukou je na nesevětickém pohřebišti pouze minimální. To plně koresponduje například s poznatky obdobně datovaných hrobů z pohřebišť v okolí Pražského hradu (*Tomková 2005*, 179), případně také s pohřebištem v Radomyšli (*Nechvátal 1999*, 138; *Nechvátal – Stránská – Světlík 2012*, 499). Považuji za nutné na tomto místě také upozornit na případy, kdy jsou ruce pohřbeného jedince zdánlivě položené mírně pod pánevní kosti. Nejde však zřejmě o projev záměrného uložení rukou pohřbeného jedince pozůstalými, ale o důsledek procesů dekompozice těla v primárním dutém prostoru (*Prokeš 2007*, 19).

5.5.4 Hrobové výbavy

Nalézané součásti hrobových výbav byly často přiřazovány k jednotlivým hrobům i přesto, že nebyla vždy zcela jednoznačná skutečná vazba takového předmětu ke konkrétnímu hrobu. Vzhledem k tomu, že na nesevětickém pohřebišti docházelo k častému porušování starších hrobů při ukládání pohřbů mladších (nehledě na pozdější postdepoziční procesy), dostávaly se do sekundárních poloh nejen kosti pohřbených jedinců ale taktéž jejich hrobové výbavy. K nejasnostem přispěl též mnohdy špatný stav dochování skeletů. Na takové případy upozorňuji v následujícím výčtu poznámkou a zohledněny jsou taktéž v kapitole věnující se chronologii pohřebišť.

Pokud srovnáme obě výzkumné etapy z hlediska četnosti hrobových výbav v rámci zkoumaných ploch, vyjde najevo značný nepoměr. Zatímco v letech 1984–1988 byl doprovodným předmětem vybaven zhruba každý 14. hrob, v letech 2013–2017 to byl již přibližně každý 7. Pro srovnání na pohřebišti v Radomyšli byl doprovodným předmětem vybaven přibližně každý 9. hrob (*Nechvátal 1999*, 127). Zda je za tímto nárůstem skutečně odlišný projev pohřebního ritu v té, které části

pohřebišť¹⁰⁶, či je dán odlišným průběhem terénního výzkumu, se ukáže patrně až tehdy, kdy současný výzkum pokročí do okolí někdejších sond z let 1984–1988.

Podíváme-li se na konkrétní čísla, zjistíme, že doprovodným předmětem bylo vybaveno 121 hrobů (14 %). V této práci je však blíže analyzována jen část nálezů, a to pouze hrobové vybavy, jejichž složku tvořily záušnice (53 hrobů – 6 %)¹⁰⁷ nebo mince (5 hrobů – 0,6 %) nalezené v letech 1984–2017.

5.5.4.1 Záušnice

Ozdoby hlavy tvoří největší část hrobových inventářů hrobů z Nesvetic. Mezi závěsnými kruhy zjištěných v hrobových výbavách lze rozlišit několik typově odlišných druhů. Terminologii těchto předmětů se věnovala řada badatelů, což ne vždy vyústilo ve shodu v užívání jednotného označení některých typů. V této práci tak, podobně jako v dalších ohledech, využívám terminologii *K. Tomkové (2005, zde také další lit. k této problematice)*. Ve zpracovaném souboru jsou dominantní zejména esovité záušnice z bronzového drátu (vč. mnoha kusů s velmi nízkým či naopak vyšším obsahem cínu), případně plátované stříbrem nebo méně často pouze slabě postříbřené. Jen okrajově jsou zastoupeny záušnice stříbrné, a nově též (z r. 2018) olověné a jedna železná. Oproti ostatním nálezům (s výjimkou mincí) jsou právě esovité záušnice tradičně nejlépe datovatelnou součástí hrobových inventářů. Složitý vývoj názorů v otázce datování esovitých záušnic v Čechách i na Moravě shrnula již *Z. Krumphanzlová (1974)* a nověji *P. Dresler (2002)*. V této práci jsou vzhledem k vytyčeným cílům podrobněji zpracovány pouze hrobové celky, kde byla esovitá záušnice součástí hrobové vybavy¹⁰⁸, pokud byl spolu s nimi pohřbený jedinec vybaven nějakým dalším předmětem, je v katalogové části přítomen také. Jediným předmětem, zpracovaným bez ohledu na jeho přítomnost v hrobě spolu se záušnicemi, jsou již zmíněné mince. Vlastnosti záušnic a záušnic jsou v katalogové části popsány

¹⁰⁶ Jižní polovina pohřebišť zkoumaná mezi roky 1984 a 1988 by tak představovala chronologicky mladší část pohřebišť, kde by úbytek hrobových výbav mohl být vysvětlen důslednějším dodržováním církevních nařízení a celkovou společenskou proměnou. V charakteru pohřebišť, úprav hrobových jam ani ostatním projevu pohřebního ritu tato chronologická rozdílnost ovšem patrná není. Nižší zastoupení hrobů s výbavami mohlo být také způsobeno nepozorností v průběhu výzkumu, určité nesrovnalosti v tomto ohledu lze spatřovat již při porovnání originální terénní dokumentace (*Brych 1984–1988a*) s následnou, byť v poměrně malém časovém odstupu vydanou, předběžnou zprávou z výzkumu (*Brych 1989*). Údaje v obou zdrojích se rozcházejí například v celkovém počtu záušnic získaných v době trvání výzkumu (12 vs. 11) i v počtu hrobů vybavených záušnicemi (6 vs. 4).

¹⁰⁷ Přičteme-li k tomu také záušnice s nejistou (ale pravděpodobnou) příslušností k hrobu, hovořili bychom o 66 hrobech, které tvoří 7,5 %.

¹⁰⁸ Zahrnuty jsou též obecně závěsné kruhy, které byly původně zpravidla nepřesně určeny jako záušnice.

dle následujícího klíče: celkové rozměry [1], sílu drátu [2], složitost drátu [3] (jednoduchý – kroucený – splétaný), materiál [4] (bronz, měď, stříbro, cín apod.), povrchovou úpravu drátu [5] (bez úpravy – s úpravou /plátování stříbrem, plastické členění, navinutý drátek/), způsob zakončení drátu [6] (jednoduché, esovitá klička na jednom konci, esovitá klička na obou koncích, jiný způsob zakončení /otvor, ouško apod./). Seskupení vyobrazených záušnic odpovídá stavu, v jakém byly v hrobech nalezeny. Například umístění záušnice po pravé straně v tabulce značí, že záušnice ležela napravo od lebky z pohledu pozorovatele (u levé strany lebky). V případě, že umístění záušnice není známé nebo zřejmé, je zarovnána doprostřed. Značení jednotlivých záušnic pak zpravidla odpovídá jejich značení v původní terénní dokumentaci.

5.5.4.1.1 Materiál, technologie a povrchová úprava

Z hlediska použitého materiálu ve studovaném souboru záušnic jednoznačně dominoval bronz, respektive slitina mědi a cínu. Pozorován byl různý poměr zastoupení obou prvků, což se projevilo různým zbarvením kovu. Velmi pravděpodobná je také v menší míře příměs dalších prvků. K posouzení předmětů však nebyla využita žádná materiálová analýza, kterou by bylo možné získat přesnější informace o jejich chemickém složení. V souboru byly v několika případech shledány méně obvyklé slitiny, jejichž určení je prozatím nejednoznačné a bylo by vhodné alespoň tyto kusy v budoucnu analyzovat přesněji. Přesto lze konstatovat, že naprostá většina záušnic ve studovaném souboru byla zhotovena z bronzu, celkem 240 kusů, a pouze 12 bylo stříbrných, včetně šesti, zřejmě také stříbrných, které snad byly vyrobeny odlišným (?) způsobem.

Vlastní technologie výroby esovitých záušnic a způsoby zdobení jsou dobře známé a již přehledně popsány (souhrnně *Dresler 2002*; nebo na konkrétním souboru z Vrba *Ottenwelter et al. 2012*). Z toho důvodu zde pouze představím zpracovávaný soubor záušnic z hlediska různě zastoupených typů. Nejčastěji zastoupená je také ta nejjednodušší forma záušnice, z jednoduchého drátu bez známek povrchové úpravy a s jednoduchým esovitým zakončením, tento typ byl zjištěn v počtu 130 exemplářů. Dalších 76 exemplářů mělo esovitou kličku odlomenou, u těchto případů nelze zcela vyloučit ani jiný způsob zakončení. Záušnice z jednoduchého drátu, jejichž konec zdobí široce roztepaná esovitá klička, jsou v souboru zastoupeny ve 2 kusech. V prvním případě jde o záušnici ze stříbrného drátu o síle 3 mm a průměru

17,8 mm z hrobu č. 400/15 jejíž klička dosahuje šíře 7 mm (**Tab. XLVIII**). Druhým případem je postříbřená záušnice z bronzového drátu o síle 2,8 mm a průměru 89 mm z hrobu č. 648/17 jejíž esovitá klička je 5 mm široká a členěná třemi podélnými žebry (**Tab. LXIV**). Velmi podobný exemplář pochází z pohřebiště v Radomyšli (*Nechvátal 1999*, 121). Obě záušnice se široce roztepanou kličkou tvořily hrobovou výbavu zřejmě dospělých jedinců. Jedním kusem je zastoupena záušnice s očkem, vyrobená ze stříbrného drátu o síle 2 mm a průměru 15 mm v hrobě č. 149/14 zřejmě nedospělého jedince (**Tab. XXIII**). Z pohřebišť v SZ Čechách je zaznamenán pouze jediný nález záušnice s očkem, a to z hrobu z pohřebiště v Mlékojedech (poloha *b*). Záušnice zakončené na jednom konci esovitou kličkou a otvorem na druhém konci jsou v souboru zastoupené 4 kusy ze dvou hrobových celků. V dětském hrobě č. 19/84 byly nalezeny dva exempláře (z nichž jeden je nezvěstný) z bronzového drátu o síle 1,2 a 1,5 mm a průměru 40,5 a 36 mm (**Tab. III**). Další dvě záušnice tohoto typu vyrobené z bronzového drátu o síle 2,4 a 2,5 mm a průměru 92,3 a 86,3 mm byly nalezeny v hrobě č. 235/14 zřejmě nedospělého jedince (**Tab. XXVI**). Obdobné typy známe nejbližše z Trmic a Církvic na Ústecku. Záušnice s oběma konci esovitě zakončenými – neboli záušnice českého typu jsou v souboru zastoupeny 5 kusy pocházející ze čtyř hrobových celků. V hrobě č. 34/13 nedospělého jedince byl exemplář z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4 mm a průměru 30 mm (**Tab. X**). V hrobě č. 73/14 dospělého jedince byla nalezena záušnice, zřejmě českého typu s jednou esovitou kličkou odlomenou, vyrobená z bronzového drátu o síle 3 mm a průměru 52,5 mm (**Tab. XIV**). Hrob č. 318/15 zřejmě dospělého jedince byl vybaven záušnicí českého typu z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4,5 mm a průměru 27,6 mm (**Tab. XXXVII**). V hrobě č. 530/16 zřejmě dospělého jedince byly nalezeny dva exempláře záušnice českého typu, vyrobené z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o síle 4,4 a 4,7 mm a průměru 28 a 28,2 mm (**Tab. LIV**). Další dvě záušnice českého typu nebylo možné přiřadit ke konkrétnímu hrobovému celku. Na první, zhotovené z bronzového drátu o síle 2,5 mm a průměru 29,8 mm, byl zavěšen drobný kroužek spletený ze dvou bronzových drátků (Obr. 24:1). Druhá, vyrobená z měděného drátu o síle 4 mm a průměru 24,4 mm, byla navíc ovínutá tenkým měděným drátkem (Obr. 24:2). Uvedené exempláře jsou prvními nálezy tohoto typu na Mostecku, z dalších nedalekých lokalit jsou známé nálezy záušnic českého typu na Teplicku (Hudcov, Zabrušany, Žalany) a Litoměřicku (Břehoryje, Bříza, Lit. – Plešivecká ul. a Třebenice). Posledním zastoupeným typem záušnic jsou záušnice

spletené (kordované) ze dvou tenkých drátků, jichž 6 pochází pouze ze dvou hrobových celků. V hrobě č. 79/86 nedospělého jedince byla nalezena kordovaná záušnice z bronzových drátků o celkové síle 3 mm a průměru 83 mm, druhý kus byl zjištěn pouze ve dvou zlomcích, které jsou v současnosti nezvěstné (**Tab. V**). Zbylé 4 exempláře pochází z hrobu č. 235/14 zřejmě nedospělého jedince, spletené ze dvou bronzových drátků o celkové síle 2,3–2,5 mm a průměru 76–84 mm (**Tab. XXVI**). Obdobný nález kordované záušnice je ze SZ Čech známý pouze z lokality Hříškov na Lounsku.

Obr. 24: Záušnice českého typu s neobvyklou úpravou

Povrchovou úpravu ve formě plátování stříbrem bylo možné sledovat u 41 exemplářů. Další 3 záušnice ze dvou hrobových celků byly pouze postříbřené slabou vrstvou stříbra. U jednoho exempláře nebylo možné vzhledem ke špatnému stavu dochování určit, zda se jedná o plátování stříbrem nebo postříbření. Vzhledem k většímu průměru této záušnice se domnívám, že bylo použité pouze postříbření. Posledním zastoupeným způsobem povrchové úpravy byla slabá vrstva zřejmě cínu zjištěná na třech záušnicích ve výbavě jednoho hrobu. Pocínování mohlo být původně zastoupené častěji, vzhledem k tomu, že tento způsob úpravy podléhá silné degradaci a byl registrován pouze jako korozní produkt v průběhu konzervace.

Záušnice plátované stříbrem se v předmětném souboru vyznačují silným drátem v rozmezí 2,5–4,7 mm a dosahují průměru od 17,5 do 35,8 mm. Vzhledem k věkovým kategoriím, lze jejich výskyt spojit zejména s pohřby dospělých jedinců, pouze v jednom zjištěném případě byl záušnicí plátovanou stříbrem vybaven pohřeb malého dítěte. Nanesení slabé vrstvy stříbra bylo u záušnic ve sledovaném souboru

uplatněno pouze v případě tří až čtyř exemplářů, z nichž tři pocházely ze dvou hrobových celků – nedospělého a dospělého jedince. Hlavní rozdíl oproti záušnicím plátovaných stříbrem je použití postříbření výhradně na záušnicích velkého průměru (70, 70,9 a 89 mm) jejichž síla drátu patří v rámci záušnic velkého průměru také mezi největší – 2,5, 2,8 a 2,8 mm. Záušnice zřejmě pocínované, byly zjištěny v jednom hrobě spíše nedospělého jedince, jejich průměr dosahoval 17,5–19 mm a síla drátu 2 mm.

5.5.4.1.2 Rozměry záušnic

Kompletní soubor záušnic z let 1984–2017, včetně exemplářů z druhotných poloh, které bylo možné za využití jednotné metodiky zanalyzovat, čítá 252 kusů.¹⁰⁹ Hodnoty maximálních průměrů těl záušnic (bez esovité kličky) se pohybují v rozmezí od 13,5 do 92,3 mm. Základem pro další členění jsou kategorie, které vypracovala *K. Tomková (2005)*. Ty jsem mírně upravil a dále ve stejném duchu doplnil o kategorie záušnic největších rozměrů a přizpůsobil kategorie specifických exemplářů podle parametrů záušnic nesvětického souboru. V případě, že rozpětí rozměrů bylo příliš široké, byl takový exemplář zařazen do příslušné kategorie podle svého maximálního průměru. Vlastní měření bylo provedeno standardně v horizontální a vertikální ose.

Záušnice kategorie M1 (min. do 15 mm; max. do 15 mm)

Do této kategorie lze zařadit 5 exemplářů (2 %), jejichž maximální průměr těl je v rozsahu 13,5–15 mm a síla drátu 1,3–2,1 mm. Z toho 3 záušnice pochází z hrobové výbavy 2 jedinců, zbylé 2 ze sekundární polohy. V této skupině je také jedna stříbrná záušnice s očkem. Žádná z těchto záušnic nenesla povrchovou úpravu.

Záušnice kategorie M2 (min. do 15 mm; max. 15-20 mm)

Kategorie M2 zahrnuje 9 exemplářů (3,6 %) s rozměry v rozsahu 13,8–19 mm a silou drátu 1–2 mm. Z toho 4 záušnice byly součástí hrobové výbavy 3 hrobů a zbývající pocházely z druhotných poloh. Dvě záušnice byly ze stříbra. Plátování stříbrem nebylo zjištěno na žádném z těchto exemplářů.

Záušnice kategorie M3 (min. 15-19 mm; max. 15-20/21 mm)

V této kategorii je zahrnuto 67 exemplářů (26,6 %) s rozměry v rozsahu 15,2–21 mm a síle drátu 1,4–4 mm. Z tohoto počtu celých 61 záušnic bylo nalezeno v rámci

¹⁰⁹ Zařazena je také jedna záušnice nalezená dodatečně v r. 2018 v hrobové jámě hrobu č. 746/17.

hrobových inventářů 21 hrobů. Naprostá většina byla opět z bronzu, stříbrné byly pouze 4 exempláře. Poprvé se v této kategorii objevují záušnice plátované stříbrem, zastoupené 5 kusy.

Záušnice kategorie ST (min. 20-29 mm; max. 20-29/31 mm)

Kategorie středně velkých záušnic je zastoupená nejpočetněji, zahrnuje celkem 116 exemplářů (46 %), jejichž průměr je 18,8–31 mm o síle drátu 1,3–4,5 mm. Z hrobových výbav 37 hrobů pochází 92 záušnic této kategorie. Bronzové záušnice opět tvoří většinu, mnohem větší zastoupení mají též záušnice plátované stříbrem (30 exemplářů) Exempláře vyrobené zřejmě ze stříbra (nutná podrobná analýza) jsou přítomny v počtu 5 kusů.

Záušnice kategorie V1 (min. 30-39 mm; max. 30-41 mm)

Záušnice této velikosti jsou zastoupené 12 exempláři (4,8 %) o průměru v rozmezí 30–39 mm a síle drátu 0,9–3 mm. Z tohoto počtu bylo 6 záušnic součástí hrobové výbavy 5 hrobů. Jeden exemplář byl plátovaný stříbrem, u ostatních povrchová úprava registrována nebyla, všechny byly vyrobeny z bronzu.

Záušnice kategorie V2 (min. 40-49 mm; max. 40-51 mm)

V kategorii V2 je celkem 8 exemplářů (3,2 %) o průměru 44–50,5 mm a síle drátu 1,5–3 mm. Z toho 6 kusů bylo součástí hrobového inventáře 5 hrobů. Všechny byly vyrobeny z bronzu, bez známek povrchových úprav.

Záušnice kategorie V3 (min. 50-59 mm; max. 50-61 mm)

Exempláře kategorie V3 jsou zastoupeny 12 kusy (4,8 %) o průměru 50,5–60,2 mm a síle drátu 1,3–3,5, z nichž 10 záušnic pochází ze 4 hrobových celků. Všechny byly vyrobeny z bronzu, pouze u jednoho exempláře byly pozorovány slabé stopy postříbření nebo plátování stříbrem.

Záušnice kategorie V4 (min. 60-69 mm; max. 70-71 mm)

Do skupiny šesticentimetrových záušnic lze zařadit 5 exemplářů (2 %) o průměru 61,2–70,9 mm a síle drátu 1,5–2,8 mm, pocházející z výbavy 2 hrobů. Ač byly všechny vyrobeny z bronzu, na dvou exemplářích bylo pozorováno slabé

postříbření. K záušnicím tohoto typu by bylo možné zřejmě zařadit také rozlomený exemplář z hrobu č. 79/86, který je v současnosti nezvěstný.

Záušnice kategorie V6 (min. 80–89 mm; max. 90–91 mm)

Záušnice této největší kategorie je v souboru pouze v jediném exempláři (0,4 %), dosahující průměru 89×89 mm o síle drátu 2,8 mm se široce roztepanou žebrovanou esovitou kličkou. Tvořila jedinou složku hrobového inventáře hrobu č. 648/17. Byla vyrobená z bronzu a postříbřena tenkou vrstvou stříbra.

Záušnice s otvorem (OT)

Záušnice s jedním koncem zakončeným esovitou kličkou a na druhém konci s provrtaným otvorem jsou v souboru zastoupeny 3 exempláři (1,2 %) s průměry 36×34 , $86,3 \times 63$ a $92,3 \times 61,5$ mm a silou drátu 1,5, 2,5 a 2,4 mm. Tyto záušnice byly součástí výbavy dvou hrobů. Vyrobeny byly z bronzu, beze stop povrchových úprav. Do této kategorie patří také záušnice s otvorem s rozměry přibližně $34 \times 40,5$ mm a síle drátu 1,2 mm, která je v současnosti nezvěstná.

Záušnice českého typu (ČT)

Záušnice s oběma konci esovitě zakončenými neboli záušnice českého typu, jsou v souboru v počtu 9 exemplářů (3,6 %). Průměry jsou v rozmezí 23,5–52,8 mm a síla drátu 2,5–4,7 mm. Sedm záušnic bylo součástí hrobové výbavy 6 hrobů. Dvě největší záušnice této skupiny měly jednu z esovitých kliček odlomenou, nelze tak vyloučit, že původní tvar zakončení byl jiný. U exemplářů o průměru od 24,5 do 35,8 mm byl bronzový drát plátovaný stříbrem. Nejmenší ze záušnic tohoto typu ($24,4 \times 23,5$ mm) byla vyrobená zřejmě z měděného drátu, který byl navíc ovinutý tenkým měděným drátkem.

Záušnice kordované (KO)

Kordované záušnic jsou záušnice, jejichž tělo je spletené zpravidla ze dvou tenkých drátů. Ve zpracovaném souboru je 5 takových exemplářů (2 %), které se vyznačují velkým průměrem v rozmezí od 66,5 do 84 mm (bohužel u všech exemplářů je patrné nějaké poškození, ať už vlivem deformace nebo přelomení, proto byly uvedené hodnoty odečteny ze zjevně nepoškozených částí) o síle spleteného drátu 2,3–3 mm. Všechny tyto exempláře byly zřejmě zakončeny stejným způsobem, esovitou kličkou na

jedné straně a ouškem na straně druhé. Tyto záušnice tvořily součást hrobové výbavy dvou hrobů (č. 79/86 a 235/14). Do této kategorie patří také kordovaná záušnice zjištěná ve dvou zlomcích (v pořadí druhá) v hrobě č. 79/86, v současnosti nezvěstná.

Rozmístění záušnic na pohřebišti podle velikostí

S výjimkou záušnice s očkem byly všechny záušnice kategorie **M1** nalezeny v blízkosti kostelní stavby, z toho pouze v jednom případě tvořily součást hrobové výbavy. Ostatní exempláře pochází ze sekundárních poloh.

Poloha všech exemplářů kategorie **M2** byla v severní části pohřebiště, spíše však blíže k jižnímu okraji této části.

Nálezy záušnic kategorie **M3** rovnoměrně pokrývají střed severní části pohřebiště, pouze ojediněle zasahují do ostatních částí, jako je tomu například u záušnic z hrobu č. 498/16, který ležel v blízkosti východního závěru kostela.

Výskyt záušnic kategorie **ST** se z části překrývá se záušnicemi kategorie **M3** v severní části pohřebiště, kde je jejich koncentrace největší, a to i při okrajích zkoumané plochy. Výrazně více, byť již ne v takové míře, zasahují také do části pohřebiště východně a ojediněle také jižně od presbytáře kostela. Bezprostředně u kostela se nálezy středně velkých záušnic ukazují pouze severně od něj, v okolí presbytáře tyto velikosti chybí, nejsou zde registrovány ani nálezy z druhotných poloh.

Těžiště výskytu záušnic kategorie **V1** je opět v severní části pohřebiště, zde však tvoří koncentraci ve středu jižního okraje, a jsou tedy i blíže ke kostelu. Záušnice tohoto typu jsou registrovány také z východní části pohřebiště. Nálezy z okrajových částí pohřebiště chybí.

Prostorově se záušnice kategorie **V2** spíše vylučují s exempláři předchozích kategorií, zjištěny byly při severozápadním a východním okraji zkoumané plochy. Další nálezy byly učiněny v blízkosti kostela, v jeho severním, východním a jihovýchodním sousedství.

Většina nálezů záušnic kategorie **V3** pochází ze středu severní části pohřebiště, Vedle toho byly nalezeny také v blízkosti kostela, a to východně až jihovýchodně od presbytáře.

Hroby se záušnicemi kategorie **V4** tvoří dvě skupinky, které se nalézaly severovýchodně a východně od kostela. Zároveň se vyskytly spolu se záušnicemi předchozí kategorie.

Záušnice kategorie **V6** byla v jediném exempláři nalezena ve východní části pohřebiště.

Záušnice zakončené na jednom konci otvorem (**OT**), byly nalezeny ve dvou hrobových celcích. Hrob s většími průměry tohoto typu byl odkryt u severovýchodního nároží kostela. Druhý hrob s menšími průměry ležel jižně od kostela, u jihozápadního nároží obj. 6.

Záušnice s oboustranným esovitým zakončením (**ČT**) byly nalezeny výhradně ve středu severní části pohřebiště. Ojedinělý je exemplář nalezený v severním sousedství kostela.

Kordované záušnice (**KO**) byly součástí hrobové výbavy pouze dvou hrobů, v obou případech byly nalezeny u presbytáře kostela, východně a severovýchodně od něj.

Kombinace záušnic různé velikosti v hrobovém celku

V kategorii M1 je stříbrná záušnice s očkem, která ale byla v hrobovém inventáři hrobu č. 149/14 jediná takto malých rozměrů, průměr zbývajících 9 záušnic ve výbavě tohoto hrobu převyšoval 20 mm (kategorie ST). Podobnou situaci lze sledovat v případě hrobového inventáře hrobu č. 293/15, kde z osmi záušnic byla pouze jediná většího průměru (V1), zatímco ostatní byly středních velikostí (ST). Nápadný nepoměr ve velikosti záušnic je možné sledovat také v případě hrobu č. 83/14, který byl vybaven záušnicí střední velikosti (ST) a záušnicí malého průměru (M3). Rozdíl mezi oběma exempláři byl takřka 10 mm. Dále hrob č. 355/15 byl vybavený 6 záušnicemi velkého průměru, z toho dvě připadly do kategorie pěticentimetrových (V3), kdežto zbylé čtyři byly zařazeny mezi šesticentimetrové (V4). V případě hrobu č. 430/16 bylo z celkového počtu sedmi záušnic zařazeno šest do kategorie M3 a jedna do kategorie M2. Zde však byl rozdíl pouze v řádu jednotek milimetrů. Také u záušnic z hrobové výbavy hrobu č. 433/16 bylo možné pozorovat poměrně nízkou variabilitu jejich velikostí. Ze šesti byly čtyři v kategorii M3 a zbylé dvě v kategorii ST. Větší rozdíl představují dvě záušnice z hrobu č. 498/16 o velikosti kategorie M1, které tvořily hrobovou výbavu

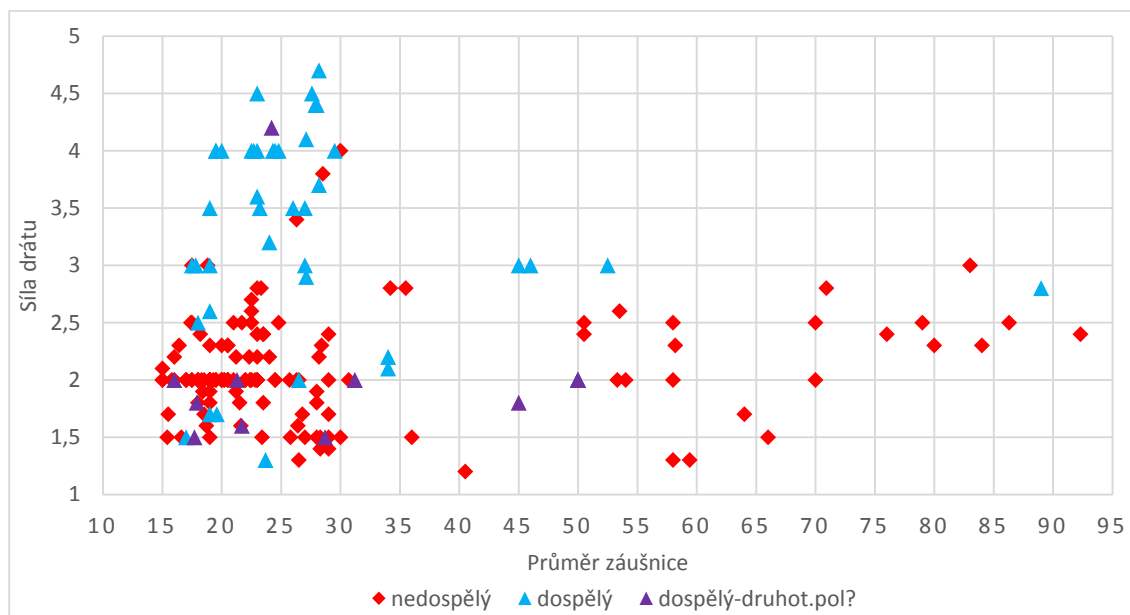
spolu s dalšími sedmi záušnicemi kategorie M3. Dále v hrobě č. 595/16 se společně vyskytovaly záušnice kategorie ST v počtu osmi kusů doplněné jednou záušnicí většího průměru (V1). Také dvojice záušnic kategorie M3 z hrobu č. 605/16 je doplněná větším exemplářem kategorie ST. Obdobná situace nastala v případě hrobů č. 606/16 a 609/16. Zatímco v prvním případě byl hrob vybaven dvěma záušnicemi kategorie ST doplněné jednou kategorie M3. V případě druhém byl hrob vybaven pouze dvěma exempláři, po jednom kategorie M3 a ST. Zajímavěji se jeví rozdílnost velikostí záušnic ve výbavě hrobu č. 745/17, kde z osmi exemplářů bylo šest kategorie V3, a po jednom kategorie V2 a V4. Závěrem lze uvést hrob č. 746/17, v němž výbavu tvořily dvě záušnice kategorie ST a po jedné kategorie V1 a V2.

Z uvedeného vyplývá, že vyšší variabilita ve velikosti záušnic v rámci jednoho hrobového celku, se vyskytovala častěji v početnějších souborech. Zároveň lze říci, že přesah velikosti záušnic nepřekračoval zpravidla rozsah jedné kategorie a častěji tedy docházelo ke kombinaci záušnic, které si byly svou velikostí blízké (srov. *Tomková 2005, 274*). Výjimku v tomto ohledu představuje pouze skladba záušnic v hrobech č. 149/14, 498/16, 745/17 a 746/17, kde u prvního jmenovaného byl zároveň přesah nejméně výraznější. U hrobu č. 498/16 se zajímavěji než z pohledu posouzení průměru, jeví dvě záušnice s nápadně větší silou drátu než zbývající exempláře. V případě hrobu č. 745/17 se vzhledem k těžišti rozměrů záušnic v kategorii V3 nejeví přesahy do obou vedlejších kategorií nijak výrazně, což je ostatně obecný problém záušnic větších průměrů, které jsou náchylnější k různému poškození nebo deformaci a snadno tak může dojít ke změně původní velikosti i o více než 10 mm. Soubor záušnic nalezených v hrobě č. 746/17 vykazoval, snad kromě jedné, spíše charakter nálezů v sekundární poloze, a proto je i jejich vzájemný vztah poněkud nejasný.

5.5.4.1.3 Velikost a počet záušnic ve vztahu ke stáří jedinců

Vybraný vzorek 178 záušnic pocházel z hrobových výbav 53 hrobů. Vzhledem k tomu, že pouze v 28 případech bylo možné se při určení stáří jedince opřít o antropologický posudek, byla sledována pouze obecně dospělost (modrý trojúhelník) či nedospělost (červený kosočtverec) jedince. Pro doplnění výsledného trendu bylo zahrnuto též 9 exemplářů, u nichž nelze s jistotou stanovit příslušnost ke konkrétnímu hrobu (fialový trojúhelník), jedinci z této kategorie byli určeni jako dospělí, či spíše dospělí. Nálezy z hrobových zásypů a výrazně zdeformované kusy zahrnuty nejsou. U vybraných záušnic byly sledovány dva parametry, maximální

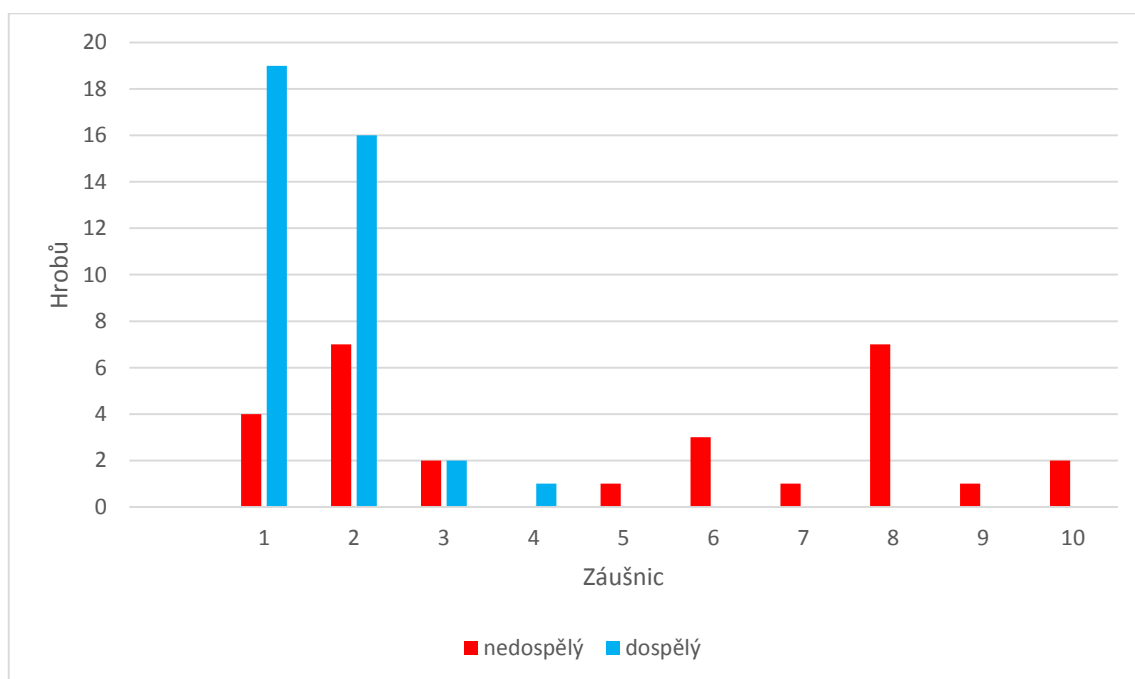
průměr a maximální síla drátu. Výsledný graf ukazuje, že největší zastoupení záušnic v rámci nedospělých i dospělých jedinců má průměr v rozmezí 15–30 mm (Graf 3). Rozdíl je patrný především v síle drátu, kde záušnicemi ze slabšího drátu o síle 1,5–2,5 mm byli vybaveni především nedospělí jedinci, zatímco síla drátu záušnic dospělých jedinců se pohybovala v celém spektru, nejvíce zastoupené byly ale záušnice o síle drátu 3–4 mm. Výhradně dospělí byli vybaveni i těmi záušnicemi z nejsilnějších drátů přesahující 4,5 mm. V rámci obou věkových skupin je možné sledovat výrazný úbytek záušnic o průměru 30–50 mm. Znovu jsou více zastoupené průměry až v rozsahu 50–80 mm, u nich síla drátu nepřesahuje 3 mm. Tyto záušnice větších průměrů jsou doménou téměř výhradně nedospělých jedinců, dospělí jedinci jsou zastoupeni pouze ojedinělými případy. Doklad existence tzv. dětských záušnic malých průměrů (srov. *Nechvátal 1999*, 123–124; *Dresler 2002*, 75–79) se na nesevickém pohřebišti doložit nepodařilo, naopak vyvstává otázka existence záušnic větších průměrů v hrobech dospělých jedinců, které se podařilo rozlišit jen v ojedinělých případech.

Graf 3: Velikost záušnic ve vztahu k věku jedince

Množství záušnic, kterými byli pohřbení jedinci vybaveni se také liší v závislosti na věku (Graf 4). Dospělí jedinci byli vybaveni zpravidla pouze jednou až dvěma záušnicemi, s dalšími přibývajícím kusy počet dospělých jedinců, kteří jimi byli vybaveni prudce klesá. Nebyl spolehlivě rozlišen žádný hrob dospělého jedince, který by byl zároveň vybaven více než čtyřmi záušnicemi. U nedospělých jedinců je trend mnohem vyrovnanější, výbavu tvořila jedna až deset záušnic, je však patrná

preferenci sudých počtů, jak ukazuje minimální zastoupení záušnic v počtu 5, 7 a 9 kusů. Zajímavá je takřka úplná absence záušnic v počtu čtyř kusů v rámci obou věkových kategorií, přestože se takový počet objevuje na soudobých pohřebištích ještě poměrně často (Dresler 2002, 72–73). Pouze v případě jednoho hrobu dospělého jedince byl zjištěn soubor čtyř záušnic, u něhož navíc zřejmě většina exemplářů pocházela z druhotné polohy. Celkem byli nedospělí jedinci vybaveni průměrně 5 záušnicemi, zatímco průměrný počet u dospělých jedinců dosahuje 1,6 záušnice na jedince. Průměr v rámci obou věkových skupin činí přibližně 3 záušnice na jedince. Srovnáním těchto hodnot s výsledky P. Dreslera (2002, 72), zjistíme, že na nsvětickém pohřebišti je souhrnný průměr totožný, mírně vyšší počet záušnic je však v hrobech nedospělých jedinců, a naopak nižší počet v hrobech dospělých.

Graf 4: Počet záušnic v hrobě s ohledem na věk jedince

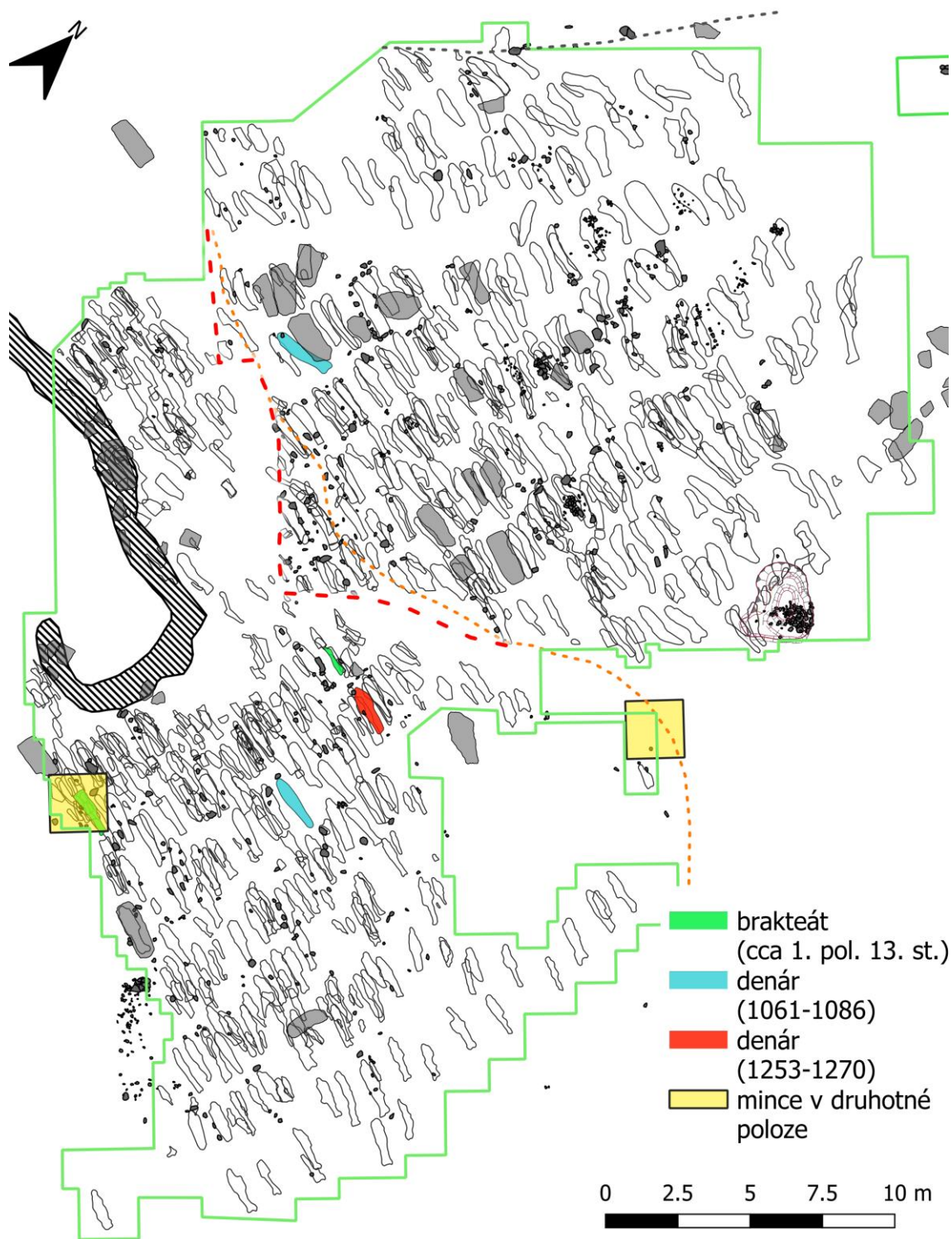
5.5.4.2 Mince

Mince, přestože tvoří pouze malé procento z celkového počtu hrobových výbav (4 %), jsou o to významnější složkou hrobového inventáře z hlediska své chronologické citlivosti. Ačkoli nejsme schopni datovat hrob, z jehož výbavy mince pochází zpravidla přesněji než na několik desetiletí, a i v takovém případě vždy hrozí riziko toho, že byla mince v oběhu déle, než bychom předpokládali, stále slouží jako nejspolehlivější datovací prostředek (s výjimkou využití metod přírodních věd).

Nesvětické hroby dosud vydaly 5 denárů a 2 brakteáty, další dva denáry byly nalezeny v druhotné poloze. Jedná se převážně o denáry ražby knížete Vratislava II. z let 1061–1085 zastoupené čtyřmi kusy, které doplňuje denár ražby krále Přemysla Otakara II. z let 1253–1270. V případě brakteátů bylo možné blíže zařadit pouze jeden kus, kdy se jedná nejspíše o ražbu krále Přemysla Otakara I. (1210–1230) nebo jeho syna Václava I. (1230–1253). Druhý brakteát se dochoval v příliš špatném stavu, než aby dovoloval úvahy o konkrétní ražbě. Nálezy denárů z druhotných poloh zahrnovaly ražby knížete Břetislava II. (1092–1100) a krále Přemysla Otakara II. (1253–1270).¹¹⁰ Poloha i množství uložených mincí v hrobech se různí. Z pěti hrobů vybavených mincí byla u tří jedinců uložena do dlaně ruky, z toho ve dvou případech do dlaně pravé ruky (hroby č. 541/16 a 553/16), ve zbylém případě nebyla dlaň rozlišena (hrob č. 533/16). Lze se ale domnívat, že vzhledem k obecné preferenci pravé ruky se i v tomto případě jednalo spíše o pravou dlaň (srov. *Bartošková 2013*, 130; *Klápště 2000*, 778–781). U zbývajících dvou jedinců byla poloha mince zjištěna jednak nad pravou pánevní kostí, a tedy po pravé straně u pasu (hrob č. 585/16), jednak mezi žebry na levé straně hrudi (hrob č. 500/16). Poloha mince v těchto posledních dvou případech nasvědčuje spíše tomu, že byly původně uloženy snad v nějakém koženém nebo textilním váčku. V případě hrobu č. 500/16 jde o poměrně ojedinělý doklad pohřbu s vícenásobným „oboem mrtvých“ (srov. *Bartošková 2013*, 131), kdy byl jedinec vybaven celkem třemi denáry stejné ražby.

Hroby vybavené mincemi se koncentrují zejména v blízkosti východního závěru kostela. Také pouze zde jsou denárové a brakteátové ražby ze 13. století, zatímco starší denárové ražby z 2. poloviny 11. století se objevily ve větší vzdálenosti v severní části pohřebiště, případně v druhotné poloze v severovýchodní hraně přesunutě části terénu (Obr. 25).

¹¹⁰ Jelikož tyto mince nejsou obsahem tabulek, kde by byly blíže popsány, uvádím jejich typologické zařazení na tomto místě. Denár Břetislava II. (1092–1100), typ Cach 389; Šmerda 167. Denár Přemysla Otakara II. (1253–1270), typ Cach 973.

Obr. 25: Nálezy mincí v hrobových výbavách a v druhotných polohách

5.5.5 Stratigrafie a chronologie

Stratigrafie pohřebiště spolu s vyhodnocením chronologie byla provedena dvojnásobným způsobem. První způsob podmíněný několika dále popsány kritérii popisuje stratigrafii metodou vzorkování na úrovni jednotlivých čtverců, které byly zkoumány v letech 2013–2017. Druhý způsob popisuje stratigrafii v kontextu celé

doposud zkoumané plochy pohřebiště ve snaze nastínit základní chronologický vývoj pohřbívání na základě sledování výskytu esovitých záušnic a jejich průměrů v rámci vyčleněných kategorií.

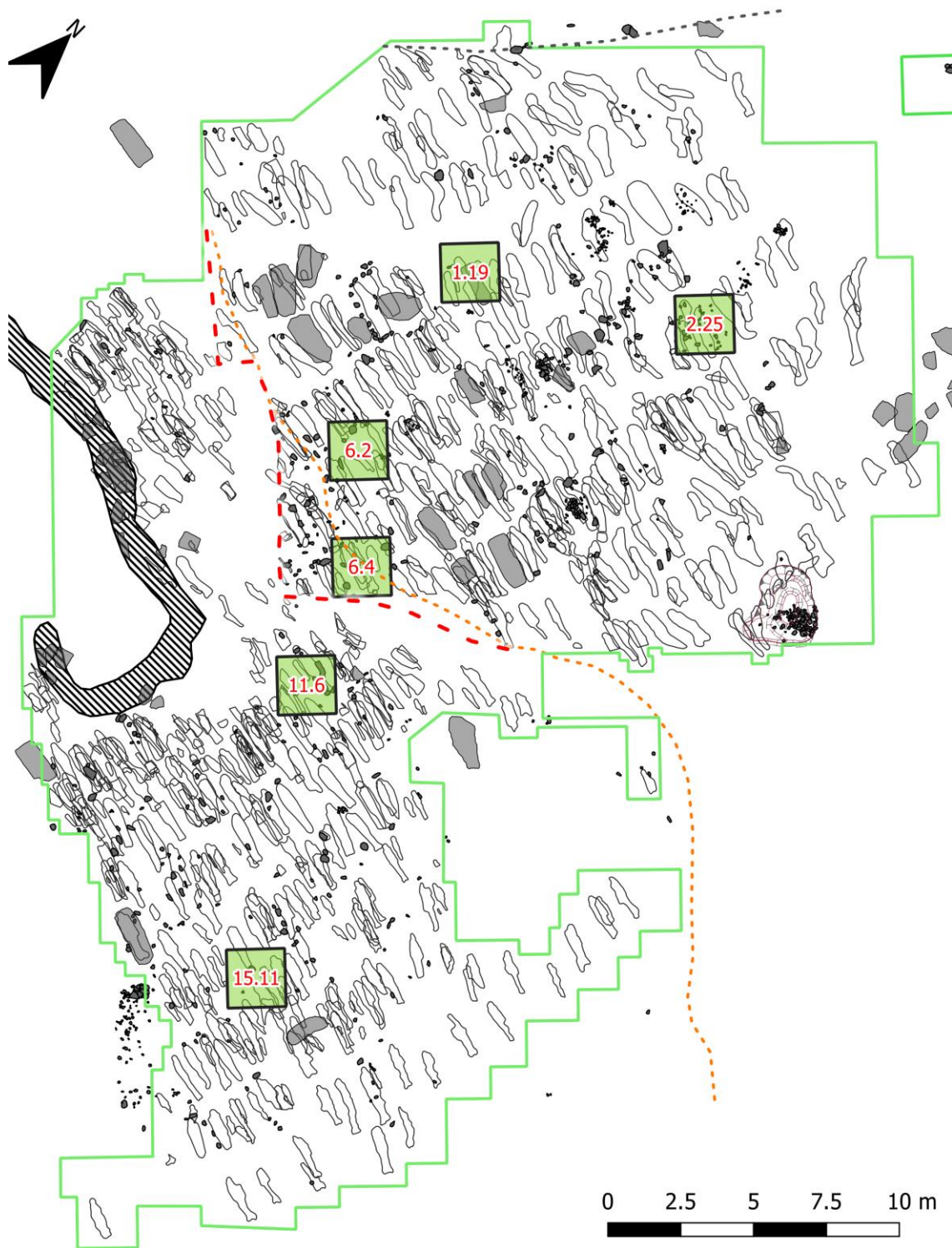
A. Stratigrafie metodou vzorkování

Zvolená kritéria:

1. Zvolené čtverce musí být prozkoumány v úplnosti a zároveň spolu nesmí sousedit.
2. Nejméně tři hroby ve čtverci musí být s výbavou.
3. Ve výbavě alespoň dvou hrobů musí být esovité záušnice.

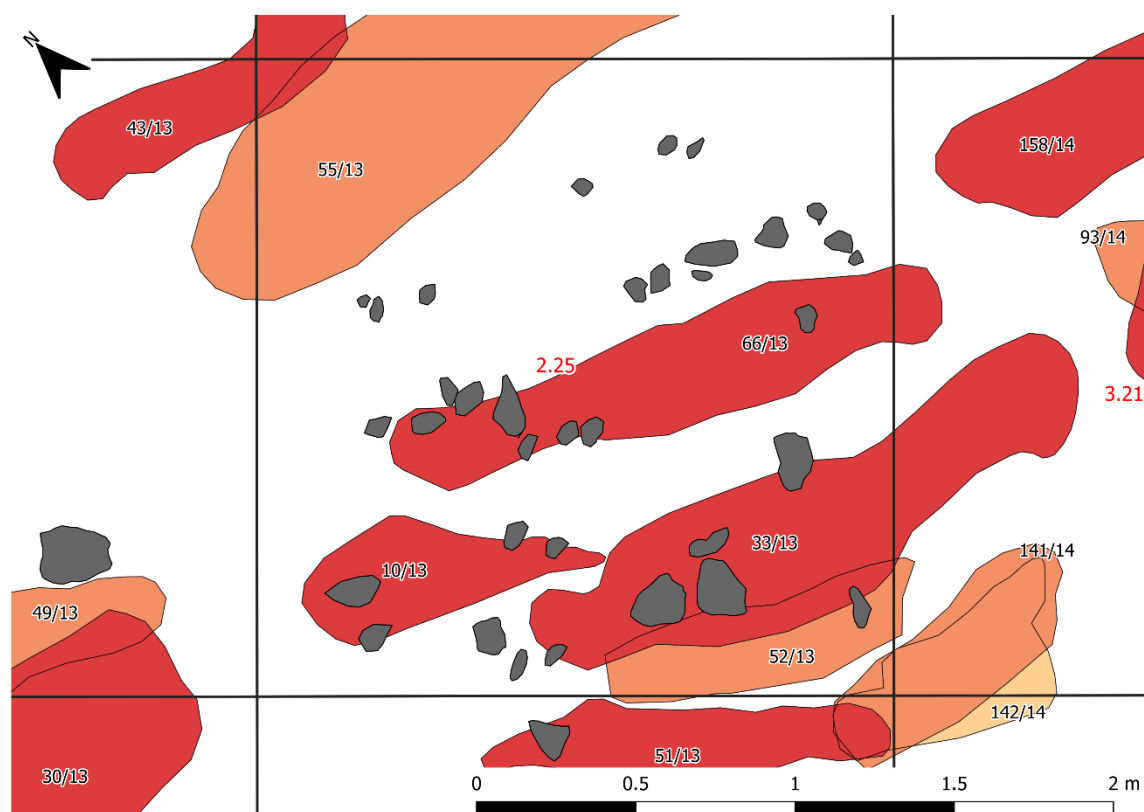
Z podstaty této metody vyplývá nutnost rozdělení zkoumaného celku na stejné díly, které poslouží jako základ pro testování. Využil jsem k tomu již existující čtvercovou síť, se čtverci o hraně 2 m, která je použita v metodice výzkumu v rámci současné etapy výzkumu pohřebiště. Do roku 2017 bylo touto metodou prozkoumáno přibližně 200 čtverců (některé byly zkoumány pouze zčásti). Za zcela prozkoumanou část pohřebiště, kde bylo dosaženo rostlého terénu beze stop antropogenních aktivit lze ovšem považovat pouze plochu o rozloze 110 čtverců, v dalších 43 čtvercích bylo dosaženo rostlého terénu také, v tomto případě se ale již jednalo o terén přesunutý sesuvem a výzkum zde tedy byl dokončen pouze z pohledu překrývající části, překrytá část bude zkoumána teprve po odstranění části překrývající.

Pro analýzu stratigrafie pohřebiště metodou vzorkování bylo vybráno 6 čtverců v jeho různých částech, tak aby analýza postihla co největší plochu (Obr. 26). Negativním faktorem ovlivňujícím stav dochování kostí a stratigrafické vztahy byla přítomnost jílového podloží, do něhož byla část hrobů na pohřebišti zahloubena. Sesuv celého svahu probíhal v delším časovém horizontu, vlivem přirozených plastických vlastností jílu však byla rychlost sesuvu v různých částech pohřebiště nesterjnoměrná, a tím docházelo často k výrazným prostorovým deformacím jednotlivých hrobů.

Obr. 26: Rozmístění analyzovaných čtverců na pohřebišti

Čtverec: 02-25

Obr. 27: Čtverec 02-25

Popis hrobů ve čtverci:

H10/13

Hrob zahloubený do jílového podloží, výrazně rozrušený mladším zásahem. Z jedince staršího 30 let zůstala zachována pouze lebka ve velmi fragmentárním stavu a několik fragmentů kostí horní poloviny postkraniálního skeletu. Nad ani pod tímto hrobem, respektive jeho pozůstatky, se již žádný další hrob nenalézal, nicméně byl s největší pravděpodobností porušen zřejmě dvěma dalšími hroby – H33/13 a H66/13. K hrobu H10/13 náleží zřejmě bronzová, stříbrem plátovaná záušnice s odlomenou esovitou (?) kličkou (**Tab. VIII**) max. průměru 24,2 mm, která byla nalezena nad kostmi, přibližně v úrovni levého ramene.

H33/13

Hrob jedince ve věku 20–35 let zahloubený do jílového podloží. Skelet měl porušenou pravou horní končetinu, zejména v oblasti předloktí. V zásypu hrobové jámy bylo zjištěno několik dlouhých kostí jiného jedince. Nad tímto hrobem žádný další hrob

nebyl, pouze pod něj částečně zasahoval H52/13. Na prstu levé ruky jedince H33/13 byl nalezen bronzový páskový prsten zdobený puncovanými kroužky (průměr prstenu cca 20 mm).

H51/13

Silně rozrušený hrob dospělého jedince zahloubený do jílového podloží. Ze skeletu se dochovaly pouze fragmenty dlouhých kostí končetin. Není zřejmé, nakolik byl hrob poškozen sesuvem a nakolik sekundárním zásahem člověka. Pod dolními končetinami tohoto hrobu byly pozůstatky dvou dalších hrobů (H141/14 a H142/14) náležící do sousedního čtverce. Hrob H51/13 byl bez nálezů.

H52/13

Silně rozrušený hrob dospělého jedince zahloubený do jílového podloží. Ze skeletu se dochovaly pouze fragmenty dlouhých kostí a části kostí pánve. Hrob H52/13 byl bez nálezů.

H55/13

Relativně dobře zachovalý hrob s jedincem mužského pohlaví ve věku 35–50 let zahloubený do jílového podloží. Následkem terénních posunů je patrné prohnutí jedince ve směru klesání svahu. Levá horní končetina zcela chybí, zřejmě odebrána při hloubení hrobu H43/13 ve čtverci 02.24, který ležel zčásti nad H55/13. Hrob H55/13 byl bez nálezů.

H66/13

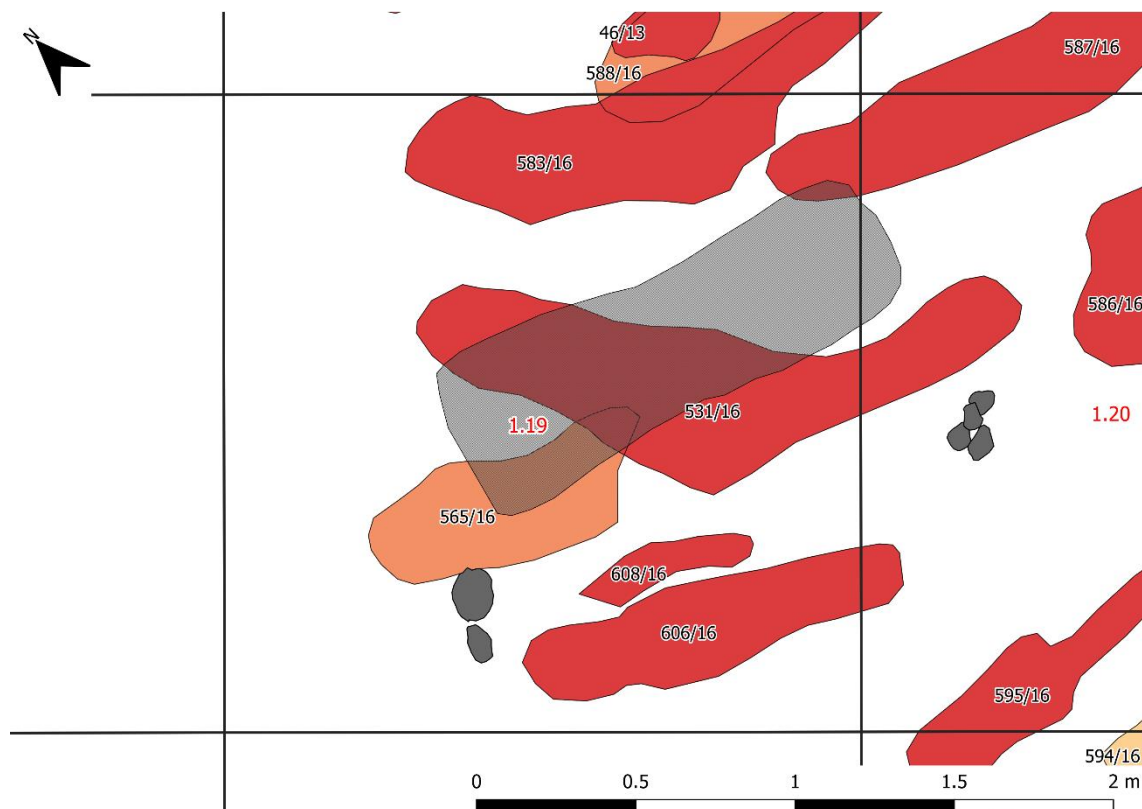
Dobře zachovalý hrob jedince ženského pohlaví věkové kategorie adultus I zahloubený do jílového podloží. Zřejmě vlivem terénních posunů byly kosti trupu sesunuty na levý bok. Hrob nebyl v superpozici s žádným dalším hrobem. Mezi lebečními kostmi byla dodatečně při laboratorním zpracování nalezena stříbrná záušnice s odlomenou esovitou kličkou o max. průměru 17 mm (**Tab. XII**).

Vyhodnocení hrobů ve čtverci:

Z uvedených skutečností vyplývá, že hroby H51/13 a H52/13 svou torzovitostí neposkytují prostor pro hlubší posouzení jejich stratigrafických vztahů. Není zcela jasný ani vztah mezi H52/13 a H33/13. Přestože byl H52/13 částečně překryt pravým bokem

H33/13, nelze ho považovat bezvýhradně za starší, jelikož byl H33/13 právě v oblasti pravého boku zřetelně porušen. K porušení mohlo ovšem dojít i poměrně přirozeným způsobem bez vnějšího vlivu, a to tak, že se pravý bok H33/13 propadl do hrobové jámy H52/13 po zetlení a zborcení rakve (či jiné dřevěné konstrukce tvořící primární dutý prostor), jejíž zbytky v podobě ztrouchnivělého dřeva byly v H52/13 dobře patrné. V takovém případě by k pohřbu H33/13 došlo skutečně později než v případě H52/13. Situace v případě torzovitého H10/13 se jeví o něco jasněji, vyloučíme-li možnost zničení větší části hrobu recentním zásahem (např. orbou) a možnost úplného rozpuštění kostí, byl hrob s největší pravděpodobností porušen pohřby v H33/13 a H66/13. Zároveň byly hroby H33/13 a H66/13 patrně uloženy v jedné řadě, což by značilo, že mezi pohřby obou jedinců neuplynulo příliš mnoho času. Tuto řadu zřejmě respektuje také H55/13, který byl uložen dříve než H43/13 jenž ho porušuje. Vzhledem k rozvolněnosti řad, v nichž jsou hroby v této části pohřebiště seskupeny, lze v tomto případě uvažovat o (příbuzenské?) sounáležitosti jedinců z obou hrobů.

Čtverec: 01-19

Obr. 28: Čtverec 01-19

Popis hrobů ve čtverci:

H531/16

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným jedincem. Jedná se však zřejmě o skelet spíše gracilní stavby dospělého jedince. Hrob byl zahloubený do jílového podloží a výrazně obloukovitě prohnut následkem deformačních vlivů postdepozičních procesů (hrobem též procházela šikmo napříč zřetelná trhlinka), přesto byl skelet jedince poměrně dobře zachovalý. Rozrušení bylo pozorováno pouze v oblasti pravé horní končetiny, kde zcela chyběla kost pažní. U pravého předloktí a pravé pánevní kosti byly registrovány zlomky dalších dlouhých kostí zřejmě z jiného jedince, obdobně byla další hromádka rozlámaných dlouhých kostí u lebky. U dolních končetin byly zjištěny malé části ztrouchnivělého dřeva. Hrob byl zřejmě původně překryt pískovcovým náhrobníkem (č. 66), který se sesunul tak, že v době výzkumu překrýval pouze trup hrobu H531/16. Výbavu tvořil bronzový páskový prsten zdobený segmenty příčných rýh nalezený na prstu levé ruky. Vnější průměr prstenu byl přibližně 22–23 mm, vnitřní průměr 20–21 mm. Hrob patřil k stratigraficky nejmladším v tomto čtverci, nebyl překryt žádným dalším hrobem, pouze částečně překrýval H565/16.

H565/16

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným jedincem. Ze silně rozrušeného hrobu se dochovala pouze lebka a zlomky dlouhých kostí, zřejmě horních končetin a několika žeber. Hrob byl zahloubený do jílového podloží, po pravé straně lebky ležely dva menší křemencové kameny, jejichž příslušnost k tomuto hrobu je nejistá, pravděpodobněji však vymezují prostor za hlavou hrobu H606/16. Hrob 565/16 byl zřejmě porušen hrobem H531/16, který ho částečně překrýval. Jedinec z tohoto hrobu byl vybaven bronzovou, stříbrem plátovanou záušnicí s odlomenou esovitou kličkou (?) o max. průměru 19,5 mm (**Tab. LVII**).

H583/16

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným, zřejmě dospělým jedincem. Levá polovina trupu vč. levé horní končetiny se nedochovala, a chyběla též pravá holenní kost. Hrob byl zahlouben do jílového podloží a poloha kostí skeletu byla zřetelně deformována posuny terénu. Těsně pod tímto hrobem, či přesněji pod jeho

dolní polovinou, ležel hrob 588/16 nacházející se již ve vedlejším čtverci 01-14. Hrob H583/16 byl bez nálezů.

H606/16

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným, zřejmě však nedospělým, jedincem. Ze špatně zachovalého skeletu se vedle lebky dochovaly pouze dolní končetiny a zlomky pravé horní končetiny. Hrob byl zahlouben do jílového podloží. K levému okraji hrobu přiléhala horní končetina (H608/16) jiného, zřejmě staršího, jedince, vzájemné porušení však pozorováno nebylo a stratigrafický vztah mezi nimi je nejasný. Výbavu H606/16 zcela jistě tvořilo 5 bronzových esovitých záušnic o max. průměru 24 mm. V pořadí šestá záušnice dochovaná ve zlomku byla nalezena v určitém odstupu za lebku jedince a její příslušnost k tomuto hrobu je tak nejistá (**Tab. LXI**).

H608/16

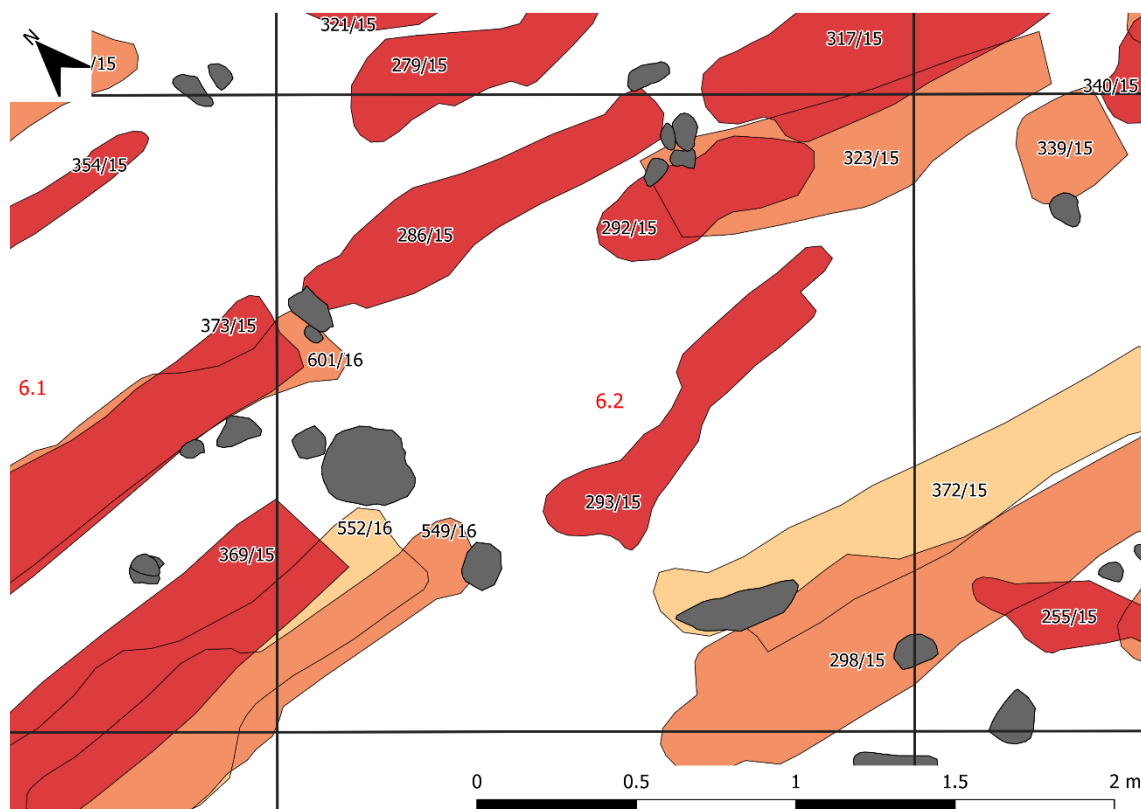
Hrob (antropologicky dosud neurčen) byl tvořen pouze horní končetinou, z níž se dochovaly kosti předloktí, několik prstů a zřejmě část kosti pažní. Tato končetina přiléhala k levému okraji hrobu H606/16, vůči kterému byla mírně více zahloubena do jílového podloží. Hrob H608/16 byl bez nálezů.

Vyhodnocení hrobů ve čtverci:

Hroby H531/16, H583/16 a H606/16 jsou patrně součástí jedné řady, ležely vedle sebe s patrnými poměrně pravidelnými rozestupy, v tomto ohledu je ale nutné též připomenout nezanedbatelný vliv terénního sesuvu, jehož následky byly dobře patrné zejména v případě hrobu H531/16 a toho plynoucí riziko, že zachycené rozestupy zkresleně odráží původní situaci. Nicméně v tomto případě nemáme doklady, podle kterých by byly postdepozičními procesy postihnuty základní stratigrafické vztahy a zpochybněna tak jejich platnost. Uvedená trojice hrobů byla tedy pohřbena zřejmě v nepříliš velkém časovém odstupu a náleží mladšímu horizontu pohřbů. Naproti tomu hroby H565/16 a 608/16 patří ke staršímu horizontu pohřbů, jak dokládá úplné zničení dolních končetin, trupu a levého boku hrobu H565/16 nejspíše hrobem H531/16. V případě hrobu H531/16 lze porušení v oblasti pravé horní končetiny vysvětlit terénní trhlinou, která tímto místem probíhala. Zvláštním případem je hrob H608/16 tvořený pouze horní končetinou, vzhledem k absenci roztroušených kostí v okolí této části skeletu, které by ukazovaly na přítomnost dalšího rozrušeného hrobu, se kloním

spíše k možnosti, že ve skutečnosti přísluší rozrušenému hrobu H565/16, který mohl být v pravé části porušen okrajem hrobové jámy hrobu H606/16. Takovou variantu však může potvrdit pouze budoucí antropologické vyhodnocení dotčených hrobů.

Čtverec: 06-02

Obr. 29: Čtverec 06-02

Popis hrobů ve čtverci:

H286/15

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným, zřejmě nedospělým, jedincem. Špatně zachovalý skelet byl porušen na pravém boku v oblasti pravé pánevní kosti, pravého předloktí a pravého kyčelního kloubu. Jedinec byl uložen na rozhraní hřbitovní vrstvy a štěrkopískového pokryvu. U nohou byly několika kameny vyloženy oba rohy hrobové jámy, další dva kameny byly také za hlavou, větší z nich se sesunul do čela pohřbeného jedince. Hrobovou výbavu tvořily dvě bronzové esovité záušnice o max. průměru 23 mm, z nichž jedna se dochovala pouze ve zlomku (**Tab. XXXIII**). Hrob H286/15 není v přímé superpozici s žádným dalším hrobem, kamenné obložení však ale mírně překrývá hroby H323/15 a H601/16 (ze sousedního čtverce 06-01).

H292/15

Hrob dosud antropologicky neurčeného jedince obsahoval pouze lebeční kosti se zlomky žeber a obratlů páteře. Uložen byl na rozhraní hřbitovní vrstvy a štěrkopískového pokryvu promíšeného s jílovým podložím. Z levé strany ke skeletu přiléhaly kameny z obložení hrobové jámy hrobu H286/15. Nad H292/15 žádný další hrob nebyl, pouze pod ním ležel H323/15. Nelze vyloučit, že hroby H292/15 a H323/15 ve skutečnosti obsahují skelet totožného jedince. Hrob H292/15 byl bez nálezů.

H293/15

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným, zřejmě nedospělým, jedincem. Velmi špatně zachovalý skelet, chybí většina trupu, celá levá horní končetina a pravé předloktí. Jedinec byl uložen na rozhraní hřbitovní vrstvy a štěrkopískového pokryvu promíšeného s jílovým podložím. Hrobovou výbavu tvořilo 8 bronzových esovitých záušnic o max. průměru 34,2 mm (**Tab. XXXIV**). Hrob H293/15 nebyl v superpozici s žádným dalším hrobem.

H298/15

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným, zřejmě dospělým, jedincem. Skelet jedince byl kompletní a poměrně dobře zachovalý. Hrob byl uložen na rozhraní hřbitovní vrstvy a jílového podloží. Jedinec byl po obou bocích většími znělcovými kameny, další menší kameny byly nalezeny roztroušené v okolí hrobu, jejich příslušnost k tomuto je nejistá. Pod levou stranou hrobu H298/15 byl uložen hrob H372/15 a nad pravý femur H298/15 zasahovala část skeletu hrobu H255/15 ze sousedního čtverce 06-03. Hrob H298/15 byl bez nálezů.

H317/15

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným, zřejmě nedospělým, jedincem. Skelet byl kompletní a dobře zachovalý. Hrob byl uložen na rozhraní hřbitovní vrstvy a jílového podloží. Jedinec hrobu H317/15 byl pravým ramenem položen na levé pánevní kosti jedince hrobu H323/15. Částečně také levým předloktím překrýval hrob 378/15 ze sousedního čtverce 04-23. Hrobovou výbavu tvořily dvě esovité záušnice o max. průměru 15,5 mm (**Tab. XXXVI**).

H323/15

Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným, zřejmě dospělým, jedincem. Ten byl uložen na rozhraní hřbitovní vrstvy a jílového podloží. Skelet jedince byl nekompletní, chyběla lebka s takřka celou páteří a chodidla. K posouzení, zda chybějící lebka a páteř mohla být vyzvednuta v předchozí fázi odkryvu čtverce jako hrob H293/15, je nutné vyčkat na antropologické zpracování. Chodidla hrobu H323/15 byla zřejmě zničena hrobem H340/15 nebo H374/15 ležícím v sousedním čtverci 04-23. Hrob H323/15 byl bez nálezů.

H372/15

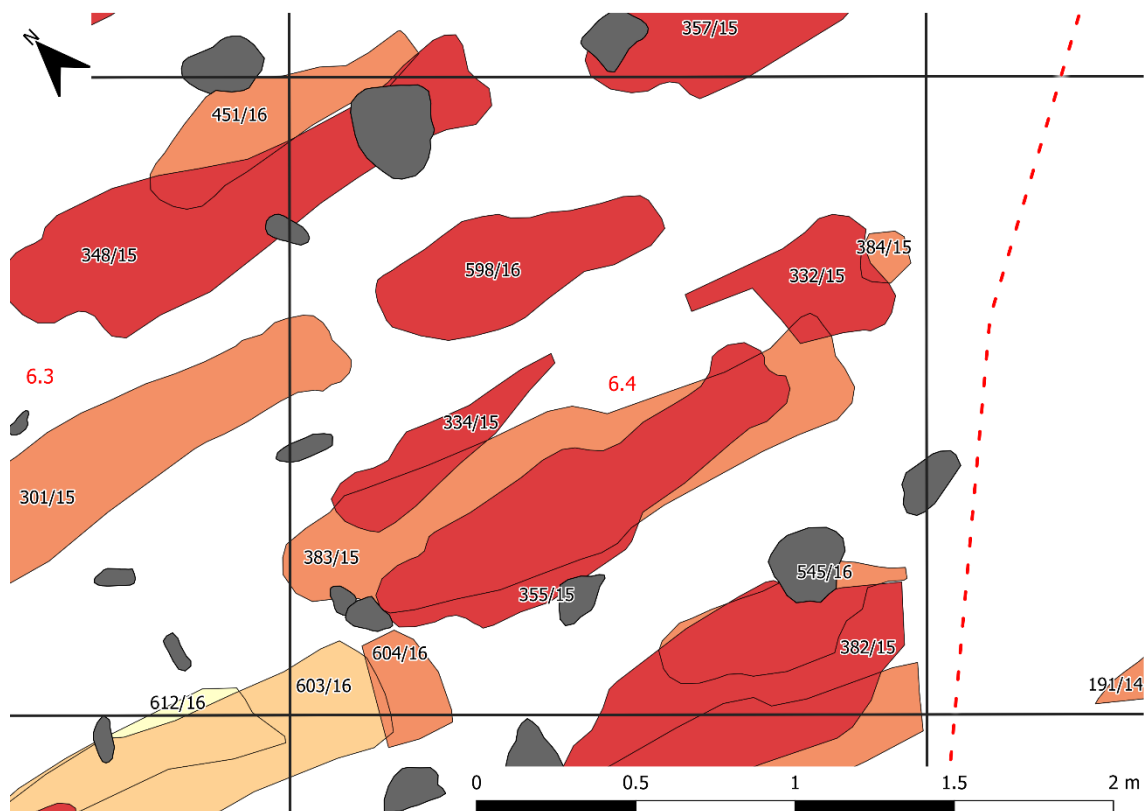
Hrob s dosud antropologicky nevyhodnoceným, zřejmě dospělým, jedincem. Hrobová jáma byla mírně zahlobena do jílového podloží. Kompletní skelet byl dobře zachovalý. Nad pravým bokem byl H372/15 překryt hrobem H298/15. Hrob H372/15 byl bez nálezů.

Vyhodnocení hrobů ve čtverci:

V tomto čtverci působí hroby poměrně neuspořádaným dojmem, spíše než rovnoměrnou řadu zde hroby vytváří dvě koncentrace a prostor mezi nimi je vyplněn osamocenými hroby. Hrob H293/15 není v žádném přímém stratigrafickém vztahu s okolními hroby, svou polohou a orientací má však nejbliže k hrobu H286/15 a tedy by mezi těmito dvěma hroby mohla být relativně blízká chronologická návaznost. Zároveň lze hrob H293/15 zařadit mezi stratigraficky nejmladší horizont pohřbů, což není ani v rozporu s předchozí domněnkou. Hrob H286/15 je zřejmě chronologicky mladší než H323/15 (a H601/16). Hroby H292/15, H317/15 a H323/15 se koncentrují na jednom místě. V případě, že byl H292/15 samostatným hrobem, tak by překrýval horní polovinu hrobu H323/15, a zároveň by byl nejspíše porušen hrobem H317/15. V opačném případě by oba hroby H292/15 a H323/15 náležely staršímu horizontu pohřbívání, zatímco mladší horizont by byl zastoupen hroby H286/15 a H317/15. Hrob H317/15 je však bezesporu stratigraficky mladší než H323/15, kterému jedinec z H317/15 svými kostmi pravého ramene a paže překrýval levou část pánve, přičemž kosti obou jedinců se navzájem téměř dotýkaly. Zda je takto blízká poloha obou jedinců dílem náhody či záměrem, díky kterému bychom mohli opět uvažovat o příbuzenském vztahu, zůstává otázkou. Hroby H317/15 a H286/15 se

vzájemně nevylučují. Druhou koncentraci tvoří hroby H298/15 a H372/15, kde H298/15 je nepochybně stratigraficky mladším hrobem. Zároveň k takovému uložení došlo vzhledem ke shodné orientaci a poloze zřejmě záměrně. Ze stejného důvodu, byť již s patrnou větší odchylkou, mohou mít oba zmíněné hroby návaznost k hrobům H323/15, H317/15 a eventuálně také k H292/15.

Čtverec: 06-04

Obr. 30: Čtverec 06-04

Popis hrobů ve čtverci:

H332/15

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého, jedince obsahoval pouze pozůstatky dolních končetin uložené na rozhraní hřbitovní vrstvy a jílového podloží s promíseným šterkopískovým pokryvem. Z kostí zůstaly v anatomické poloze pouze obě chodidla a levá kost lýtková, obě holenní kosti byly posunuty přes chodidla k okraji hrobu. Všechny tyto kosti přísluší zřejmě jedinci hrobu H334/15, čemuž napovídá odpovídající poloha (vzájemná vzdálenost, orientace i hloubka), k vyřešení této otázky bude nicméně nutné vyčkat na

antropologické vyhodnocení obou hrobů. Pod tento hrob částečně zasahoval hrob H383/15. Hrob H332/15 byl bez nálezů.

H334/15

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého, jedince obsahoval zbytky rozrušeného skeletu horní poloviny těla uložené na rozhraní hřbitovní vrstvy a jílového podloží s promíseným štěrkopískovým pokryvem. V anatomické poloze se vedle lebky nalézala pouze levá horní končetina bez dlaně, levá lopatka a několik žebér z levé poloviny hrudního koše. Ke kostem tohoto hrobu mohou náležet též zbytky dolních končetin (viz popis hrobu H332/15). Pod pravou polovinou tohoto hrobu ležel hrob H383/15. Hrob H334/15 byl bez nálezů.

H355/15

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě nedospělého, jedince. Kompletní a dobře zachovalý skelet ležel na rozhraní hřbitovní vrstvy a jílového podloží s promíseným štěrkopískovým pokryvem. Z úpravy hrobové jámy byl registrován kámen u pravého předloktí, není jisté, zda jednotlivé kameny nalezené za hlavou jedince patří také k tomuto hrobu, spíše však souvisí s úpravou hrobové jámy hrobu H383/15, který leží pod tímto. Hrobovou výbavu tvořilo 6 bronzových esovitých záušnic (**Tab. XLIV**) o max. průměru 70,9 mm.

H383/15

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého, jedince. Kompletní a dobře zachovalý skelet ležel na rozhraní hřbitovní vrstvy a jílového podloží s promíseným štěrkopískovým pokryvem. Z úpravy hrobové jámy byly registrovány pouze jednotlivé menší kameny, u pravého předloktí a pravého ramene. Hrob H383/15 byl překryt hrobem H355/15 a částečně též hroby H334/15 a H332/15. Hrob H383/15 byl bez nálezů.

H384/15

Z hrobu tohoto jedince byla dosud vyzvednuta pouze lebka, zbývající část skeletu zasahuje do sousedního čtverce 06-05, kde výzkum ještě nebyl dokončen. Lebka jedince z hrobu H384/15 částečně zasahuje pod chodidla jedince z hrobu H332/15. Prozkoumaná část hrobu H384/15 byla bez nálezů.

H545/16

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě nedospělého, jedince obsahoval poměrně dobře zachovalý skelet, rozrušený v oblasti dolních končetin. Rozrušení bylo možné sledovat zejména v oblasti pravé pánevní kosti, která zcela chyběla, částečně chyběly kosti pravého předloktí a zcela také pravá stehenní kost. Bérce a chodidla zasahovaly do sousedního čtverce 06-05, kde výzkum nebyl dokončen. Hrob H545/16 byl stratigraficky starší než H382/15, který ležel z části nad ním a který náleží již sousednímu čtverci 06-09. Jedinec z H545/16 byl uložen na rozhraní hřbitovní vrstvy a jílového podloží promíseného se štěrkopískovým pokryvem. Hrobovou výbavu tvořilo 10 bronzových esovitých záušnic o max. průměru 19 mm (**Tab. LV**).

H598/16

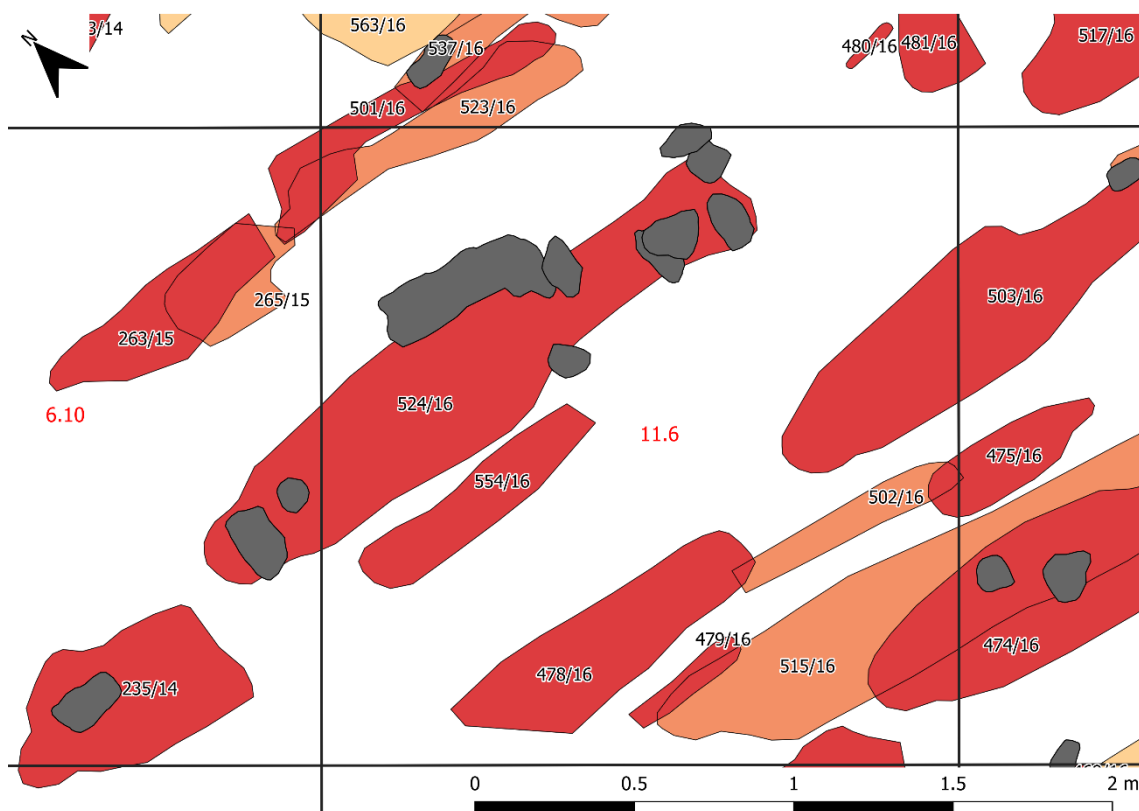
Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě nedospělého, jedince obsahoval špatně zachovalý skelet. Hrobová jáma byla zahloubená mírně do jílového podloží promíseného se štěrkopískovým pokryvem. Hrob H598/16 nebyl v superpozici s žádným dalším hrobem. Hrobovou výbavu tvořila bronzová rolnička uložená v dlani pravé horní končetiny.

Vyhodnocení hrobů ve čtverci:

Rozložení hrobů v tomto čtverci dobře ilustruje praxi několikanásobných pohřbů v rámci jedné hrobové jámy. V tomto konkrétním případě se jedná o pohřeb tří jedinců z hrobů H334/15 (a H332/15), H355/15 a H383/15, kde stratigraficky nejstarším pohřbem je H383/15, následně byl do stejné hrobové jámy pohřben H334/15 (a H332/15), jehož poloha je vůči staršímu pohřbu mírně vychýlena severovýchodním směrem. Mírná změna nastala také v orientaci. Obě zjištění tak mohou značit, že k druhému pohřbu došlo až v poměrně velkém časovém odstupu. Stratigraficky nejmladším pohřbem je H355/15, při jehož uložení byla zničena značná část hrobu H332/15 (a H334/15). Tento, z uvedené trojice pohřbů nejmladší, hrob H355/15 pak dodržuje orientaci pohřbu, který ho stratigraficky předchází (H332/15, H334/15). Domnívám se tedy, že mezi oběma posledními pohřby naopak neuplynulo příliš mnoho času, tomu by nasvědčovala také skutečnost, že obě kosti holenní hrobu H334/15 byly odsunuty dále od nově uloženého pohřbu. Vzhledem k tomu, že hrobová jáma H355/15 zřejmě nesahala až k chodidlům H334/15, musel zde být stále ještě zachovalý primární

dutý prostor tvořený rakví, či jinou dřevěnou konstrukcí (jejíž pozůstatky ale zjištěny nebyly), který posun kostí umožňoval. Stratigraficky do této trojice hrobů zasahuje také Hrob H384/15, který byl uložen do paralelní řady hrobů a z něhož byla prozatím prozkoumána pouze lebka. Přesto je však zřejmé, že uložení H384/15 předcházelo uložení H332/15. Obdobná situace s trojnásobným pohřbem do jedné hrobové jámy se opakoval také v případě popisovaného hrobu H545/16, kde však pouze tento leží v předmětném čtverci, zbylé dva hroby (H382/15 a H546/16) mírně posunuté jižním směrem leží již v sousedním čtverci 06-09. K H545/16 lze tak uvést pouze to, že spolu s H546/16, se kterým se prostorově nevyklučuje, náleží ke staršímu horizontu pohřbů. Naopak nejmladším je H382/15, který oba starší pohřby překrývá. Posledním popisovaným hrobem je H598/16, který však nemá žádný přímý stratigrafický vztah k okolním hrobům. Svým prostorovým umístěním má z hrobů v okolí nejbližší k hrobu H545/16, zároveň svou orientací má blíže spíše k hrobům ze staršího horizontu pohřbívání.

Čtverec: 11-06

Obr. 31: Čtverec 11-06

Popis hrobů ve čtverci:

H263/15

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, posuvem terénu silně poškozeného, jedince. Zachovány byly roztroušené lebeční kosti, obě pažní kosti, části předloktí a zlomky kostí horní poloviny trupu, které ležely na rozhraní hřbitovní vrstvy a štěrkopískového pokryvu. Pod tento hrob částečně zasahoval H265/15. Hrob H263/15 byl bez nálezů.

H265/15

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, posuvem terénu silně poškozeného jedince. Zachovány byly fragmenty lebky, horních končetin a zlomky žeber a obratlů. Skelet spočíval na rozhraní hřbitovní vrstvy a štěrkopískového pokryvu. Nad tímto hrobem ležel jedinec z hrobu H263/15. Výbavu hrobu tvořily dvě bronzové esovité záušnice o max. průměru 54 mm (**Tab. XXX**).

H478/16

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě nedospělého, jedince obsahoval dobře zachovalý skelet. Hrob byl porušen mladším zásahem (výzkum r. 1986?), v jehož důsledku se ze skeletu dochovala pouze přibližně dolní polovina. Zachovány zůstaly obě dolní končetiny, levá pánevní kost a levé předloktí. Hrobová jáma byla zahloubena do hřbitovní vrstvy. Okrajově pod pravé chodidlo hrobu H478/16 zasahoval hrob H502/16. Hrob H478/16 byl bez nálezů.

H479/16

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného jedince, obsahoval pouze špatně zachovalý fragment dolní končetiny. Zachováno bylo několik kostí chodidla, bérec a malá část stehenní kosti. Hrob byl uložen v hřbitovní vrstvě a částečně překrýval H515/16. Hrob H479/16 byl bez nálezů.

H501/16

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého, jedince obsahoval pouze dolní končetinu (zřejmě levou) a zlomky pánevních kostí. Hrob byl

zahlouben do hřbitovní vrstvy. H501/16 byl bez nálezů a částečně překrýval H523/16 a H537/16 ležící v sousedním čtverci 11-01.

H502/16

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného jedince obsahoval pouze špatně zachovalou dolní končetinu. Z hrobu uloženého na rozhraní hřbitovní vrstvy a štěrkopískového pokryvu se dochovaly kosti chodidla, bérce a větší část kosti stehenní. Nad H502/16 okrajově zasahovaly hroby H478/16 a H475/16 ze sousedního čtverce 11-07. Hrob 502/16 byl bez nálezů.

H503/16

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého jedince, obsahoval úplný dobře zachovalý skelet. Hrobová jáma byla mírně zahloubena do štěrkopískového pokryvu. Pohřeb byl zřejmě uložen v rakvi, či jiné dřevěné konstrukci, jak dokládá nález ztrouchnivělého dřeva. Hrob 503/16 přibližně svou spodní polovinou zasahuje do sousedního čtverce 11-07 a svými chodidly překrývá hroby H536/16 a H558/16. Hrob H503/16 byl bez nálezů.

H523/16

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého, jedince, obsahoval pouze dolní končetinu a dlaň horní končetiny. Dochovaná část pohřbu byla uložena na štěrkopískovém pokryvu. Tento hrob byl překryt H501/16. Výbava hrobu byla tvořena brakteátem nalezeným v dlani pohřbu, konkrétní ražbu se vzhledem k velmi špatnému stavu dochování mince určit nepodařilo (**Tab. LXXVIII**).

H524/16

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, spíše dospělého, jedince, obsahoval kompletní dobře zachovalý skelet. Hrobová jáma byla mírně zahloubena do štěrkopískového pokryvu. Tento hrob měl složitější kamennou úpravu, kterou tvořily jednotlivé větší kameny rozmístěné nepravidelně podél dolních končetin, další kameny je pak překrývaly. Dva kameny byly zjištěny také nad hlavou jedince, jejich příslušnost k tomu hrobu je však nejistá. Hrob H524/16 nebyl v superpozici s žádným dalším hrobem a byl bez nálezů, pouze ze zásypu hrobové jámy byl vyzvednut

zdeformovaný otevřený prsten z jednoduchého drátu se zploštělými konci (je také možné, že k nim byl původně přichycen štítek) o průměru přibližně 18 mm.

H554/16

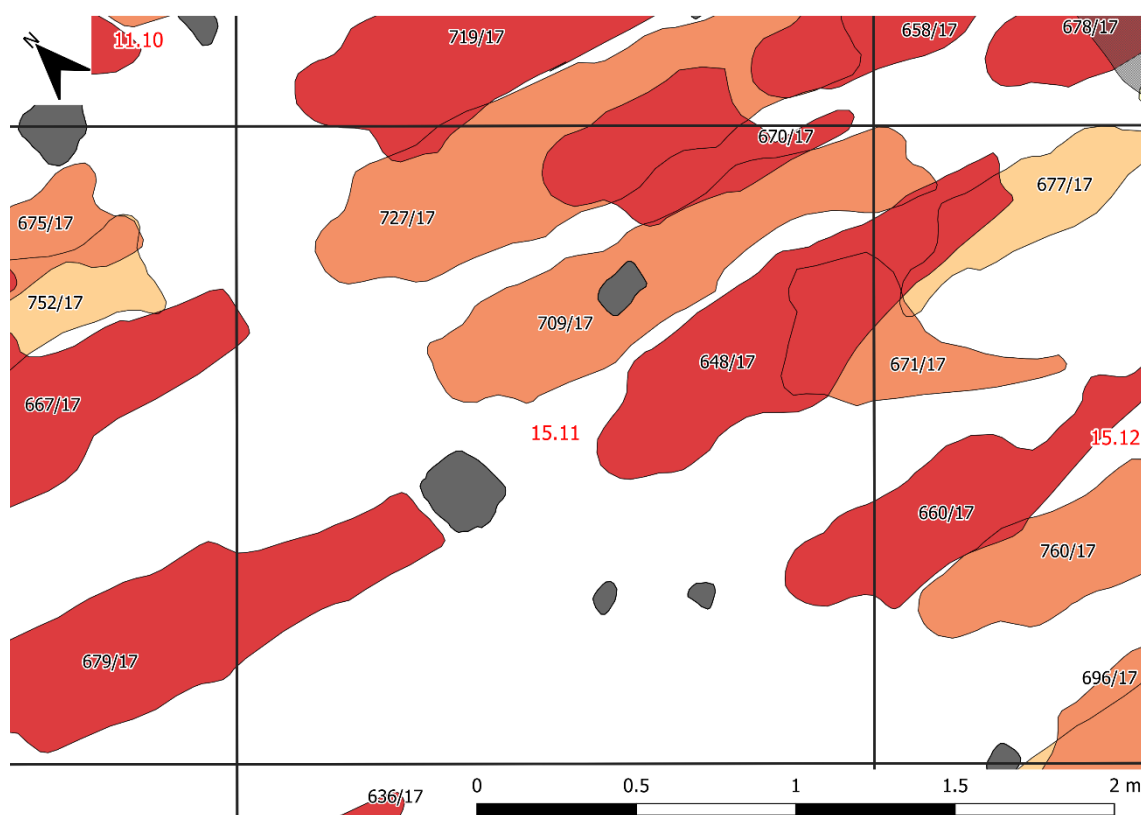
Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného jedince, obsahoval silně porušený skelet, z něhož se zachovala pouze pravá horní končetina, zlomky žeber pravé poloviny trupu, pravá lopatka a část lebky. Hrobová jáma byla mírně zahlobena do štěrkopískového pokryvu. Hrob nebyl v superpozici s žádným dalším pohřbem. Hrob H554/16 byl bez nálezů.

Vyhodnocení hrobů ve čtverci:

Čtverec 11-06 byl vybrán dodatečně, aby mohl být touto metodou vyhodnocen prostor v blízkosti stavby kostela. Zároveň byly nad rámec čtverce zahrnuty hroby H263/15 a H265/15 ze čtverce 06-10, které však stratigraficky úzce souvisí s H523/16. Ve čtverci 11-06 lze pozorovat nejméně čtyři horizonty pohřbívání, přičemž v jednom případě je doložen pohřeb jedince do starší hrobové jámy, ke kterému došlo ve stratigraficky nejsložitější severní části čtverce. Zde bylo při výzkumu evidováno celkem pět stratigraficky provázaných hrobů (H263/15, H265/15, H501/16, H523/16 a H537/16 /ten přísluší sousednímu čtverci 11-01/), nicméně domnívám se, že se ve skutečnosti jedná o pohřeb pouze dvou jedinců a k umělému navýšení počtu hrobů došlo obtížně čitelnou nálezovou situací v důsledku deformace terénu. Konečné zhodnocení však bude moci být učiněno až po antropologickém posouzení kosterních pozůstatků z těchto hrobů. Do té doby lze uvést, že stratigraficky nejstarší je z této skupiny hrob H537/16, z něhož se dochovala porušená část dolních končetin. Nad nimi ležely paralelně dolní končetiny z H501/16 a H523/16, které by mohly patřit jednomu jedinci, a to také z toho důvodu, že v délce obou stehenních kostí není pozorován výraznější rozdíl. K těmto porušeným spodním polovinám skeletů přiléhají porušené části horní poloviny skeletů – H263/15 a H265/15. Opět nelze vyloučit, že ve skutečnosti patří jednomu jedinci. V takovém případě by se jednalo o ojedinělý doklad společného výskytu brakteátu a záušnic většího průměru. Nelze vyloučit ani varianta, že rozrušené části trupu H265/15 patří ke kostem H537/16, a tedy, že hrob se záušnicemi H265/15 je stratigraficky starší než hrob H523/16 vybavený brakteátem. Opačný scénář lze na základě známé stratigrafie považovat za nepravděpodobný. Jedinec z H523/16 byl pohřben zřejmě do společné řady s H524/16 a snad také

s H502/16 (k tomu detailněji dále), což by znamenalo, že k jejich pohřbu nedošlo v příliš velkém časovém odstupu. H554/16 byl s největší pravděpodobností porušen stratigraficky mladším H524/16, k jehož pohřbu došlo, vzhledem k nerespektování původní řady, zřejmě mnohem později. H554/16 mohl být součástí řady, ve které ležel také H515/16 v sousedním čtverci, který zde patří také ke stratigraficky starším pohřbům. H524/16 patří v tomto čtverci ke stratigraficky nejmladším hrobům, přičemž porušuje dva stratigraficky starší hroby, již zmíněný H554/16 a také H235/14 ze sousedního čtverce 06-10, který byl navíc vybaven záušnicemi velkého průměru (**Tab. XXVI**). Poloha hrobů v jižní polovině čtverce podporuje možnost, že zde došlo u stratigraficky nejmladších hrobů k určitému posunu řad. Pokud by tomu tak bylo, H502/16 by náležel spíše ke stejnému, a tedy staršímu horizontu pohřbívání jako H537/16. Zatímco hroby H478/16 a H503/16, které se navzájem prostorově vylučují, mohou naopak patřit k nejmladšímu horizontu hrobů. U hrobů H479/16 a H502/16 není jasné, kterými hroby byly porušeny, zdá se však, že H502/16 byl pravděpodobně porušen hroby H478/16 a H503/16.

Čtverec: 15-11

Obr. 32: Čtverec 15-11

Popis hrobů ve čtverci:

H648/17

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého jedince, obsahoval téměř kompletní ale nepříliš dobře zachovalý skelet. Nedochovaly se pouze kosti chodidel a část pravé pažní kosti. K poškození dolních končetin mohlo dojít při pohřbu mladšího hrobu, v případě paže snad až nějakým recentním zásahem. Pohřbený jedinec byl podle dochovaných zbytků dřeva uložen zřejmě v rakvi, na rozhraní hřbitovní vrstvy a štěrkopískového pokryvu. Pod tento hrob částečně zasahovaly hroby H671/17, H677/17 a H709/17. Hrob H648/17 byl vybaven bronzovou postříbřenou esovitou záušnicí o max. průměru 89 mm (**Tab. LXIV**).

H658/17

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě nedospělého jedince, obsahoval kompletní poměrně dobře zachovalý skelet. Nedochovaly se zřejmě jen články prstů na končetinách, které ale obecně snáze podléhají rozkladu. Hrobová jáma byla vyhloubena v hřbitovní vrstvě, při jejím hloubení byl navíc evidentně porušen hrob H670/17. Tento hrob je také stratigraficky mladší než H727/17, který je tímto překryt. Hrob H658/17 byl vybaven bronzovou esovitou záušnicí o max. průměru 28 mm a jednoduchým kroužkem – náušnicí o max. průměru 40,7 mm (**Tab. LXV**).

H670/17

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého jedince, obsahoval přibližně horní polovinu dobře zachovalého skeletu. Zachována byla lebka, většina trupu, pravá horní končetina a levá ramenní kost. V oblasti trupu byla v neanatomické poloze také pánevní kosti, pocházející zřejmě z tohoto jedince. Spodní polovina hrobu byla porušena pravděpodobně při pohřbu mladšího hrobu H658/17. Hrob H670/17 byl uložen na rozhraní hřbitovní vrstvy a štěrkopískového pokryvu a byl bez nálezů.

H671/17

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného jedince. Skelet byl silně rozrušený zřejmě v důsledku pohřbu stratigraficky mladšího hrobu H648/17. Zachovány byly pouze drobné úlomky lebečních kostí s krčními obratli, zlomky kostí horních

končetin, zlomky několika žeber a několik obratlů páteře. Hrob byl uložen na šterkopískovém pokryvu a byl vybaven dvěma esovitými záušnicemi z bronzového, stříbrem plátovaného drátu o max. průměru 29 mm (**Tab. LXVIII**).

H709/17

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, spíše dospělého jedince obsahoval kompletní neporušený skelet. Uložení jedince není zcela standardní, dolní končetiny jsou mírně prohnuty v kolenou a předloktí levé ruky směřuje do klína s dlaní sahající až k dlaní pravé ruky. Tato skutečnost je zvláště zajímavá ve vztahu k dalším dvěma paralelním hrobům H727/17 a H719/17, která je popsána dále v celkovém vyhodnocení. Nad hrobem, přibližně v oblasti pasu jedince, byl zjištěn kámen, příslušnost k tomuto hrobu je však nejistá. Nad tento hrob okrajově zasahovaly hroby H648/17 a H670/17. Hrob H709/17 byl mírně zahlouben do šterkopískového pokryvu a byl bez nálezů.

H719/17

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého jedince, obsahoval kompletní dobře zachovalý skelet. Zde se podobně jako v případě hrobu H709/17 setkáváme s neobvyklou polohou ruky. V tomto případě pravé předloktí směřuje do klína s pravou dlaní položenou přes levou pánevní kost. K pasu pod pravé předloktí byl navíc uložen železný hrob kopí, další železný blíže neurčený předmět byl nalezen přibližně pod pravou lopatkou. Hrob H719/17 byl mírně zahlouben do šterkopískového pokryvu a zřejmě částečně překrýval hrob H727/17.

H727/17

Hrob dosud antropologicky nevyhodnoceného, zřejmě dospělého jedince obsahoval kompletní dobře zachovalý skelet. Kostí trupu však byly v neanatomické poloze, snad v důsledku bioturbace (k tomuto jevu podrobněji v kap. 5.4.3.2). Na lebce byly při laboratorním zpracování zjištěny stopy po úderu sečnou zbraní. Hrobová jáma byla vyhloubena do šterkopískového pokryvu. Hrob byl částečně překryt hroby H658/17 a H670/17 a zřejmě nad jeho levou paži mírně zasahoval H719/17. Hrob H727/17 byl bez nálezů.

Vyhodnocení hrobů ve čtverci:

Hrob H719/17 ze sousedního čtverce 15-06 byl do analýzy zařazen z důvodu možného chronologického a stratigrafického vztahu s hroby H709/17 a H727/17. Z obdobného důvodu byl zařazen také hrob H658/17 ze čtverce 15-07.

Poloha hrobů H709/17, H719/17 a H727/17 zřejmě utváří společnou řadu, u těchto hrobů byly navíc zjištěny nestandardní projevy (poloha rukou, sečné zranění, hrot kopí), které umocňují dojem, že zde jedinci z těchto hrobů byli pohřbeni současně, nebo pouze v krátkém časovém sledu. Zároveň tyto hroby patří v rámci čtverce ke stratigraficky nejstarším. To je doloženo zejména hrobem H670/17, který jelikož nerespektuje původní řadu, byl nad hroby H709/17 a H727/17 uložen zřejmě ve větším časovém odstupu, a který byl také zřejmě po uplynutí delšího časového úseku sám porušen hrobem H658/17, který opět původní řadu nerespektoval. Hrob H658/17 navíc překrývá H727/17 a v důsledku ho lze v rámci této skupiny považovat za stratigraficky nejmladší. V případě hrobu H671/17 je obtížné stanovit stratigrafickou příslušnost, orientací se zcela vymyká hrobům ve svém okolí, alespoň pokud je možné jí na základě dochované pravé paže a části trupu v anatomické poloze posoudit. Lze však říci, že je patrně stratigraficky mladší než hrob H677/17, který k němu zasahuje ze sousedního čtverce 15-12 a zároveň je téměř jistě stratigraficky starší než hrob H648/17, který ho zřejmě poškodil nejvíce. Hrob H648/17 lze považovat za stratigraficky nejmladší z posuzovaných hrobů ve čtverci 15-11, to je podpořeno i nálezem esovité záušnice s max. průměrem 89 mm. Více než zajímavý vztah hrobů H709/17, H719/17 a H727/17 bude možné dále podrobněji studovat až s antropologickým vyhodnocením.

Vyhodnocení analyzovaných čtverců

Při posuzování relativní chronologie esovitých záušnic byly využity poznatky ze šesti čtverců, jejichž rámeček byl v ojedinělých a zvláště zdůvodněných případech rozšířen. Již výsledky analýzy prvního čtverce (02-25) přinesly zajímavé zjištění ve vztahu k hrobům vybavenými záušnicemi (H10/13 a H66/13). Pravděpodobně zde byl hrob H10/13 vybavený stříbrem plátovanou záušnicí o průměru 24,2 mm porušen hrobem H66/13 vybavený stříbrnou záušnicí o průměru 17 mm. Zároveň byl zřejmě porušen také hrobem H33/13 vybavený páskovým prstenem s výzdobou v podobě puncovaných kroužků, který lze datovat přibližně do 11. století (Frolíková-Kaliszová 2005, 376–377) až 12. století (Nechvátal 1999, 129–131).

S ohledem na velikost záušnic a skutečnost, že byl menší exemplář vyroben ze stříbra, lze obě záušnice datovat do 11. století (*Krumphanzlová 1974, 52–53*). Větší průměr záušnice stratigraficky staršího hrobu navíc ukazuje spíše na 2. polovinu 11. století (*Tomková 2005, 268–269; Štefan 2010, 183*). Z těchto důvodů je možné i hrob s prstenem klást do tohoto období.

Ve čtverci 01-19 byl srovnáván hrob H565/16 se záušnicí plátovanou stříbrem o průměru 19,5 mm, hrob H606/16 s bronzovými záušnicemi o max. průměru 24 mm a hrob H531/16 s bronzovým páskovým příčně členěným prstenem. Zde situace nasvědčovala tomu, že hrob H531/16 byl uložen do země později než H565/16, který byl stratigraficky starší než H606/16. Páskové prsteny mají těžiště výskytu ve 12. století, mohou se však objevovat jak dříve, tak i později (*Nechvátal 1999, 129–131; Frolíková-Kaliszová 2005, 377*). Posouzením záušnic lze hrob H606/16 zařadit spíše do 2. poloviny 11. století, naproti tomu by H565/16 náležel spíše 1. polovině 11. století (*Tomková 2005, 268–269; Štefan 2010, 183*). Hrob s prstenem byl stratigraficky blízký k H606/16, zároveň by tedy i z hlediska chronologie odkazoval spíše na konec 11. století.

Hroby se záušnicemi (H293/15, H286/15 a H317/15) ve čtverci 06-02 lze všechny řadit ke stratigraficky mladšímu horizontu pohřbů. Hrob H317/15 se záušnicemi o max. průměru 15,5 mm byl však patrně uložen do země dříve než H286/15 se záušnicemi o max. průměru 23 mm, naproti tomu ke stratigrafii hrobu H293/15 se záušnicemi o max. průměru 34,2 mm nelze říci více, než má pravděpodobně stratigraficky blíže k hrobu H286/15 nebo je mladší. S ohledem na datování záušnic by H317/15 mohl být kladen do časného 11. století, později, snad okolo poloviny 11. století byl pohřben jedinec z H286/15. Naproti tomu H293/15 by náležel již 12. století (*Tomková 2005, 268–270; Štefan 2010, 183*).

V případě čtverce 06-04 lze oba hroby vybavené záušnicemi vzájemně posuzovat jen podle nepřímých vztahů. Hrob H545/16 vybavený záušnicemi o max. průměru 19 mm je tak pravděpodobně stratigraficky starší než hrob H355/15 vybavený záušnicemi o max. průměru 70,9 mm. Rozměry záušnic hrobu H545/16 odpovídají přibližně polovině 11. století (*Krumphanzlová 1974, 52–53; Štefan 2010, 183*), kdežto záušnice velkého průměru z hrobu H355/15 je možné zařadit již do vyspělého 12. století. Nálezy rolniček jsou známé zejména z hrobů 9. a 10. století,

nicméně v ojediněle se v hrobech objevují i později (*Beranová – Lutovský 2009*, 279) a tak ani hrob H598/16 není možné přesněji zařadit. Pouze umístěním hrobu mezi hroby z horizontu 11. a 12. století lze uvažovat o podobném stáří.

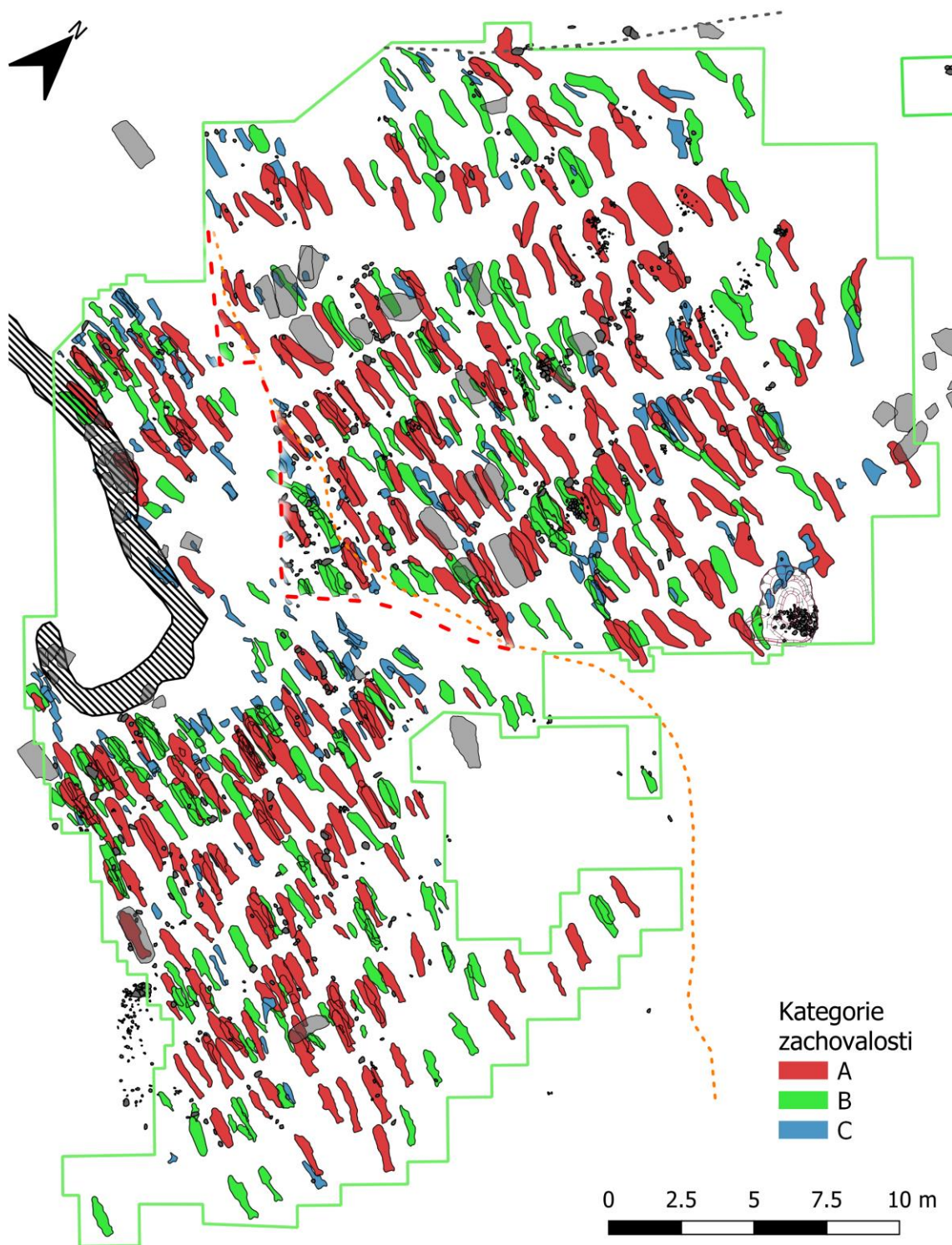
Ve čtverci 11-06 byl hrob H265/15 se záušnicemi o max. průměru 54 mm pohřben dříve nebo ve stejnou dobu (v případě, že se jedná o kosti jednoho jedince) jako H523/16 vybavený brakteátem. Zároveň je tento hrob (případně oba) stratigraficky spíše mladší než hrob H235/14 vybavený záušnicemi o max. průměru 92,3 mm. Přesnější datování hrobu s brakteátem není bohužel vzhledem ke špatnému stavu dochování možný, snad se jednalo o obdobnou ražbu jako v případě lépe dochovaného druhého exempláře datovaného do 1. poloviny 13. století. Takové datování je možné při aplikaci na hrob H265/15 považovat za horní hranici, obvykleji je možné záušnice o průměru okolo 50 mm řadit spíše do konce 12. století (*Štefan 2010*, 183). Hrob H235/14 se záušnicemi kordovanými a záušnicemi s otvorem, jež jsou považovány za poslední vývojové typy, jsou datované na samý závěr doby hradištní (*Krumphanzlová 1974*, 55–56). V tomto případě ale hrob H235/14 patří spíše ke stratigraficky starším pohřbům, a proto nelze vyloučit ani datování do konce 12. století. To je podpořeno i nálezy záušnic podobných rozměrů v mincovních depotech (*Štefan 2010*, 183).

Budeme-li při hodnocení hrobů ve čtverci 15-11 vycházet z hypotézy, že trojice hrobů (H709/17, H719/17 a H727/17) byla pohřbena současně, nebo v malém časovém odstupu, jsou potom všechny (vč. H719/17 vybaveného hrotem kopí) stratigraficky starší než H658/17 vybavený záušnicí o max. průměru 28 mm, kterou lze datovat do 12. století (*Štefan 2010*, 183). Zároveň je tato trojice hrobů stratigraficky starší než H648/17 vybavený záušnicí o max. průměru 89 mm pocházející zřejmě ze závěru 12. století (*Krumphanzlová 1974*, 55; *Nechvátal 1999*, 121; *Štefan 2010*, 183). U hrobu H671/17 vybaveného záušnicemi o max. průměru 27,7 mm lze pouze konstatovat, že je patrně stratigraficky starší než H648/17. S tím koresponduje také zařazení takto velkých záušnic do období 12. století (*Tomková 2005*, 269; *Štefan 2010*, 183).

B. Stratigrafie v kontextu celé prozkoumané plochy

Pro obecnou charakteristiku stratigrafie pohřebiště lze i zde využít kategorie zachovalosti skeletů a fáze, respektive určení stratigrafie na základě vzájemných překryvů jednotlivých skeletů, můžeme pak sledovat trend zvětšování průměru

záušnic v čase. Přestože kategorie zachovalosti (blíže popsané v kap. 5.2) umožňují pouze poměrně hrubé nastínění vývoje velikosti záušnic, lze ho využít k podtržení výrazně jemnějšího členění v případě stratigrafických fází. Zatímco tedy hroby kategorie A a B mají společný průměrný průměr záušnic 30 mm, u hrobů kategorie C je to již jen 20 mm. Výsledkem je tedy prosté zjištění, že hroby častěji porušované mladšími zásahy byly vybaveny záušnicemi spíše menších a středně velkých průměrů, zatímco ve výbavách hrobů zcela neporušených nebo opakovaně neporušených byly nalezeny záušnice spíše větších průměrů (Obr. 33).

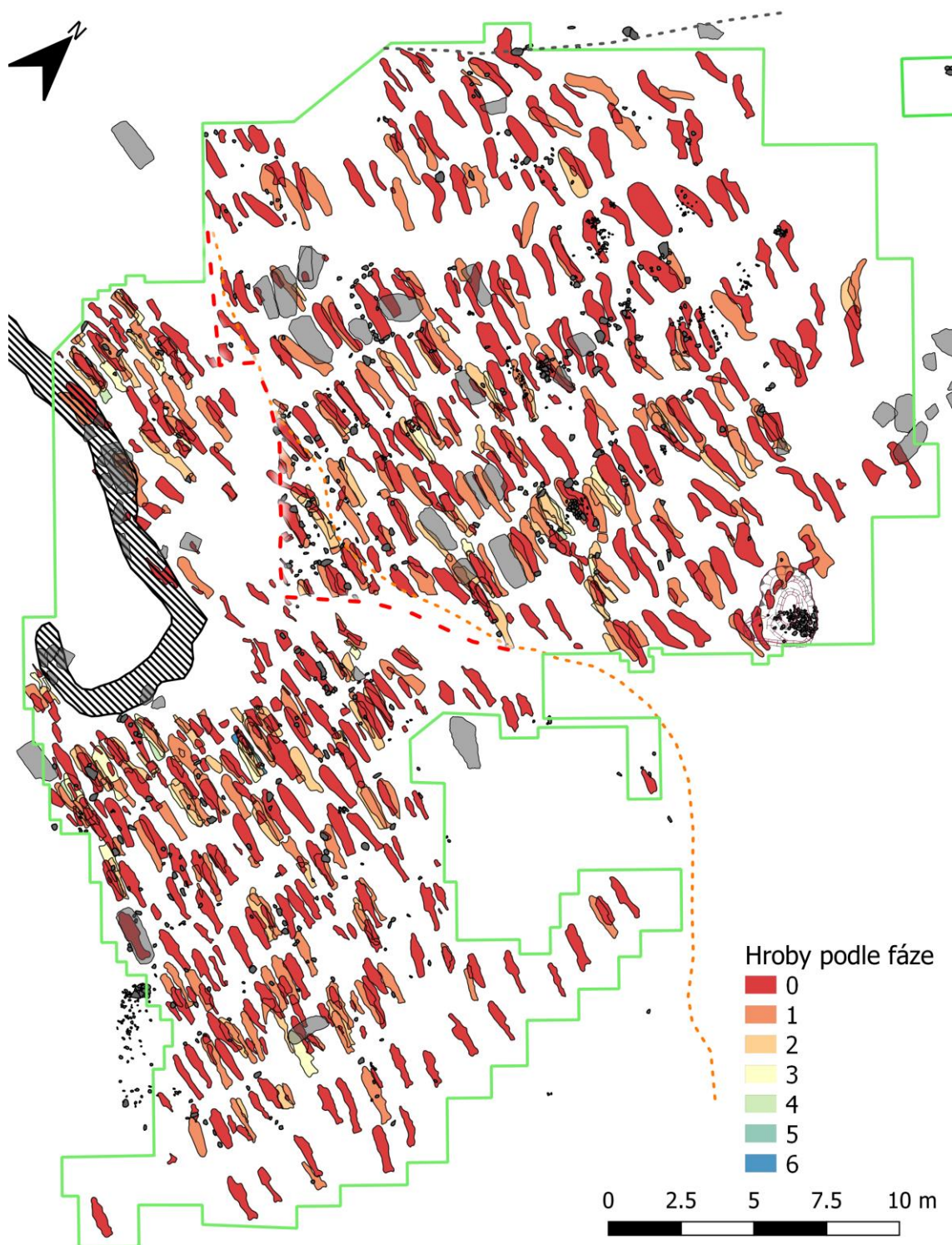

Obr. 33: Zobrazení hrobů podle zachovalosti

Stratigrafie dle fází (0–3: nejmladší–nejstarší) ¹¹¹ takový trend v zásadě potvrzuje. Hroby stratigraficky nejmladší (fáze 0) byly v průměru vybaveny

¹¹¹ Fáze 4 byla z hodnocení vypuštěna, jelikož byla zastoupena pouze jedním hrobem vybaveným dvěma záušnicemi o průměru 23 mm.

záušnicí o průměru 32 mm, hroby fáze 1 záušnicemi o průměru 26 mm, hroby fáze 2 záušnicemi o průměru 25 mm a hroby fáze 3 záušnicemi o průměru 18 mm (Obr. 34).

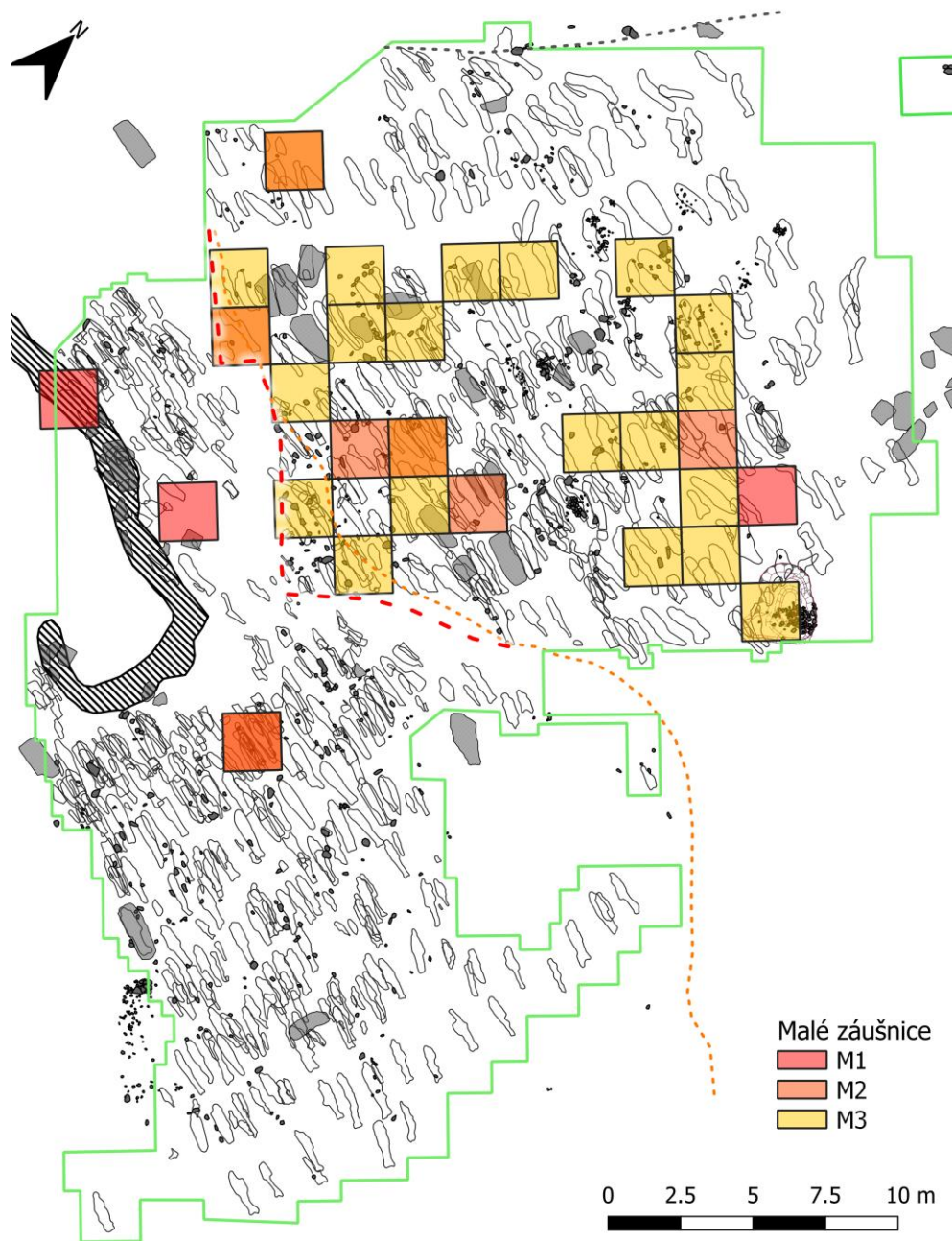

Obr. 34: Zobrazení hrobů podle fáze

K vytvoření konkrétnějších úvah o chronologii jednotlivých částí pohřebiště posloužily výsledky již podrobněji popsání kategorií velikostí záušnic (viz

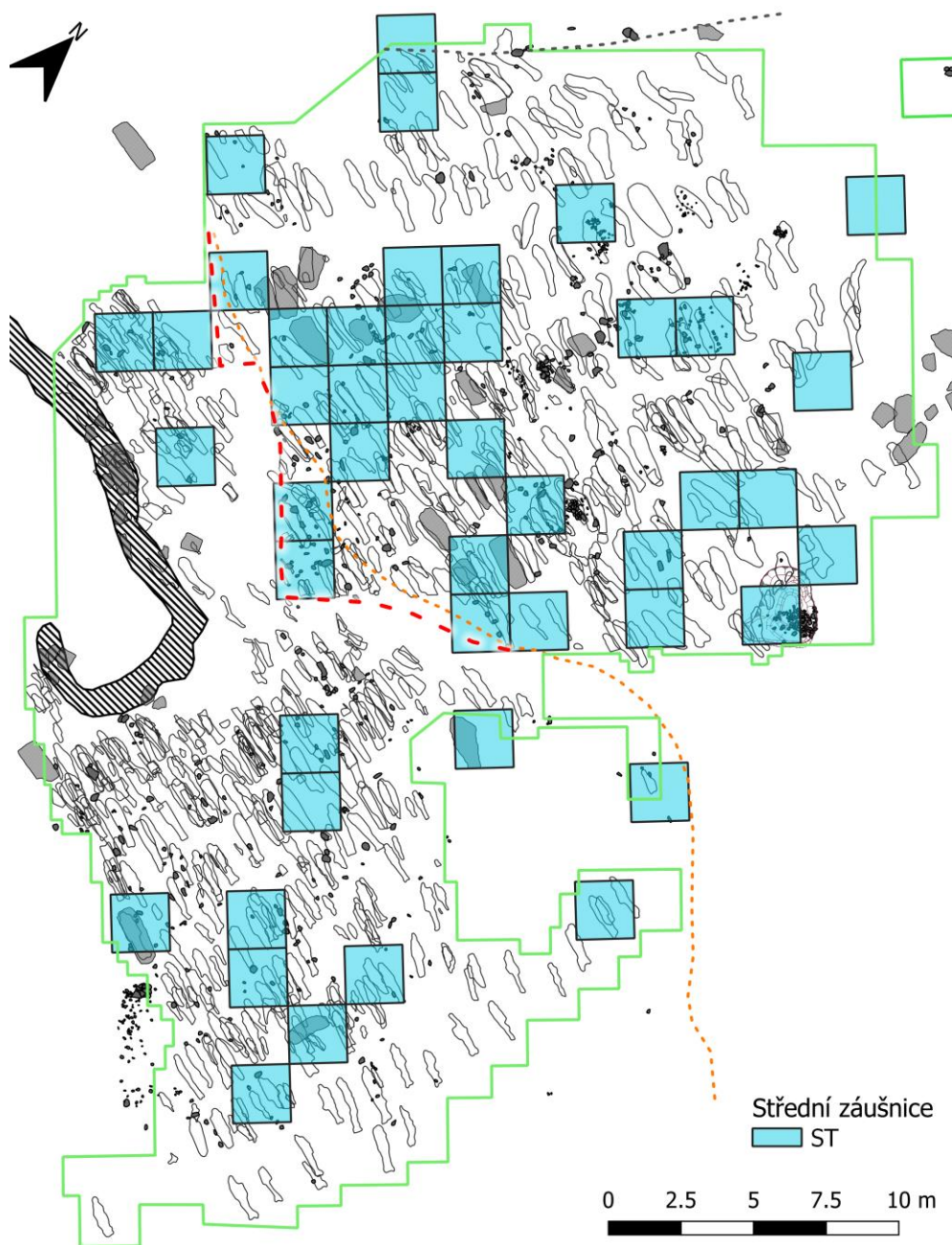
kap. 5.5.4.1.2). Jelikož předpokládám, že poloha jednotlivých nálezů pocházejících ze sekundárních poloh se od původního (primárního) uložení příliš nezměnila, začlenil jsem je do prostorové analýzy také. Pro přehlednost byly jednotlivé kategorie zpracovány zvlášť, zároveň jsem ale sloučil kategorie záušnic malých průměrů (M1–M3) a také kategorie záušnic velkých průměrů (V1–V6). Do jedné kategorie méně obvyklých typů záušnic byly sloučeny záušnice českého typu, záušnice s otvorem a záušnice kordované. Tato analýza byla vytvořena pouze pro plochu současného výzkumu, která však postihla také základ kostela a jeho nejbližší okolí zkoumané již v letech 1984–1988. Nicméně k dalšímu rozšíření analýzy jsem z důvodu nereprezentativnosti vzorku nepřistoupil. Považuji za nutné zde ještě učinit poznámku týkající se umělého rozdělení zkoumané plochy terénním sesuvem. Hranice mezi těmito dvěma, původně od sebe přibližně 10 metrů vzdálenými, plochami je vyznačená přerušovanou červenou linií. Hroby nalézající se jižně a jihozápadně od této linie ležely na přemístěném terénu, zatímco poloha hrobů v severovýchodní části je původní. Menší oranžová přerušovaná linie vymezuje původní rozsah hrany přesunutého terénu.

Rozšíření záušnic malých rozměrů se jednoznačně koncentruje především v severovýchodní části pohřebiště, pouze okrajově jejich výskyt sledujeme v okolí kostela (Obr. 35). Záušnice této kategorie lze zařadit do 11. století (Tomková 2005, 267–268)

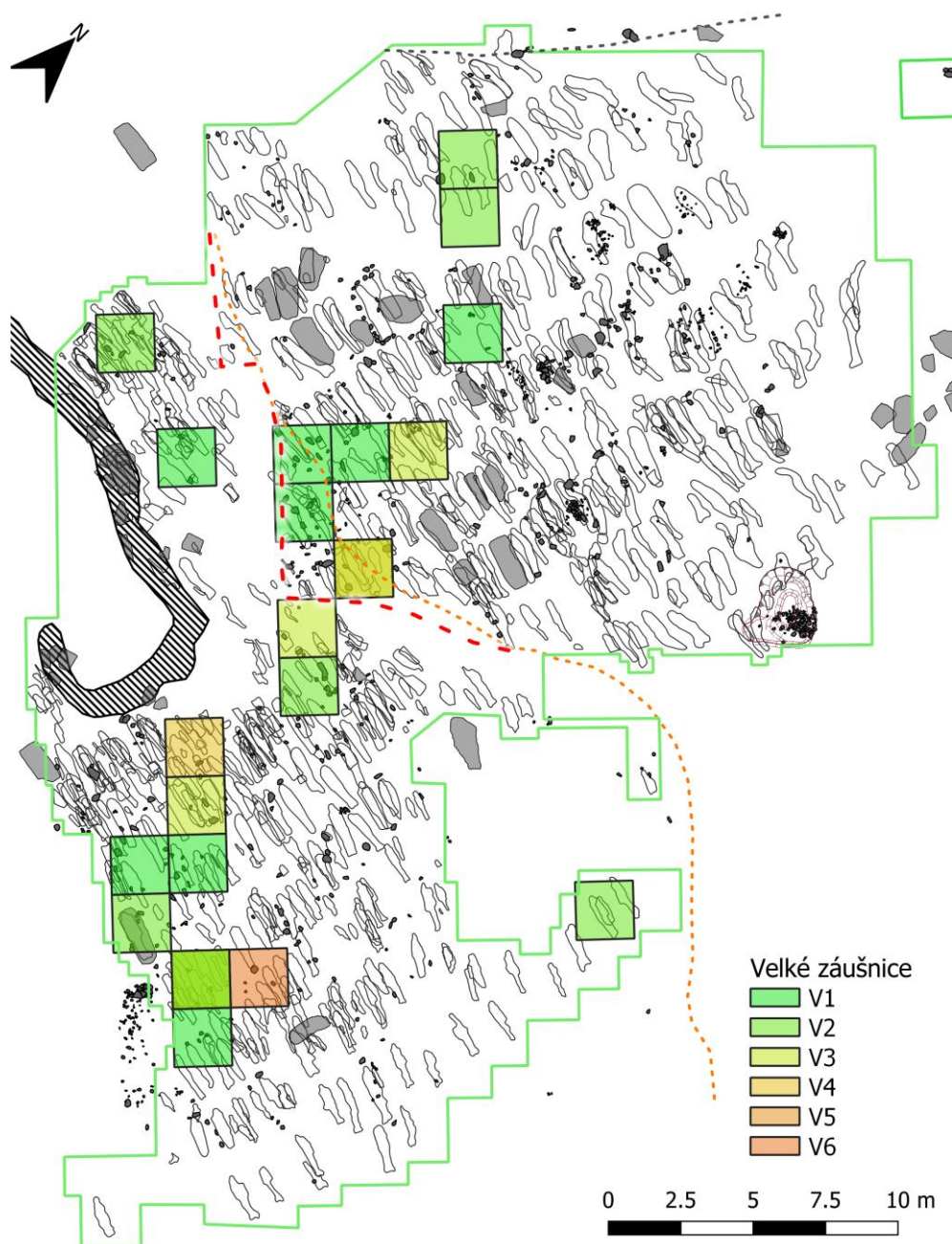
Obr. 35: Záušnice kategorie M1–M3

Záušnice středních rozměrů, jež jsou zastoupeny nejpočetněji, byly nalezeny takřka v rámci celé zkoumané plochy. Přesto lze i u nich pozorovat výraznější koncentraci v severovýchodní části pohřebiště (Obr. 36). Datování v tomto případě odpovídá převážně 11. a v menší míře zřejmě také 12. století (Nechvátal 1999, 122–123; Tomková 2005, 269; Štefan 2010, 183).

Obr. 36: Záušnice kategorie ST

U záušnic větších průměrů již sledujeme jejich výrazný úbytek jak v celkové četnosti nálezů, tak v jejich výskytu v severovýchodní části pohřebiště. Naopak častěji byly nalezeny v části jihozápadní, v okolí stavby kostela (Obr. 37). Záušnice této kategorie lze datovat převážně do 12. století, u největších exemplářů lze uvažovat i o počátku 13. století (Nechvátal 1999, 121–125; Tomková 2005, 269–270; Štefan 2010, 183).

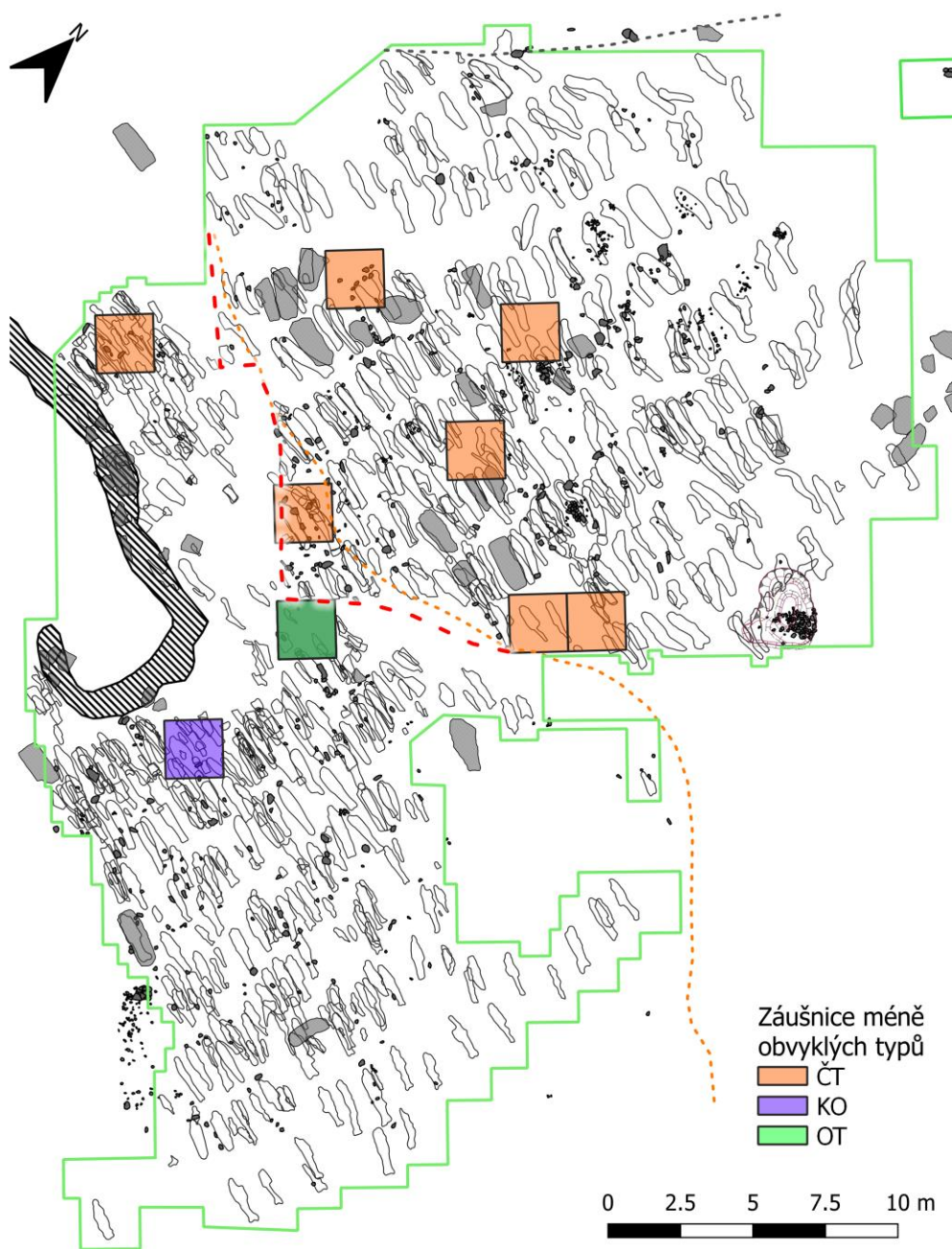

Obr. 37: Záušnice kategorie V1–V6

Nálezy záušnic méně obvyklých typů jsou zastoupeny zejména záušnicemi českého typu, následované kordovanými záušnicemi a záušnicemi s otvorem. Omezený počet zejména posledních dvou typů značně komplikuje úvahy o jejich chronologické příslušnosti.¹¹² Poloha obou hrobů s těmito exempláři ve východní části pohřebiště, a navíc v blízkosti kostela ukazuje na jejich mladší zařazení, zřejmě do konce 12. století. To je rovněž podpořeno jejich velkými rozměry (*Krumphanzlová*

¹¹² Tento počet byl v sezóně 2018 v případě obou typů rozšířen o další dva exempláře pocházející z výbavy jednoho hrobu, jehož poloha byla přibližně 10 metrů jihovýchodně od kostela.

1974, 55–56; Tomková 2005, 270–272; Štefan 2010, 183). Větším počtem, podporující přesnější prostorové vyhodnocení, disponuje skupina záušnic českého typu, které se koncentrují téměř výhradně v severovýchodní části pohřebiště, s tím korespondují jejich průměry, které zde pouze výjimečně přesahují 30 mm (Obr. 38). Z chronologického hlediska je tedy možné tyto menší kusy zařadit ještě na konec 11. století, případně na počátek 12. století, za mladší lze považovat trojici exemplářů s průměry od 35,8 do 52,8 mm, které náleží pravděpodobně již vyspělému 12. století (Tomková 2005, 270–272; Štefan 2010, 183).

Obr. 38: Záušnice kategorie ČT, KO, OT

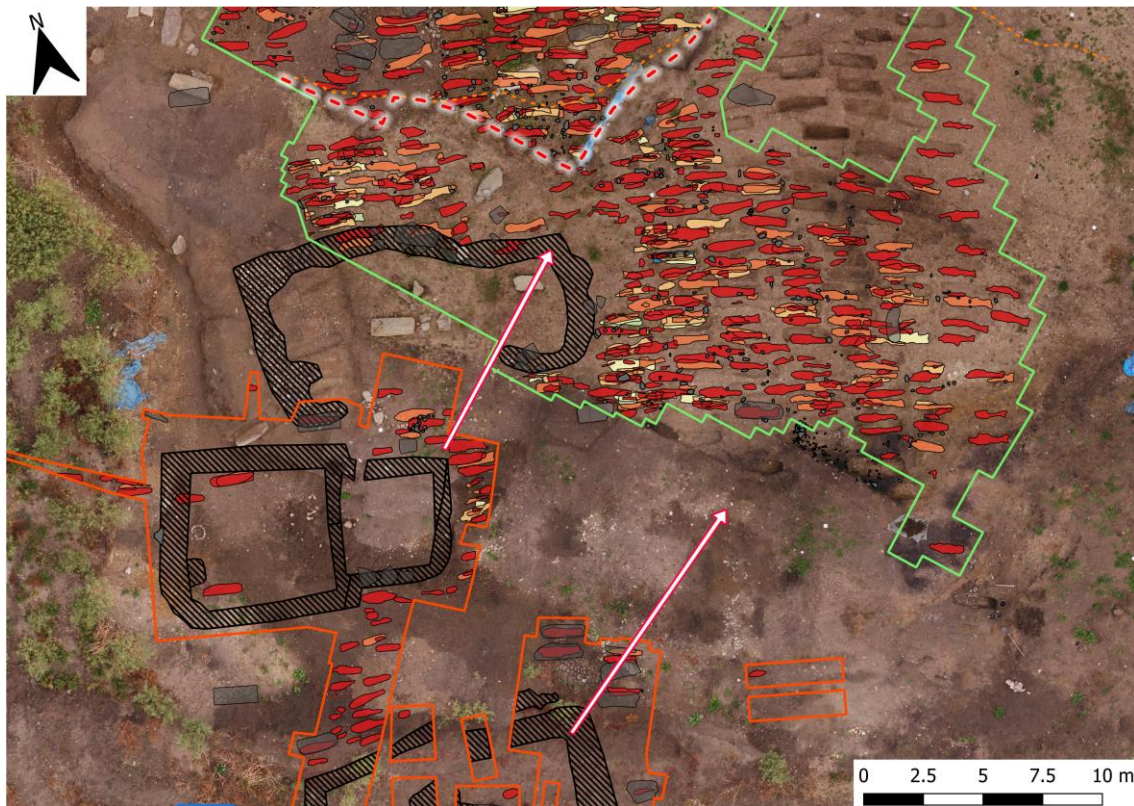
5.6 Rekonstrukce podoby pohřebiště

Již v úvodu byl vysloven záměr pokusit se rekonstruovat terén, který se v důsledku postdepozičních procesů přemístil přibližně o 10 metrů. V této kapitole je popsán postup použitý při této rekonstrukci spolu s odůvodněním jednotlivých kroků.

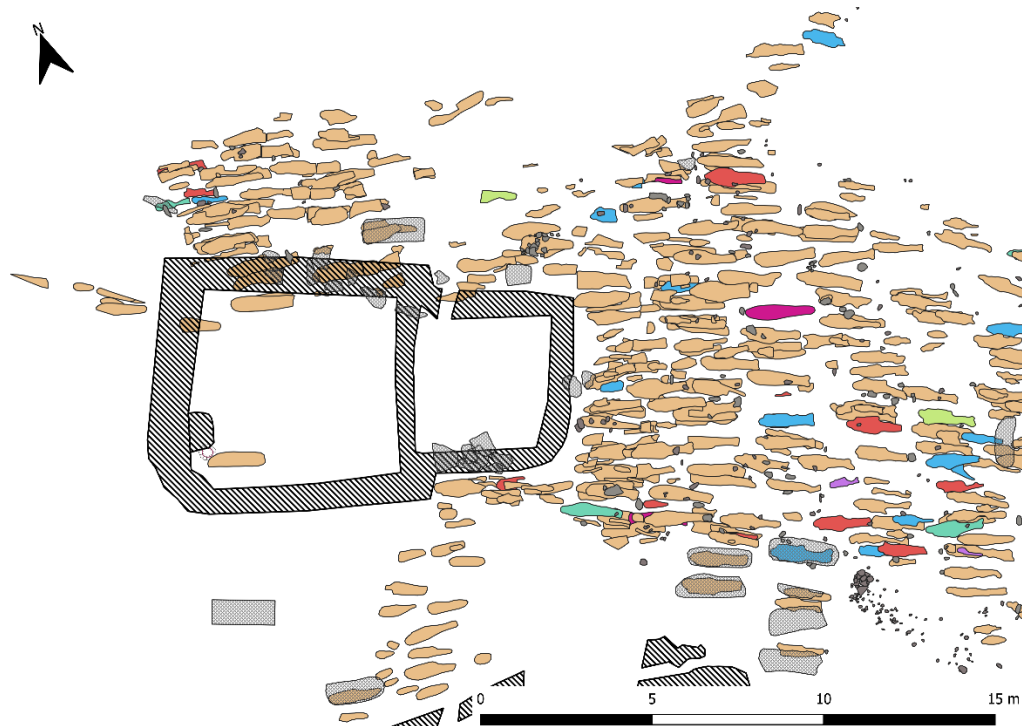
Prvním nezbytným předpokladem pro vytvoření rekonstrukce v určitých mezích přesnosti byla znalost podoby pohřebiště ještě před jeho poškozením. Velmi přínosný byl v tomto ohledu výzkum V. Brycha, byť tehdy nebyl poznán charakter pohřebiště v celém rozsahu, poměrně dobře se však podařilo zdokumentovat průběh kamenných základů kostela (obj. 7). Po revizním výzkumu těchto základů, který se uskutečnil v letech 2014 a 2018, se ukázalo, jakým způsobem probíhala deformace terénu v této části pohřebiště. Velmi dobře bylo patrné celkové roztažení půdorysu do stran (na západ a východ) a prohnutí na sever v místě severní podélné stěny lodi kostela. Také několik hrobů pokračujících dále severním směrem od kostela bylo roztrženo či jinak poškozeno trhlinami, což opět dobře dokládalo směr a míru posunutí jednotlivých částí terénu. Tyto trhliny zde byly dobře patrné i v začištěné ploše, naproti tomu v ploše sesutého terénu východně od kostela zkoumaného v letech 2016 a 2017 zjištěny nebyly. Ani stav odkrytých hrobů nenaznačoval tuto možnost, z toho důvodu se lze domnívat, že zde terén s pohřebištěm zůstal ve své původní podobě takřka nezměněn. Změn doznala zřejmě pouze nivelita terénu v souvislosti s propady v celé této oblasti, tu však vzhledem k neznámému původnímu terénnímu reliéfu nelze bohužel rekonstruovat.

Rekonstrukce s využitím výše zjištěných skutečností byla provedena v prostředí ArcGIS 10.5, který umožňuje snadnou manipulaci s objekty z více vrstev najednou. Nejprve byly tedy sesazeny a opraveny části pohřebiště poškozené trhlinami, následně byla celá odtržená část pohřebiště přesunuta zpět na přibližné původní místo, referenčním bodem, či spíše objektem byl odkrytý půdorys kostela se sondou z roku 1986, která přiléhala z východu k presbytáři. Zde se po více než 30 letech zřejmě podařilo sjednotit několik skeletů, které byly uměle rozděleny někdejší východní hranou zmíněné sondy, k tomu ale více napoví až budoucí antropologický posudek. Také v tomto ohledu je nutné nahlížet na prostorové analýzy vytvořené na základě této rekonstrukce pouze jako na jednu z možností interpretace skutečného stavu lokality. Lze

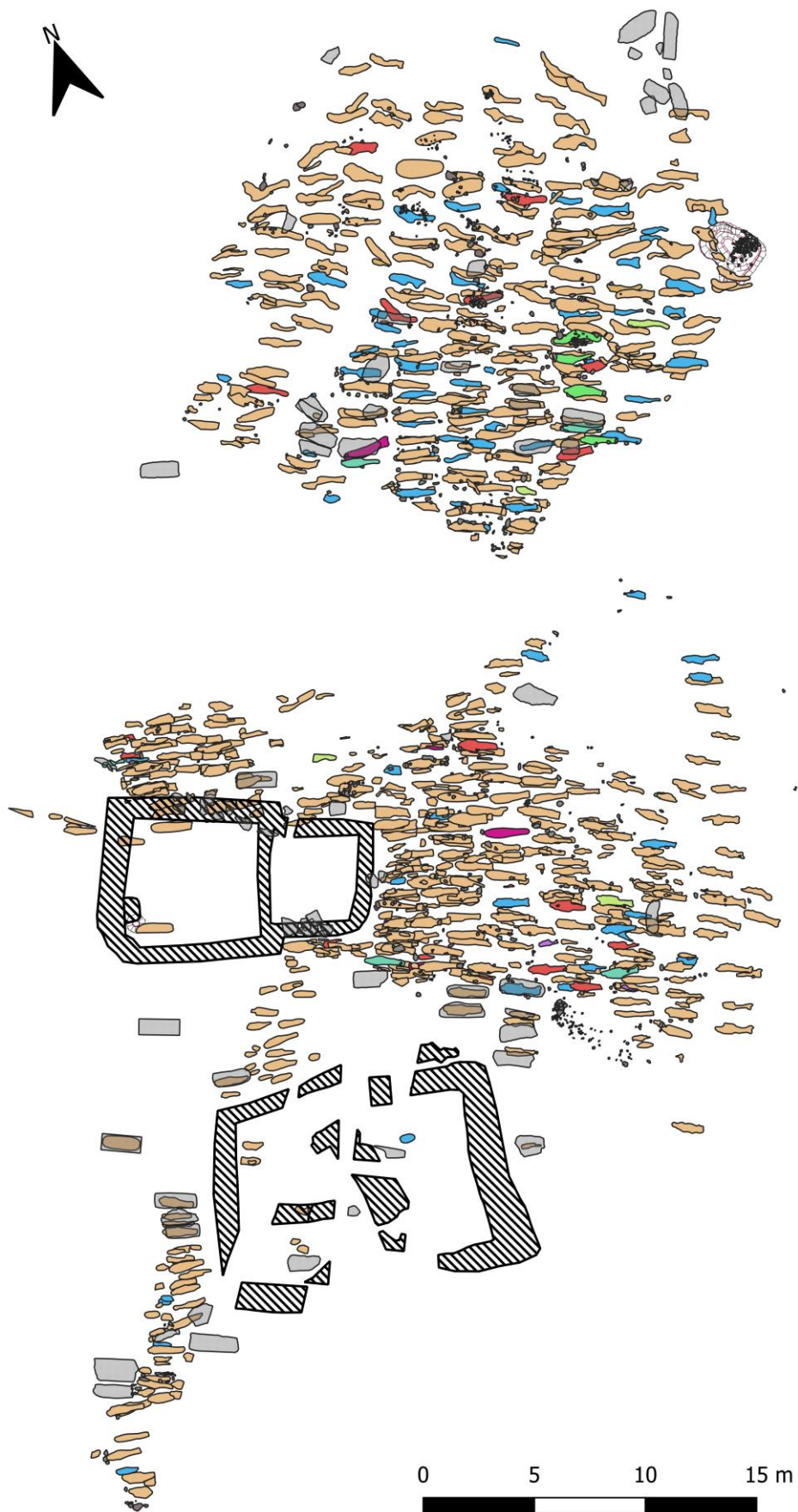
však stále očekávat, že budoucí výzkumné sezóny přinesou další upřesňující informace, zvláště pak ve vztahu k nedostatečně zdokumentované sezóně 1988.

Obr. 39: Zobrazení míry sesuvu části pohřebiště. Oranžově ohraničená plocha výzkumu z let 1984–1988, zeleně plocha výzkumu 2013–2017 (podkladový snímek V. Hůda 2018)

Obr. 40: Rekonstruovaná podoba pohřebiště v okolí kostela (obj. 7)

Obr. 41: Rekonstruovaná celková podoba pohřebiště na základě výsledku výzkumu z let 1970, 1984–1988 a 2013–2017; barevně odlišeny jsou hroby s výbavami

6 Závěr

Jak ukázal přehled zaznamenaných pohřebních aktivit v severozápadních Čechách, je v současné době komplexně zpracována pouze malá část z nich. Řada z evidovaných pohřebišť byla totiž registrována již na přelomu 19. a 20. století. Problém tak často spočívá v tom, že stáří lokalit a nálezů nelze spolehlivě ověřit. Dalším úskalím je zpravidla malý vzorek prozkoumaných hrobů, přičemž hrobů s výbavami je ještě méně. V severozápadních Čechách neznáme pohřebiště z venkovského prostředí, kde by byl počet hrobů vyšší než 100. Tuto hranici překračují pouze dvě lokality – hradiště v Bílině a v Žatci, která tak nejen počtem hrobů ale i skladbou hrobových výbav poskytují nejlepší možnosti při srovnání s nesevětickým pohřebištěm.

Pohřebiště v Nesvěticích představuje významnou sondu v poznání pohřebního ritu v době přechodu od raného k vrcholnému středověku. Přestože jde o venkovské pohřebiště, zjištěnou intenzitu pohřbívání bychom očekávali spíše v prostředí městského charakteru. Etážový způsob pohřbívání zde byl uplatněn zřejmě již v 11. století. Otázka vzniku a zániku pohřebiště dosud není uzavřena a pokus o její zodpovězení nabyde oprávněnosti až s ukončením poslední výzkumné sezóny. Předběžné závěry je přesto možné učinit již nyní za znalosti současného stavu výzkumu, kterým byla postihnuta značná část plošně odkrytého pohřebiště v rozsahu přibližně 1160 m². Nutno dodat, že tato hodnota zahrnuje také místa zkoumaná sice podruhé, revizně, ale přesto na jiném místě. Počátek existence, charakter a přibližný rozsah pohřebiště jsou parametry, které nám jsou zřejmě již známy. Jak ukazuje následující vývoj, cesta k nim ale nebyla přímá. Výsledky prvního archeologického výzkumu, který zde po čtyři sezóny vedl Vladimír Brych, zasadily pohřebiště do období vrcholného středověku. Ale již první sezóna nové etapy výzkumu Petra Čecha a Michala Soukupa prokázala jejich nepřesnost a počátek pohřbívání byl pod vahou nových nálezů posunut do 11. století. S dalším odstupem let a s přibývajícím nálezem lze potvrdit kontinuitu pohřbívání až do 13. století. Zjistit, zda bylo pohřebiště využíváno i nadále obyvateli nedalekých Nesvetic až přibližně do poloviny 15. století, kdy tamější osídlení zřejmě zaniklo, bude jedním z úkolů následujících výzkumných sezón. Nejasný je také důvod, který dal vzniknout takto rozsáhlému pohřebišti, pouze množstvím hrobů a absencí soudobých pohřebišť v širším okolí se lze domnívat, že sloužilo jako centrální obyvatelům této oblasti. V okruhu pěti kilometrů byly zaznamenány tři lokality

(Břežánky, Kopisty a Osek) s pohřebními aktivitami datovanými do mladší doby hradištní bohužel pouze na základě nepřímých dokladů. Skutečně nejbližší soudobé pohřebiště se tak nalézá až v Bílině. Kdo ale byli lidé, kteří zde pohřbívali své blízké a z jakého socioekonomického prostředí pocházeli? Výpověď pohřebních výbav v tomto období již není tak jednoznačná. To názorně dokládá podobná skladba nálezů v hrobech jak jedinců pohřbených v centru politicko-ekonomického dění, tak jedinců z venkovského prostředí. Přesto není sporu o tom, že hrobové výbavy určitým způsobem i v tomto období odráží bohatství jedince (případně pozůstalých) a dokládají tak stratifikaci společnosti. Otázkou je, zda lze následně považovat hroby bez výbavy automaticky za hroby chudých. Napovědět by opět mohla antropologie, například sledováním kalcifikace zubů spolu s nadměrným opotřebením kloubů apod. Dosavadní poznatky o pohřbených jedincích spolu s přítomností, byť ojedinělých ale o to překvapivějších nálezů totiž nasvědčují poměrně pestrému společenskému spektru.

Jedním z hlavních úkolů předložené práce, bylo vyhodnocení esovitých záušnic, jakožto specifické složky pohřebních výbav na pohřebištích z mladší a pozdní doby hradištní. Vedle základního popisu a typologického rozčlenění jsem se zaměřil na sledování závislosti mezi velikostí záušnic a stářím jedince. S tím je ale spojeno jedno úskalí, s nímž jsem se musel vypořádat a které spočívá v neúplném antropologickém zpracování všech posuzovaných jedinců. To se týká přibližně tří čtvrtin z celkového počtu. Rozčlenění do základních věkových kategorií (dospělý – nedospělý) jsem tedy provedl vlastním posouzením fotografií, na nichž byly zachyceny jednotlivé skelety. Za primární rozlišovací znak jsem považoval stupeň srůstu epifýz dlouhých kostí. V případě, že zachovalost jedince takové určení nedovolovala, upustil jsem od něj úplně, případně jsem určení provedl pouze na základě celkové velikosti a gracilnosti nebo naopak robustnosti skeletu. Připouštím, že zvláště v tomto ohledu mohl vzniknout prostor k chybám. Přesto věřím, že chybovost nedosáhla takové úrovně, aby měla na výsledné statistické vyhodnocení výraznější vliv. Analyzovaný soubor záušnic přinesl zajímavá zjištění, která se pokusím shrnout v několika následujících větách. Záušnice ve výbavě nedospělého jedince tvořily často početnější soubory zpravidla z tenčích drátů a všech průměrů. Hrobový inventář dospělého jedince byl naopak častěji tvořen pouze jednotlivými kusy, zpravidla malých až středních průměrů a silnějšího drátu. Z toho také vyplývá, že záušnice plátované stříbrem, které se

často vyznačují právě větší silou drátu, byly doménou převážně dospělých jedinců. Záušnice velkých průměrů byly v hrobech dospělých jedinců zjištěny zcela ojediněle.

Esovité záušnice jsem dále zpracoval ve světle vertikální a horizontální stratigrafie nesvětického pohřebiště. K vypracování horizontální stratigrafie jsem využil plán pohřebiště vytvořený v prostředí programu QGIS, do něhož jsem následně promítl prostorové zastoupení záušnic v rámci jednotlivých velikostních kategorií. Podařilo se tak prokázat, že v severní části pohřebiště byl mnohem větší výskyt záušnic malých průměrů a záušnic českého typu. Nálezy záušnic středního průměru byly taktéž zaznamenány převážně v severní části, nicméně výrazně zastoupeny byly již také v části východní. Záušnice větších průměrů spolu se záušnicemi z kordovaného drátu a záušnicemi s otvorem byly nalezeny převážně ve východní části pohřebiště a v blízkosti kostela. Z chronologického hlediska se tak zřejmě po polovině 11. nebo až počátkem 12. století přesunulo těžiště pohřbívání ze severní části pohřebiště směrem k jihu (ke kostelu) a k východu. Vertikální stratografií byl na šesti vybraných čtvercích ověřován základní předpoklad, že s postupem času se průměr záušnic zvětšuje. Byly tak detailně posuzovány hroby s nálezy záušnic, byť často nebyly v přímém stratigrafickém vztahu. Přesto se zpravidla podařilo stanovit pravděpodobnou stratigrafickou závislost, a tedy i chronologickou následnost těchto hrobů. Výjimku by mohla představovat situace zachycená ve čtverci 02-25, kde byl hrob vybavený stříbrnou záušnicí menšího průměru stratigraficky mladší než hrob vybavený stříbrem plátovanou záušnicí středního průměru. Tato situace spíše dokládá možnost přetrvání záušnic menšího průměru do mladšího období než časnější výskyt záušnic středního průměru.

Dosavadní výsledky současné etapy výzkumu jsou negativně poznamenané výraznými deformačními procesy, jejichž projevy lze digitalizací zmírnit, nikoliv však zcela napravit. Určení původní podoby lokality je možné odvozovat omezeně pouze tam, kde byl původní stav dřívějším výzkumem zaznamenán, případně tam, kde byly terénní změny dobře čitelné. Nerekonstruovatelnými jsou části, kde neznáme rychlost ani míru těchto postdepozičních procesů. Podle dosavadních poznatků se zřejmě nejednalo jen o jednorázovou událost a jejich průběh byl navíc odlišný v různých úrovních terénu. Za těchto podmínek nelze zcela potlačit míru nejistoty při posuzování stratigrafických vztahů na pohřebišti, velmi důležitá proto bude jejich další korelace při

opětovném odkrytí situací zdokumentovaných již v letech 1984–1988 a tedy v době, která předcházela výrazným terénním změnám.

7 Seznam zdrojů

7.1 Literatura

Bartošková, A. 2013: Obolus mrtvých a jeho význam pro datování archeologických pramenů, Archaeologia Historica 38, 129–138.

Beneš, J. et al. 2010: Archeologický výzkum raně středověkého hradiště Na Jánu v Netolicích a objev zaniklé církevní architektury. In: O. Chvojka (ed.), Archeologické výzkumy v jižních Čechách 23, České Budějovice, 191–204.

Beneš, J. et al. 2012: Výzkum hradiště Na Jánu v Netolicích v krajinných, antropologických, genetických a artefaktuálních souvislostech: Zpráva za sezónu 2011. In: O. Chvojka (ed.), Archeologické výzkumy v jižních Čechách 25, České Budějovice, 265–277.

Beranová, M. – Lutovský, M. 2009: Slované v Čechách. Archeologie 6.–12. století. Praha.

Bešťáková, M. 2014: Pohřební ritus mladohradištního období v jižních Čechách. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Boháč, Z. 1987: Postup osídlení a demografický vývoj českých zemí do 15. století, Historická demografie 12, 59–87.

Boháčová, I. – Blažková, G. 2011a: Pohřebiště na Loretánském náměstí v Praze – Hradčanech. Archeologický výzkum Ivana Borkovského a jeho výsledky. Díl I. – Textová část, Castrum Pragense 11. Praha.

Boháčová, I. – Blažková, G. 2011b: Pohřebiště na Loretánském náměstí v Praze – Hradčanech. Archeologický výzkum Ivana Borkovského a jeho výsledky. Díl II. – Dokumentace, Castrum Pragense 11. Praha.

Bubeník, J. 1988: Slovanské osídlení středního Poohří. Praha.

Buchvaldek, M. 1999: Slovanské pohřebiště v Sulejovicích, okr. Litoměřice. In: J. Klápště – J. Sláma (eds.), Studia Mediaevalia Pragensia 4, Praha, 81–115.

Brych, V. 1989: Nesvětica, zaniklá středověká ves na Mostecku. Současný stav a perspektivy výzkumu, Archaeologia Historica 14, 311–318.

Cach, F. 1972: Nejstarší české mince. 2. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.

Cach, F. 1974: Nejstarší české mince. 3. České a moravské mince doby brakteátové. Praha.

Čech, P. – Černý, V. 1996: Nové možnosti studia pohřebního ritu na příkladu únětických hrobů z Konobrží, okr. Most. Archeologické rozhledy 48, 35–59.

Čech, P. – Křivánek, R. – Soukup, M. 2014: Interdisciplinární výzkum raněstředověkého pohřebiště v Nesvěticích (k. ú. Libkovice u Mostu, okr. Most). In: K. Sklenář (ed.), Zprávy české archeologické společnosti. Archeologické výzkumy v Čechách 2013. Sborník referátů z informačního kolokvia. Supplément 93, Praha, 29–31.

Čechura, J. 2006: Hry a hrací pomůcky. Příspěvek ke studiu volného času ve středověku. (Nepublikovaný rukopis bakalářské práce.) Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha.

Čechura, M. 2018: Archeologický průzkum kostela sv. Václava v Bukovníku. Vlastivědný sborník Muzea Šumavy X, 69–82.

Černá, E. – Klápště, J. – Velímský, T. 1985: 218. Libkovice, okr. Most, Výzkumy v Čechách 1982–1983, 87.

- Černý, V. 1995: Význam tafonomických procesů při studiu pohřebního ritu, *Archeologické rozhledy* 47, 301–313.
- Čuláková, K. 2016: Raně středověké pohřebiště v Přezleticích (okr. Praha-východ). In: K. Sklenář (ed.), *Zprávy české archeologické společnosti. Archeologické výzkumy v Čechách 2015. Sborník referátů z informačního kolokvia. Supplément 101*, Praha, 26.
- Derner, K. 2012: Raně středověké pohřebiště v Mlékojedech a jeho regionální souvislosti. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.
- Derner, K. – Sušická, V. 2016: Raně středověké pohřebiště a sídliště na břehu Nechranické přehrady. In: K. Sklenář (ed.), *Zprávy české archeologické společnosti. Archeologické výzkumy v Čechách 2015. Sborník referátů z informačního kolokvia. Supplément 101*, Praha, 28.
- Dresler, P. 2002: Esovité záušnice a některé problémy s nimi spojené. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.
- Dresler, P. 2013: Nové mladohradištní pohřebiště u Břeclavi: trať Louky od Břeclavska, *Archeologické rozhledy* 65, 776–785.
- Frolík, J. 2013: Pohřebiště na II. nádvoří Pražského hradu, *Archaeologia Historica* 38/1, 91–105.
- Frolík, J. 2015a: Pohřebiště u kostela Panny Marie a na II. nádvoří Pražského hradu. Díl I. Katalog, *Castrum Pragense* 14. Praha.
- Frolík, J. 2015b: Výzkum u kostela sv. Petra a Pavla v Kostelci u Heřmanova Městce (okr. Chrudim), *Archeologie východních Čech* 10, 150–176.
- Frolík, J. 2017a: Pohřebiště u kostela Panny Marie a na II. nádvoří Pražského hradu. Díl II. Analýza, *Castrum Pragense* 14. Praha.
- Frolík, J. 2017b: Pohřbívání ve vrcholném středověku a v novověku na Chrudimsku, Pardubicku a Kolínsku, *Archaeologia Historica* 42/1, 187–205.
- Frolík, J. et al. 2016: Pohřebiště ve vnitřním areálu Pražského hradu, *Castrum Pragense* 15. Praha.
- Frolík, J. – Mácalová, M. – Stránská, P. 2016: Kostel sv. Václava v Jezbořicích (okr. Pardubice) a počátky pohřbívání u něho, *Východočeský sborník historický* 30, 5–97.
- Frolík, J. – Musil, J. 2016: Příspěvek k sociální identifikaci středověkých obyvatel Chrudimi na příkladu hřbitova u kostela Nanebevzetí Panny Marie, *Archaeologia Historica* 41/2, 243–262.
- Frolík, J. – Smetánka, Z. 2014: Pohřebiště v Lumbeho zahradě na Pražském hradě. Díl I. Katalog, *Castrum Pragense* 12. Praha.
- Frolíková-Kaliszová, D. 2005: Prsteny z Pražského hradu a jeho předpolí. In: K. Tomková (ed.), *Castrum Pragense 7 – Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I.1*, Praha, 359–386.
- Frolíková-Kaliszová, D. 2014: Pohřebiště z 10. století v Praze–Střešovicích – předběžná zpráva. *Archaeologia Historica* 39/1, 315–329.
- Gabriel, F. 1988: Slovanské pohřebiště v Litoměřicích – Plešivecké ulici, *Litoměřicko* 23, 75–92.
- Hanáková, H. 1963: Antropologický rozbor slovanských kostrových hrobů z Žalan, *Památky archeologické* 54, 308–314.
- Haperen, M. C. van 2010: Rest in Pieces: an Interpretive Model of Early Medieval 'Grave Robbery'. *Medieval and Modern Matters* 1, 1–36.

Hejhal, P. 2016: Záchranný archeologický výzkum v trase dálnice D11 v roce 2015 – raně středověké pohřebiště. In: K. Sklenář (ed.), Zprávy české archeologické společnosti. Archeologické výzkumy v Čechách 2015. Sborník referátů z informačního kolokvia. Supplément 101, Praha, 27.

Hejna, A. 1975: 216. Vroutek u Podbořan, okr. Louny, Výzkumy v Čechách 1973, 181.

Hendrychová, S. – Frolík, J. 2016: Kostel sv. Václava v Žabonosech (okres Kolín) a jeho počátky, *Archaeologia Historica* 41/1, 235–246.

Hlas, J. – Marešová, B. 2017: Mladohradištní pohřebiště na katastru obce Holasovice, (okr. Opava), *Pravěk NŘ* 25, 273–292.

Horník, P. et al. 2018: Zdechovice – středověké pohřebiště, *Archeologie východních Čech – Supplementum* 2, Hradec Králové.

Hrdlička, L. – Richter, M. 1974: Slovanské a středověké osídlení Oškobrhu u Poděbrad, *Památky archeologické* 65, 111–184.

Jungerová, J. et al. 2016: Základní antropologická analýza kosterních pozůstatků z mladohradištního pohřebiště v Dětkovicích – Za zahradama (okr. Prostějov), *Pravěk NŘ* 24, 253–264.

Klápště, J. 1987: 280. Malé Březno (okr. Most), *Výzkumy v Čechách 1984–1985*, 118.

Klápště, J. 1989: 266. Malé Březno (okr. Most), *Výzkumy v Čechách 1986–1987*, 110–111.

Klápště, J. 1994: Paměť krajiny středověkého Mostecka. Most.

Klápště, J. 2000: Příspěvek k archeologickému poznávání úlohy mince v přemyslovských Čechách, *Archeologické rozhledy* 51, 774–808.

Klápště, J. 2005: Proměna českých zemí ve středověku. Praha.

Koutecký, D. 1964: Hradištní kostrový hrob ze Želenic (o. Most), *Archeologické rozhledy* 16, 754–757.

Košťová, N. 2014: Pohřebiště na akropoli libického hradiště. Nové zhodnocení archeologického výzkumu. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Kraus, M. 2017: Vývoj a struktura osídlení severozápadních Čech v raném středověku. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Krumphanzlová, Z. 1961: K otázce vampyrismu na slovanských pohřebištích, *Památky archeologické* 52, 544–549.

Krumphanzlová, Z. 1974: Chronologie pohřebního inventáře vesnických hřbitovů 9.–11. věku v Čechách, *Památky archeologické* 65, 34–110.

Krumphanzlová, Z. et al. 2013: Raně středověké pohřebiště v Praze-Lahovicích. Praha.

Marešová, B. 2006: Vývoj pohřbívání v raně středověkých aglomeracích a lokačních městech na příkladu Žatce. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Mazuch, M. – Hladík, M. – Skopal, R. 2017: Úpravy hrobových jam a dřevěné konstrukce v hrobech na pohřebištích Velké Moravy: (sociální, duchovní a chronologický fenomén). Brno.

Měřínský, Z. 2009: České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu I. Praha.

Měřínský, Z. 2013: Hmotná kultura mladší doby hradištní na Moravě a ve Slezsku. *Archaeologia Historica* 38/1, 45–90.

Motyková, K. – Lutovský, M. 2010: Raně středověké pohřebiště v areálu Hradiště nad Závistí (k. ú. Lhota, okr. Praha-západ), *Archeologie ve středních Čechách* 14, 355–420.

- Nechvátal, B. 1999:* Radomyšl. Raně středověké pohřebiště. Praha.
- Nechvátal, B. – Stránská, P. – Světlík, I. 2012:* Radiouhlíkové datování raně středověkého pohřebiště v Radomyšli u Strakonice. *Archaeologia Historica* 37/2, 497–505.
- Novotná, L. 2010:* Dislokace kostí v středo- a mladohradištních hrobech. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Přírodovědné fakultě Masarykovy univerzity v Brně.
- Ottenwelter, E. et al. 2012:* Manufacturing processes of S-shaped temple rings from Vrbno, Central Bohemia, *Archeologické rozhledy* 64, 525–533.
- Píštěková, H. 2011:* Tafonomie v archeologickém kontextu. Analýza velkomoravských pohřbů na lokalitě Břeclav-Pohansko-Lesní hrád. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.
- Podhorský, J. 2015:* Náhrobní kameny z raně středověkého pohřebiště v Nesvěticích. Rukopis bakalářské práce. Uloženo na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové.
- Podhorský, J. – Drnovský, P. 2017:* Raně středověké náhrobníky z Čech, *Archeologie ve středních Čechách* 21/1, 373–407.
- Profantová, N. et al. 2010:* Klecany: raně středověká pohřebiště. 2. svazek. Praha.
- Profantová, N. et al. 2015:* Klecany: raně středověká pohřebiště. 1. svazek. Praha.
- Profous, A. 1951:* Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny III. M–Ř, Praha, 214.
- Prokeš, L. 2007:* Posmrtné změny a jejich význam při interpretaci pohřebního ritu. *Archaeologia mediaevalis Moravia et Silesiana*. Brno.
- Ptáček, M. – Průchová, E. 2017:* Kostrové hroby u Zechovic. Lokalizace výzkumu J. V. Želízka z roku 1923 a nové zhodnocení nálezového fondu, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 30, 343–351.
- Sedláček, A. 1998:* Místopisný slovník historický Království českého. Praha.
- Schejbalová, Z. 2011:* Raně středověká řadová pohřebiště v Plzeňském kraji. Plzeň.
- Schejbalová, Z. 2013:* Vztahy českých zemí a jihovýchodního Německa (Horní Falc a Horní Franky) v raném středověku na základě archeologických nálezů. Rukopis disertační práce. Uloženo na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni.
- Schütz, K. 1982:* Sagen und Schilderungen des Mittel- und Erzgebirges. Lehrerverein.
- Sláma, J. 1977:* Mittelböhmen im frühen Mittelalter. I. Katalog der Grabfunde. Praha.
- Smrž, Z. 1984:* 192. Levousy, o. Křesín, okr. Litoměřice. *Výzkumy v Čechách 1980–1981*, 62.
- Stolz, D. – Stolzová, D. – Lutovský, M. 2012:* Raně středověké pohřebiště ve Zbuzanech, okr. Praha-západ, *Archeologie ve středních Čechách* 16, 327–362.
- Svoboda, B. 1963:* Hradištní pohřebiště s dřevěnou stavbou v Žalanech u Teplic, *Památky archeologické* 54, 266–306.
- Šmerda, J. 1996:* Denáry české a moravské: katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.
- Šolle, M. 1991:* Kostel P. Marie na Budči (okr. Kladno) podle archeologického výzkumu v letech 1975–1980, *Památky archeologické* 82, 231–393.
- Štefan, I. 2010:* Příspěvek k chronologii a výpovědním možnostem esovitých záušnic. In: J. Klápště – J. Sláma (eds.), *Studia Mediaevalia Pragensia* 9, Praha, 171–205.

Štauberová, J. 1978: 180. Počedělice, okr. Louny. *Výzkumy v Čechách 1975*, 64.

Štorch, E. 1917: Archeologické nálezy v Mostě. Příspěvek k dějinám zemských obchodních cest, *Památky archeologické* 29, 1–9.

Šulc, V. 1884: Nálezy v Roudnici a okolí, *Památky archeologické* 12, 427–428.

Tomek, V. V. 1873: Registra desátků papežských, *Památky archeologické* 9, 967–968.

Tomková, K. 2005: Pohřební ritus na Pražském hradě a jeho předpolích ve středověku a novověku – charakteristika a vývoj. In: K. Tomková (ed.), *Castrum Pragense 7 – Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích*. Díl I.1, Praha, 159–196.

Tomková, K. et al. 2012: Levý Hradec v zrcadle archeologických výzkumů. *Pohřebiště Díl I*, Praha.

Tomková, K. – Košta, J. 2015: Raně středověké pohřebiště v Mělníku-Rousovicích, *Archeologie ve středních Čechách* 19, 271–318.

Tylová, K. 2017: Panství kláštera cisterciáků v Oseku se zaměřením na inkorponované farnosti. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Unger, J. 2012: Mladohradištní pohřebiště Diváky–Padělky za humny v povodí Harasky. *Jižní Morava*, 48 (51), 217–260.

Ungerman, Š. 2010: Počátky mladohradištních pohřebišť na Moravě. In: Ungerman, Š. – Přichystalová, R., *Zaměřeno na středověk. Zdeňkovi Měřínskému k 60. narozeninám*, Praha, 220–239.

Váňa, Z. 1976: Bílina. Výzkum centra přemyslovské hradské správy v severozápadních Čechách v letech 1952, 1961–64 a 1966, *Památky archeologické* 67, 393–478.

Váňa, Z. 1977: Bílina a Staré Bělsko, *Památky archeologické* 68, 394–432.

Velímský, T. 1991: Město na louce. Archeologický výzkum na Mariánské louce v Děčíně 1984–1989. *Děčín*.

Víšková, M. 2011: Antropologická analýza kosterního materiálu ze hřbitova okolo chrámu Sv. Ducha v Hradci Králové. Rukopis diplomové práce. Uloženo na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

Zápotocký, M. 1965: Slovanské osídlení na Litoměřicku, *Památky archeologické* 56/2, 205–391.

Zápotocký, M. 1975: Archeologické nálezy a výzkumy litoměřického muzea v letech 1945–1973. *Výzkumy v Čechách 1973*, 191–246.

Zápotocký, M. 1977: Slovanské osídlení na Děčínsku, *Archeologické rozhledy* 29, 521–553.

Zápotocký, M. 1978: Slovanské osídlení na Ústecku, *Archeologické rozhledy* 30, 258–303.

Zápotocký, M. 2018: Materiály k ranému středověku severočeského Polabí, *Archeologie ve středních Čechách* 22, 275–439.

Živný, M. 2005: Pohřební ritus na Moravě v 11.–15. století ve středoevropském kontextu. Rukopis disertační práce. Uloženo na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

7.2 Internetové zdroje

Budinský, P. 2012: Přehled archeologické sbírky regionálního muzea v Teplicích k 31. 8. 2008. Okres Teplice 1 (B-CH) [online] nedatováno [cit. 2018-12-11]. Dostupné z: <http://www.muzeum-teplice.cz/archeologicka-sbirka/>

Budinský, P. 2014: Přehled archeologické sbírky regionálního muzea v Teplicích k 31. 8. 2008. Okres Teplice 3 (P-Ž) [online] nedatováno [cit. 2018.12-11]. Dostupné z: <http://www.muzeum-teplice.cz/archeologicka-sbirka/>

Český hydrometeorologický ústav. Územní srážky [online] nedatováno [cit. 2018-10-06]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/historicka-data/pocasi/uzemni-srazky>

Státní archeologický seznam [online] nedatováno [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: http://isad.npu.cz/ost/archeologie/ISAD/edit_new/

7.3 Prameny

Antropologické posudky: *ArÚ Antropologický posudek č. 1157/2014–2016* (P. Stránská)

Archeologická databáze Čech 2013

Brych, V. 1984–1988a: Deník výzkumu. Nepublikovaný rukopis uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Brych, V. 1984–1988b: Deník hrobů. Nepublikovaný rukopis uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Brych, V. 1984: Kresebná dokumentace výzkumu. Nepublikovaný rukopis uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

CDB III-1: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III-1 (ed. G. Friedrich), Pragae 1942.

Čech, P. – Soukup, M. 2012: Bílina – tepelný napáječ. Závěrečná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu. Nepublikovaný rukopis závěrečné zprávy za roky 2011 a 2012 uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Čech, P. – Soukup, M. 2013: Archeologický výzkum raně středověkého pohřebiště z 11. – počátku 13. století v předpolí Lomu Bílina. Nepublikovaný rukopis závěrečné zprávy za rok 2013 uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Čech, P. – Soukup, M. 2014: Archeologický výzkum raně středověkého pohřebiště v předpolí Lomu Bílina. Nepublikovaný rukopis závěrečné zprávy za rok 2014 (II. sezóna) uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Čech, P. 2015: Archeologický výzkum raně středověkého pohřebiště v předpolí Lomu Bílina. Nepublikovaný rukopis závěrečné zprávy za rok 2015 (III. sezóna) uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Čech, P. 2016: Archeologický výzkum raně středověkého pohřebiště v předpolí Lomu Bílina. Nepublikovaný rukopis závěrečné zprávy za rok 2015 (IV. sezóna) uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Emler, J. ed. 1881: Decem registra censuum bohemia compilata aetate bellum husiticum praecedente, Praha.

Hütter, T. 1891: Die Stadt Bilin und ihre Geschichte von der ältesten Zeit bis auf unsere Tage (1890). Bilin.

Kochmann ed. 1941: Das Stadtbuch von Dux.

LC: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim I-X. (Ed. F. A. Tingl – J. Emler), Pragae 1865–1889.

Mach, K. 2012: Vývoj geologické stavby a terénu v širokém okolí bývalé obce Libkovice a Mariánských Radčic na konci terciéru a v kvartéru. Nepublikovaný rukopis uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Müller, A. ed. 1929: Quellen und Urkundenbuch des Bezirkes Teplitz-Schönau bis zum Jahre 1500. Praha.

Radoň, M. 2013: Odborné posouzení horninových vzorků z archeologického výzkumu na lokalitě Nesvětice. Nepublikovaný rukopis uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

RBM II: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II. (Ed. J. Emler), Pragae 1882.

RBM IV: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV. (Ed. J. Emler), Pragae 1892.

RDP: Registra decimarum papalium. (Ed. V. V. Tomek), Praha 1873.

Stloukal, M. sd.: Antropologický posudek. Nepublikovaný rukopis uložený na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., v Žatci.

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4351/85 – složka Děčín (okr. Děčín).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1197/69 – složka Bystřice u Kadaně (okr. Chomutov).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5744/73 – složka Dolany (okr. Chomutov).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2398/84 – složka Račetice (okr. Chomutov).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1440/83 – složka Vilémov u Kadaně (okr. Chomutov).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 6588/50 – složka Vinaře u Kadaně (okr. Chomutov).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 981/88 – složka Bohušovice nad Ohří (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 840/90 – složka Čakovice u Radouň (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 228/46 – složka Dubany (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 600/98 – složka Keblice (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 899/63 – složka Křesín (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1463/57 – složka Kyškovice (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5496/72 – složka Kyškovice (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 577/90 – složka Liběšice u Litoměřic (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4145/83 – složka Litoměřice (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 432/32 – složka Lukavec u Lovosic (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 510/32 – složka Lukavec u Lovosic (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 564/32 – složka Lukavec u Lovosic (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2277/48 – složka Polepy (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 6158/74 – složka Prackovice nad Labem (okr. Litoměřice).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5614/51 – složka Jablonec u Libčevsi (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2602/53 – složka Jablonec u Libčevsi (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2603/53 – složka Jablonec u Libčevsi (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1897/58 – složka Kystra (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1486/73 – složka Kystra (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 621/94 – složka Kystra (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2400/94 – složka Lišany (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5290/46 – složka Očihov (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 570/39 – složka Úherce u Panenského Týnce (okr. Louny).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2473/91 – složka Dobřčice u Skršína (okr. Most).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 344/93 – složka Holešice (okr. Most).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1443/50 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).

Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4569/91 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).

Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 679/70 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).

Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 701/70 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).

Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 871/71 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).

Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 889/71 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).

Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 1007/84 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).

Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 958/85 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).

Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 1005/86 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ÚAPPSZČ Most, čj. 1110/87 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 3102/88 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5704/70 – složka Libkovice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 187/65 – složka Lužice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 7888/65 – složka Lužice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5390/73 – složka Malé Březno (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1014/84 – složka Malé Březno (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1503/85 – složka Malé Březno (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2698/86 – složka Malé Březno (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 869/46 – složka Odolice (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4570/91 – složka Odolice (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2259/50 – složka Želenice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4291/61 – složka Želenice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 7271/63 – složka Želenice u Mostu (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4466/91 – složka Židovice u Bečova (okr. Most).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5274/51 – složka Bílina (okr. Teplice).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2718/60 – složka Bílina (okr. Teplice).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 1229/76 – složka Bílina (okr. Teplice).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 3932/90 – složka Bílina (okr. Teplice).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 7049/52 – složka Břežánky (okr. Teplice).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 5245/52 – složka Břežánky (okr. Teplice).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 4104/46 – složka Černčice u Žalan (okr. Teplice).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 2910/31 – složka Hudcov (okr. Teplice).
Zpráva v archivu ArÚ v Praze, čj. 3931/46 – složka Kostomlaty pod Milešovkou (okr. Teplice).

8 Seznam grafů, obrázků a tabulek v textu

8.1 Seznam grafů

Graf 1: Vývoj srážkového úhrnu v období od r. 1988 do r. 2018 v Ústeckém kraji (data ČHMÚ)	8
Graf 2: Počet zjištěných tafonomických znaků na skelet	127
Graf 3: Velikost záušnic ve vztahu k věku jedince	144
Graf 4: Počet záušnic v hrobě s ohledem na věk jedince	145

8.2 Seznam obrázků

Obr. 1: Konzervátorka Oblastního muzea a galerie v Mostě Lucie Marková při ošetřování nálezů z Nesvetic (foto autor).....	4
Obr. 2: Větší kusy rozlámaných náhrobníků druhotně použitých v základech kostela (foto P. Čech).....	5
Obr. 3: Orbou porušený hrob na okraji pohřebiště (foto P. Čech)	6
Obr. 4: Výplň sondy z roku 1986 (vlevo) u severovýchodního nároží presbytáře kostela s přílehlou částí pohřebiště zkoumané v roce 2014 (foto P. Čech).....	7
Obr. 5: Hrob poškozený v oblasti dolních končetin terénní prasklinou (foto P. Čech).....	9
Obr. 6: Srovnání leteckých snímků pořízených mezi lety 2001 a 2016 zachycující terénní změny v místě pohřebiště a v jeho bezprostředním okolí (mapový podklad ČUZK a Mapy.cz)	10
Obr. 7: Průběh fotografické dokumentace pro potřeby fotogrammetrie v roce 1988 (foto V. Brych)	12
Obr. 8: Území se zpracovávanými okresy (mapový podklad ČUZK)	20
Obr. 9: Grafické znázornění zastoupení vybraných komponent v rámci jednotlivých katastrálních území (podle M. Kraus 2017; mapový podklad ČUZK).....	20
Obr. 10: Zobrazení zrevidovaných pohřebních komponent podle jednotlivých katastrálních území, poloha Nesvetic znázorněna žlutě (mapový podklad ČUZK).....	21
Obr. 11: Letecký snímek z roku 1953 s vyznačenou polohou pohřebiště. Porostové příznaky jasně odhalují průběh dálkového vodovodu – světlý diagonální pruh ve spodní polovině snímku (mapový podklad ČUZK)	95
Obr. 12: Detailní vrstevnicový plán. Červenou přerušovanou čarou je vyznačena plocha pohřebiště, červenou nepřerušovanou čarou pak „plošina“, která by mohla být substrukcí domu (vrstevnicový podklad G4D s.r.o.)	96
Obr. 13: Poloha pohřebiště (A) a jádro zaniklé vsi Nesvětice (B) na otisku stabilního katastru (mapový podklad ČUZK).....	98
Obr. 14: Podoba odkrytého zdiva v místě západního průčelí kostela (obj. 7) v roce 1987 (foto V. Brych)	102
Obr. 15: Plocha výzkumu v letech 1970 (modře) a 1984–1988 (červeně) se zachycenými objekty č. 6 (vlevo) a č. 7 (vpravo).....	105
Obr. 16: Plocha výzkumu v letech 2013–2017 s odkrytou částí kostela (vlevo nahoře).....	111
Obr. 17: Jedinec s výrazně rozrušenou horní polovinou trupu (foto P. Čech)	113
Obr. 18: Orientace hrobů v závislosti na orientaci svahu.....	117

Obr. 19: Hrob č. 300/15 s menším kamenem u nohou a pískovcový náhrobník překrývající sousední hrob (foto P. Čech).....	119
Obr. 20: Jedinec z hrobu č. 326/15 s lebkou rozbitou kamenem (foto P. Čech).....	120
Obr. 21: Hrob č. 746/17 s dochovanými prvky dřevěné úpravy hrobové jámy (foto P. Čech).....	123
Obr. 22: Prostorové vyhodnocení polohy rukou v ploše výzkumu z let 1970, 1984–1988	131
Obr. 23: Prostorové vyhodnocení polohy rukou v ploše výzkumu z let 2013–2017	132
Obr. 24: Záušnice českého typu s neobvyklou úpravou.....	137
Obr. 25: Nálezy mincí v hrobových výbavách a v druhotných polohách	147
Obr. 26: Rozmístění analyzovaných čtverců na pohřebišti	149
Obr. 27: Čtverec 02-25	150
Obr. 28: Čtverec 01-19	152
Obr. 29: Čtverec 06-02	155
Obr. 30: Čtverec 06-04	158
Obr. 31: Čtverec 11-06	161
Obr. 32: Čtverec 15-11	165
Obr. 33: Zobrazení hrobů podle zachovalosti	172
Obr. 34: Zobrazení hrobů podle fáze	173
Obr. 35: Záušnice kategorie M1–M3	175
Obr. 36: Záušnice kategorie ST	176
Obr. 37: Záušnice kategorie V1–V6	177
Obr. 38: Záušnice kategorie ČT, KO, OT	178
Obr. 39: Zobrazení míry sesuvu části pohřebiště. Oranžově ohraničená plocha výzkumu z let 1984–1988, zeleně plocha výzkumu 2013–2017 (podkladový snímek V. Hůda 2018).....	180
Obr. 40: Rekonstruovaná podoba pohřebiště v okolí kostela (obj. 7).....	180
Obr. 41: Rekonstruovaná celková podoba pohřebiště na základě výsledku výzkumu z let 1970, 1984–1988 a 2013–2017; barevně odlišeny jsou hroby s výbavami.....	181

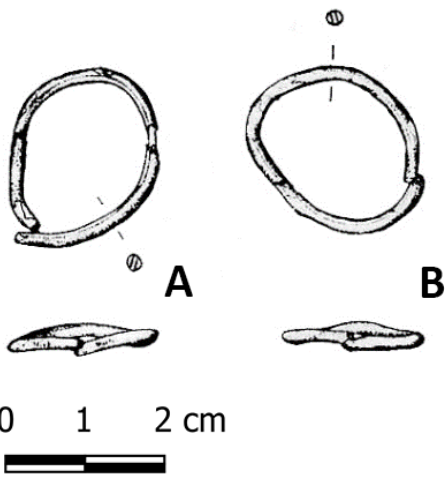
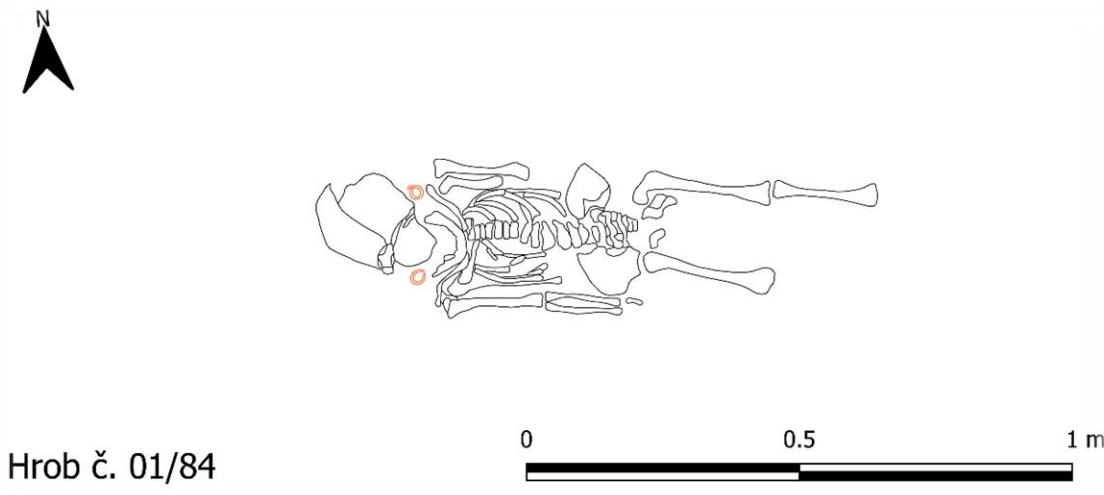
8.3 Seznam tabulek

Tab. 1: Všehrady (okr. Chomutov), popis hrobů	24
Tab. 2: Litoměřice, poloha Voldána, popis hrobů	35
Tab. 3: Litoměřice, Plešivecká ulice, popis hrobů	37
Tab. 4: Lovosice (okr. Litoměřice), popis hrobů (poloha c)	39
Tab. 5: Mlékojedy (okr. Litoměřice), popis hrobů (poloha a)	41
Tab. 6: Mlékojedy (okr. Litoměřice), popis hrobů (poloha b)	42
Tab. 7: Prosmyky (okr. Litoměřice), popis hrobů.....	47
Tab. 8: Sulejovice (okr. Litoměřice), popis hrobů	49
Tab. 9: Cítoliby (okr. Louny), popis hrobů	53
Tab. 10: Dobroměřice (okr. Louny), popis hrobů	54
Tab. 11: Dubčany u Liběšic (okr. Louny), popis hrobů	55

Tab. 12: Úherce u Panenského Týnce (okr. Louny), popis hrobových výbav	62
Tab. 13: Vojnice u Koštic (okr. Louny), popis hrobových výbav	62
Tab. 14: Volenice u Počedělic (okr. Louny), popis hrobů	63
Tab. 15: Žatec – Dvořákova ul. (okr. Louny), popis hrobů.....	64
Tab. 16: Žatec – Chelčického ul. (okr. Louny), popis hrobů	65
Tab. 17: Holešice (okr. Most), popis hrobů	67
Tab. 18: Malé Březno (okr. Most), popis hrobů.....	70
Tab. 19: Židovice u Bečova (okr. Most), popis hrobů	73
Tab. 20: Bílina, Hradiště (okr. Teplice), popis hrobů	73
Tab. 21: Bílina, Za chlumem (okr. Teplice), popis hrobů	75
Tab. 22: Hudcov (okr. Teplice), popis hrobů	77
Tab. 23: Žalany (okr. Teplice), popis hrobů	80
Tab. 24: Stadice (okr. Ústí nad Labem), popis hrobů	84
Tab. 25: Přehled písemných zpráv	99
Tab. 27: Výčet zkoumaných hrobů v sezónách 1984–1988.....	106
Tab. 28: Výčet zkoumaných hrobů v sezónách 2013–2017.....	110
Tab. 30: Náhrobníky v primární poloze	122
Tab. 31: Dřevěné úpravy hrobových jam – hroby s dochovanými víky rakví	125
Tab. 32: Dřevěné úpravy hrobových jam – hroby s dochovanými většími částmi dřevěných prvků.....	125

9 Přílohy

9.1 Katalog hrobových výbav

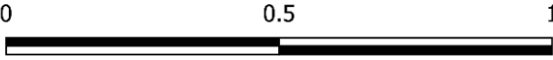
Tab. I		Hrob 01/84	
Čtverec:	sonda a/84		
Orientace:	ZSZ-VJV (282°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	zbytky dřeva		
Jedinec:	dítě ve věku 8–9 let		
Hrobový inventář:	A, B: náušnice: [1] A: 22, B: 23 mm; [2] A: 1,6, B: 1,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz (?); [5] bez úpravy; [6] 1. a 2. jednoduchý		
Poznámka:	V terénním deníku jsou označené jako záušnice, vzhledem k absenci zakončení v podobě esovité kličky nebo očka ani jeho náznaku, jsem je zařadil mezi náušnice. Obě jsou v současnosti nezvěstné.		
			
Hrob č. 01/84			

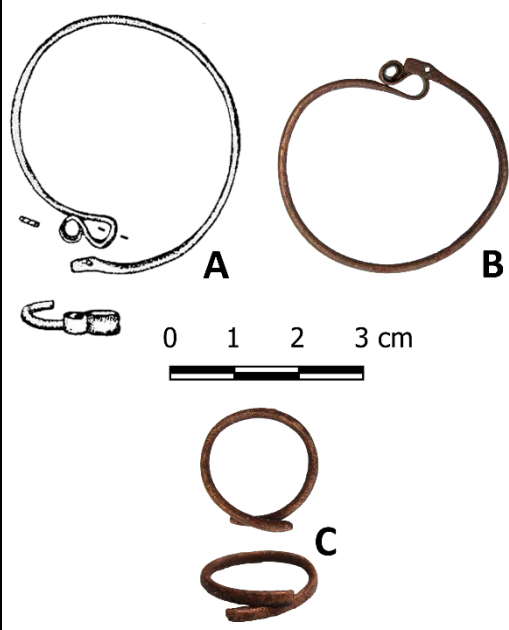
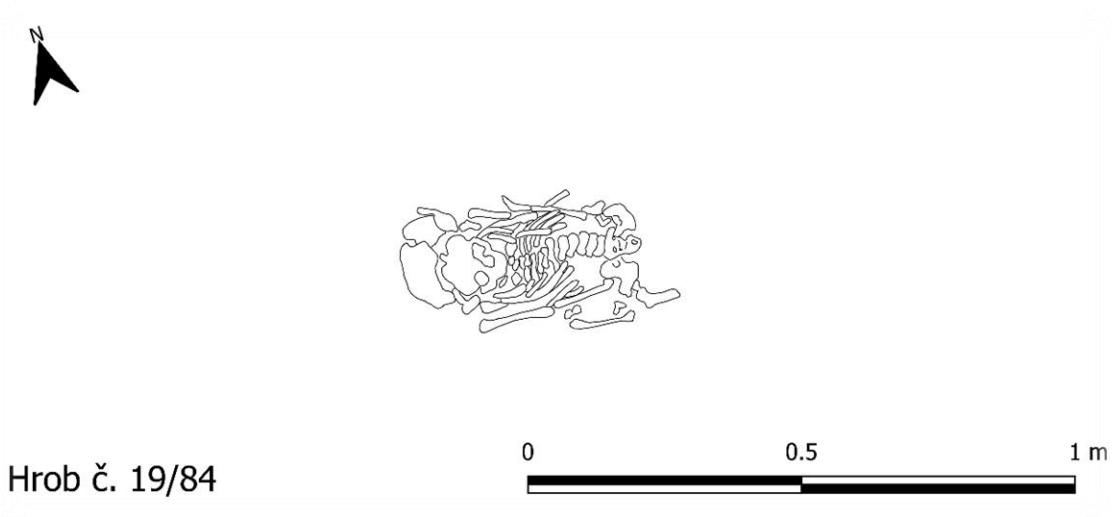
Tab. Hrob 18/84 II	
Čtverec:	sonda <i>a/84</i>
Orientace:	ZSZ-VJV (294°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	dítě ve věku 5 let
Hrobový inventář:	záušnice: údaje neznámé
Poznámka:	Dle terénního deníku se bronzová záušnice našla u levé strany lebky, její podoba je neznámá a v současnosti je nezvěstná.

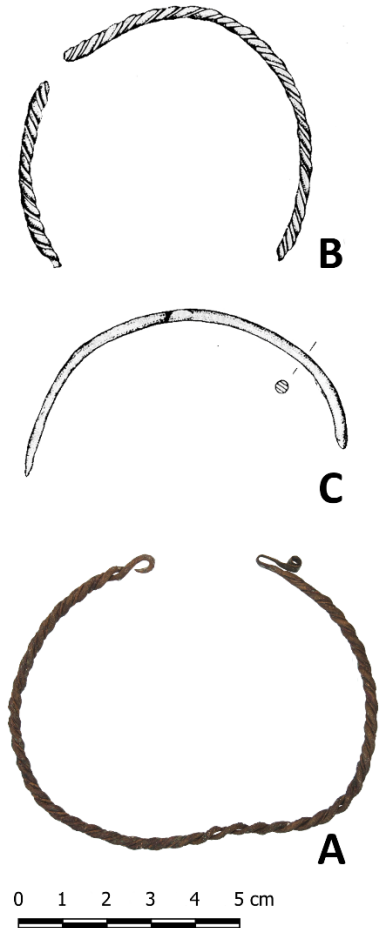
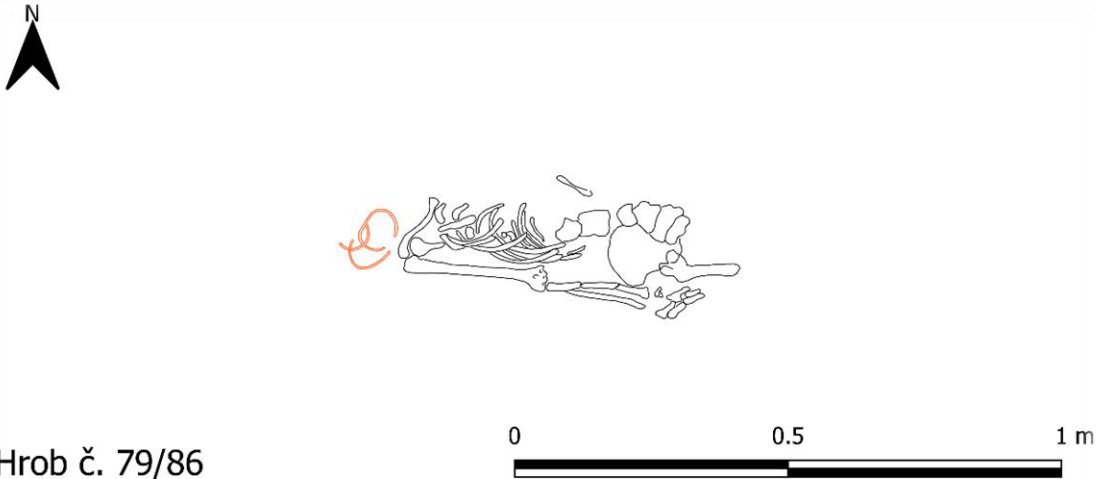

Hrob č. 18/84

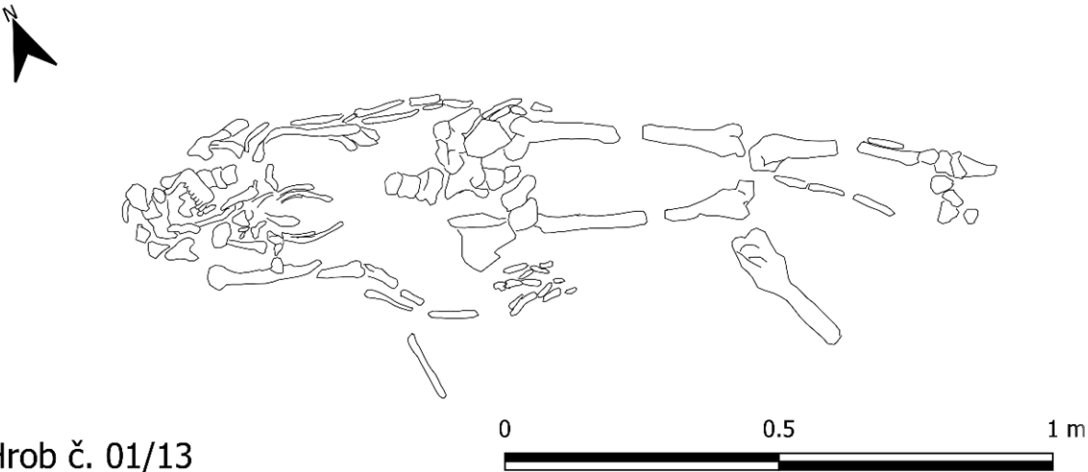

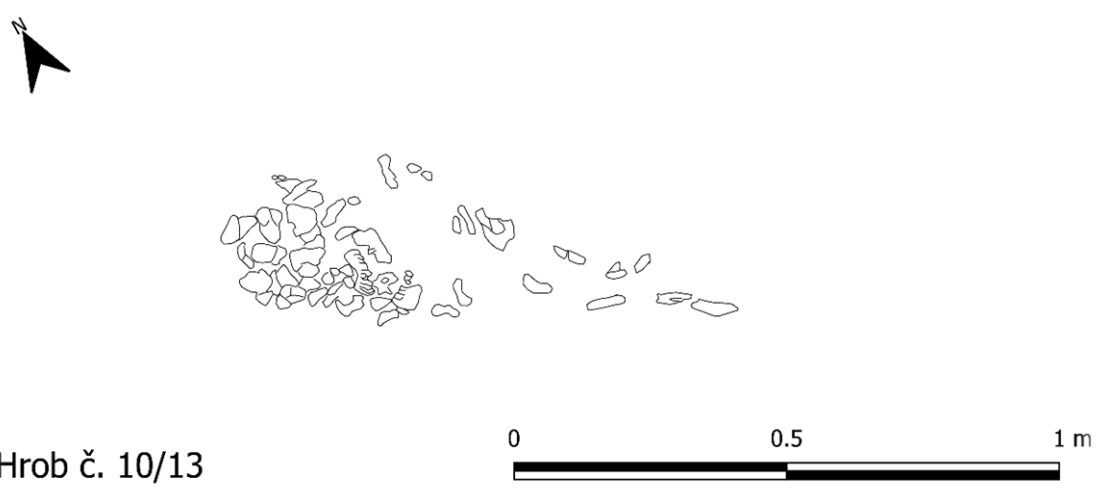
Tab. III		Hrob 19/84	
Čtverec:	sonda <i>a/84</i>		
Orientace:	ZSZ–VJV (292°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dítě ve věku 4–5 let		
Hrobový inventář:	<p>A, B: záušnice: [1] A: 37 × 40,5, B: 36 × 34 mm; [2] A: 1,2, B: 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] A: bronz (?), B: bronz; [5] A: bez úpravy (?), B: bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. s otvorem</p> <p>C: prsten: Jednoduchý prsten s vnějším průměrem 19,8 mm a vnitřním průměrem 15,5 mm z bronzového drátu o síle 1,5 mm oválného průřezu s přeloženými konci.</p>		
Poznámka:	Z tohoto hrobu nebo ze zásypu hrobové jámy pochází zřejmě také nález prstenu (C). Záušnice nalezeny pod lebečními kostmi. Záušnice A je v současnosti nezvěstná.		
 <p>Hrob č. 19/84</p>			

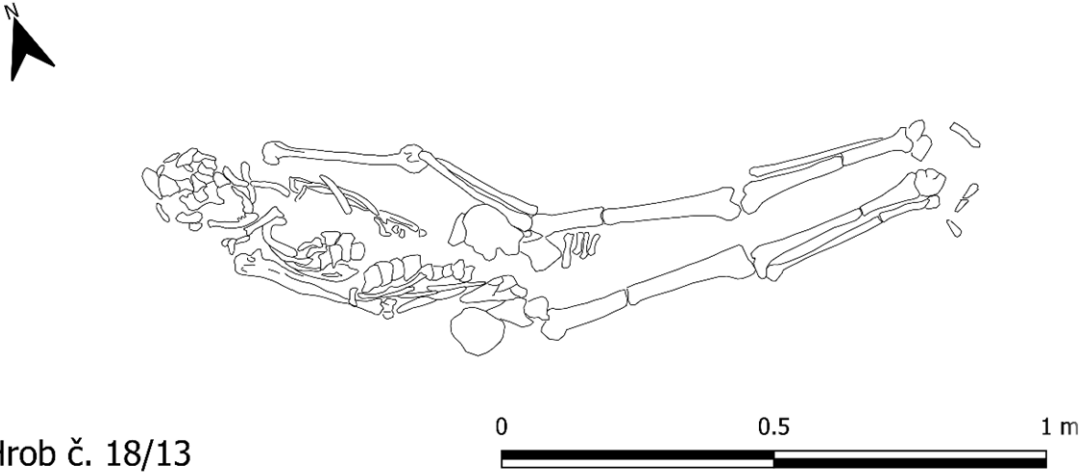
Tab. Hrob 64/84	
Tab. IV	
Čtverec:	sonda <i>a/84</i>
Orientace:	ZSZ–VJV (?)
Hrobová jáma:	nezjistitelná
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	dítě, věk neurčen
Hrobový inventář:	záušnice: údaje neznámé
Poznámka:	Hrob dle deníku hrobů nevykopán, zanesen pouze do schématického kresebného plánu; podle popisu se bronzová záušnice měla nalézat na levé straně lebky. Podoba záušnice ani hrobu není známa, v současnosti je záušnice nezvěstná.

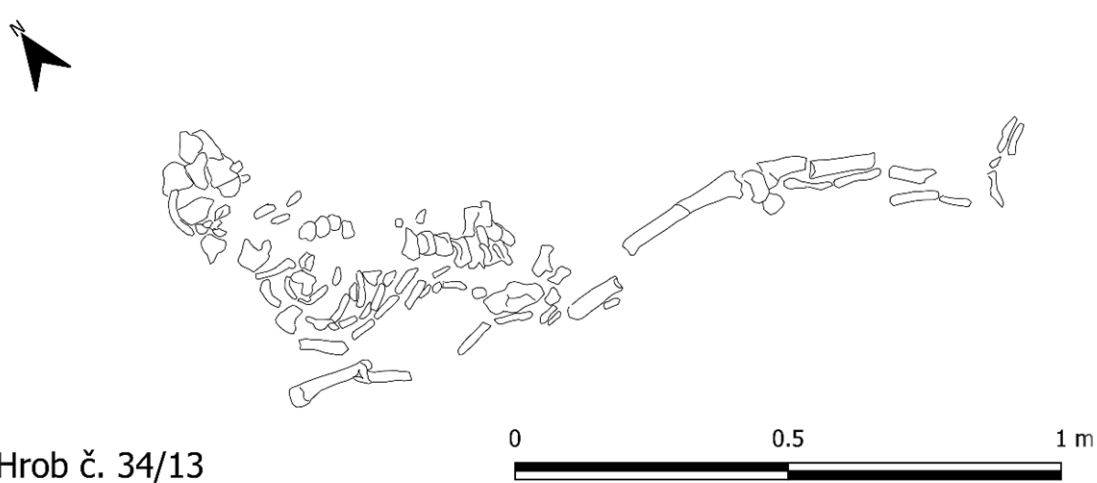
Tab. V		Hrob 79/86	
Čtverec:	sonda 5/84		
Orientace:	ZSZ-VJV (286°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	jedinec ve věku 14–20 let		
Hrobový inventář:	<p>A–C: záušnice: [1] A: 83 × 66, B: více než 65 × 57, C: více než 72 × 34 mm; [2] A: 3,4, B: 3,2, C: 2,6 mm; [3] A: splétaný, B: splétaný (?), C: jednoduchý; [4] bronz; [5] A: bez úpravy, B, C: bez úpravy (?); [6] A: 1. esovitý, 2. s ouškem, B, C: 1. a 2. nedochovaný</p>		
Poznámka:	V současnosti jsou záušnice B a C nezvěstné.		
			

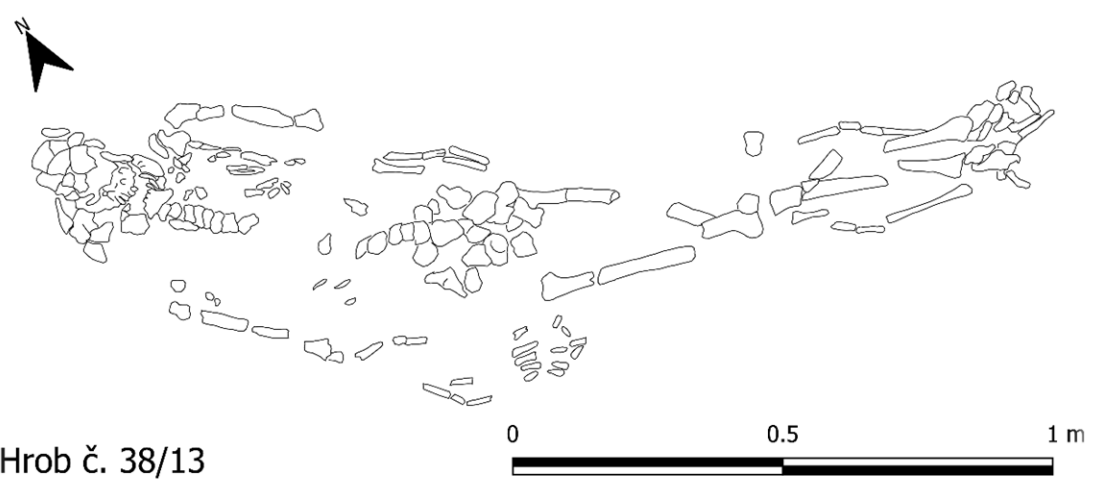
Tab. VI	Hrob 116/88	
Čtverec:	obj. 6, JZ sonda	
Orientace:	ZSZ–VJV (?)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	nedospělý jedinec (?) – dle ter. deníku se jedinec nedochoval	
Hrobový inventář:	A–C: záušnice: [1] A: 23 × 21, B: 29 × 23,5, C: 23,5 × 21 mm; [2] A: 2,1, B: 1,8, C: 2,3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] A, B: bez úpravy, C: bez úpravy (?); [6] A, C: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý, B: 1. esovitý, 2. jednoduchý	
Poznámka:	Záušnice C v současnosti nezvěstná. Podoba hrobu je neznámá.	

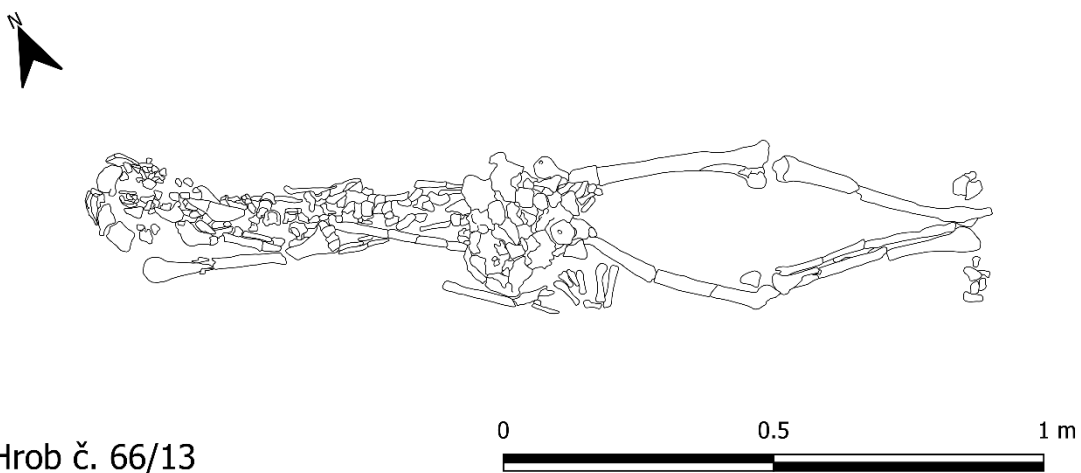
Tab. VII		Hrob 01/13	
Čtverec:	01-14		
Orientace:	ZSZ-VJV (303°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	žena (?), 20–35 let		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 19,6 × 19 mm; [2] 1,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:	Přesná poloha záušnice v hrobu není známa.		
Hrob č. 01/13			

Tab. VIII		Hrob 10/13	
Čtverec:	02-25		
Orientace:	ZSZ-VJV (305°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec, starší 30 let		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 24,2 × 21,5 mm; [2] 4,2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátovaná stříbrem; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:	Nejistá ale pravděpodobná příslušnost záušnice k hrobu, nalezena ve vyšší úrovni v blízkosti lebečních kostí.		

Tab. IX		Hrob 18/13	
Čtverec:	01-04		
Orientace:	ZSZ-VJV (296°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	jednotlivé kameny (za hlavou, u levého ramene a u pravé pánevní kosti)		
Jedinec:	žena, starší 50 let		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 19,5 × 19,5 mm; [2] 4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátovaná stříbrem; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka :	Záušnice nalezena při pravé skrání.		
			
Hrob č. 18/13			

Tab. X		Hrob 34/13	
Čtverec:	01-15		
Orientace:	SZ–JV (311°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospívající, 17–20 let		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 30 × 28 mm; [2] 4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátovaná stříbrem; [6] 1. esovitý, 2. esovitý		
Poznámka:	Záušnice nalezena při pravé skrání.		

Tab. XI		Hrob 38/13	
Čtverec:	01-08		
Orientace:	ZSZ-VJV (304°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	žena, 20–25 let		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 24 × 20, B: 22,5 × 23,2 mm; [2] A: 3,2, B: 3,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] A: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý, B: 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:	Není známá přesná poloha jednotlivých záušnic v hrobě.		
 <p>Hrob č. 38/13</p>			

Tab. XII		Hrob 66/13	
Čtverec:	02-25		
Orientace:	ZSZ–VJV (304°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	žena, adultus I		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 17 × 17 mm; [2] 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] stříbro; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý		
Poznámka :	Záušnice nalezena dodatečně mezi lebečními kostmi při laboratorním zpracování.		

Tab. XIII Hrob 71/14		
Čtverec:	03-14	
Orientace:	SZ–JV (325°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	dítě, 8–10 let (infans III)	
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 26 × 26,5, B: 29 × 26,5 mm; [2] A: 2, B: 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A, B: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý	
Poznámka:	Záušnice nalezeny mezi zlomky lebečních kostí.	

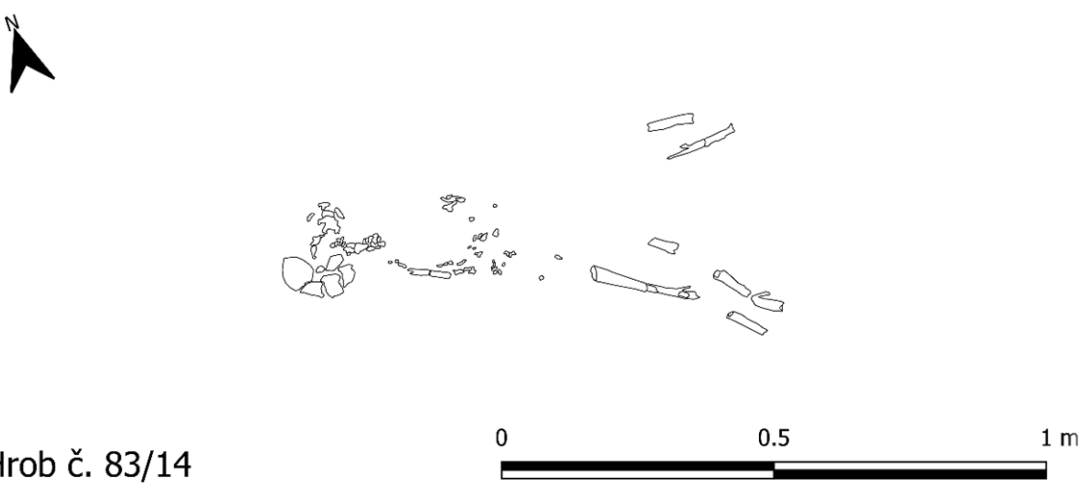

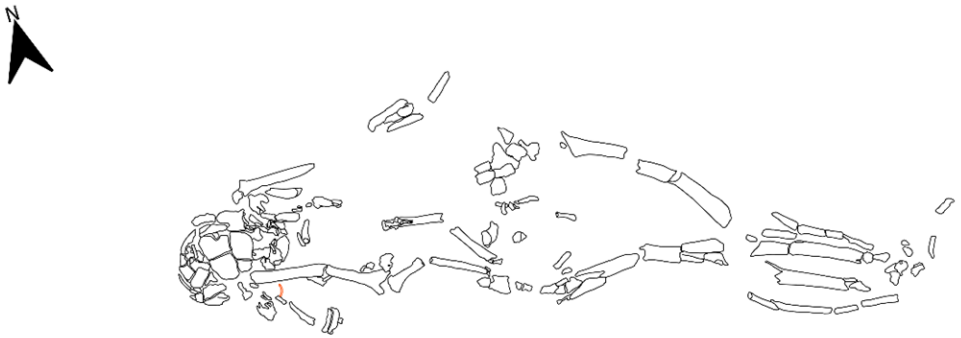

Hrob č. 71/14

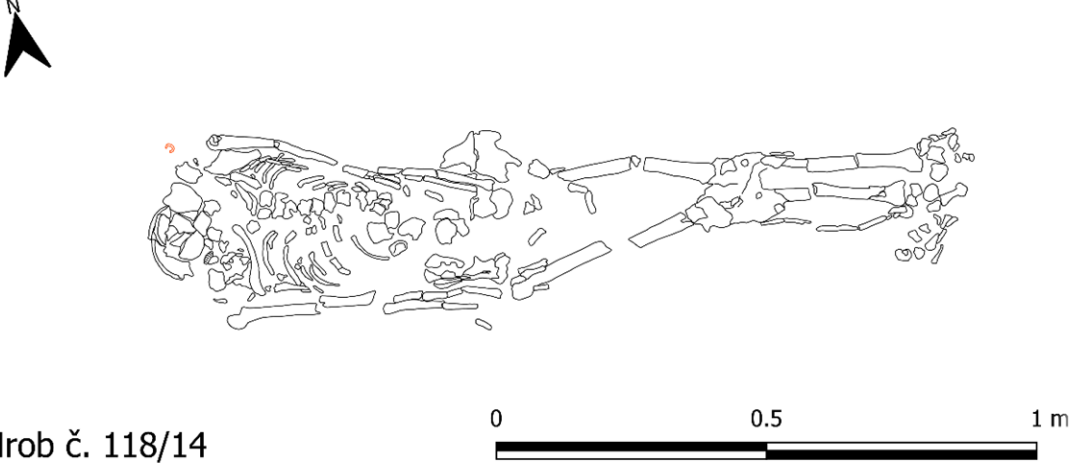

Tab. XIV		Hrob 73/14	
Čtverec:	04-10		
Orientace:	ZSZ-VJV (288°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	žena, adultus II		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 52,5 × 51 mm; [2] 3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. odlomená esovitá klička (?)		
Poznámka:	Záušnice nalezena pod lebkou jedince.		

Tab. XV Hrob 83/14		
Čtverec:	03-23	
Orientace:	ZSZ-VJV (294°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	dítě, 5–6 let (infans II)	
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 28 × 28,5, B: 17,5 × 19,5 mm; [2] A: 3,8, B: 2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] A: plátovaná stříbrem, B: bez úpravy; [6] A, B: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý	
Poznámka:	Záušnice nalezeny pod lebkou jedince.	
		
Hrob č. 83/14		

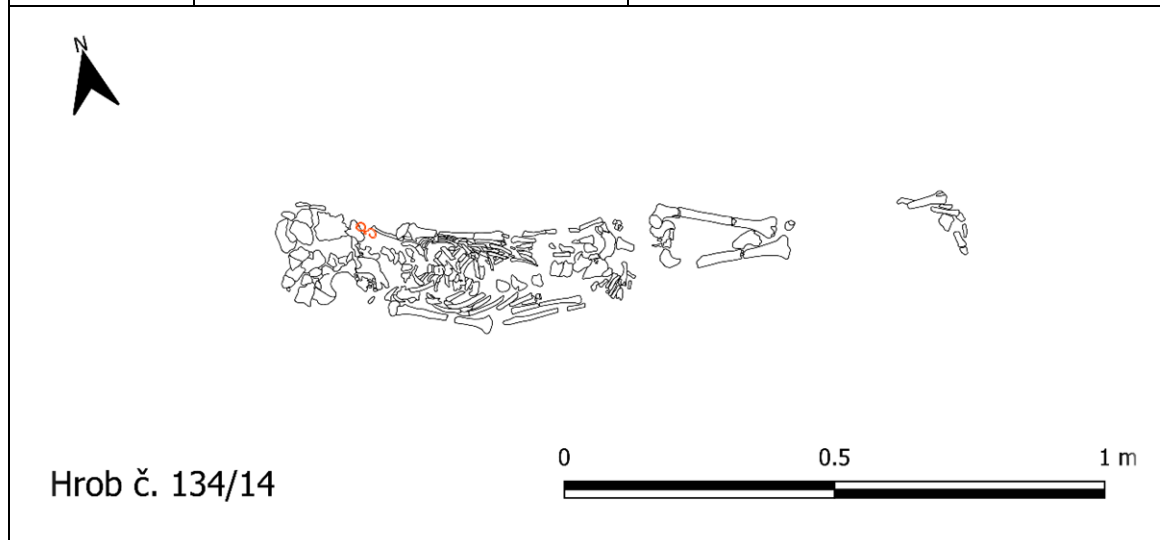
Tab. XVI	Hrob 93/14	
Čtverec:	03-21	
Orientace:	ZSZ-VJV (297°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	dítě, 7–9 let (infans III)	
Hrobový inventář:	<p>A–H: záušnice: [1] A: 18,5 × 19, B: 18 × 18, C: 17,5 × 19,3, D: 19 × 20,5, E: 20 × 18,5, F: 19 × 15,5, G: 19 × 18,5, H: 17 × 19 mm; [2] A: 2, B: 2, C: 2, D: 2, E: 2, F: 1,5, G: 1,8, H: 2 mm; [3] jednoduchý; [4] A–E, H: bronz, F, G: stříbro; [5] bez úpravy; [6] A–D, H: 1. esovitý, 2. jednoduchý, E, F: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, G: 1. odlomená esovitá klička nebo očko, 2. jednoduchý</p>	
Poznámka:		

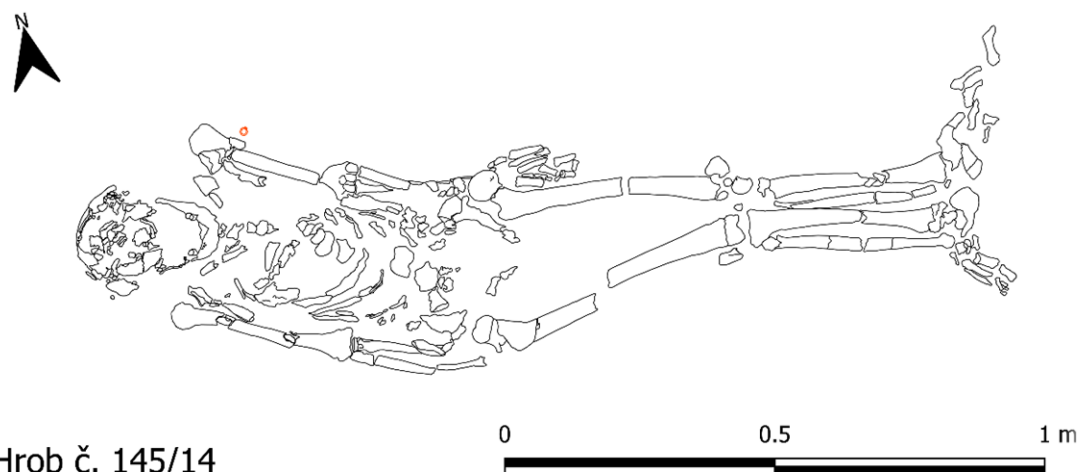
Tab. XVII		Hrob 108/14		
Čtverec:	03-11			
Orientace:	SZ–JV (296°)			
Hrobová jáma:	nezachycena			
Úprava hr. jámy:	zbytky dřeva			
Jedinec:	dospělý jedinec			
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 29 × 29,5 mm; [2] 4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý			0 1 2 3 cm
Poznámka:				
				
Hrob č. 108/14		0 0.5 1 m 		

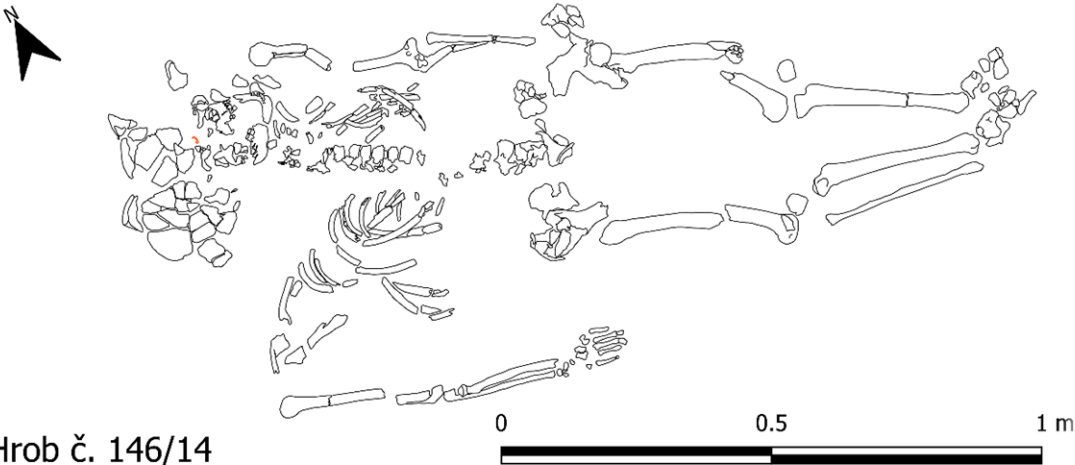
Tab. XVIII		Hrob 118/14	
Čtverec:	04-02		
Orientace:	ZSZ-VJV (286°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	žena (?), 45–60 let (maturus I–II)		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 17,5 × 16,5 mm; [2] 3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátovaná stříbrem; [6] 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý		
Poznámka:			

Tab. XIX		Hrob 121/14	
Čtverec:	04-05		
Orientace:	ZSZ-VJV (292°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	žena, okolo 20 let (juvenis-adultus I)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 27 × 26,5, B: 26 × 26 mm; [2] 3,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:	Záušnice B nalezena pod lebečními kostmi.		
 <p>Hrob č. 121/14</p>			

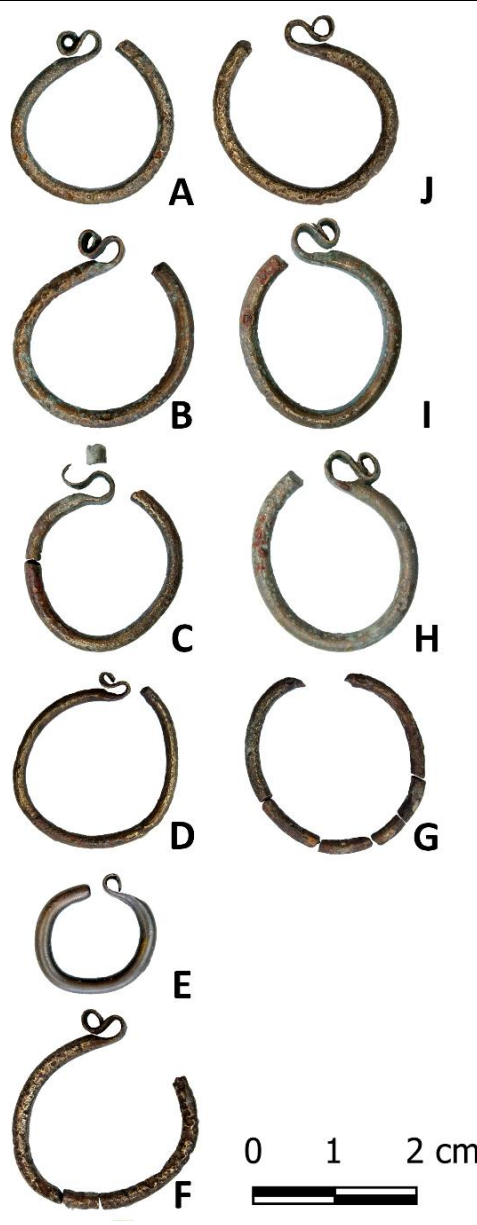
Tab. XX	Hrob 134/14	
Čtverec:	04-04	
Orientace:	ZSZ-VJV (290°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	<p>A–H: záušnice: [1] A: 18,5 × 19,5, B: 21 × 19,5, C: 20 × 19,5, D: 20,5 × 19, E: 19 × 19, F: 21 × 19,5, G: 20,5 × 20, H: 16,5 × 20 mm; [2] A: 2, B: 2,5, C: 2, D: 2, E: 2, F: 2, G: 2,3, H: 2,3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A–C, F–H: 1. esovitý, 2. jednoduchý, D, E: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý</p>	
Poznámka:		

Tab. XXI	Hrob 145/14	
Čtverec:	03-22	
Orientace:	ZSZ-VJV (289°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	dospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 15 × 16 mm; [2] 2 mm; [3] jednoduchý; [4] stříbro; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý	
Poznámka:	Záušnice nalezena vně levého ramene jedince, nelze vyloučit sekundární uložení.	
 <p>Hrob č. 145/14</p>		

Tab. XXII		Hrob 146/14	
Čtverec:	03-24		
Orientace:	ZSZ-VJV (302°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 19 × 18 mm; [2] 1,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:			

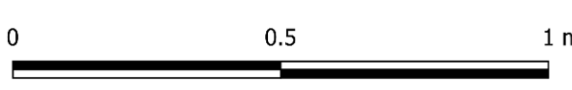
Tab. XXIII Hrob 149/14	
Čtverec:	03-18
Orientace:	ZSZ-VJV (290°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A–J: záušnice: [1] A: 20 × 21,2, B: 21,7 × 23, C: 20 × 22,4, D: 19,8 × 21,6, E: 15 × 14,5, F: 22 × 24,5, G: 21,5 × 21,5, H: 19,8 × 23,5, I: 19,9 × 22,3, J: 22 × 23 mm; [2] A: 1,9, B: 2,2, C: 2, D: 1,6, E: 2, F: 2, G: 1,8, H: 2,4, I: 2,2, J: 2 mm; [3] jednoduchý; [4] A–D, F–J: bronz, E: stříbro; [5] bez úpravy; [6] A, D, C, F, H, I, J: 1. esovitý, 2. jednoduchý, B: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, E: očko, jednoduchý, G: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý</p>
Poznámka:	

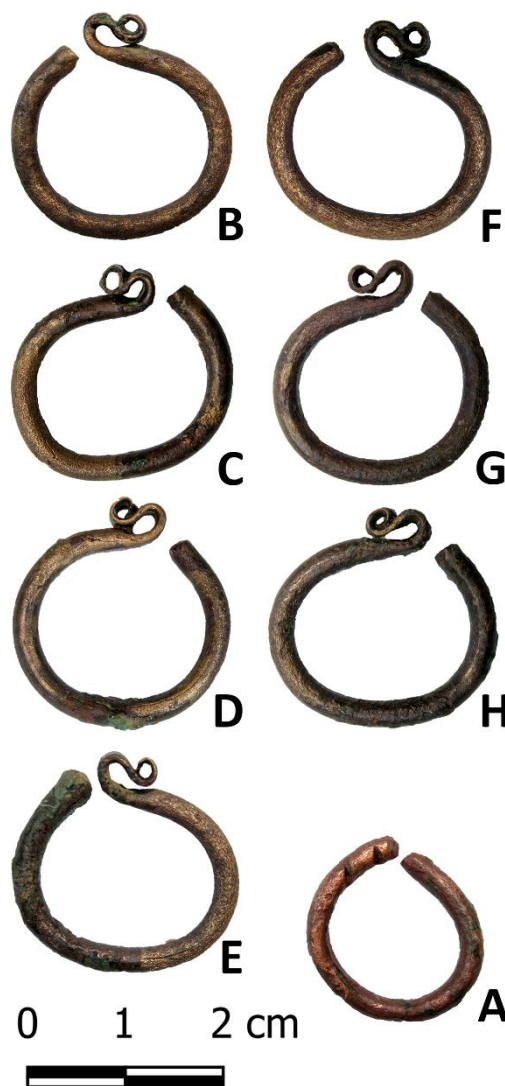

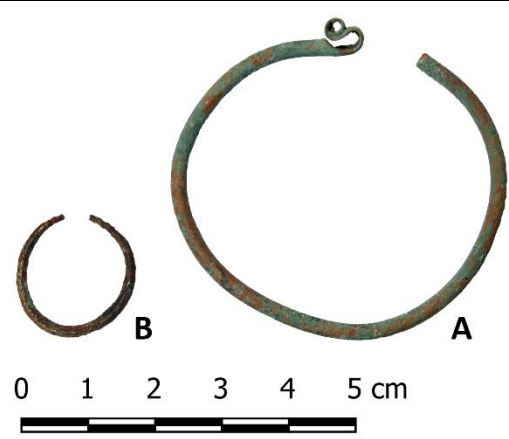
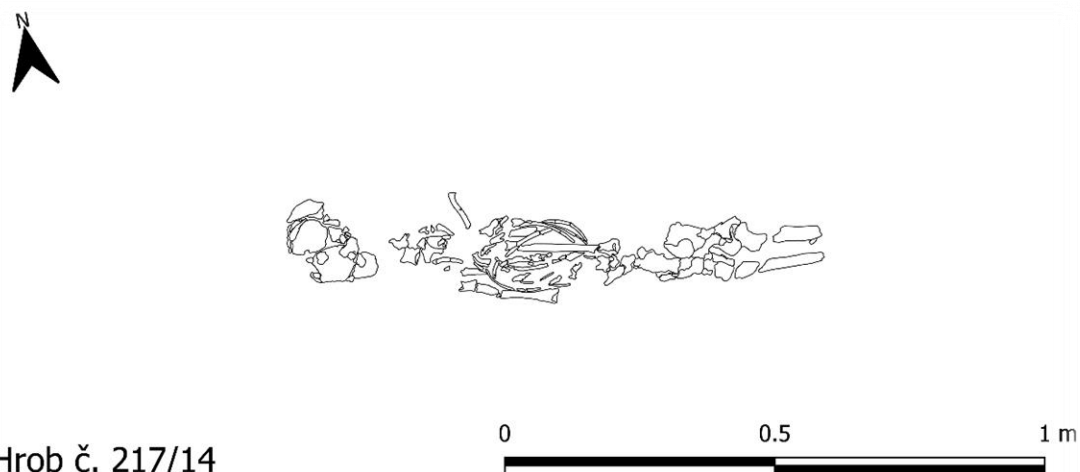
Hrob č. 149/14

Tab. XXIV Hrob 155/14	
Čtverec:	03-23
Orientace:	ZSZ-VJV (284°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A: kroužek (?), B–H: záušnice: [1] A: 18 × 19, B: 23 × 23, C: 22,5 × 22, D: 22,2 × 23,5, E: 22,2 × 22,5, F: 23 × 22,7, G: 21,7 × 22,5, H: 23,3 × 22 mm; [2] A: 2,5, B: 2,4, C: 2,6, D: 2,4, E: 2,5, F: 2,8, G: 2,7, H: 2,8 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A: 1. jednoduchý, 2. jednoduchý se záseky, B–H: 1. esovitý, 2. jednoduchý</p>
Poznámka:	<p>Předmět A nemusí být, navzdory původnímu určení, záušnicí. Tomu napovídá jednak neobvyklá podoba, jednak poloha předmětu u bérců jedince. Vyloučit nelze ani sekundární uložení předmětu.</p>

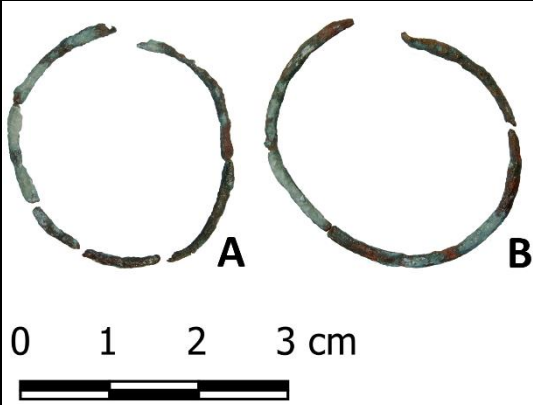

Hrob č. 155/14

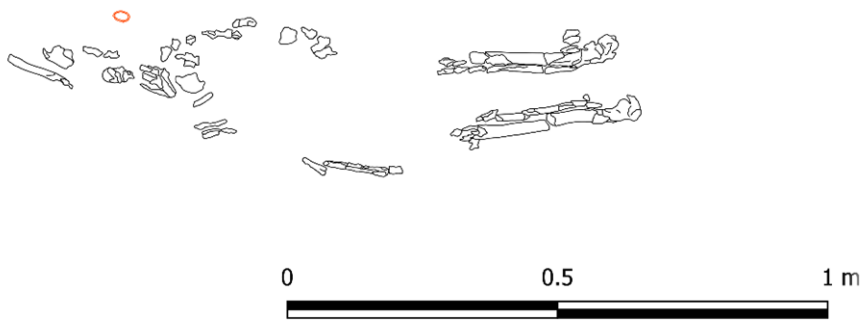
Tab. XXV		Hrob 217/14	
Čtverec:	05-25		
Orientace:	ZSZ-VJV (288°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	<p>A: záušnice: [1] 50,5 × 47 mm; [2] 2,4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý</p> <p>B: prsten: jednoduchý otevřený bronzový prsten o vnějším průměru 19 mm, a vnitřním průměru 15 mm se ztenčujícími se konci z drátu kruhového průřezu o síle 2 mm</p>		
Poznámka:	Záušnice (A) nalezena u levé strany lebky před úplným odkrytím hrobu. Prsten (B) nalezen na prstu pravé ruky.		
			
Hrob č. 217/14			

Tab. XXVI		Hrob 235/14	
Čtverec:	06-10		
Orientace:	ZSZ-VJV (293°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	<p>A–F: záušnice: [1] A: 97 × 79, B: 75 × 84, C: 75 × 80, D: 76 × 51, E: 92,3 × 61,5, F: 86,3 × 63 mm; [2] A: 2,5, B: 2,3, C: 2,3, D: 2,4, E: 2,4, F: 2,5 mm; [3] A–D: splétaný ze dvou drátů; E, F: jednoduchý [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A, C: 1. esovitý, 2. s ouškem, B, D: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. s ouškem, E, F: 1. esovitý, 2. s otvorem</p>		
Poznámka:	Rozměry záušnic A a D jsou vzhledem ke své deformaci pouze orientační.		

Tab. XXVII Hrob 254/14		
Čtverec:	01-24	
Orientace:	Z-V (276°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	neurčený jedinec	
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 24,5 × 22,9, B: 25 × 25 mm; [2] A: 3,8, B: 3,2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] A: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, B: 1. esovitý, 2. jednoduchý	
Poznámka:	Záušnice nalezeny pod lebkou.	
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 20px;"> </div> <div style="text-align: center;"> </div> </div> <p>Hrob č. 254/15</p>		

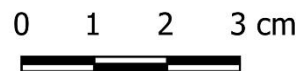
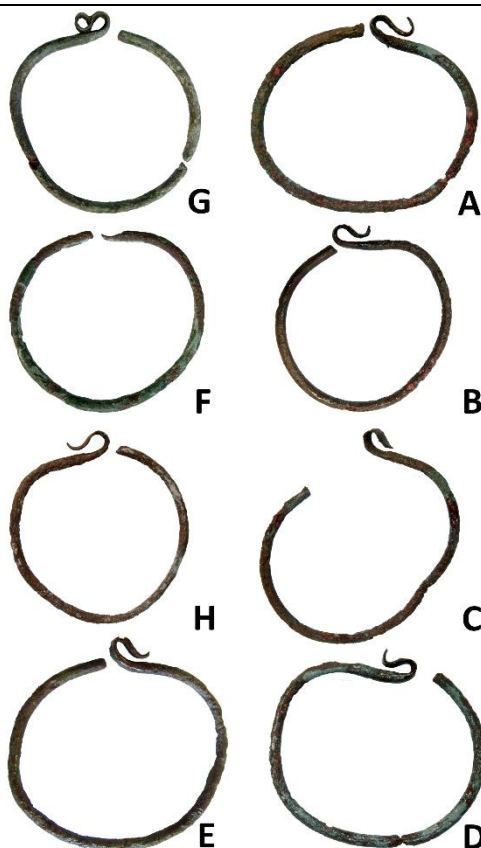
Tab. XXVIII Hrob 259/15		
Čtverec:	01-21	
Orientace:	ZSZ–VJV (291°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	neurčený jedinec	
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 25,7 × 26,5, B: 29 × 27,3 mm; [2] A: 1,5, B: 1,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý (?)	
Poznámka:	Rozrušený hrob, nejistá příslušnost záušnic k jedinci.	

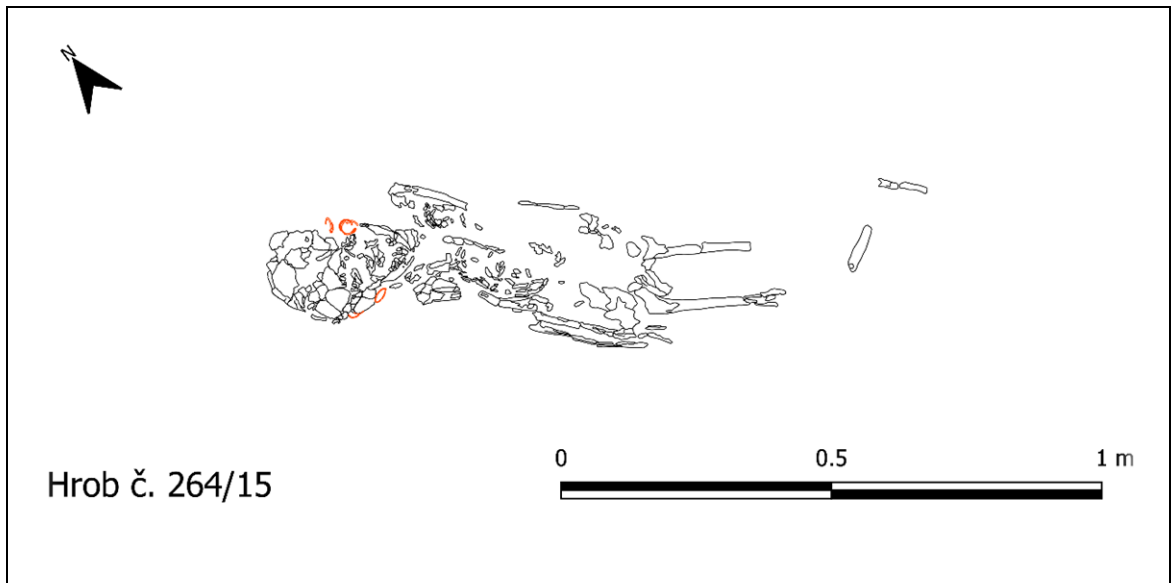

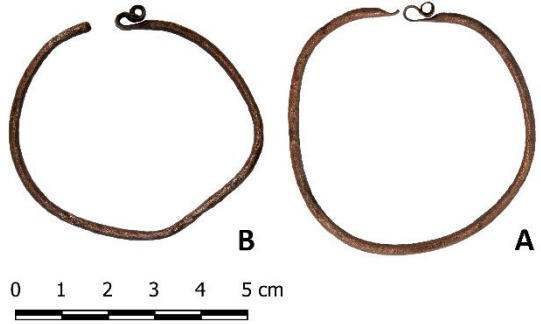
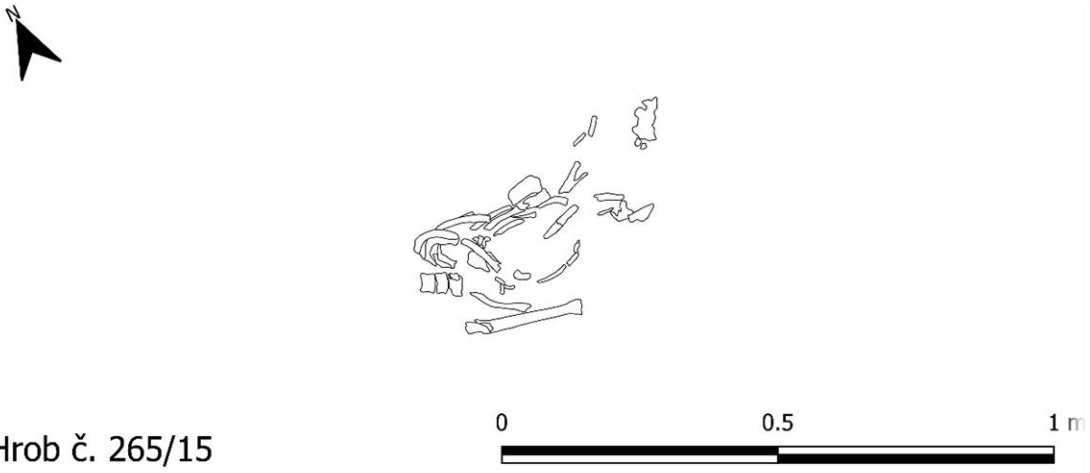

Hrob č. 259/15

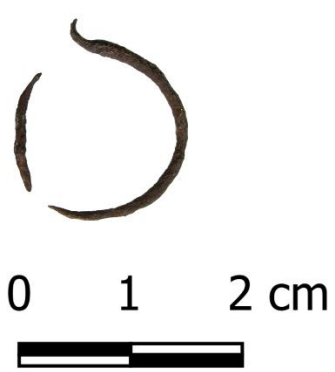
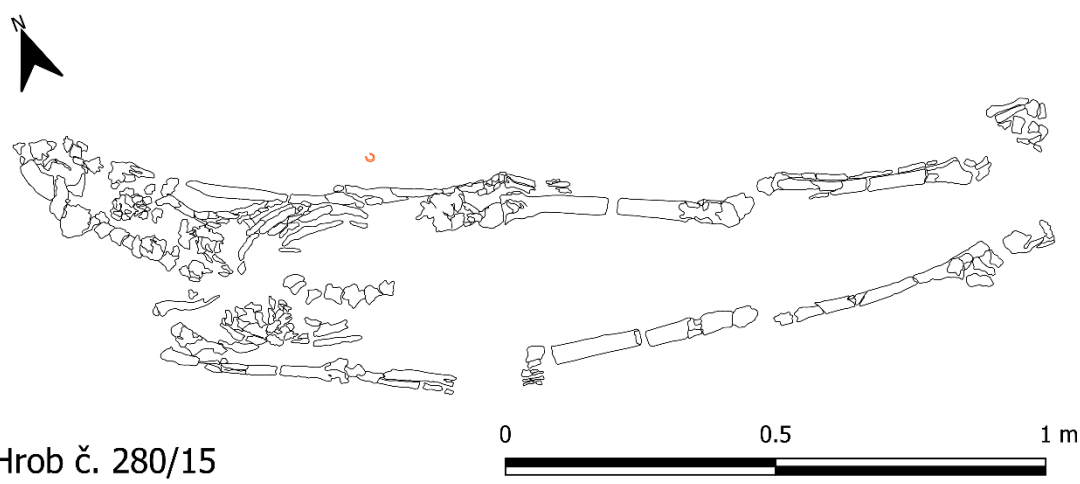
Tab. XXIX		Hrob 264/15	
Čtverec:	04-17		
Orientace:	SZ–JV (308°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	<p>A–H: záušnice: [1] A: 30,7 × 27,5, B: 24,5 × 25,8, C: 28,3 × 27, D: 29 × 27, E: 30 × 29, F: 26,8 × 25, G: 24,5 × 27, H: 24,5 × 26,4 mm; [2] A: 2, B: 1,5, C: 1,4, D: 1,7, E: 1,5, F: 1,7, G: 1,5, H: 1,6 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A, B, D, H, G: 1. esovitý, 2. jednoduchý, C, E, F: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý I: prsten: zdeformovaný a rozlomený bronzový páskový prsten o dochovaném průměru 18,5 × 17,3 mm zdobený na obvodu puncovanými kroužky</p>		
Poznámka:	Prsten (I) nalezen na prstu zřejmě levé ruky. Podobný typ (LN-12831) pochází z pohřebiště na Loretském nám. v Praze, kde byl nalezen spolu se záušnicí o průměru 19 mm a datován do 11. století (<i>Frolíková-Kaliszová 2005, 376</i>)		

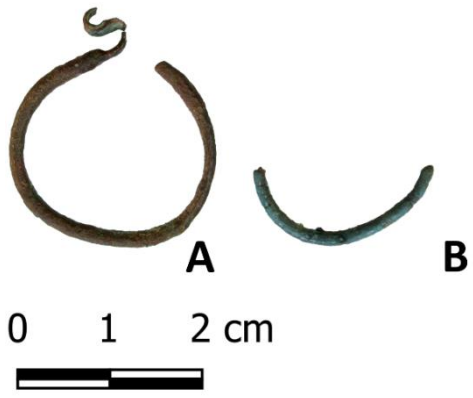
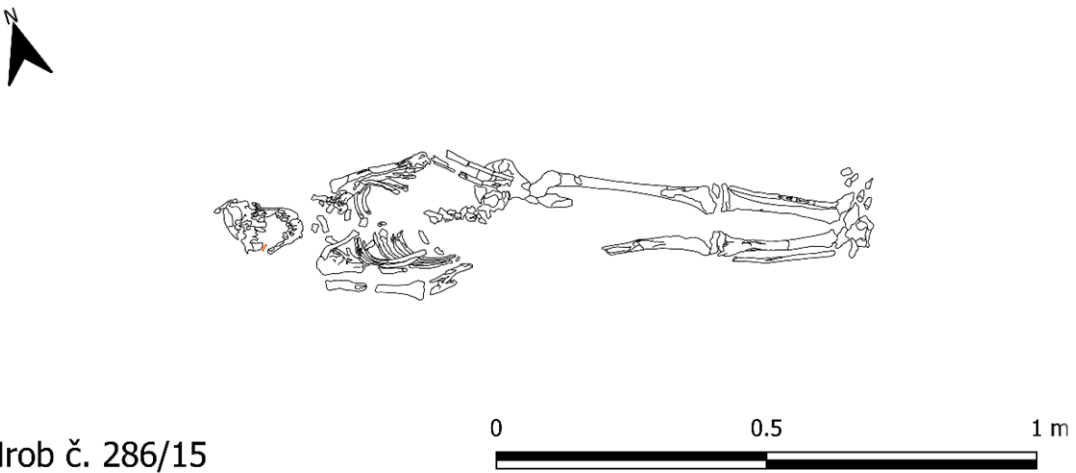

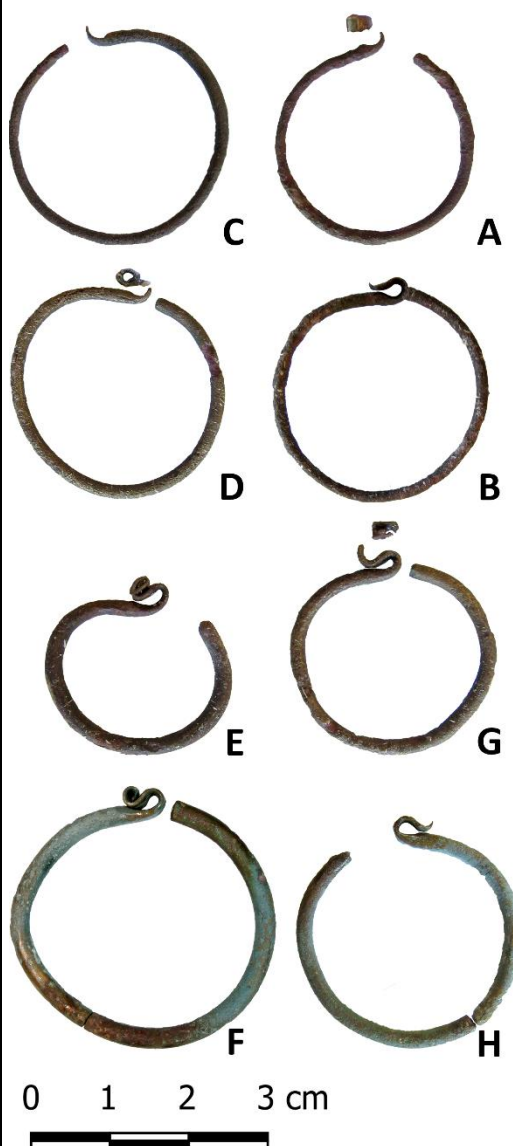
Tab. XXX		Hrob 265/15	
Čtverec:	06-10		
Orientace:	ZSZ-VJV (296°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	neurčený jedinec		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 52,8 × 53, B: 54 × 49,5 mm; [2] A: 2,4, B: 2,3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A: 1. esovitý, odlomená esovitá klička (?), B: 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:	Hrob silně poškozen sesuvem terénu. Záušnice nalezeny pod zlomky lebečních kostí.		
			
Hrob č. 265/15			

Tab. XXXI		Hrob 274/15		
Čtverec:	01-17			
Orientace:	SZ–JV (306°)			
Hrobová jáma:	nezachycena			
Úprava hr. jámy:	nezachycena			
Jedinec:	dospělý jedinec (?)			
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 44 × 45 mm; [2] 1,8 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý			
Poznámka:	Záušnice nalezena vně levé dlaně jedince, příslušnost k tomuto hrobu je nejistá.			
				
Hrob č. 274/15				

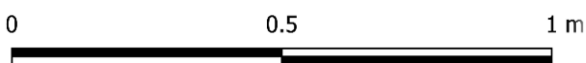
Tab. XXXII		Hrob 280/15	
Čtverec:	01-25		
Orientace:	ZSZ-VJV (297°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 15,5 (?) × 17,7 mm; [2] 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý (?)		
Poznámka:	Záušnice nalezena vně levého lokte jedince, příslušnost k tomuto hrobu je nejistá.		
Hrob č. 280/15			

Tab. XXXIII		Hrob 286/15		
Čtverec:	06-02			
Orientace:	Z-V (276°)			
Hrobová jáma:	nezachycena			
Úprava hr. jámy:	nezachycena			
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)			
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 22,5 × 23, B: 19,5 × 8,5 mm – rozměry zlomku; [2] A: 2, B: 1,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, B: 1. a 2. nedochovaný			
Poznámka:	Zlomek záušnice (B) nalezen pod levou stranou lebky.			
				
Hrob č. 286/15				

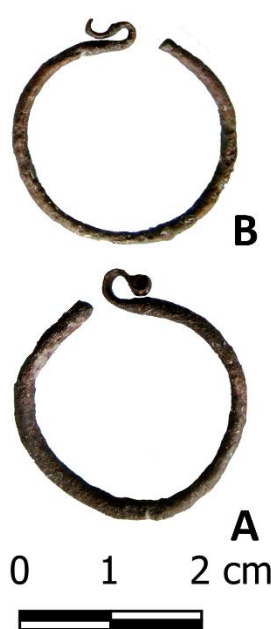
Tab. XXXIV Hrob 293/15	
Čtverec:	06-02
Orientace:	SSZ–JJV (281°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A–H: záušnice: [1] A: 25 × 26,5, B: 26 × 29, C: 28 × 28, D: 28 × 27, E: 23 × 22,2, F: 34,2 × 34, G: 25,3 × 25,7, H: 28,4 × 28 mm; [2] A: 1,3, B: 1,4, C: 1,9, D: 1,8, E: 2, F: 2,8, G: 2, H: 2,3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] E, F: 1. esovitý, 2. jednoduchý, A, D, G: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, C, B, H: 1 odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý</p>
Poznámka:	Záušnice C–F nalezeny na pravé straně lebky před úplným odkrytím hrobu, záušnice A, B, G, H nalezeny dodatečně pod levou stranou lebky.

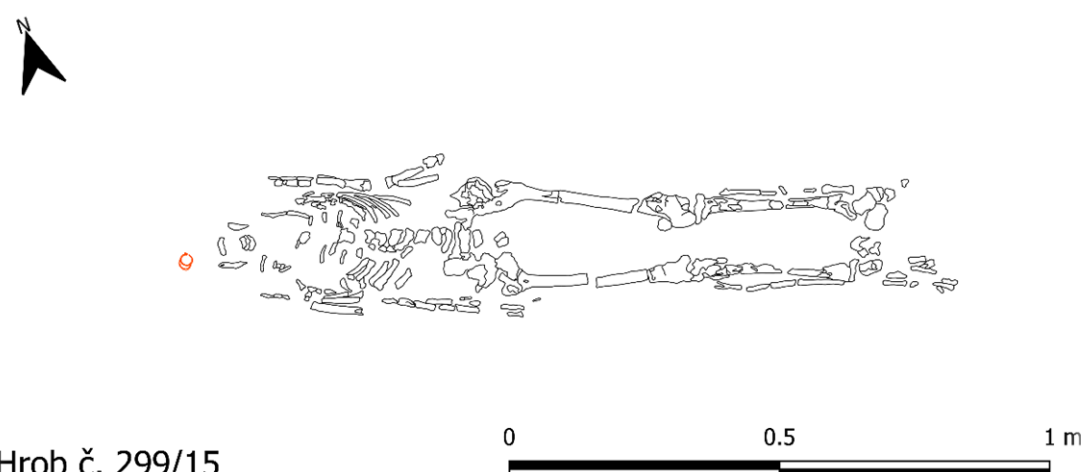

Hrob č. 293/15

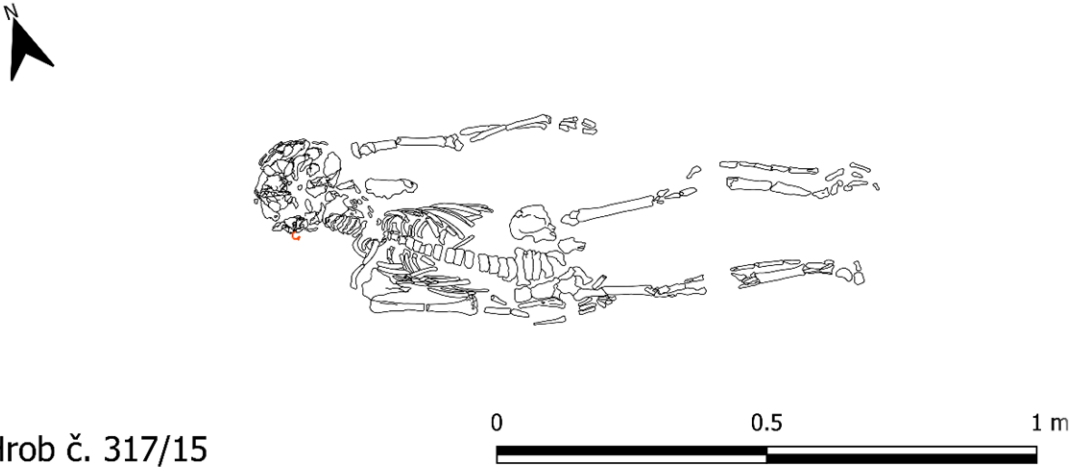

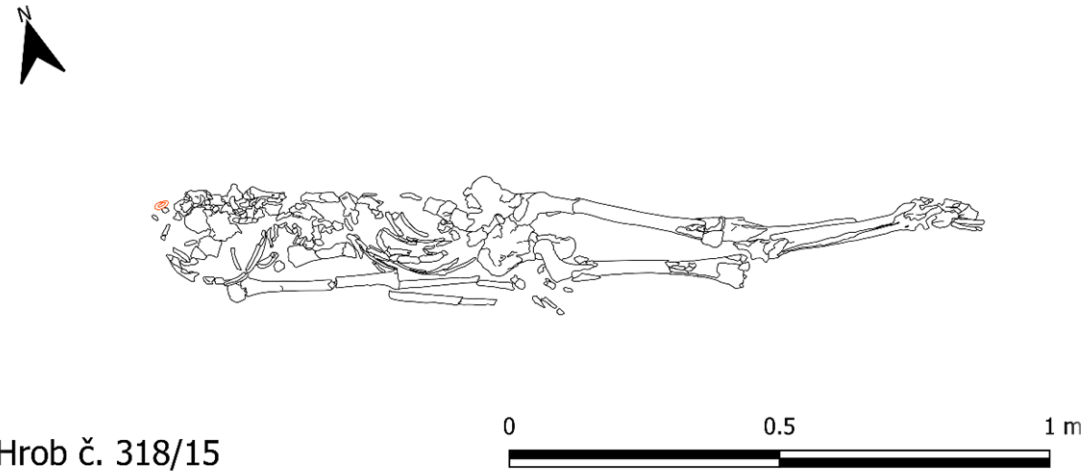
Tab. XXXV Hrob 299/15	
Čtverec:	04-21
Orientace:	ZSZ-VJV (295°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	dospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A, B: záušnice: [1] A: 24 × 26,5, B: 23,7 × 23,2 mm; [2] A: 2, B: 1,3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A: 1. esovitý, 2. jednoduchý, B: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý</p>
Poznámka:	

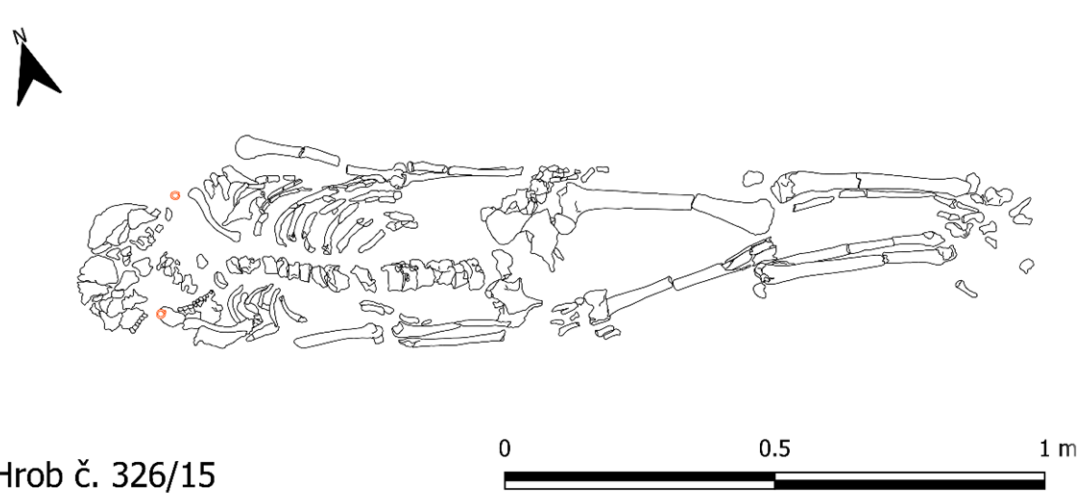

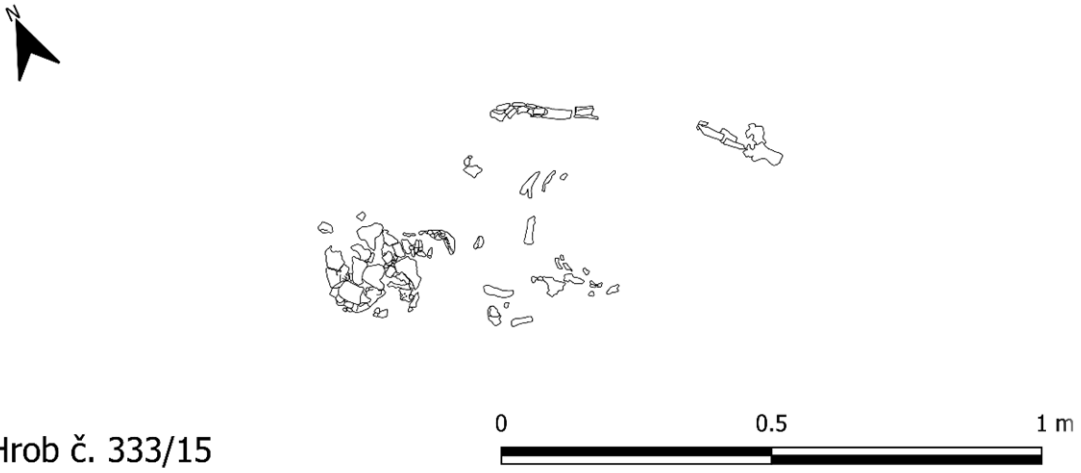

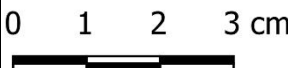
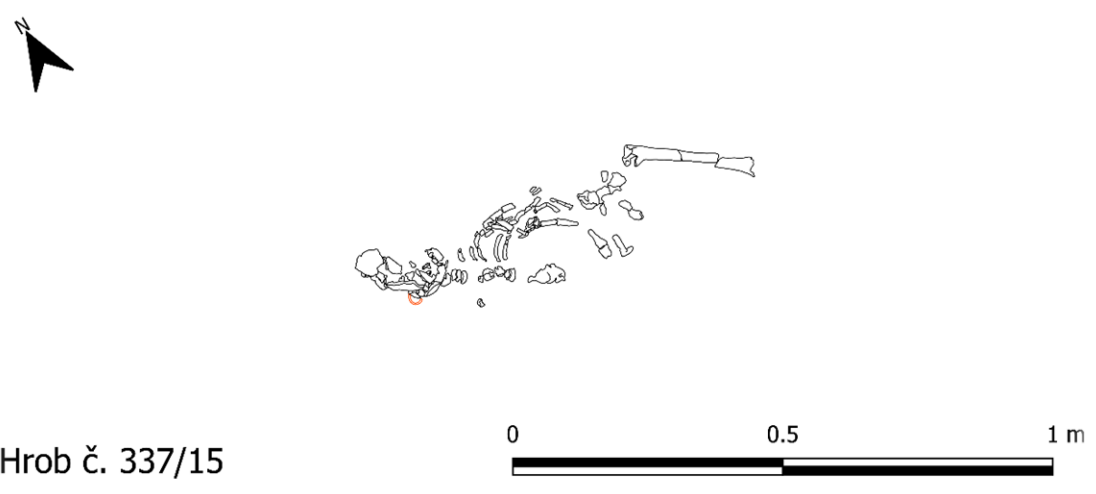
Hrob č. 299/15

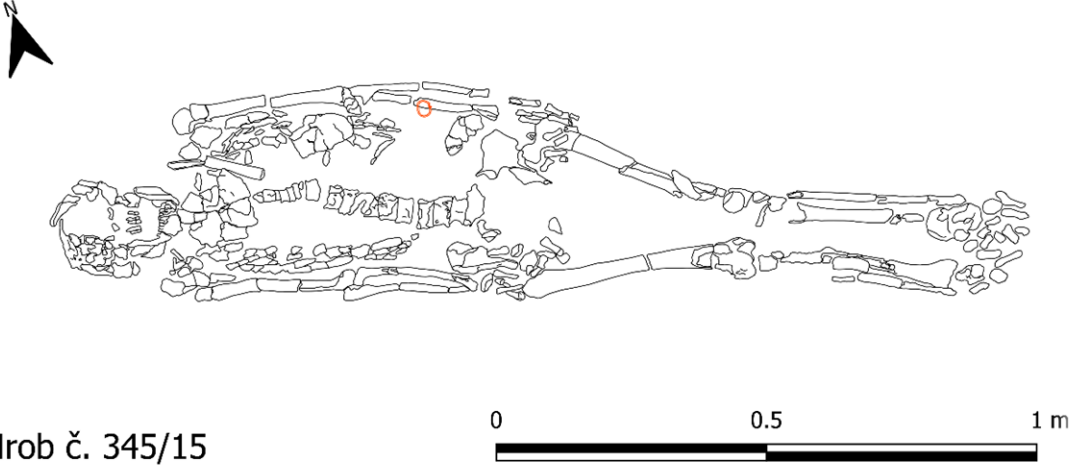
Tab. XXXVI Hrob 317/15		
Čtverec:	06-02	
Orientace:	ZSZ-VJV (298°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 14,3 × 15,5, B: 13,8 × 15,4 mm; [2] A: 1,7, B: 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] A: bronz, B: stříbro(?); [5] bez úpravy; [6] A: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, B: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý	
Poznámka:	Záušnice B nalezena pod lebkou jedince.	
		
Hrob č. 317/15		

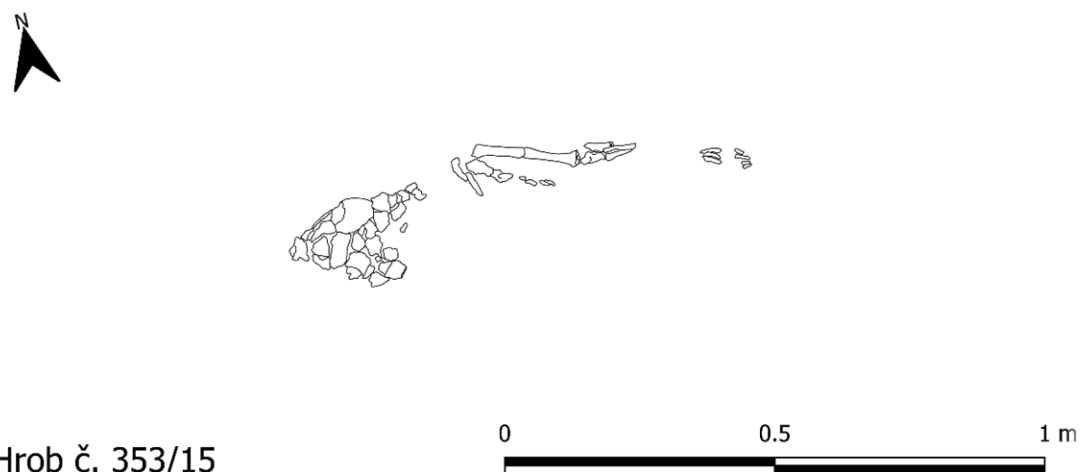
Tab. XXXVII Hrob 318/15			
Čtverec:	04-15		
Orientace:	ZSZ-VJV (294°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A-C: záušnice: [1] A: 24,8 × 24, B: 24,5 × 23,5, C: 27,6 × 24,5 mm; [2] A: 4, B: 4, C: 4,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] A, B: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, C: 1. esovitý, 2. odlomená esovitá klička (?)		
Poznámka:			
			

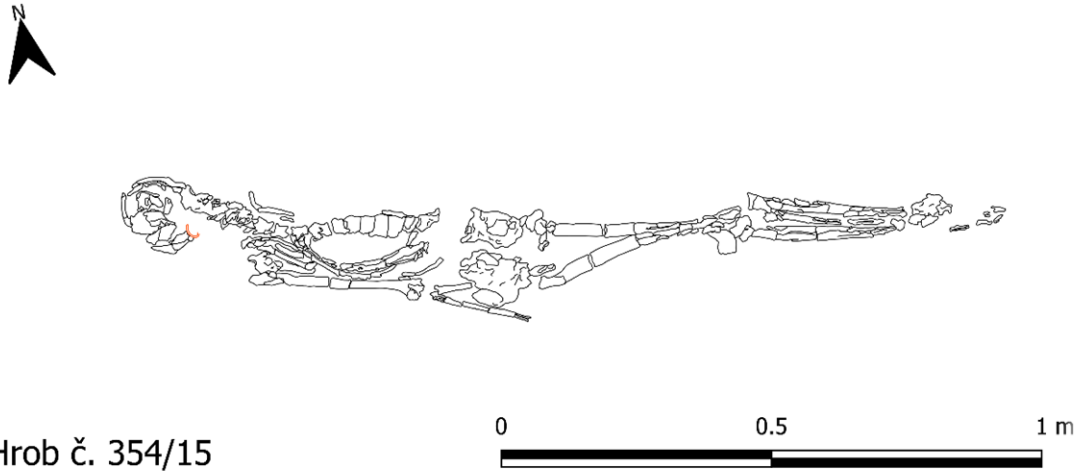
Tab. XXXVIII		Hrob 326/15	
Čtverec:	04-22		
Orientace:	ZSZ-VJV (293°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	kámen nad lebkou		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 18 × 19, B: 18 × 17,6 mm; [2] A: 3, B: 2,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý, B: 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:			
			

Tab. XXXIX		Hrob 333/15		
Čtverec:	04-22			
Orientace:	ZSZ-VJV (291°)			
Hrobová jáma:	nezachycena			
Úprava hr. jámy:	nezachycena			
Jedinec:	neurčený jedinec			
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 52 × 48,5 mm; [2] 3,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý			
Poznámka:	Záušnice nalezena před úplným odkrytím hrobu u pravé strany dolní čelisti.			
				

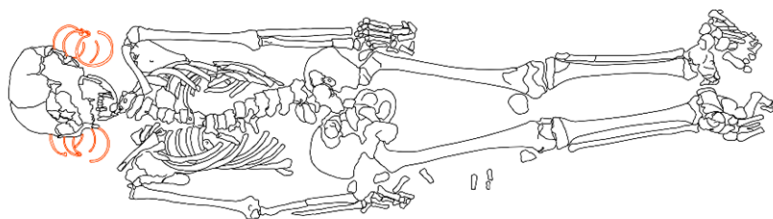
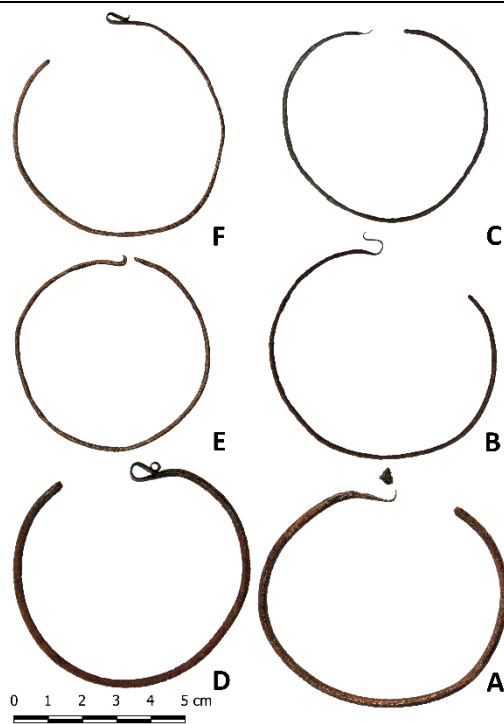
Tab. XL		Hrob 337/15	
Čtverec:	06-08		
Orientace:	ZSZ-VJV (303°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	neurčený jedinec		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 31,7 × 30,4, B: 35,8 × 33 mm; [2] A: 3, B: 4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] A: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý, B: 1. esovitý, 2. esovitý		
Poznámka:	Záušnice B nalezena pod lebečními kostmi.		
 <p>Hrob č. 337/15</p>			

Tab. XLI	Hrob 345/15	
Čtverec:	04-20	
Orientace:	ZSZ-VJV (299°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	dospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 31,2 × 27,7 mm; [2] 2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý 2. jednoduchý	
Poznámka:	Záušnice nalezena na levém předloktí jedince, zřejmě v sekundární poloze.	
		
Hrob č. 345/15		

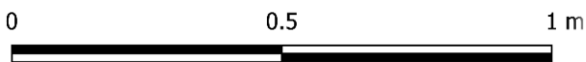
Tab. XLII		Hrob 353/15	
Čtverec:	04-17		
Orientace:	ZSZ-VJV (291°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 23,4 × 21 mm; [2] 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý 2. jednoduchý		
Poznámka:	Záušnice nalezena při pravé skrání.		
			
Hrob č. 353/15			

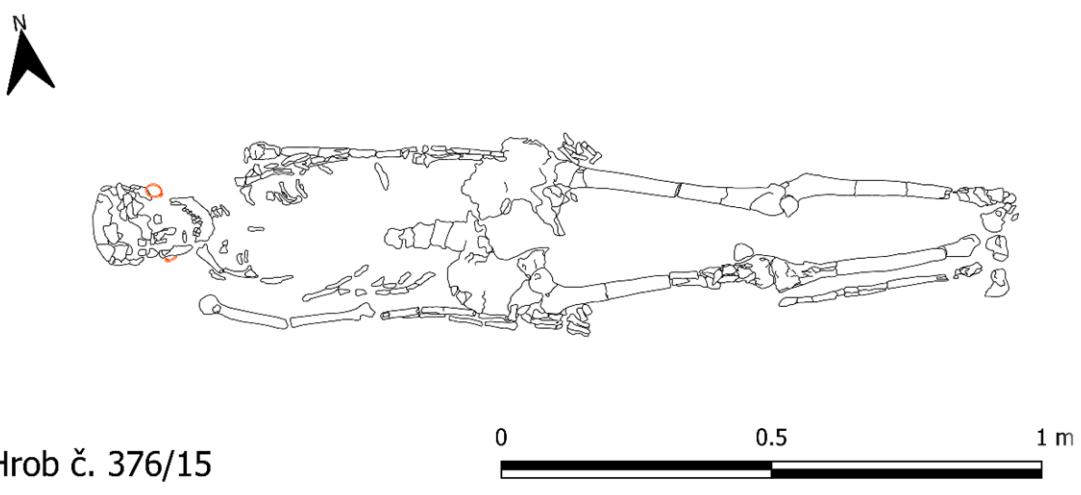
Tab. XLIII	Hrob 354/15	
Čtverec:	06-01	
Orientace:	ZSZ-VJV (290°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	dospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 26 × 28,2 mm; [2] 3,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátovaná stříbrem; [6] 1. esovitý 2. jednoduchý	
Poznámka:		
		
Hrob č. 354/15		

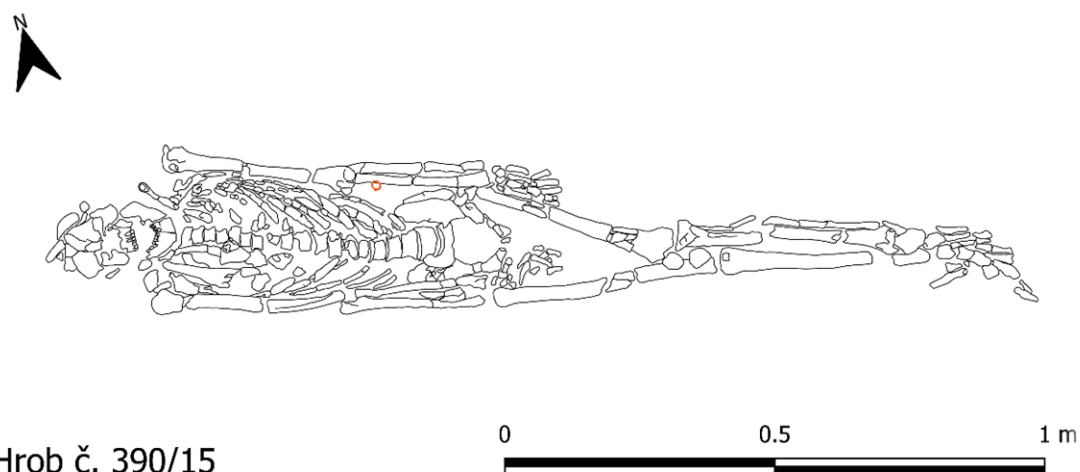
Tab. XLIV Hrob 355/15	
Čtverec:	06-04
Orientace:	SSZ–JJV (292°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	kámen za hlavou
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A–F: záušnice: [1] A: 70,9 × 63, B: 66 × 61,2, C: 59,4 × 56,5, D: 70 × 65, E: 57,5 × 58, F: 61,5 × 64 mm; [2] A: 2,8, B: 1,5, C: 1,3, D: 2,5, E: 1,3, F: 1,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] A, D: postříbřené; [6] B, D, F: 1. esovitý, 2. jednoduchý, A, C, E: 1 odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý</p>
Poznámka:	V terénním deníku jsou záušnice A a D označeny jako postříbřené, také na nálezových fotografiích je ještě postříbření patrné. Při konzervaci byla zřejmě slabá stříbrná vrstva setřena.

Hrob č. 355/15

Tab. XLV		Hrob 376/15	
Čtverec:	06-07		
Orientace:	ZSZ-VJV (287°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	kameny volně po obvodu hrobu, zřejmě souvisí s tímto pohřbem		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 33 × 34, B: 32,5 × 34 mm; [2] A: 2,1, B: 2,2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:			
 <p>Hrob č. 376/15</p>			

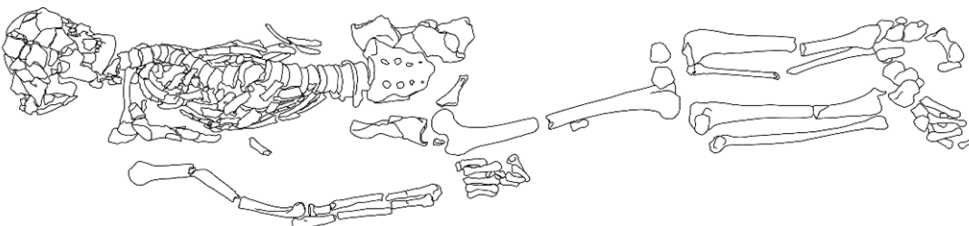
Tab. XLVI		Hrob 390/15	
Čtverec:	04-19		
Orientace:	ZSZ-VJV (294°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 19 × 21,3 mm; [2] 2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička 2. jednoduchý		
Poznámka:	Záušnice nalezena na levém předloktí jedince, zřejmě v sekundární poloze.		

Hrob č. 390/15

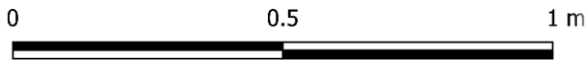
Tab. XLVII		Hrob 399/15		
Čtverec:	04-13			
Orientace:	ZSZ-VJV (299°)			
Hrobová jáma:	nezachycena			
Úprava hr. jámy:	nezachycena			
Jedinec:	dospělý jedinec (?)			
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 22,7 × 20, B: 23 × 19 mm; [2] A: 4, B: 4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý			
Poznámka:	Záušnice B nalezena pod lebečními kostmi.			
Hrob č. 399/15				

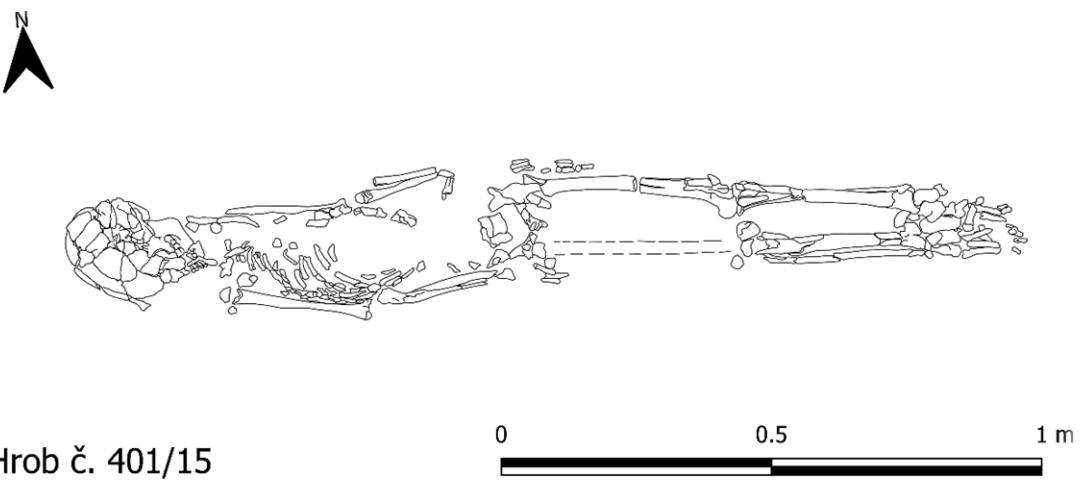
Tab. XLVIII Hrob 400/15		
Čtverec:	04-08	
Orientace:	ZSZ-VJV (291°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	dospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 17,8 × 17,5 mm; [2] 3 mm; [3] jednoduchý; [4] stříbro; [5] bez úpravy; [6] 1. široce roztepaná esovitá klička 2. jednoduchý	
Poznámka:	Záušnice nalezena pod lebečními kostmi.	

Hrob č. 400/15

Tab. XLIX		Hrob 401/15	
Čtverec:	04-23		
Orientace:	ZSZ-VJV (281°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	náhrobník (č. 64)		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 20 × 19,5, B: 19,5 × 17,4 mm; [2] A: 4, B: 4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] A: 1. esovitý, 2. jednoduchý, B: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý		
Poznámka:	Záušnice nalezeny pod lebkou. Pravý femur odebrán pro analýzu DNA.		
			

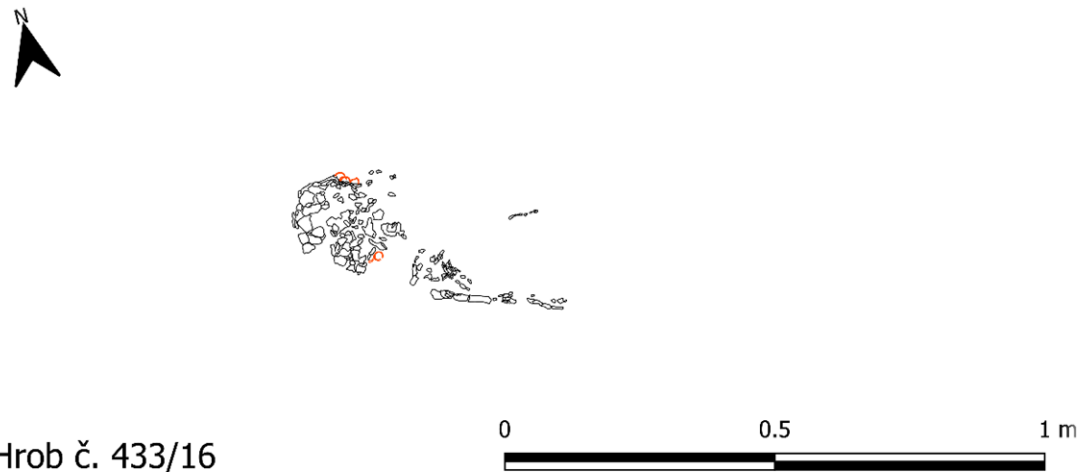
Tab. L Hrob 00/16	
Čtverec:	04-05
Orientace:	Z-V (?)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A, B: záušnice: [1] A: 16,3 × 18,7, B: 18 × 8,3 (pouze zlomek) mm; [2] A: 1,6, B: 1,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý, B: 1. nedochovaný, 2. jednoduchý (?)</p>
Poznámka:	Z hrobu dochovány pouze drobné kosti (zejména lebky) zřejmě malého dítěte, blíže nedokumentován.

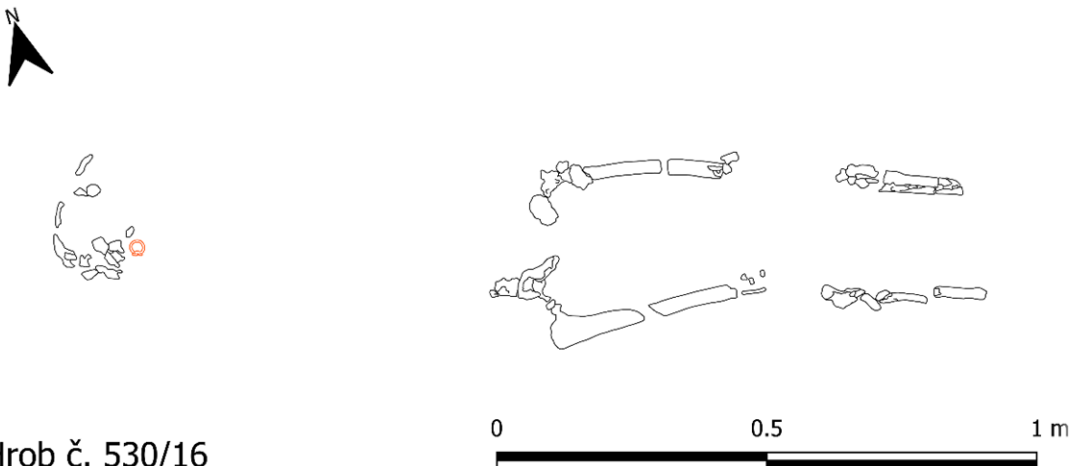
0 1 2 cm

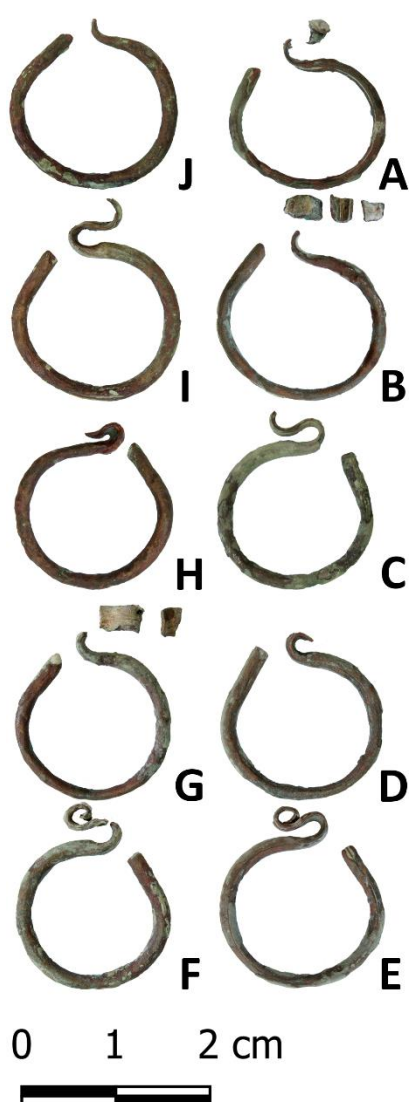
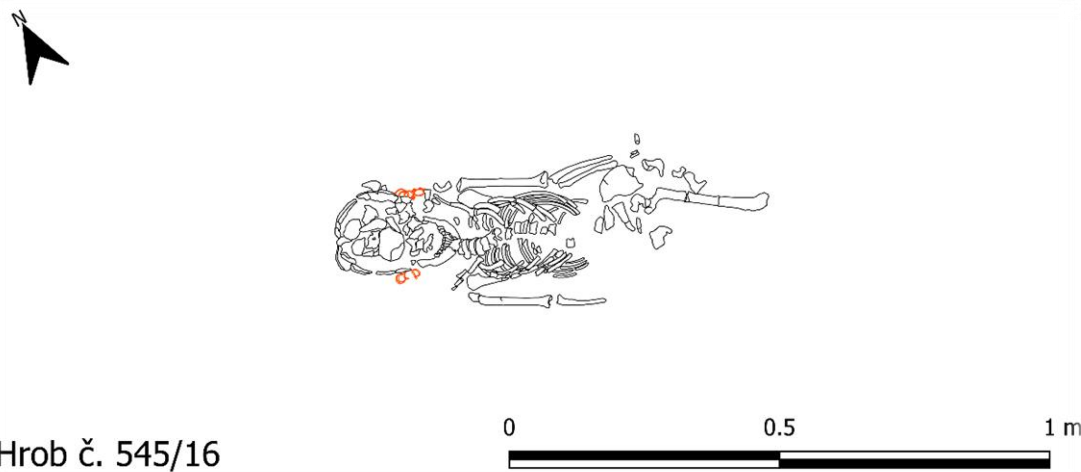

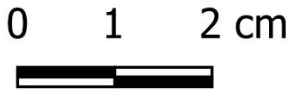
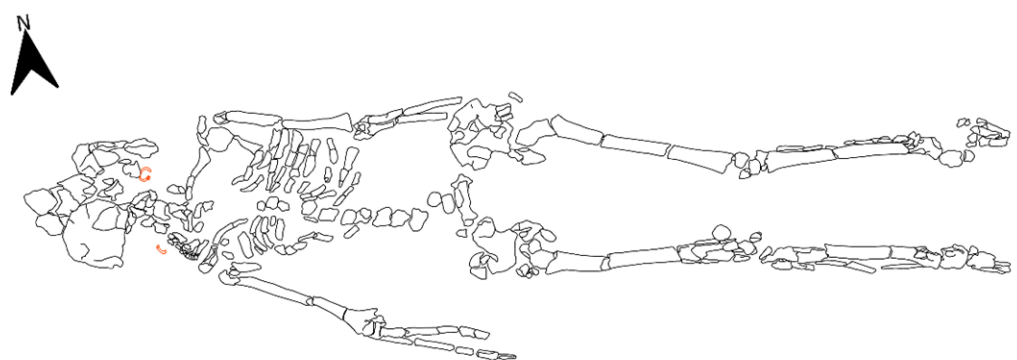
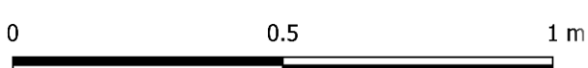
Tab. LI		Hrob 430/16	
Čtverec:	05-07		
Orientace:	ZSZ-VJV (303°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A–G: záušnice: [1] A: 18 × 17, B: 17,5 × 15, C: 17 × 17, D: 16 × 17, E: 16,6 × 18, F: 18 × 18,5, G: 15,5 × 15,8 mm; [2] A: 2, B: 2, C: 2, D: 2, E: 1,8, F: 1,7, G: 2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] F: 1. esovitý, 2. jednoduchý, A, B, C, D, E, G: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý		
Poznámka:			

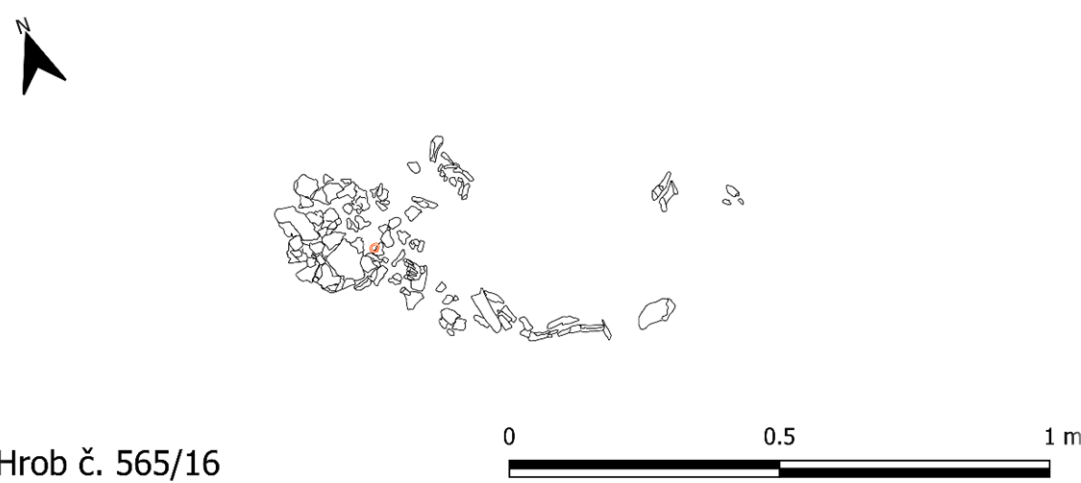
Tab. LII		Hrob 433/16	
Čtverec:	05-14		
Orientace:	ZSZ-VJV (303°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	<p>A–H: záušnice: [1] A: 16,6 × 15,2, B: 24,5 × 22, C: 20 × 17, D: 22 × 16, E: 17 × 18,3, F: 19 × 20,5, G: 20,2 × 17, H: 20 × 22,4 mm; [2] A: 1,5, B: 2, C: 2, D: 2, E: 2, F: 2, G: 2, H: 2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] G, H: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, A, B, E, F: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý, C, D: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. nedochovaný</p>		
Poznámka:			
			
Hrob č. 433/16			

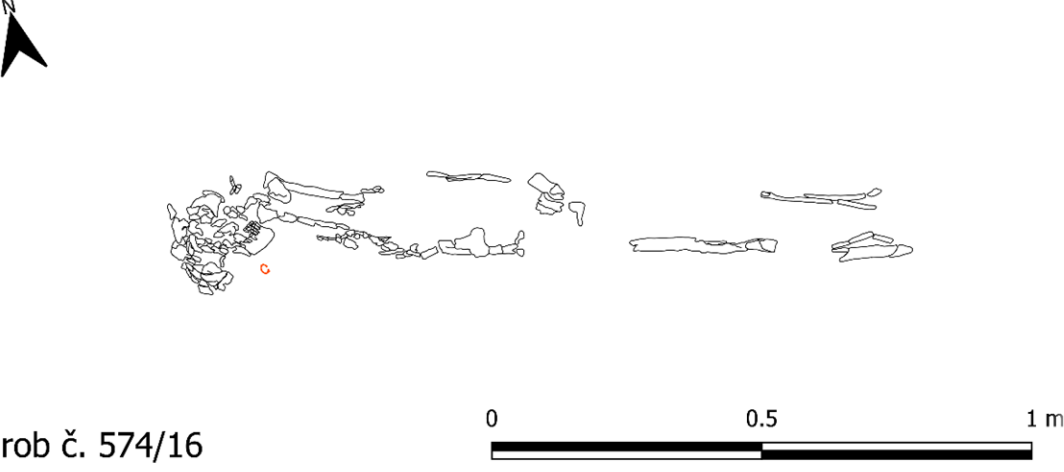
Tab. LIII	Hrob 498/16	
Čtverec:	11-12	
Orientace:	ZSZ-VJV (290°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	zbytky dřeva	
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	<p>A–I: záušnice: [1] A: 17,5 × 15,5, B: 16,7 × 17,4, C: 15,9 × 16, D: 16,4 × 15,2, E: 16 × 15,6, F: 14 × 15, G: 15 × 15, H: 17,5 × 18,8, I: 17 × 17,5 mm; [2] A: 2,5, B: 2,5, C: 2,2, D: 2,3, E: 2, F: 2,1, G: 2, H: 3, I: 3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A, B, C, E, G, H: 1. esovitý, 2. jednoduchý, D: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, F, I: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý</p>	
Poznámka:		

Tab. LIV		Hrob 530/16	
Čtverec:	05-04		
Orientace:	ZSZ-VJV (292°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	kameny za hlavou		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 28 × 27,8, B: 28,2 × 26 mm; [2] A: 4,4, B: 4,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] A: 1. esovitý, 2. esovitý, B: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. odlomená esovitá klička (?)		
Poznámka:	Záušnice B nalezena pod lebečními kostmi.		
 <p>Hrob č. 530/16</p>			

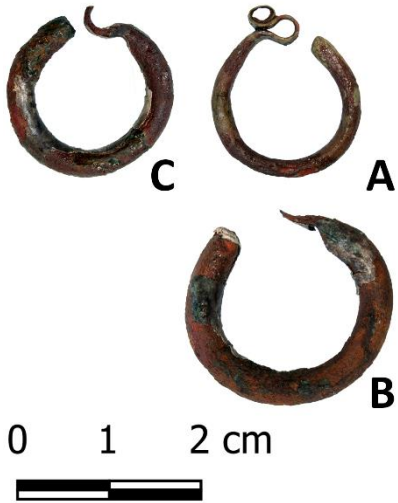

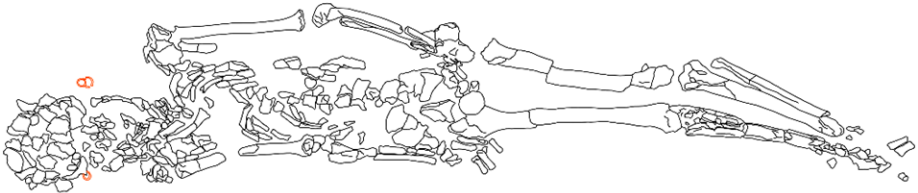
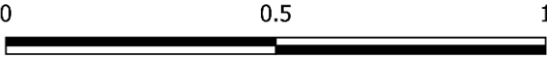
Tab. LV Hrob 545/16	
Čtverec:	06-04
Orientace:	SZ–JV (305°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A–J: záušnice: [1] A: 16,8 × 17, B: 18,3 × 19, C: 16,5 × 18,5, D: 17,5 × 17,5, E: 17,5 × 19, F: 16,7 × 18,4, G: 16,5 × 19, H: 17 × 18,2, I: 18 × 19, J: 18 × 18 mm; [2] A: 2, B: 2, C: 2, D: 2, E: 1,9, F: 1,9, G: 2, H: 2,4, I: 2,3, J: 2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] C, D, G: slabě pocínované (?) – nelze vyloučit ani u zbylých kusů; [6] C, E: 1. esovitý, 2. jednoduchý, B, F, G, I: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, A, D, H, J: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý</p>
Poznámka:	
	
	

Tab. LVI		Hrob 552/16	
Čtverec:	06-06		
Orientace:	ZSZ-VJV (289°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 21,9 × 23, B: 27,1 × 23 mm; [2] A: 3,6, B: 4,1 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] A: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý, B: 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:			
			
Hrob č. 552/16			

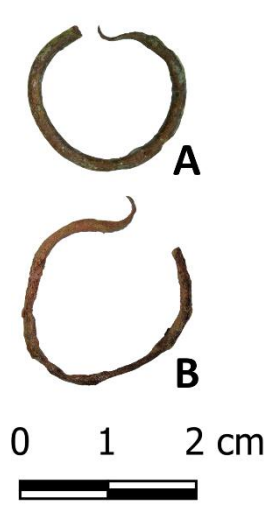
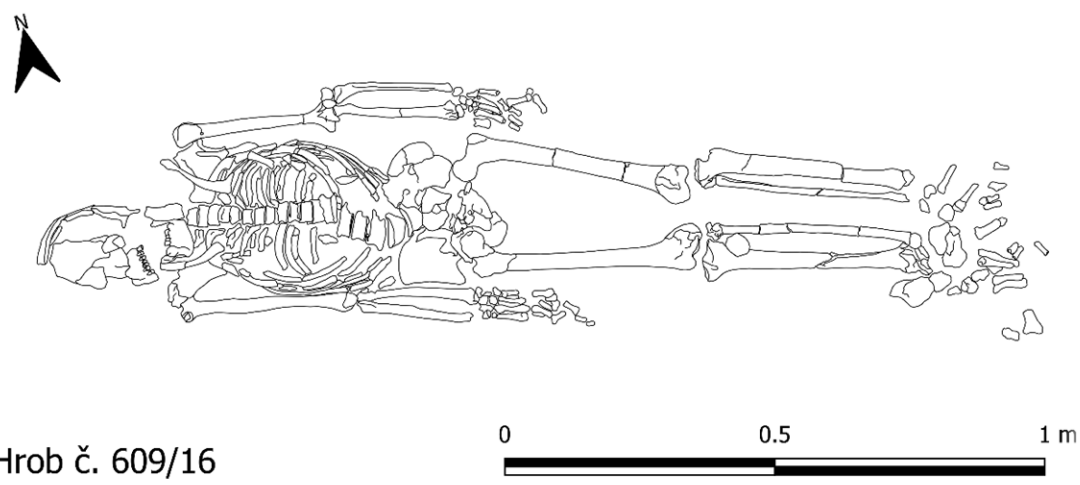
Tab. LVII		Hrob 565/16		
Čtverec:	01-19			
Orientace:	ZSZ-VJV (298°)			
Hrobová jáma:	nezachycena			
Úprava hr. jámy:	nezachycena			
Jedinec:	neurčený jedinec			
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 19,5 × 18,5 mm; [2] 3,8 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátovaná stříbrem; [6] 1. odlomená esovitá klička (?) 2. jednoduchý			
Poznámka:				
				

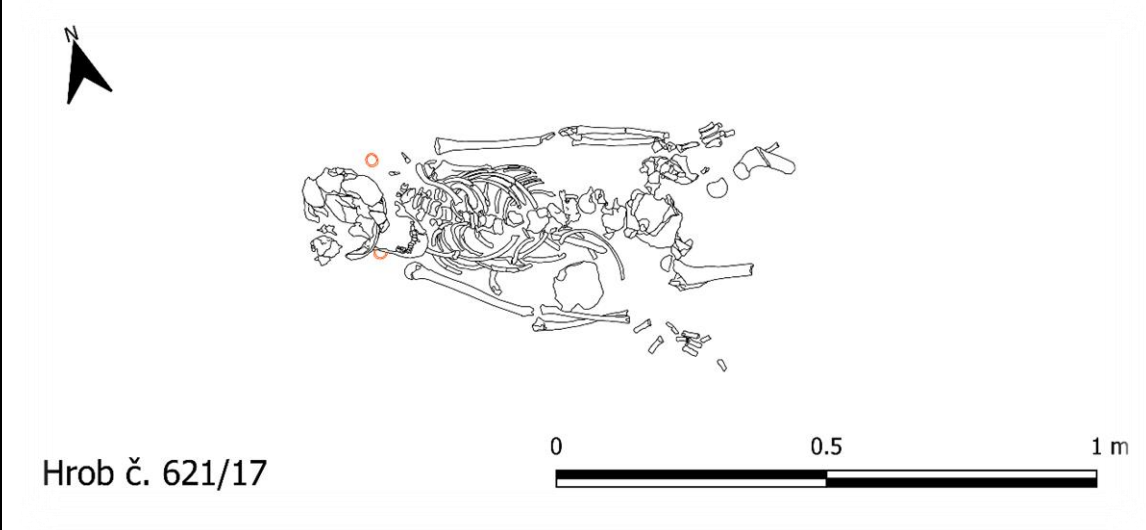
Tab. LVIII		Hrob 574/16	
Čtverec:	01-25		
Orientace:	ZSZ-VJV (293°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	kameny po stranách lebky		
Jedinec:	neurčený jedinec		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 21,8 × 21,7, B: 26,2 × 28,2 mm; [2] A: 3,8, B: 4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:			
			
Hrob č. 574/16			

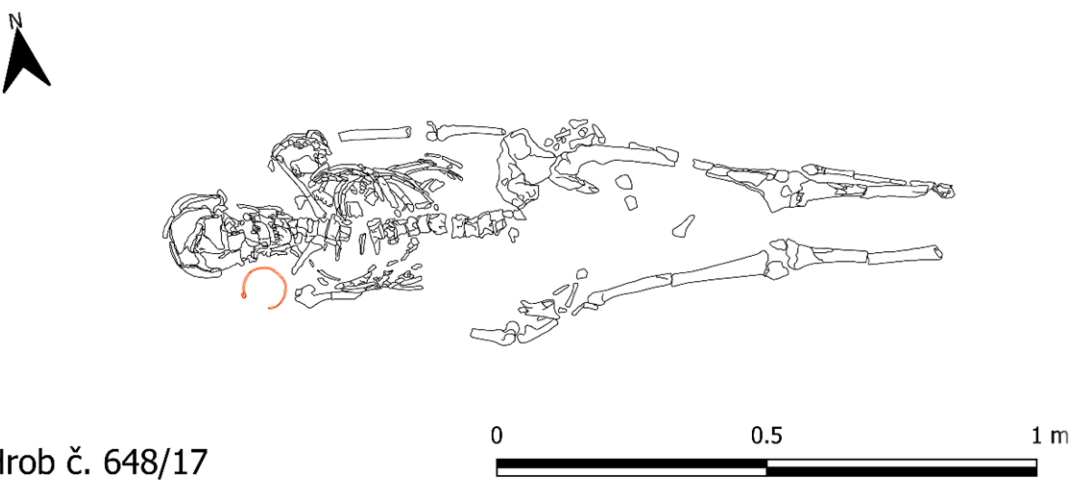
Tab. LVIX		Hrob 595/16	
Čtverec:	01-20		
Orientace:	ZSZ-VJV (281°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	kámen za hlavou		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	<p>A–J: záušnice: [1] A: 19,5 × 21,7, B: 18 × 23,5, C: 29 × 22, D: 22,8 × 22,3, E: 26,3 × 25, F: 28,2 × 27,6, G: 29 × 28,5, H: 35,5 × 35,5, I: 20,4 × 20,5, J: 19,8 × 21,2 mm; [2] A: 2,5, B: 1,8, C: 2, D: 2, E: 3,4, F: 2,2, G: 2,4, H: 2,8, I: 2, J: 2,2 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] B, G, I, J: 1. esovitý, 2. jednoduchý, E, F: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, A, C, D, H: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý</p>		
Poznámka:	Záušnice I a J nalezeny pod trupem jedince a jejich příslušnost k tomuto hrobu je tedy nejistá.		

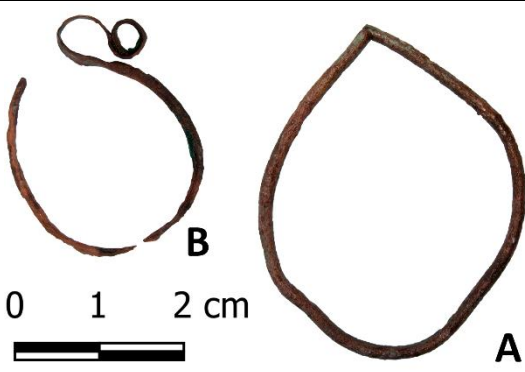
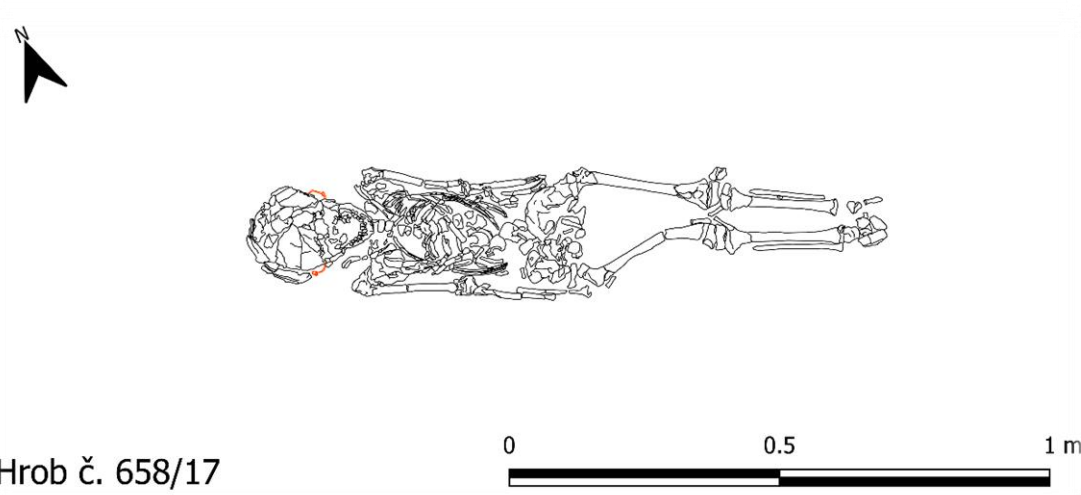
Tab. LX		Hrob 605/16	
Čtverec:	05-05		
Orientace:	ZSZ-VJV (285°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A-C: záušnice: [1] A: 16,5 × 19, B: 23 × 22,3, C: 18,5 × 19 mm; [2] A: 2,6, B: 4,5, C: 3,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] A: bez úpravy, B, C: plátované stříbrem; [6] A: 1. esovitý, 2. jednoduchý, B, C: odlomená esovitá klička (?), jednoduchý		
Poznámka:	V hrobě též nalezen zlomek jedné odlomené esovité kličky (původně určené jako bronzový korálek) patřící pravděpodobně záušnici B nebo C .		
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 20px;"> </div> <div style="flex-grow: 1;"> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; margin-top: 10px;"> Hrob č. 605/16 <div style="text-align: center;"> </div> </div>			

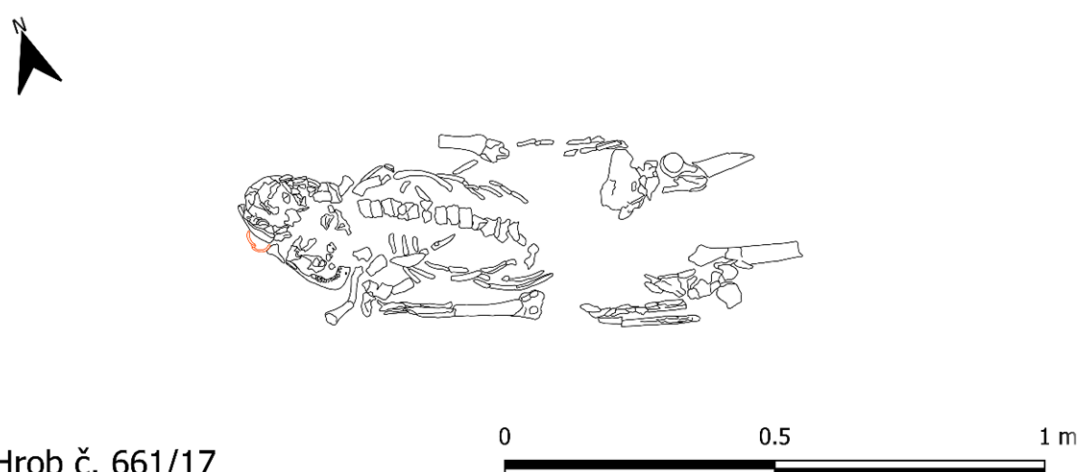
Tab. LXI	Hrob 606/16	
Čtverec:	01-19	
Orientace:	SZ–JV (307°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	<p>A–F: záušnice: [1] A: 11,5 × 17, B: 24 × 21,5, C: 23,5 × 26,3, D: 22 × 24,8, E: 22,5 × 21,4, F: 18,5 × 20,5 mm; [2] A: 2, B: 2,2, C: 2, D: 2,5, E: 2, F: 2,3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] C: 1. esovitý, 2. jednoduchý, D: 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý, B, E, F: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý, A: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. nedochovaný</p>	
Poznámka:	Záušnice A byla nalezena odděleně za lebkou, její příslušnost k tomuto hrobu je nejistá.	

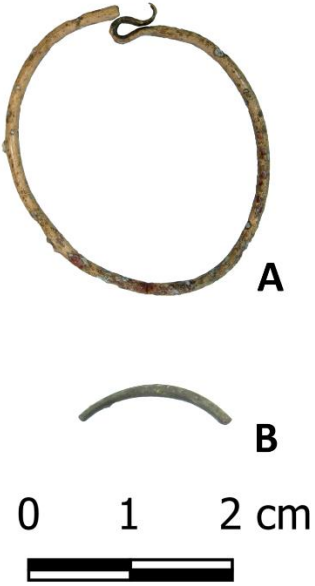
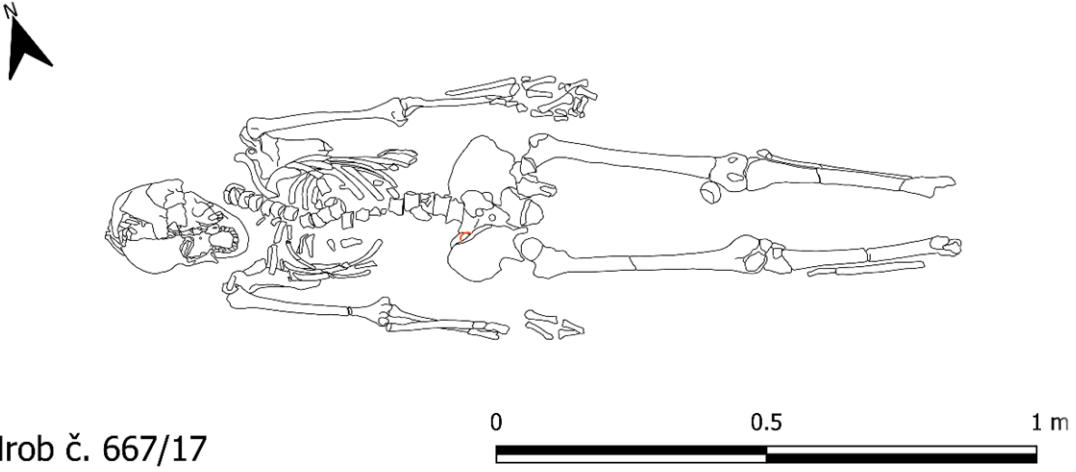
Tab. LXII		Hrob 609/16	
Čtverec:	06-08		
Orientace:	ZSZ-VJV (293°)		
Hrobová jáma:	obdélného půdorysu, mírně zahloubena do jílového podloží		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 18,8 × 21,7, B: 17,9 × 16,9 mm; [2] A: 1,6, B: 1,8 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý		
Poznámka:	Obě záušnice pochází patrně ze sekundárního uložení, záušnice B byla nalezena u levé dlaně a záušnice A u levého bérce.		

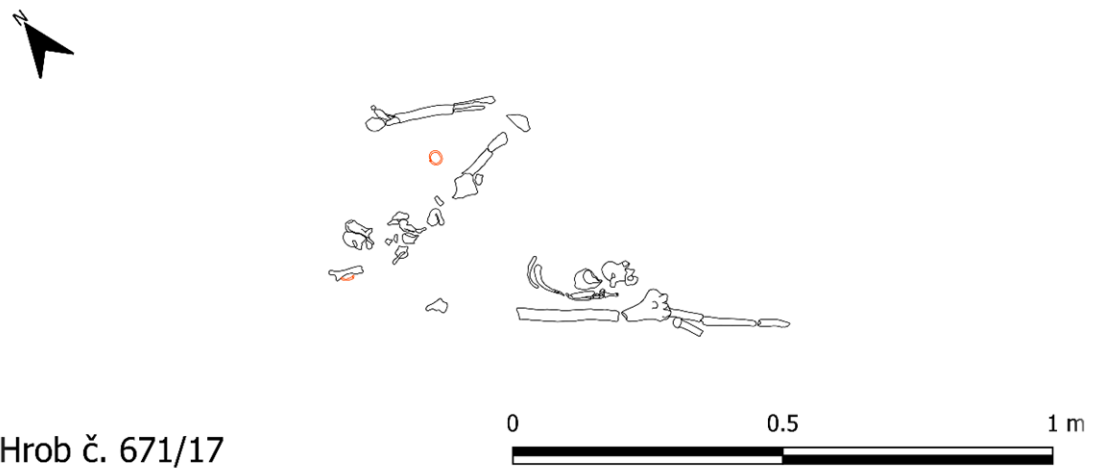
Tab. LXIII Hrob 621/17		
Čtverec:	15-13	
Orientace:	ZSZ-VJV (301°)	
Hrobová jáma:	oválného půdorysu, mírně zahlobena do šterkopískového pokryvu	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	dospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 26,6 × 27, B: 27,1 × 26,5 mm; [2] A: 3, B: 2,9 mm; [3] jednoduchý; [4] stříbro (?); [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý	
Poznámka:		
 <p>Hrob č. 621/17</p>		

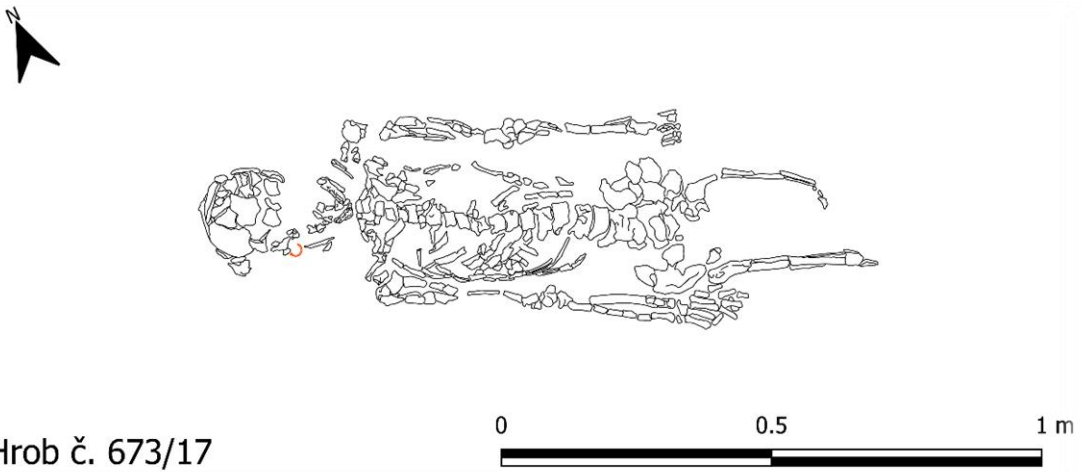
Tab. LXIV		Hrob 648/17	
Čtverec:	15-11		
Orientace:	ZSZ-VJV (287°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	zbytky dřeva		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 89 × 89 mm; [2] 2,8 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] postříbřená; [6] 1. široce roztepaná esovitá klička se třemi žlábký 2. jednoduchý		
Poznámka:			

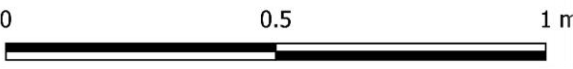
Tab. LXV		Hrob 658/17	
Čtverec:	15-07		
Orientace:	ZSZ-VJV (301°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	zbytky dřeva		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A: náušnice, B: záušnice: [1] A: 33 × 40,7, B: 26 × 28 (?) mm; [2] A: 2, B: 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A: 1. a 2. jednoduchý, B: 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:	Rozměry esovité záušnice B jsou vzhledem k rozlomení pouze orientační. V případě předmětu A se jedná o jednoduchý kroužek použitý zřejmě jako náušnice.		
			
Hrob č. 658/17			

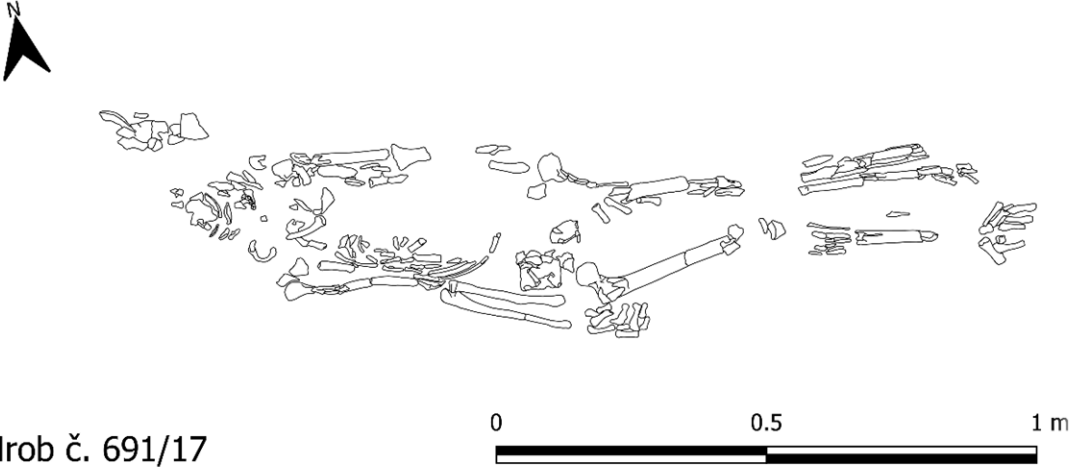
Tab. LXVI		Hrob 661/17	
Čtverec:	10-10		
Orientace:	ZSZ-VJV (296°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 45 × 44,4, B: 46 × 44,3 mm; [2] A: 3, B: 3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:			
 <p>Hrob č. 661/17</p>			

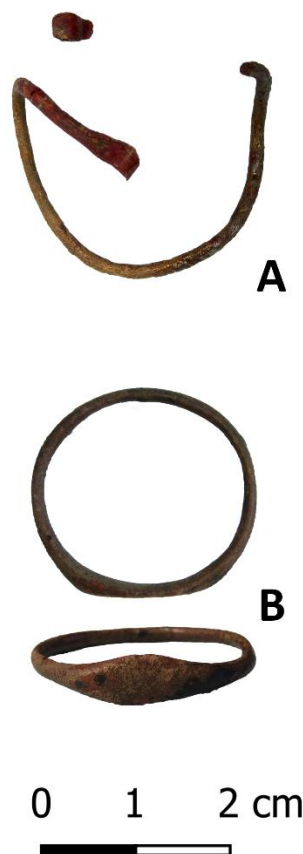
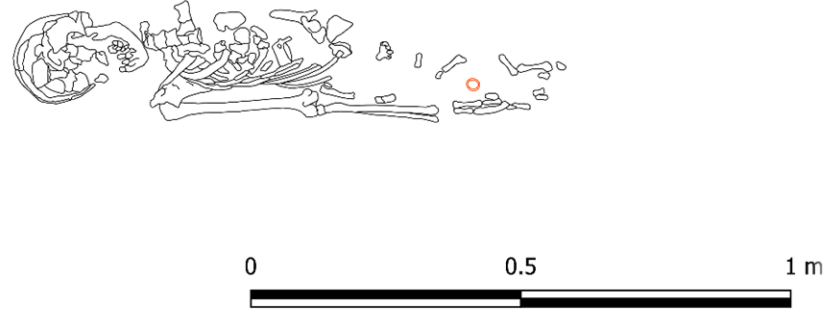
Tab. LXVII		Hrob 667/17	
Čtverec:	11-15		
Orientace:	ZSZ-VJV (297°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	zbytky dřeva		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	<p>A: záušnice: [1] 25 × 28,7 mm; [2] 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. esovitý 2. jednoduchý</p> <p>B: prsten: zlomek bronzového prstenu tvořený tyčinkou kruhového průřezu o síle 1,2 mm a dochované velikosti 15 × 4 mm</p>		
Poznámka:	Záušnice A nalezena pod pravou pánevní kostí. Na prstu pravé ruky nalezen zlomek prstenu B.		
			

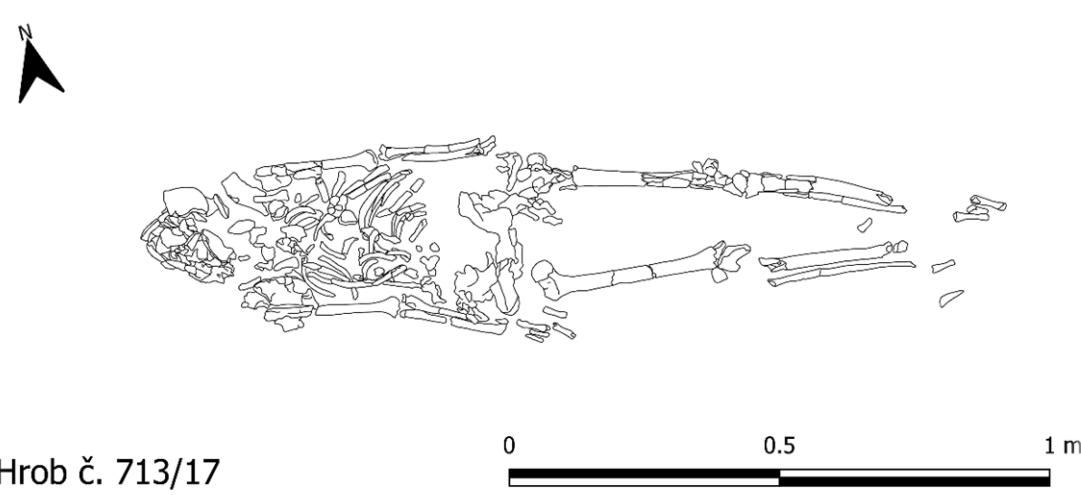
Tab. LXVIII Hrob 671/17		
Čtverec:	15-11	
Orientace:	SZ–JV (319°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	nezachycena	
Jedinec:	neurčený jedinec	
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 27,7 × 29, B: 27 × 27 mm; [2] A: 3,3, B: 3,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] A: 1: poškozená esovitá klička, 2. jednoduchý, B: 1. esovitý, 2. jednoduchý	
Poznámka:	Hrob silně rozrušen mladšími zásahy.	
		

Tab. LXIX		Hrob 673/17	
Čtverec:	10-17		
Orientace:	ZSZ-VJV (304°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 28 × 27, B: 29 × 28 mm; [2] A: 1,8, B: 2,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A: 1: esovitý, 2. jednoduchý, B: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý		
Poznámka:			
			

Tab. LXX		Hrob 687/17	
Čtverec:	15-16		
Orientace:	ZSZ-VJV (296°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	kroužek: [1] 21 × 21 mm; [2] 1,7 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. a 2. jednoduchý		
Poznámka:	Kroužek – náušnice (?), nalezen po vybrání hrobu, v blízkosti pravé skráně jedince. Nejistá příslušnost k hrobu.		
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 20px;"> </div> <div style="text-align: center;"> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; margin-top: 20px;"> Hrob č. 687/17 <div style="text-align: center;"> </div> </div>			

Tab. LXXI		Hrob 691/17		
Čtverec:	10-10			
Orientace:	ZSZ-VJV (291°)			
Hrobová jáma:	obdélného půdorysu, zahloubená do šterkopískového pokryvu			
Úprava hr. jámy:	nezachycena			
Jedinec:	dospělý jedinec (?)			
Hrobový inventář:	záušnice: [1] 24,3 × 24,3 mm; [2] 4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátovaná stříbrem; [6] 1. esovitý 2. jednoduchý			
Poznámka:	Záušnice nalezena pod lebečními kostmi.			
				
Hrob č. 691/17				

Tab. Hrob 708/17 LXXII	
Čtverec:	11-24
Orientace:	ZSZ-VJV (290°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	kámen u levé strany lebky
Jedinec:	dospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A: záušnice: [1] 27,5 × 22,5 (?) mm; [2] 2; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1. odlomená esovitá klička, 2. jednoduchý</p> <p>B: prsten: uzavřený bronzový prsten se zesíleným středem o vnějším průměru 24,2 mm a vnitřním průměru 20,6 mm z jednoduchého drátu oválného průřezu o síle 2 mm</p>
Poznámka:	Rozměry záušnice (A) jsou vzhledem k deformaci pouze orientační. Nalezena u pravé skráně v hrobovém zásypu, příslušnost k tomuto hrobu je nejistá. Podobný typ prstenu (B) pochází z pohřebiště na Loretánském nám. v Praze (LN-12848), kde byl datován nejdříve do 2. pol. 13. st. (Frolíková-Kaliszová 2005, 377)
<div style="text-align: right;"> </div>	
<div style="text-align: center;"> </div>	
<p>Hrob č. 708/17</p>	

Tab. LXXIII		Hrob 713/17	
Čtverec:	15-01		
Orientace:	ZSZ-VJV (292°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 22,5 × 20,5, B: 23,8 × 27,9 mm; [2] A: 4, B: 4,4 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] plátované stříbrem; [6] 1: esovitý, 2. jednoduchý		
Poznámka:	Záušnice nalezeny pod lebečními kostmi.		
			

Tab. LXXIV Hrob 737/17	
Čtverec:	11-19
Orientace:	ZSZ-VJV (296°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	nezachycena
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	A, B: záušnice: [1] A: 31 × 33,4, B: 33,8 × 29,8 mm; [2] A: 1,3, B: 1,5 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1: esovitý, 2. jednoduchý
Poznámka:	Obě záušnice byly nalezeny nad lebkou porušeného H737/17, není jisté, zda proto nepochází ze zásypu tohoto hrobu, a tedy ze sekundární polohy.

A

B

0 1 2 3 cm

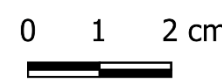
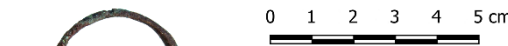
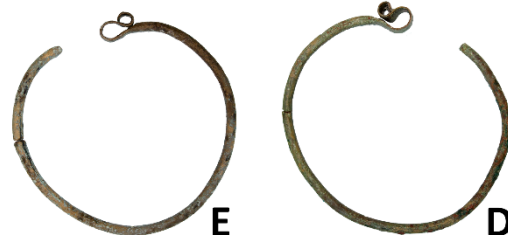
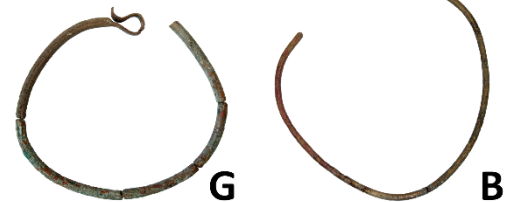
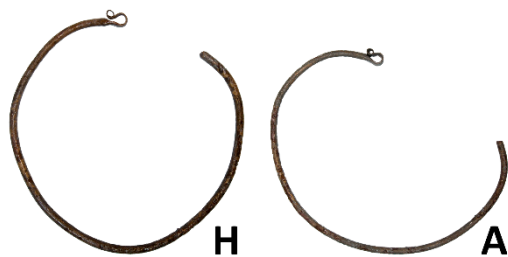

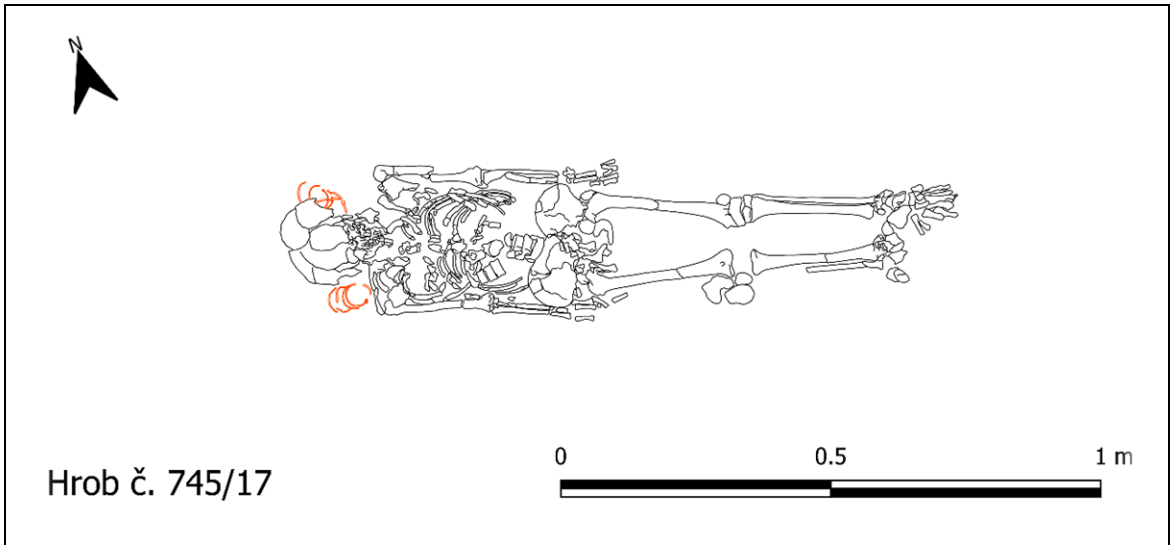
Hrob č. 737/17

0 0.5 1 m

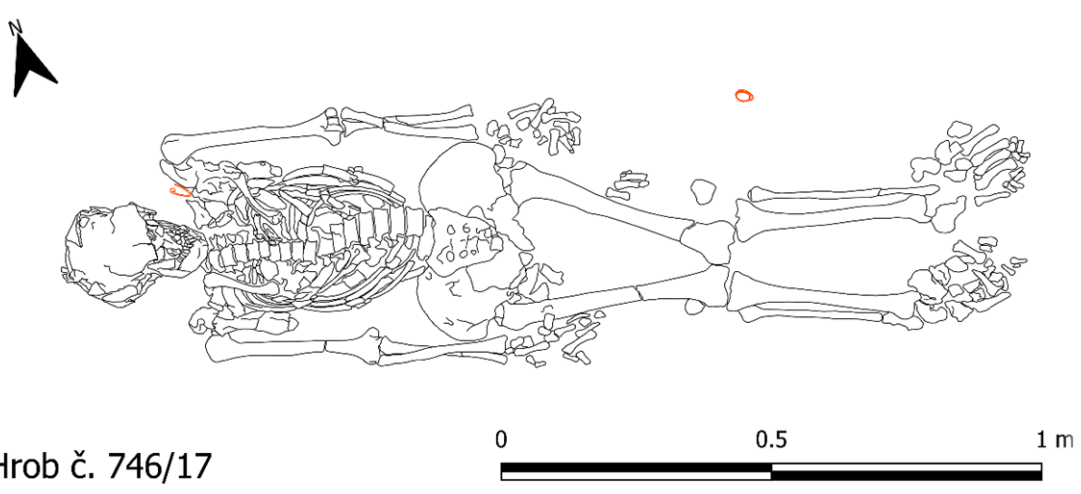
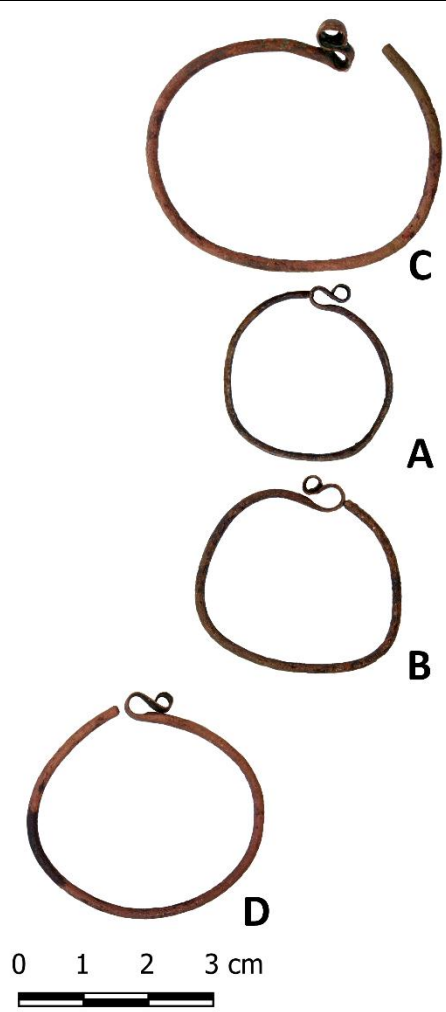

Tab. LXXV Hrob 745/17	
Čtverec:	15-16
Orientace:	ZSZ-VJV (281°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	kámen u pravého bérce, zbytky dřeva
Jedinec:	nedospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A–H: záušnice: [1] A: 70 × 57, B: 54 × 50,5, C: 53 × 53,3, D: 55 × 58, E: 53,4 × 53,5, F: 58 × 53,5, G: 44 × 50,5, H: 56 × 58,2 mm; [2] A: 2, B: 2, C: 2, D: 2,5, E: 2,6, F: 2, G: 2,5, H: 2,3 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] A, C–H: 1. esovitý, 2. jednoduchý, B: 1. odlomená esovitá klička (?), 2. jednoduchý;</p> <p>I: prsten: uzavřený bronzový prsten o vnějším průměru 21 mm a vnitřním průměru 15,5 mm z drátu plankonvexního průřezu o síle 1,5 mm, zdobený dvěma perlami ze žlutého skla (nedochovány) vsazené do lůžek po stranách centrální perly z modrého skla tvořící vrchol jehlanovitého štítku</p>
Poznámka:	Prsten (I) nalezen na prstu pravé ruky, tento typ prstenů se u nás začíná objevovat od 12. století (Frolíková-Kaliszová 2005, 377).

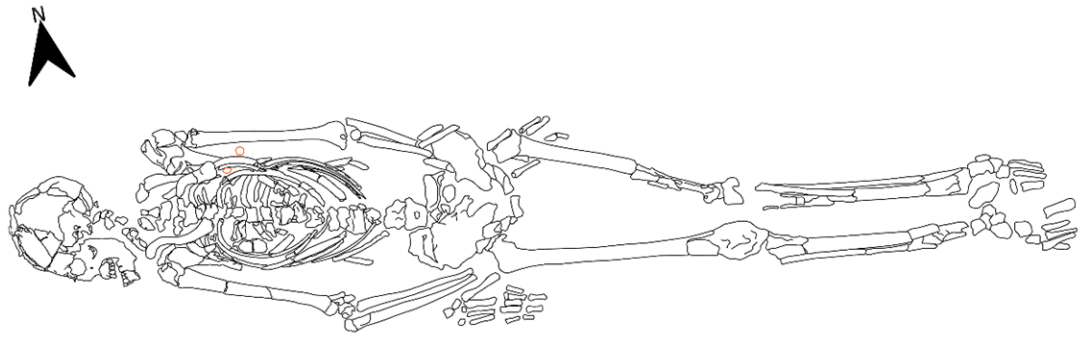
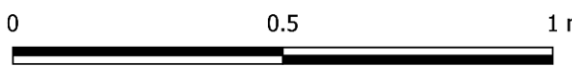

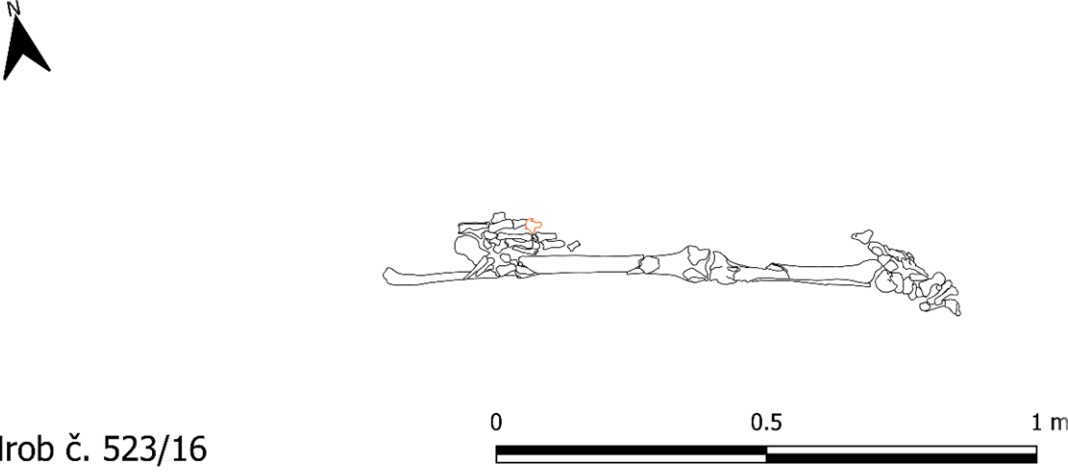

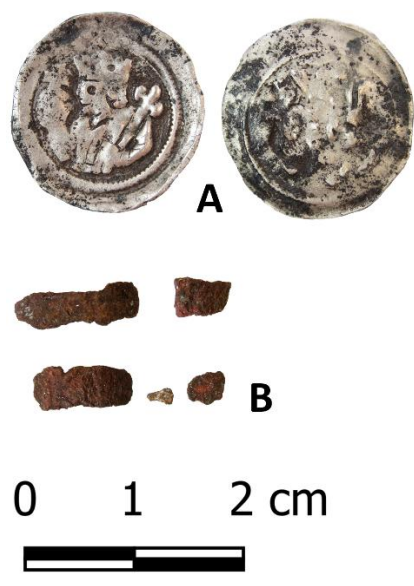
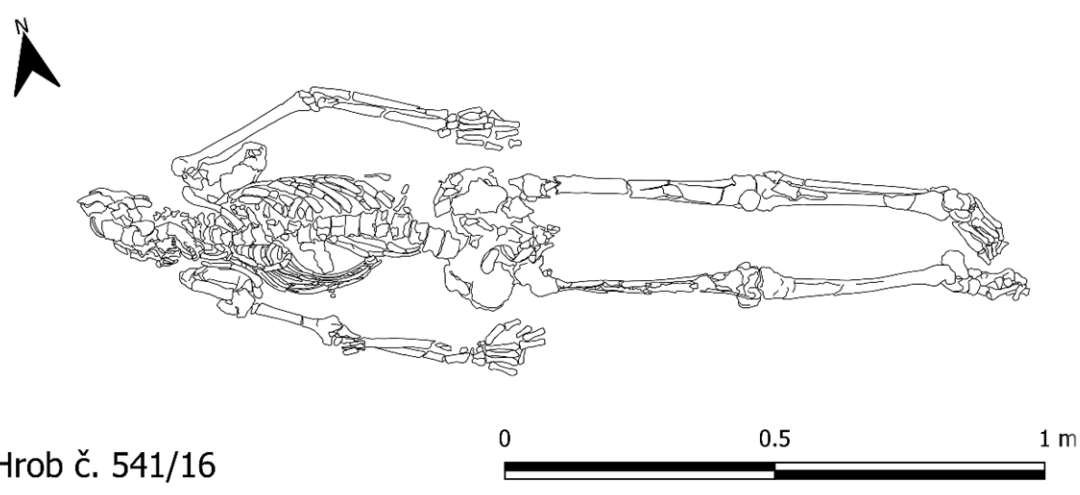
Tab. LXXVI Hrob 746/17	
Čtverec:	11-25
Orientace:	ZSZ-VJV (296°)
Hrobová jáma:	nezachycena
Úprava hr. jámy:	náhrobník, jednotlivé kameny po obou stranách, zbytky dřeva
Jedinec:	dospělý jedinec (?)
Hrobový inventář:	<p>A–D: záušnice: [1] A: 26,4 × 28,3, B: 23 × 30,2, C: 45 × 50, D: 36,5 × 34 mm; [2] A: 1,4, B: 1,7, C: 2, D: 1,6 mm; [3] jednoduchý; [4] bronz; [5] bez úpravy; [6] 1: esovitý, 2. jednoduchý</p>
Poznámka:	Záušnice A a B byly nalezeny při levém okraji hrobu v úrovni levého kolene, pochází tedy zřejmě z hrobového zasypu. Záušnice C ležela mezi spodní čelistí a levým ramenem jedince. Záušnice D nalezena pod trupem jedince.

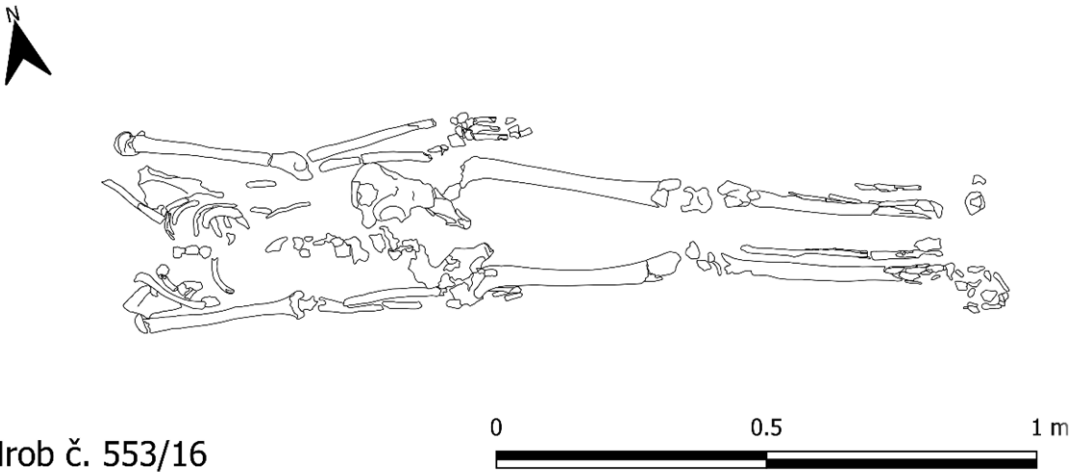

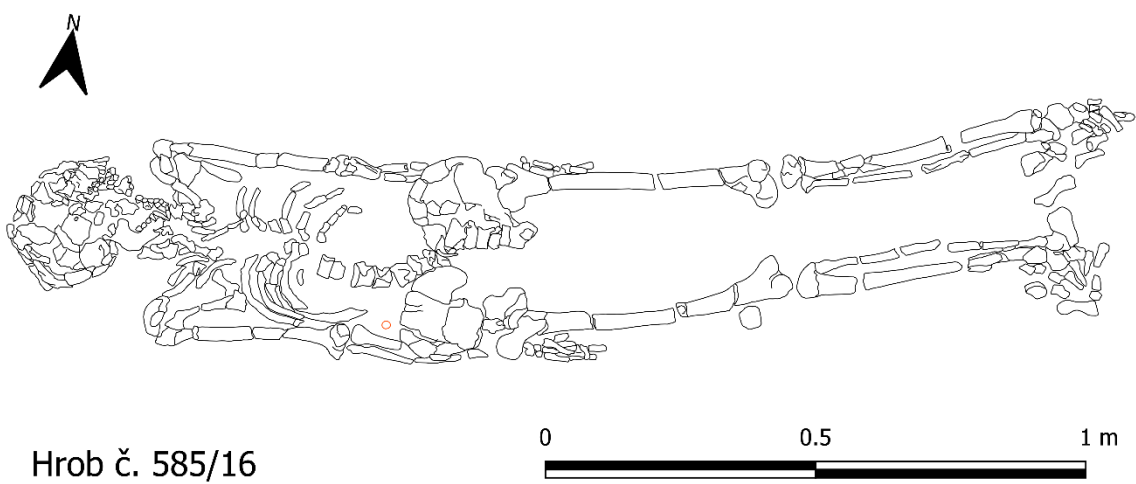
Hrob č. 746/17

Tab. LXXVII		Hrob 500/16	
Čtverec:	11-08		
Orientace:	ZSZ-VJV (288°)		
Hrobová jáma:	obdélného půdorysu se zaoblenými rohy, směrem k nohám se zužující o hloubce 30 cm		
Úprava hr. jámy:	kámen za hlavou		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A–C: denáry: průměr: A, B: 14,5 × 14,5 mm, C: 15 × 14,7 mm; materiál: stříbro; váha: A: 0,5 g B: 0,6 g C: 0,4 g		
Poznámka:	Vše ražby knížete Vratislava II. (1061–1085), typ Cach 347; Šmerda 159a. Nalezeny na levé straně hrudi mezi žebry.		
Hrob č. 500/16			

Tab. LXXVIII		Hrob 523/16	
Čtverec:	11-06		
Orientace:	ZSZ-VJV (293°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	brakteát: průměr: dochován v několika zlomcích; materiál: stříbro; váha: 0,1 g		
Poznámka:	Neurčitelná ražba. Nalezen v dlani horní končetiny.		

Tab. LXXIX		Hrob 541/16	
Čtverec:	11-01		
Orientace:	ZSZ-VJV (293°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	po jednom kameni za hlavou, po pravé straně lebky a nad pravou dlaní		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	A: denár: průměr: 17,5 × 18,3 mm; materiál: stříbro; váha: 0,7 g B: prsten: průměr: neměřitelný, dochován ve zlomcích; materiál: bronz		
Poznámka:	Denár (A) ražby Přemysla Otakara II. (1253–1270), typ Cach 973, byl nalezen v dlaní pravé ruky. Na špatně zachovalém prstenu (B) nezjištěno žádné zdobení, nalezen na prstu pravé ruky.		

Tab. LXXX		Hrob 553/16	
Čtverec:	12-03		
Orientace:	ZSZ–VJV (292°)		
Hrobová jáma:	nezachycena		
Úprava hr. jámy:	nezachycena		
Jedinec:	dospělý jedinec (?)		
Hrobový inventář:	brakteát: průměr: 39 × 42 mm; materiál: stříbro; váha: 0,6 g		
Poznámka:	Brakteát ražby Přemysla Otakara I. (1210–1230) nebo Václava I. (1230–1253). Nalezen v dlani pravé ruky.		
 <p>Hrob č. 553/16</p>			

Tab. Hrob 585/16 LXXXI		
Čtverec:	05-10	
Orientace:	Z-V (269°)	
Hrobová jáma:	nezachycena	
Úprava hr. jámy:	náhrobník (č. 68)	
Jedinec:	dospělý jedinec (?)	
Hrobový inventář:	denár: průměr: 15 × 15 mm; materiál: stříbro; váha: 0,5 g	
Poznámka:	Denár ražby Vratislava II. (1061–1085), typ Cach 350; Šmerda 161. Nalezen nad pravou pánevní kostí.	
 <p>Hrob č. 585/16</p>		

9.2 Přehled hrobů s hrobovými výbavami

hrob č.	poloha rukou	orientace	hrobová výbava	pohlaví/věk jedince
01/84	podél	ZSZ-VJV	náušnice/kroužky (2x)	nedospělý (8–9 let)
18/84		ZSZ-VJV	záušnice (1x)	nedospělý (5 let)
19/84	podél	ZSZ-VJV	záušnice (2x); prsten – zásyp?	nedospělý (4–5 let)
41/84	podél	ZSZ-VJV	nůž - zásyp?	muž
47/84	L podél?; P podél	ZSZ-VJV	"2 bronzы na koncích rukou" (?)	neurčený
49/84		ZSZ-VJV	čelenka/záušnice??	nedospělý (4–6 let)
64/84		ZSZ-VJV	záušnice (1x)	nedospělý
79/86		ZSZ-VJV	záušnice (3x)	nedospělý (14–20 let)
116/88		ZSZ-VJV	záušnice (3x)	neurčený (nedospělý?)
01/13	podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x)	žena? (20–35 let)
02/13	podél	SZ-JV	korálky ze zeleného skla (8ks)	nedospělý (3–5 let)
10/13		SZ-JV	záušnice (1x) – zásyp?	neurčen (starší 30 let)
18/13	v klíně	ZSZ-VJV	záušnice (1x)	žena (starší 50 let)
33/13	L podél; P ?	ZSZ-VJV	prsten na levé ruce	neurčený (20–35 let)
34/13	L ?; P podél?	SZ-JV	záušnice (1x)	nedospělý (17–20)
38/13	podél	ZSZ-VJV	záušnice (2x)	žena (20–25 let)
65/13	podél	ZSZ-VJV	prsten na levé ruce	žena (starší 50 let)
66/13	podél?	ZSZ-VJV	záušnice (1x)	žena (adultus I)
71/14		SZ-JV	záušnice (2x)	nedospělý (8–10 let)
73/14	L v klíně; P podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x)	žena (adultus II)
83/14	L ?; P podél	ZSZ-VJV	záušnice (2x)	nedospělý (5–6 let)
88/14	podél	ZSZ-VJV	malý provrtaný korálek z karneolu	muž (20–35 let)
89/14	podél	ZSZ-VJV	prubírský kámen	neurčený
93/14	podél	ZSZ-VJV	záušnice (8x)	nedospělý (7–9 let)
97/14	podél	ZSZ-VJV	provrtaný korál z karneolu obdélného tvaru se zkosenými rohy	žena (20–25 let)
108/14		ZSZ-VJV	záušnice (1x)	neurčený dospělý
118/14	L v klíně; P podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x)	žena? (45–60 let)
121/14	podél?	ZSZ-VJV	záušnice (2x)	žena? (kolem 20 let)
134/14	podél	ZSZ-VJV	záušnice (8x)	nedospělý?
145/14	podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x) – zásyp?	neurčený
146/14	podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x)	neurčený
149/14		ZSZ-VJV	záušnice (10x)	nedospělý?
155/14	podél	ZSZ-VJV	záušnice (7x); kroužek (1x)	nedospělý?

184/14	L podél; P ?	ZSZ–VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
213/14	L ?; P podél	Z–V	bronzová (?) zápona	nedospělý?
216/14	L ?; P podél	ZSZ–VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
217/14		ZSZ–VJV	záušnice (1x); prsten na pravé ruce	nedospělý?
233/14	L podél?; P ?	ZSZ–VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
235/14	L podél; P ?	ZSZ–VJV	záušnice (6x)	nedospělý?
254/15		Z–V	záušnice (2x) – zásyp	neurčený
259/15		ZSZ–VJV	záušnice (2x) – zásyp	neurčený
264/15		SZ–JV	záušnice (8x), prsten (na levé ruce?)	nedospělý?
265/15		ZSZ–VJV	záušnice (2x) – zásyp	neurčený
271/15		S–J	železný předmět	neurčený
274/15	podél	SZ–JV	záušnice (1x) – zásyp?	neurčený
280/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (1x) – zásyp?	neurčený
286/15	L v klíně; P ?	ZSZ–VJV	záušnice (2x)	nedospělý?
293/15		ZSZ–VJV	záušnice (8x)	nedospělý?
299/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (2x)	neurčený
300/15	podél	ZSZ–VJV	nůž	neurčený
309/15	L podél?; P podél	Z–V	prsten na pravé ruce	neurčený
316/15	podél	ZSZ–VJV	nůž	neurčený
317/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (2x)	nedospělý?
318/15	L ?; P podél	ZSZ–VJV	záušnice (3x)	neurčený
326/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (2x)	neurčený
329/15	podél?	ZSZ–VJV	nůž	neurčený
330/15	podél	Z–V	prsten na levé ruce	neurčený
333/15	L podél?; P ?	ZSZ–VJV	záušnice (1x) – zásyp	neurčený
337/15		ZSZ–VJV	záušnice (2x) – zásyp	neurčený
342/15	podél	ZSZ–VJV	bronzová přezka	neurčený
345/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (1x) – zásyp?	neurčený
351/15		ZSZ–VJV	nůž	neurčený
353/15		ZSZ–VJV	záušnice (1x)	nedospělý?
354/15	L podél?; P podél	ZSZ–VJV	záušnice (1x)	neurčený
355/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (6x)	nedospělý?
363/15	podél	ZSZ–VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
376/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (2x)	neurčený
390/15	L podél; P podél?	ZSZ–VJV	záušnice (1x) – zásyp?	neurčený
399/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (2x)	neurčený
400/15	L ?; P podél	ZSZ–VJV	záušnice (1x)	neurčený
401/15	podél	ZSZ–VJV	záušnice (2x)	neurčený
00/16		Z–V	záušnice (2x)	nedospělý?
430/16		ZSZ–VJV	záušnice (6x)	nedospělý?

433/16	L ?; P podél?	ZSZ-VJV	záušnice (8x)	nedospělý?
456/16		ZSZ-VJV	kroužek (prsten?) u levé ruky	nedospělý?
494/16	L podél; P v klíně	ZSZ-VJV	železná přezka	neurčený
498/16	podél	ZSZ-VJV	záušnice (9x)	nedospělý?
500/16	podél	ZSZ-VJV	denáry (3x)	neurčený
517/16	L podél; P v klíně?	ZSZ-VJV	nůž	neurčený
523/16	L ?; P podél?	ZSZ-VJV	brakteát v dlani ruky	neurčený
530/16		ZSZ-VJV	záušnice (2x)	neurčený
531/16	podél?	SZ-JV	prsten na levé ruce	neurčený
541/16	podél	ZSZ-VJV	prsten; denár v pravé ruce	neurčený
545/16	podél	SZ-JV	záušnice (10x)	nedospělý?
548/16	podél	ZSZ-VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
551/16	podél	ZSZ-VJV	bronzová zápona	neurčený
552/16	podél	ZSZ-VJV	záušnice (2x)	neurčený
553/16	podél	ZSZ-VJV	brakteát v pravé ruce	neurčený
565/16		ZSZ-VJV	záušnice (1x) – zásyp	neurčený
574/16	podél?	ZSZ-VJV	záušnice (2x) – zásyp	neurčený
585/16	podél	Z-V	denár u pravé ruky	neurčený
595/16		ZSZ-VJV	záušnice (10x), vč. 2x zásyp?	nedospělý?
598/16	podél	ZSZ-VJV	bronzová rolnička	nedospělý?
602/16		ZSZ-VJV	prsten na ruce	neurčený
605/16	L podél?; P podél	ZSZ-VJV	záušnice (3x)	neurčený
606/16	L ?; P podél	SZ-JV	záušnice (6x), vč. 1x zásyp?	nedospělý?
609/16	podél	ZSZ-VJV	záušnice (2x) – zásyp?	neurčený
621/17	podél	ZSZ-VJV	záušnice (2x)	neurčený
644/17	L v klíně?; P ?	ZSZ-VJV	bronzová přezka	neurčený
648/17	podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x)	neurčený
658/17	podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x); náušnice/kroužek (1x)	nedospělý?
659/17	L podél?; P ?	ZSZ-VJV	záušnice (2x)	neurčený
660/17	podél	ZSZ-VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
661/17	podél	ZSZ-VJV	záušnice (2x)	neurčený
666/17	podél	ZSZ-VJV	bronzová čelenka	nedospělý?
667/17	podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x) – zásyp?; prsten na pravé ruce	neurčený
671/17	L ?; P podél?	SZ-JV	záušnice (2x)	neurčený
673/17	podél	ZSZ-VJV	záušnice (2x)	neurčený
687/17	podél	ZSZ-VJV	prsten/kroužek pod tělem – zásyp?	nedospělý?
691/17	L podél?; P podél	ZSZ-VJV	záušnice (1x)	neurčený
695/17	podél	ZSZ-VJV	bronzová přezka	neurčený

701/17	L ?; P podél	ZSZ–VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
708/17	L ?; P podél	ZSZ–VJV	záušnice (1x) – zásyp?; prsten na pravé ruce	neurčený
713/17	podél	ZSZ–VJV	záušnice (2x)	neurčený
719/17	L podél; P na bříše	ZSZ–VJV	hrot kopí	neurčený
730/17	podél	ZSZ–VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
732/17		ZSZ–VJV	prsten na pravé ruce	neurčený
737/17	podél	ZSZ–VJV	záušnice (2x) - zásyp?	nedospělý?
745/17	podél	ZSZ–VJV	záušnice (8x), prsten na pravé ruce	nedospělý?
746/17	podél	ZSZ–VJV	záušnice (4x), vč. 3x zásyp?	neurčený
750/17	L ?; P podél	ZSZ–VJV	čelenka (?)	neurčený